

Dejiny

*internetový časopis
Inštitútu histórie FF PU v Prešove*

2 / 2012

ISSN 1337-0707

Dejiny 2/2012 – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove
http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_2_2012.pdf

Dejiny 2/2012 – e-Journal of Institute of History, Faculty of Arts,
University of Prešov in Prešov
http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_2_2012.pdf

*Fotografia na obálke: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
Foto Branislav Švorc*

Redakčná rada / Editorial Board:

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda/chairman (Prešovská univerzita, Prešov)
PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PhDr. Libuša Franková, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PhDr. Vladimír Goněk, DrSc. (Masarykova univerzita, Brno)
PhDr. Ivan Halász, PhD. (Maďarská akadémia vied, Budapešť)
doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
prof. PhDr. Roman Holec, CSc. (Univerzita Komenského, Bratislava)
PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. (Prešovská univerzita, Prešov)
PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. (MV SR, Štátny archív Levoča, pobočka Poprad)
doc. Igor Lichtej, CSc. (Užhorodská národná univerzita, Užhorod)
doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc. (Prešovská univerzita, Prešov)
doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD. (Prešovská univerzita, Prešov)
Dr. h. c. Prof. Dr. Karl Schwarz (Universität Wien)
Dr. hab. Krzysztof Strykowski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań)
prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. (Univerzita P. J. Šafárika, Košice)
prof. Dr. Waclaw Wierzbieniec (Uniwersytet Rzeszów)

Redakcia / Editors:

PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. (zodpovedná redaktorka/liable editor)
PhDr. Ján Džujko, PhD., Mgr. Martin Klempay, PhDr. Peter Koval', PhD.,
Mgr. Maroš Melichárek, PhD., Mgr. Tibor Dohnanec

- © Vydáva Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity
s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s r. o. (www.universum-eu.sk)
a Historickou spoločnosťou kráľovského mesta Prešov
- © Issued by Institute of History, Faculty of Arts, University of Prešov in Prešov
with publishing house UNIVERSUM-EU, spol. s r. o. (www.universum-eu.sk)
and Historical society of royal town Prešov

Prešov 2012

ISSN 1337-0707

Obsah

<i>Slovo na úvod – Peter Švorc</i>	11
--	----

ŠTÚDIUM DEJEPISU V PREŠOVE MINULOSŤ A SÚČASNOSŤ (1952 – 2012)

<i>Minulosť a súčasnosť akademického historického pracoviska v Prešove</i> Lubica Harbuľová	14
--	----

Pozdravné listy družobných pracovísk jubilujúcemu Inštitútu histórie FF PU

<i>List doc. PhDr. Vladimíra Goněca, DrSc. z Masarykovej</i> <i>univerzity v Brne</i>	25
<i>List Instytutu historii Uniwersytetu Rzesowskiego</i>	26
<i>List Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-ekonomicznej</i> <i>im. ks. Bronisława Marklewicza w Jarosławiu</i>	27
<i>List Polskiego Towarzystwa Historycznego, oddział w Rzeszowie</i>	28
<i>List Metodicko-pedagogického centra v Prešove</i>	29

Štúdium dejepisu v Prešove v spomienkach absolventov

<i>Spomienky na pôsobenie na Katedre dejín FF UPJŠ v Prešove</i> Ladislav Tajták	32
<i>Moje študentské roky na Katedre dejín FF UPJŠ v Prešove (1976 – 1981)</i> Peter Švorc	36
<i>Spomienky na štúdium dejepisu v Prešove – Róbert Kotian</i>	42
<i>Z dejepisu ma niekedy najviac skúšajú rozhlasoví bakalári</i> Ivana Jáchymová	44

SÚČASNÉ TRENDY VÝUČBY DEJEPISU A ABSOLVENT UČITEĽSTVA DEJEPISU V PRAXI

<i>Vyučovanie dejepisu na základných školách po novom. Dejepisná exkurzia –</i> <i>špecifická forma vyučovania dejepisu – Anna Vizdalová</i>	48
<i>Vyučovanie dejepisu v evanjelických školách – Marián Damankoš</i>	53
<i>Postavenie, vyučovanie dejepisu na stredných odborných školách</i> Juraj Kredátus	58
<i>Uplatiteľnosť absolventov dejepisu na vysokých školách a vedeckých</i> <i>pracoviskách – Ján Mojdis</i>	64
<i>Interdisciplinárne dimenzie prešovskej historiografie z pohľadu slavistu</i> Peter Žeňuch	69

<i>Práca učiteľa dejepisu na gymnáziu a aktuálny stav výučby dejepisu v rámci isced 3a – Ľubomír Sobek</i>	73
<i>Kontinuálne vzdelávanie učiteľov dejepisu základných a stredných škôl Juraj Kredátus</i>	76
<i>Uplatnenie absolventov štúdia dejepisu v archívoch Zuzana Kollárová</i>	81
<i>Využitie poznatkov a skúseností zo štúdia dejín v profesii múzejník Dalibor Mikulík</i>	83

ĽUDIA A DOBA

Darina Vasiľová (Martin Klempay)	88
Tamara Bajcurová (Ľubica Harbuľová)	100
Michal Danilák (Ľubica Harbuľová).....	102
Vasiľ Franko (Darina Vasiľová).....	104
Vasiľ Grivna (Ľubica Harbuľová)	106
Gejza Kočíš (Miloslava Bodnárová)	108
Andrej Kovač (Darina Vasiľová)	110
Michal Otčenáš (Peter Švorc)	112
Ladislav Tajták (Darina Vasiľová a Miloslava Bodnárová).....	114
Ferdinand Uličný (Ferdinand Uličný ml.)	116

RECENZIE / ANOTÁCIE

Milica MAJERIKOVÁ-MOLITORIS

ŠTEVÍK, M. <i>Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí podľa Sigrayovej vizitácie z roku 1700. In Spiš. Vlastivedný zborník 6. Spišská Nová Ves : Múzeum Spiša, 2012, s. 92-104</i>	120
--	-----

Peter ŠVORC

Gabriela DUDEKOVÁ a kol. <i>Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí. Bratislava : Historický ústav SAV, 2012. 264 strán. ISBN978-80-89396-21-4</i>	121
--	-----

Tibor DOHNANEC

ŠVORC, Peter a kol. 2012. <i>Veľká doba a jej dôsledky. Prešov v 20. rokoch 20. storočia. Prešov : FF PU v Prešove, 2012. 252 s. ISBN 978-80-555-0465-0</i>	124
---	-----

Lucia ŠTEFLOVÁ

<i>Z dejín mesta a jeho obyvateľov (osobnosti – udalosti – pamiatky). Ed. Marcela Domenová. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2012. 144 s. ISBN 978-80-85734-98-0</i>	129
---	-----

Zuzana KOLLÁROVÁ	
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. <i>Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. Od Mníchova k vojne proti ZSSR</i> . Prešov : UNIVERSUM, 2009, 1171 s. ISBN 978-80-89046-61-4	130
Štefan BALBERČÁK	
MIČEV, S. et. al. V perimetri zameriavača. Kapitoly z dejín Slovenska v druhej svetovej vojne. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. 344 s. ISBN 978-80-89514-06-09	131
Patrik DERFIŇÁK	
Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické a humánnogeografické súvislosti. Vybrané problémy. Ed. Robert Ištók. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2011. 146 s. ISBN 978-80-555-0472-8	134
Mariana KOSMAČOVÁ	
Genealogicko-heraldický hlas, roč. 22, 2012, č. 1. 84 s.	135
KRONIKA	
Luciána HOPTOVÁ	
<i>Šesťdesiat rokov výučby dejepisu v Prešove si pripomenuli vedeckým podujatím</i> . Prešov 28. septembra 2012	140
Mariana KOSMAČOVÁ	
<i>Stretnutie pedagógov Inštitútu histórie FF PU so študentmi prvého ročníka</i> . Prešov 11. októbra 2012	143
Peter KOVAL	
<i>Erasmus mobilita na Katedre historie Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci</i> , Česká republika, Liberec, 5. – 9. novembra 2012	144
Tibor DOHNANEC	
<i>Medzinárodná vedecká konferencia Židia pred a za Karpatmi v priebehu stáročí / Nemzetközi tudományos konferencia Zsidók a Kárpát-medencén belül és kívül a századok folyamán</i> . Prešov 8. – 9. novembra 2012	145
Peter ŠVORC	
<i>Profil absolventa odboru história. Kurikulárne programy a pripravenosť absolventov odboru história na prax</i> . Prešov 21. – 23. november 2012	149
Adriána VOĽANSKÁ	
<i>21. stretnutie východoslovenských archeológov</i> . Kežmarok 21. november 2012	153
Patrik DERFIŇÁK	
<i>Konferencia venovaná šľachtickým knižniciam</i> . Prešov 3. decembra 2012	156

Prešov. Hlavná ulica v 20. rokoch 20. storočia

Contents

<i>Foreword</i> – Peter Švorc	11
HISTORY STUDIES IN PREŠOV’S PAST AND PRESENT (1952 – 2012)	
<i>Past and present of academic historical institution in Prešov</i> Lubica Harbuľová	14
Salutational letters of twin institutions to celebrating History instutete Faculty of Arts	
<i>Letter of doc. PhDr. Vladimír Goněk, DrSc., from Masaryk university in Brno</i>	25
Letter of Instytut historii Uniwersytet Rzesowski	26
<i>Letter of Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-ekonomiczna im. ks. Bronisława Marklewicza w Jarosławiu</i>	27
<i>Letter of Polskie Towarzystwo Historyczne, oddział w Rzeszowie</i>	28
<i>Letter of Metodicko-pedagogické centrum in Prešov</i>	29
Studies of history in Prešov in memories of graduates	
<i>Memories of my activities at History department of FF UPJŠ in Prešov</i> Ladislav Tajták	32
<i>My study years at History department of FF UPJŠ in Prešov (1976 – 1981)</i> Peter Švorc	36
<i>Study of history in my memories</i> Róbert Kotian	42
<i>I am being tested from history mostly by radio bachelors</i> Ivana Jáchymová	44
CURRENT TRENDS IN HISTORY EDUCATION AND A GRADUATE OF HISTORY IN TEACHING PARCTISE	
<i>History teaching at primary schools using new methods. Historiographical tour – specific form of history teaching – Anna Vizdalová</i>	48
<i>History teaching at Lutheran schools – Marián Damankoš</i>	53
<i>Status of history teaching at secondary vocational schools – Juraj Kredátus</i>	58
<i>History graduates at universities and scientific workplaces – their possibilities at these institutions – Ján Mojdis</i>	64
<i>Interdisciplinary dimension of Prešov historiography from slavist’s point of view – Peter Žeňuch</i>	69

<i>Working as history teacher at high school and current status of teaching history within isced 3a – Ľubomír Sobek</i>	73
<i>Continuous training of history teachers at primary and secondary schools</i> Juraj Kredátus	76
<i>Possibilities for history graduates at archives– Zuzana Kollárová</i>	81
<i>The knowledge and experience of the study of history in the profession of museologist – Dalibor Mikulík</i>	83

PEOPLE AND TIME

<i>Darina Vasiľová</i> (Martin Klempay)	88
<i>Tamara Bajcurová</i> (Ľubica Harbuľová)	100
<i>Michal Danilák</i> (Ľubica Harbuľová)	102
<i>Vasiľ Franko</i> (Darina Vasiľová)	104
<i>Vasiľ Grivna</i> (Ľubica Harbuľová)	106
<i>Gejza Kočiš</i> (Miloslava Bodnárová)	108
<i>Andrej Kovač</i> (Darina Vasiľová)	110
<i>Michal Otčenáš</i> (Peter Švorc)	112
<i>Ladislav Tajták</i> (Darina Vasiľová a Miloslava Bodnárová)	114
<i>Ferdinand Uličný</i> (Ferdinand Uličný ml.)	116

REVIEWS / ANNOTATIONS

Milica MAJERIKOVÁ-MOLITORIS

ŠTEVÍK, M. <i>Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí podľa Sigrayovej vizitácie z roku 1700</i> . In <i>Spiš. Vlastivedný zborník 6</i> . Spišská Nová Ves : Múzeum Spiša, 2012, s. 92-104	120
---	-----

Peter ŠVORC

Gabriela DUDEKOVÁ a kol. <i>Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí</i> . Bratislava : Historický ústav SAV, 2012. 264 strán. ISBN978-80-89396-21-4	121
---	-----

Tibor DOHNANEC

ŠVORC, Peter a kol. 2012. <i>Veľká doba a jej dôsledky. Prešov v 20. rokoch 20. storočia</i> . Prešov : FF PU v Prešove, 2012. 252 s. ISBN 978-80-555-0465-0	124
--	-----

Lucia ŠTEFLOVÁ

<i>Z dejín mesta a jeho obyvateľov (osobnosti – udalosti – pamiatky)</i> . Ed. Marcela Domenová. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2012. 144 s. ISBN 978-80-85734-98-0	129
--	-----

Zuzana KOLLÁROVÁ	
NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol. <i>Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. Od Mníchova k vojne proti ZSSR</i> . Prešov : UNIVERSUM, 2009, 1171 s. ISBN 978-80-89046-61-4	130
Štefan BALBERČÁK	
MIČEV, S. et. al. V perimetri zameriavača. Kapitoly z dejín Slovenska v druhej svetovej vojne. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. 344 s. ISBN 978-80-89514-06-09	131
Patrik DERFIŇÁK	
Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické a humánnogeografické súvislosti. Vybrané problémy. Ed. Robert Ištók. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2011. 146 s. ISBN 978-80-555-0472-8	134
Mariana KOSMAČOVÁ	
Genealogicko-heraldický hlas, roč. 22, 2012, č. 1. 84 s.	135

CHRONICLE

Luciána HOPTOVÁ	
<i>Sixty years of history studies in Prešov were commemorated by scientific event</i> . Prešov 28 th September 2012	140
Mariana KOSMAČOVÁ	
<i>Meeting of academics from History Institute Faculty of Arts PU with students of first year</i> . Prešov 11 th October 2012	143
Peter KOVAL	
<i>Erasmus mobility at History department Faculty of Education of Technical University in Liberec – Czech Republic</i> . Liberec, 5. – 9 th November 2012	144
Tibor DOHNANEC	
<i>International scientific conference Jews in front of and behind the Carpathians in the course of centuries</i> . Prešov 8. – 9 th November 2012	145
Peter ŠVORC	
<i>Profile of history graduates. Curricular programs and readiness of history graduates for profession</i> . Prešov 21. – 23 rd November 2012	149
Adriána VOĽANSKÁ	
<i>21st meeting of East Slovak archeologists</i> . Kežmarok 21 st November 2012	153
Patrik DERFIŇÁK	
<i>Conference devoted to gentry libraries</i> . Prešov 3 rd December 2012	156

Prešov na začiatku 20. storočia

Slovo na úvod

Rok 2012 je pre Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity jubilejným rokom. V ňom totiž uplynulo 60 rokov od chvíle, keď sa na prešovskej pôde začala vysokoškolská príprava študentov – dejepisárov. Táto skutočnosť bola inšpiráciou pre súčasné prešovské historické pracovisko, aby si pripomenulo vlastné výročie, zosumariovalo to, čím ono za 60 rokov prešlo, pripomenulo si ľudí, ktorí tu pôsobili ako učitelia, ale aj ako študenti a aj takto budovalo základy vlastnej tradície, na ktorú by Prešov i jeho vysokoškolské inštitúcie mohli byť hrdé. Preto v septembri 2013 Inštitút histórie FF PU pripravil konferenciu s názvom **Štúdium dejpisu v Prešove minulosť a súčasnosť (1952 – 2012)**, na ktorú boli zaradené jednak spomienkové vystúpenia učiteľov i bývalých študentov pôvodnej Katedry dejín, jednak odborné referáty, ktoré sa dotýkali práce učiteľa dejpisu na všetkých typoch škôl, archivára i múzejníka – teda tých profesií, v ktorých sa absolventi odboru dejepis najčastejšie uplatňovali.

60-ročné jubileum prešovského historického pracoviska bolo dôvodom, prečo sa redakčná rada rozhodla venovať tomuto výročiu celé číslo časopisu. Uverejňujeme v ňom prierezový príspevok riaditeľky Inštitútu histórie doc. PhDr. Ľubice Harbulovej, CSc., v ktorom predstavila vývoj pracoviska a potom spomienky niektorých z vystupujúcich účastníkov konferencie, ktorí ich nám na publikovanie dodali v písomnej forme. Tie dopĺňajú historický príspevok *Minulosť a súčasnosť akademického historického pracoviska v Prešove* o jedinečné zážitkové situácie, aké bádateľ nenájde v žiadnom oficiálnom dokumente, ale ktoré pomáhajú dotvárať atmosféru doby i ducha samotného pracoviska.

Najväčší počet absolventov štúdia dejepis predstavujú učitelia dejpisu, a tí na konferencii predniesli príspevky o najnovších didaktických postupoch pri výučbe dejpisu, moderných metódach, ukázali na rozdielnosť vo výučbe dejpisu na rôznych typoch a stupňoch škôl. Ich príspevky, ktoré môžu poslúžiť aj ako metodický materiál, sú zaradené v treťom bloku tohto čísla.

Do tradičnej rubriky *Ludia a doba* sme tento raz zaradili len portréty tých vysokoškolských učiteľov, ktorí pracovali na Katedre dejín, dnešnom Inštitúte histórie, ako docenti a profesori a dnes sú už na dôchodku, alebo už nie sú medzi nami. Najväčší priestor sme dali portrétu našej kolegyne a zodpovednej redaktorky časopisu DEJINY PhDr. Darine Vasilovej, PhD., ktorá ako hlavná organizátorka pripravovala konferenciu k výročiu Inštitútu histórie, no náhle v predvečer jej otvorenia od nás odišla. Tešili sme sa na jej vystúpenie, pretože ako dlhoročná metodička dejpisu disponovala obrovskými skúsenosťami, prehľadom vo svojom odbore a súčasne i schopnosťou zaujímavou odovzdať svoje vedomosti kolegom i študentom. Žiaľ, Darinku sme si už nemohli vypočuť. Nedali sa publikačne využiť ani jej poznámky k téme jej referátu, ktoré ostali v jej pozostalosti, lebo boli len v prípravnom štádiu, určené len pre ňu ako oporný materiál pre jej živé a bezprostredné vystúpenie.

Ostatné informačné rubriky zostali v klasickej podobe, čitateľovi približujú nielen knižné noviny, ale aj vedecké podujatia, ktoré sa realizovali v druhom polroku 2012 a ich účastníci sa rozhodli nám o nich napísať.

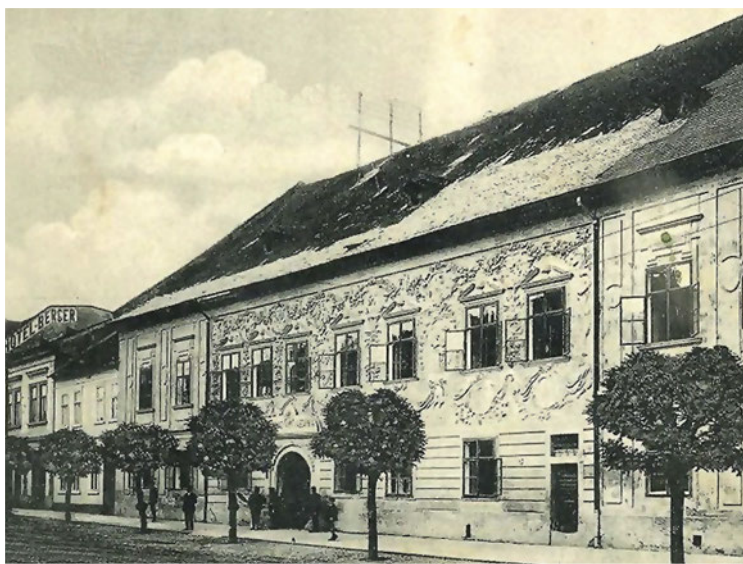
Peter Švorc

Prešov v jari. Foto: Branislav Švorc

ŠTÚDIUM DEJEPISU V PREŠOVE

*MINULOSŤ
A
SÚČASNOSŤ
(1952 – 2012)*

Palác Klobušickovcov (začiatok 20. storočia). V 60. rokoch 20. storočia sa stal aj sídlom Katedry dejín FF v Prešove UPJŠ v Košiciach

MINULOSŤ A SÚČASNOSŤ AKADEMICKÉHO HISTORICKÉHO PRACOVISKA V PREŠOVE

Lubica Harbuľová

Doc. PhDr. Lubica Harbuľová, CSc.

Písal sa rok 1952, keď sa do Prešova presťahovala košická pobočka Pedagogickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave, ktorá bola zriadená v Košiciach v roku 1949 a pripravovala učiteľov viacerých odborov pre prácu na druhom stupni škôl. Hneď po presťahovaní inštitúcie do Prešova boli na jej pôde konštituované nové katedry – katedra spoločenských vied, slovenského jazyka, ruského a ukrajinského jazyka, ktoré začali s výučbou budúcich učiteľov. V roku 1953 došlo k reforme tejto pobočky a na jej základe vznikla Vyššia pedagogická škola v Prešove a neskôr Filologická fakulta Vysoké školy pedagogickej.

V štruktúre uvedených inštitúcií od začiatku figurovala aj *Katedra spoločenských vied*, ktorá vznikla začiatkom školského roka 1952/1953. Súčasťou katedry sa stalo historické pracovisko, ktoré bolo založené súčasne s katedrou v roku 1952 pod názvom *Ústav dejín*. Ústav dejín sa personálne kreoval začiatkom roku 1953, keď naň po *Jozefovi Hlinkovi*, ktorý tu bol od roku 1952, začiatkom roka 1953 prišli *Vasil Grivna* a *Michal Mindoš* a v roku 1954 *Olga Wiedermannová*. Prvým vedúcim Ústavu dejín sa stal v roku 1953 Vasil Grivna (1953 – 1959). V roku 1955 sa doplnil o ďalších členov – *Ladislava Tajtáka*, *Tamaru Bajcurovú* a *Pavla Hapáka*. Po krátkom pôsobení na ústave v roku 1956 z neho odišli Jozef Hlinka (do Slovenského národného múzea v Bratislave) a Pavol Hapák (do Historického ústavu SAV v Bratislave). Ústav dejín bol až do roku 1959 súčasťou Katedry spoločenských vied a dôraz v jeho činnosti bol položený na vzdelávaciu a pedagogickú činnosť.

Medzníkom vo vývoji Ústavu dejín sa stal rok 1959, keď v Prešove vznikli nové edukačné inštitúcie – Filozofická fakulta UPJŠ v Prešove a Pedagogický inštitút. Ústav dejín bol ako súčasť katedry spoločenských vied začlenený do štruktúry Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove. Z pôvodného ústavu prešli na filozofickú fakultu Vasil Grivna, Ladislav Tajták a Tamara Bajcurová. Vedúcim ústavu bol naďalej Vasil Grivna. V roku 1961 sa ústav transformoval na samostatnú *Katedru dejín FF UPJŠ*. Na čele katedry ostal Vasil Grivna, ktorý ju viedol až do roku 1968. So štrukturálnymi zmenami sa zmenilo aj personálne zloženie pracoviska. Členmi katedry sa v roku 1962 stali *Ferdinand Uličný* (v rokoch 1962 – 1971), *Andrej Kovač*, *Gejza Kočiš* a od roku 1963 aj *Michal Popovič* (v rokoch 1963 – 1973). V tomto období sa aktivity katedry zamerali nielen na pedagogickú činnosť, ale vytvorili sa priaznivejšie podmienky aj pre vedeckovýskumnú činnosť a pre zabezpečenie odborného rastu členov katedry. V roku 1968 nastala zmena

na poste vedúceho Katedry dejín FF UPJŠ. Novým vedúcim sa stal Ladislav Tajták, ktorý stál na jej čele až do roku 1978. Začiatkom 70. rokov minulého storočia zažila katedra nové personálne zmeny. V roku 1968 doplnil kolektív Milan Urban (v rokoch 1968 – 1980). V roku 1971, v čase tzv. normalizácie, musel odísť z katedry Ferdinand Uličný a v roku 1973 opustil pracovisko Michal Popovič. V tom istom roku prišla na katedru Miloslava Vaňová-Bodnárová. Po týchto zmenách pôsobilo na katedre dejín 7 učiteľov, z toho boli dvaja docenti, jeden bol v menovacom pokračovaní, traja odborní asistenti a jeden asistent.

Okrem Katedry dejín FF UPJŠ existovalo v tomto období v Prešove ešte jedno vysokoškolské historické pracovisko. Od roku 1959 sa začalo s výučbou dejepisu na **Ústave dejín** na Pedagogickom inštitúte, ktorý bol súčasťou katedry marxizmu-leninizmu. Personálne zloženie ústavu sa tvorilo postupne. V roku 1959 prešli z Ústavu dejín Vyššej pedagogickej školy v Prešove Michal Mindoš a Oľga Wiedermanová. Od roku 1960 k nim pribudol Michal Danilák a po ňom Angelína Uramová (od r. 1962), Magdaléna Schmidtová (od r. 1962), Vasil Franko (od r. 1963). Po založení Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove (v roku 1964) sa jej súčasťou stali aj pracoviská Pedagogického inštitútu, medzi nimi aj Ústav dejín, ktorý sa pretransformoval do katedry dejín. Zmenil sa aj kolektív katedry, ktorý bol doplnený o členov bývalého Ústavu dejín Pedagogického inštitútu v Košiciach – Andreja Adama a Juraja Briškára. Novo konštituovanú **Katedru dejín na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove** najskôr viedol Andrej Adam (1964 – 1967) a v rokoch 1967 – 1978 Michal Danilák.

V 60. – 70. rokoch minulého storočia v Prešove pôsobili súbežne dve katedry dejín: **Katedra dejín FF UPJŠ**, ktorá sa zameriavala prioritne na prípravu učiteľov dejepisu pre stredné školy a **Katedra dejín PdF UPJŠ**, ktorá pripravovala učiteľov pre základné školy.

Rok 1978 sa stal medzníkom v ďalšom formovaní oboch katedier – spojili sa do jedného pracoviska, ktoré prijalo názov – **Katedra dejín Filozofickej fakulty UPJŠ**.

Na čelo novovytvorenej katedry sa postavil Michal Danilák (1978 – 1981). V rokoch 1981 – 1987 viedla katedru Tamara Bajcurová a od roku 1987 opätovne Michal Danilák až do roku 1990.

V priebehu prvých troch decénií svojej existencie sa historické akademické pracovisko v Prešove odborne i personálne vyprofilovalo a po Univerzite J. A. Komenského v Bratislave sa stalo druhým centrom historického vzdelávania na Slovensku. Začiatkom 80. rokov 20. storočia sa zastabilizovalo aj personálne zloženie katedry. V roku 1980 odišiel z katedry Milan Urban a v tom istom roku prišiel na katedru Michal Otčenáš. V roku 1981 odišiel do dôchodku Vasil Grivna a v roku 1983 nastúpil na katedru Peter Švorc. Kým v roku 1973 katedru dejín tvorilo 7 učiteľov, v roku 1984 to už bolo 12 učiteľov – z nich 2 univerzitní profesori (T. Bajcurová, M. Danilák), 4 docenti (V. Franko, G. Kočiš, A. Kováč, L. Tajták), 5 odborní asistenti (M. Bodnárová, M. Mindoš, M. Otčenáš, A. Uramová, O. Wiedermannová) a 1 asistent (P. Švorc). Okrem interných pracovníkov katedry sa na výučbe v rôznych obdobiach podieľali aj externí učitelia – dr. Ondrej R. Halaga, dr. Andrej Lukáč, člen korešpondent SAV Miroslav Kropilák, dr. Jaroslav Vizdal, dr. Emil Petach, dr. M. Skladan.

Kvalita personálneho zloženia pracoviska sa premietala aj do obsahovej náplne ponúkaných študijných programov. V pedagogickej oblasti bolo po dlhé roky určujúcim štúdiom dejepisu v kombinácii s inými všeobecno-vzdelávacími predmetmi. Jeho obsahovou náplňou bola príprava budúcich učiteľov dejepisu, a to už nielen pre stredné školy, ale po-

Katedra dejín FF UPJŠ v Prešove (1984). Vpredu: T. Bajcurová (vedúca katedry), V. Franko. Horný rad zľava: L. Tajták, O. Widermannová, M. Danilák, A. Uramová, A. Kovač, M. Mindoš, P. Švorc. Fotografia vznikla v čase, keď sa pripravovala publikácia o Filozofickej fakulte UPJŠ k jej 25. výročiu

stupne sa rozšírila aj na aprobácie pre 5. – 12. ročník. Na prelome 70. – 80. rokov 20. storočia k tradičným aprobáciám patrili kombinácie dejepisu s lingvistickými disciplínami (so slovenským jazykom, s ruským, anglickým, ukrajinským a nemeckým jazykom). Vyhladávaným odborom bola tiež kombinácia dejepis – filozofia. Hoci v polovici 70. rokov a začiatkom 80. rokov 20. storočia sa paleta ponúkaných študijných kombinácií zúžila, v rokoch 1974 – 1976 sa otvárala len kombinácia občianska náuka – filozofia – dejepis, v roku 1977 len kombinácia ruský jazyk a literatúra – dejepis, v rokoch 1978 – 1982 kombinácie slovenský jazyk a literatúra – dejepis, ruský jazyk a literatúra – dejepis a od roku 1983 k nim pribudla aj kombinácia ukrajinský jazyk a literatúra, počet uchádzačov o štúdium dejepisu v Prešove bol stále vysoký. V akademickom roku 1983/1984 študovalo dejepis vo všetkých ročníkoch 183 študentov a na jedného učiteľa pripadalo 18 študentov. Profiluujúcimi disciplínami v učebných plánoch boli všeobecné dejiny, slovenské dejiny a didaktika dejepisu. Súčasťou učebných plánov v prvom až treťom roku štúdiá boli aj odborné exkurzie. Študenti na nich poznávali historické pamiatky na Slovensku a južnej Morave, v Prahe či v južných Čechách najmä pod nezabudnuteľným vedením PhDr. Angelíny Uramovej a PhDr. Oľgy Wiedermannovej. Súčasťou učebných plánov bola aj odborná pedagogická prax študentov realizovaná na prešovských gymnáziách (na ul. Tarasa Ševčenka, na gymnáziu na Konštantínovej ulici a na gymnáziu na Revolučnej ulici) a na základných školách (na Kúpeľnej a na Gottwaldovej ulici.) Študenti sa však nevenovali len štúdiu, ale zapájali sa aj do študentskej vedeckej a odbornej činnosti (zapojenosť štu-

Členovia Katedry dejín FF UPJŠ s kolegami historikmi v Trenčíne počas XI. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV (1996)

dentov katedry dejín do ŠVOČ bola v roku 1984 25 – 30 %), angažovali sa aj v činnosti krúžkov, ktoré pôsobili v tom čase na katedre dejín: bol to krúžok názornej agitácie (pod vedením PhDr. Angelíny Uramovej), krúžok regionálnych dejín (viedla PhDr. Oľga Wiedermanová) a krúžok medzinárodných vzťahov (viedol PhDr. Michal Mindoš). Súčasťou študentského života boli tiež jesenné zemiakové brigády, novembrové imatrikulácie študentov prvého ročníka odboru dejepis alebo marcové večierky historikov.

V druhej polovici 80. rokov sa personálne zloženie katedry opäť pozmenilo. Do dôchodku odišli L. Tajták (v r. 1986), M. Mindoš (v r. 1987), O. Wiedermanová (v r. 1988). Kolektív katedry sa doplnil o nových členov *Lubicu Harbulovú* (od r. 1985), *Mariána Vizdala* (od r. 1987), *Darínu Vasilovú* (od r. 1987) a o interného aspiranta *Milana Beleja* (od r. 1989). Katedra dejín FF UPJŠ mala na konci 80. rokov 13 členov.

Zásadne zmeny do vývoja prešovského historického pracoviska priniesli 90. roky 20. storočia. Prvou zmenou bolo obnovenie katedry dejín na Pedagogickej fakulte (neskôr Fakulta humanitných a prírodných vied) v roku 1991. Vo vedení nanovo konštituovanej Katedry dejín sa postupne vystriedali: *Zdenka Malagová* (1991 – 1999), *Viera Hudečková* (1999 – 2002), *Imrich Belejkaníč* (2002 – 2005).

Zmenami prešla aj Katedra dejín FF UPJŠ. Na začiatku 90. rokov 20. storočia sa zmenilo jej personálne zloženie. V roku 1990 sa na katedru vrátil *Ferdinand Uličný*, ktorý dovtedy pôsobil v Štátnom oblastnom archíve v Prešove, a prišli aj niekoľkí noví členovia: *Libuša Franková* (v r. 1990), *Ján Mojdis* (v r. 1990), *Peter Kónya* (v r. 1990), *Ferdinand Uličný ml.* (v r. 1991). Na druhej strane do dôchodku odišli Gejza Kočiš (v r. 1990) Tamara Bajcurová (v r. 1990), Vasil Franko (v r. 1991), Andrej Kovač (v r. 1995), Angelína Uramová (v r. 1995). V roku 1990 Katedra dejín na FF UPJŠ rozšírila svoje

odborné zameranie o nový študijný odbor archívniectvo a pomocné vedy historické. Táto skutočnosť sa premietla aj do zmeny názvu pracoviska na **Katedru dejín a archívniectva FF UPJŠ v Prešove**. Na čele katedry v týchto rokoch stáli Michal Otčenáš (1990 – 1997) a Ferdinand Uličný (1997 – 1998). Súčasne sa v tomto období vytvorili podmienky i pre rozšírenie ponuky aprobácií v rámci programu učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov dejepis v kombinácii (dejepis sa študoval v kombinácii s filozofiou, so slovenským jazykom, anglickým jazykom, ruským, ukrajinským, nemeckým a latinským jazykom) a pre vznik nových aprobácií neučiteľského smeru: dejepis – archívniectvo (od školského roka 1991/92), dejepis – politológia (od školského roka 1994/1995), archívniectvo – latinský jazyk (od školského roka 1996/1997), dejepis – estetika (od školského roka 1997/1998). Rozšírenie ponuky študijných programov prinieslo aj nárast počtu študentov. Kým v akademickom roku 1991/92 študovalo odbor dejepis 180 študentov, v akademickom roku 1996/97 to už bolo 208 študentov.

Výrazná zmena sa však udiala vo vedeckých kontaktoch, ktoré Katedra dejín a archívniectva začala nadväzovať po novembri 1989. Pád tzv. železnej opony otvoril možnosti spolupráce s viacerými zahraničnými pracoviskami alebo jednotlivými historikmi zo západných krajín. Boli to najmä rakúski historici, ktorí prichádzali do Prešova a podieľali sa na príprave a realizácii viacerých vedeckých konferencií a zborníkov, čo podporoval Rakúsky ústav pre východnú a juhovýchodnú Európu vo Viedni. Na Slovensku mal pobočku v Bratislave a v Košiciach, ktoré viedol prof. RNDr. Florin Žigrai, CSc.

Katedra dejín FF UPJŠ v Prešove organizačne pripravila celý rad medzinárodných vedeckých konferencií. Jednou z prvých po novembrovej revolúcii z roku 1989 bola konferencia MUDr. Ludovít Markušovský a jeho doba (1993). Pohľad na účastníkov konferencie, ktorí prišli položiť veniec k pamätnej tabuli MUDr. L. Markušovského do jeho rodnej Štrby

Niektoré západoeurópske univerzity zas ponúkli možnosť na študijné pobyty a výmenu skúseností, čo využili najmä mladší členovia katedry – P. Švorc, neskôr P. Kónya a L. Harbuľová. Práve na začiatku 90. rokov 20. storočia sa prešovské historické pracovisko začalo angažovať v rôznoodej medzinárodnej spolupráci, a to nielen ako pozvaný účastník, ale aj ako jej organizátor. Začiatkom 90. rokov sa konferenciou o MUDr. Ľudovítovi Markušovskom, významnom organizátorovi uhorského zdravotníctva v druhej polovici 19. storočia odštartoval celý rad medzinárodných konferencií so stredoeurópskou problematikou 19. a 20. storočia. Katedra dejín a archívniectva a neskôr Inštitút histórie (P. Švorc, L. Harbuľová, M. Danilák) do nich postupne zapájali historikov z desiatky stredoeurópskych krajín.

V tomto období nachádzali na Katedre dejín a archívniectva dostatok inšpirácií pre svoju odbornú profiláciu aj študenti. V 90. rokoch minulého storočia sa výrazne zvýšil počet organizovaných vedeckých podujatí a konferencií, na ktorých sa pravidelne zúčastňovali aj študenti. Naďalej pokračovalo organizovanie odborných exkurzií doma i v zahraničí. Jednou z foriem aktivít študentov bola aj účasť na archeologických vykopávkach, ktoré realizoval doc. PhDr. Marián Vizdal, CSc. Z nich možno spomenúť napríklad archeologický výskum v Zalužiciach v rokoch 1991 – 1995, v Lúčkach v roku 1996 – 2002 a v Moravanoch od roku 1998, na ktorom participoval aj Archeologický inštitút Jagellonskej univerzity v Krakove. Študenti však prejavovali aj dostatok vlastnej aktivity. Založili Krúžok študentov histórie a zapojili sa do činnosti medzinárodnej študentskej organizácie s názvom Medzinárodná asociácia študentov historikov.

Na konci 90. rokov 20. storočia došlo k ďalšej organizačnej zmene v štruktúre historického pracoviska. Katedra pristúpila k rozdeleniu pracoviska na dve samostatné ka-

Štátne záverečné skúšky. Zľava: M. Otčenáš, F. Uličný st., M. Danilák (predseda komisie), P. Švorc

Predvianočné posedenie Inštitútu histórie FF PU (17. 12. 2009)

Doktorandi Inštitútu histórie FF PU (2009)

tedry – na *katedru slovenských dejín a archívnictva* a na *katedru všeobecných dejín*. Táto organizačná zmena sa realizovala od 1. 9. 1998. Vo vedení novovytvorenej katedry slovenských dejín a archívnictva sa v rokoch 1998 – 2005 vystriedali: Ferdinand Uličný (1998 – 2003) a Peter Švorc (2003 – 2005). Na čele katedry všeobecných dejín stál Michal Danilák (1998 – 2003) a Ján Mojdis (2003 – 2005).

Posledná „zelená katedra“ Katedry slovenských dejín a archívnickva FF PU (7. júl 2005)

Posledným míľnikom na ceste formovania súčasného historického pracoviska v Prešove bol rok 2005, keď sa v súlade s integračnými procesmi na Prešovskej univerzite zlúčili všetky tri historické katedry na Prešovskej univerzite: Katedra dejín Fakulty humanitných a prírodných vied PU, Katedra slovenských dejín a archívnickva FF PU a Katedra všeobecných dejín FF PU do jedného útvaru, ktorý dostal názov **Inštitút histórie Filozofickej fakulty PU v Prešove**. Riaditeľom Inštitútu histórie sa stal Ján Mojdis (2005 – 2009).

Súčasný Inštitút histórie FF PU v Prešove tvoria štyri odborné katedry: *katedra najstarších, stredovekých a ranonovovekých dejín, katedra novovekých a najnovších slovenských dejín, katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín, katedra archívnickva a pomocných vied historických*. Na inštitúte pôsobí 20 tvorivých pracovníkov (3 profesori, 7 docentov, 10 odborných asistentov s PhD., a 1 zahraničný lektor).

Inštitút histórie FF PU v Prešove má akreditované 4 študijné programy v bakalárskej aj magisterskej forme štúdia čo mu umožňuje zabezpečovať prípravu študentov v týchto študijných programoch: učiteľstvo akademických predmetov dejepis, študijný program história, študijný program archívnickvo a pomocné vedy historické a od roku 2005 aj v študijnom programe dejiny religii. V akademickom roku 2011/2012 na všetkých programoch v oboch stupňoch štúdia študovalo na Inštitúte histórie FF PU 401 študentov.

Okrem bakalárskych a magisterských programov Inštitút histórie FF PU realizuje doktorandské štúdium v dvoch študijných programoch – slovenské dejiny a všeobecné dejiny. V minulom akademickom roku v oboch programoch bolo zaradených 15 interných doktorandov a 17 externých doktorandov. Súčasne má inštitút právo habilitačných a inauguračných pokračovaní v odbore história a právo rigorózných konaní v 4. študijných programoch.

Zasadnutie Inštitútu histórie FF PU vedie jeho riaditeľ doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc. (2005). Vedľa neho M. Pekár. Zľava: F. Uličný ml., K. Fábrová, J. Endrödy, P. Kónya, M. Vizdal

Absolventi prešovského historického pracoviska nachádzali a nachádzajú uplatnenie ako učitelia dejepisu na všetkých typoch škôl, ale aj ako odborní pracovníci v múzeách alebo archívoch. Niektorí prešovskí absolventi pôsobia ako vedeckí pracovníci na pracoviskách v Slovenskej akadémii vied, v ústredných a zahraničných archívoch, ale aj ako úspešní novinári, redaktori vo vydavateľstvách, v rozhlase, v televízii a niektorí našli uplatnenie v diplomacii či spoločenskopolitickej oblasti.

Aktivity Inštitútu histórie FF PU a jeho inštitucionálnych predchodcov sa však neobmedzovali a neobmedzujú len na pedagogickú oblasť. Dôležitou súčasťou práce vysokoškolského učiteľa je aj vedeckovýskumná činnosť a publikačné aktivity. Vedeckovýskumné zameranie prešovského historického pracoviska sa profilovalo postupne. V počiatočných existencie nášho pracoviska sa vedecký výskum sústreďoval na problémy dejín Slovenska od najstarších čias po najnovšie obdobie a na všeobecné dejiny, v ktorých sa dôraz kládol na skúmanie slovanskej problematiky. Postupne sa výskumné oblasti rozšírili o regionálne dejiny a o dejiny slovenskej historiografie.

V súčasnosti sa vedeckovýskumná činnosť členov inštitútu vyznačuje tematickou rôznorodosťou a chronologickou šírkou. Integrujúcimi výskumnými tematickými okruhmi sú staršie slovenské dejiny, slovenské dejiny 19. a 20. storočia, regionálne dejiny, cirkevné dejiny a vybrané problémy stredoeurópskych a východoeurópskych dejín 19. a 20. storočia.

Mnohé z uvedených tém boli, alebo sú analyzované parciálnou formou v rámci vedeckovýskumných projektov riešených na Inštitúte histórie FF PU. V akademickom roku 2011/2012 bolo na našom inštitúte riešených osem vedeckých projektov. Členovia inštitútu participovali na riešení troch projektov na iných pracoviskách a na jednom zahraničnom projekte. Časť členov inštitútu histórie participuje na riešení úloh Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu pri PU, ktoré pracuje pod

Inštitút histórie FF PU bol organizátorom veľkej medzinárodnej konferencie Cirkvi a národy v strednej Európe (1800 – 1950). Na fotografii členovia Inštitútu histórie a zahraniční referenti (2. 5. 2007)

vedením prof. PhDr. Petra Kónyu, PhD., a je financované z Európskych štrukturálnych fondov. Mnohé z výskumných tém boli finalizované formou monografií, vedeckých zborníkov, štúdií publikovaných v domácich alebo zahraničných odborných periodikách či na stránkach inštitucionálnych periodík. Inštitút histórie FF PU vydáva vlastné periodiká, ktorými sú ročenka *Annales historici Presovienses* a internetový časopis *Dejiny* (<http://dejiny.unipo.sk>). Participuje aj na vydávaní časopisu Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskum PU, ktorým je *Historia ecclesastica*. Výstupmi z vedeckých projektov boli aj početné vedecké konferencie s medzinárodnou účasťou, organizované členmi inštitútu histórie, predovšetkým v priebehu posledných dvoch decénií. Jedným z najväčších podujatí realizovanom Inštitútom histórie FF PU v Prešove bola príprava XIV. celoslovenského zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV v apríli 2011.

Výsledky vedeckej práce prezentovali a prezentujú prešovskí historici pravidelne aj na významných medzinárodných vedeckých podujatiach. Svoje zastúpenie mali napríklad na Medzinárodnom kongrese slavistov v Prahe v roku 1968 a vo Varšave v roku 1973, na Medzinárodnom kongrese historikov v Moskve v roku 1970, v Bukurešti v roku 1980 a naposledy na Svetovom kongrese historických vied v Amsterdame v roku 2010. Na pôde prešovskej katedry dejín vystúpili v minulosti s prednáškami poprední historici z Čiech, Poľska, Maďarska, Ruska, Ukrajiny, Nemecka, Talianska, ale aj Izraelu či Veľkej Británie. V tejto tradícii pokračuje aj súčasný inštitút histórie a na svojej pôde v minulom roku privítal s odbornými prednáškami kolegov z Pardubic, z Liberca, z Mariboru i z Debrecína.

Pozícia prešovskej historickej katedry v odborných kruhoch sa upevňovala aj spoluprácou s domácimi i zahraničnými partnermi. Tradičnou bola v minulosti spolupráca

Inštitút histórie FF PU v spolupráci s Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV v Bratislave organizačne pripravil aj XIV. zjazd SHS, ktorý sa konal v Prešove 26. – 28. 4. 2011.

Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., podpredseda výboru SHS pri SAV otvára zjazdové rokovanie. Za predsedníckym stolom sedia prof. RNDr. René Matlovič, CSc. (rektor PU), dr hab. Zdzisław Noga (predseda Towarzystwa polkiego historycznego) a PhDr. Viliam Čičaj, CSc. (predseda výboru SHS pri SAV)

prešovského historického pracoviska s vysokoškolskými a akademickými historickými pracoviskami v Prahe, Brne, Olomouci, v Bratislave, s Historickým ústavom SAV v Bratislave, so Spoločenskovedným ústavom SAV v Košiciach, ale aj s historickými pracoviskami na vysokých školách v Rzeszowe, v Krakove, v Užhorode, v Moskve, v Debrecíne, v Budapešti, v Kolíne nad Rýnom, v Bayreuthe, vo Viedni, v Grazi. Dnešný inštitút histórie udržiava spoluprácu s tradičnými partnermi v zahraničí – Užhorod, Debrecín, Rzeszow, Krakov, Praha, ale aj s novými partnermi. V rámci programu ERASMUS má podpísaných 13 bilaterálnych zmlúv s univerzitami v Boltone, Bayreuthe, Budapešti, Debrecíne, Pardubiciach, Maribore, Oradei, Krakove a ďalšími, ktoré využíva na výmenné mobility učiteľov a študentov. Súčasne sa snaží pokračovať v dobrej spolupráci s domácimi historickými akademickými pracoviskami (Historický ústav SAV v Bratislave, Spoločenskovedný ústav SAV Košice), ale aj s historickými pracoviskami v regióne, s múzeami, (Krajské múzeum Prešov, Zemplínske múzeum v Michalovciach) a s archívmi (Štátny archív Prešov, Štátny archív Košice, Štátny archív Levoča, Štátny archív Levoča – pobočka Poprad), ktoré nám výrazne pomáhajú aj pri zabezpečovaní odbornej praxe študentov odboru história a archívniectvo. Inštitút dlhoročne spolupracuje aj s Metodickým centrom v Prešove, a to nielen formou prednášok, ale aj posudzovaním odborných prác a organizovaním spoločných podujatí pre učiteľov dejepisu.

Aktivity všetkých generácií prešovských historikov a ich študentov, ich vedecká a pedagogická práca prispeli k tomu, že prešovské vysokoškolské historické pracovisko sa postupne v priebehu niekoľkých desaťročí zmenilo na uznávané a známe centrum historického výskumu. Prešovská historická škola mala a má svoje pevné miesto v rámci historických pracovísk na Slovensku, ale aj v širšom stredoeurópskom kontexte.

POZDRAVNÉ LISTY DRUŽOBNÝCH PRACOVÍSK JUBILUJÚCEMU INŠTITÚTU HISTÓRIE

Vážené kolegyně a kolegové,
milí přátelé,

při příležitosti Vašeho velkého a krásného jubilea je mi velkým potěšením pozdravit Vás z Brna a na chvíli se zastavit nad naší dlouholetou spoluprací.

Nemám rád přehálené generalizace, ale mohli bychom si připomenout, že jsme všichni v mnoha ohledech „Macůrkova škola“. Josef Macůrek byl už před válkou významným iniciátorem středoevropských studií, od přelomu padesátých a šedesátých let se výrazně zasazoval o komplexní karpatská studia. A jednotlivá velká témata taktně přiděloval svým žákům. A tyto žáky si usilovně vyhledával a pečlivě vybíral. Prosím tedy speciálně pozdravit jednoho z nich, pana profesora Michala Daniláka.

Dnes je v plném pracovním nasazení už generace žáků od Macůrkových žáků. Bylo mi vždy radostí a ctí zároveň, že jsem mohl úzce spolupracovat, přímo se podílet na badatelských projektech s prešovskými představiteli této generace. Váš institut se vypracoval ve skutečné centrum středoevropských výzkumů, včetně zkoumání onoho někdy sporného, někdy až záhadného pomezí mezi střední a východní Evropou.

A jsem velmi rád, že už působí i generace, kterou si dovolím nazvat čtvrtou generací Macůrkovy školy. A ještě více oceňuji, že začíná přímo mezi sebou komunikovat i generace našich doktorandů. V dubnu budou Vaši doktorandi opět vítáni v Brně. Přestože máme významné vazby spolupráce i na jiná pracoviště, právě v této přímé komunikaci mezi našimi doktorandy vidím záruku, že spolupráce Prešova a Brna bude pokračovat, že bude pokračovat smysluplně a přinášet nové hodnotné výsledky.

A co závěrem popřát, než plno energie do dalších let!

Srdečně váš

Vladimír Goněc

V Brně, 27. září 2012

INSTYTUT HISTORII
Uniwersytetu Rzeszowskiego

Al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów
www.univ.rzeszow.pl/wsh/historia/ e-mail: hist-ur@univ.rzeszow.pl
tel: 17 872 13 06 fax: 17 872 12 69

Rzeszów, 24 IX 2012 r.

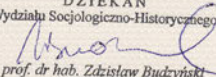
Doc. PhDr. Lubica Harbulova
Dyrektor Instytutu Historii Uniwersytetu
w Preszowie

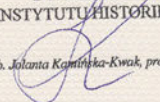
Wielce Szanowna Pani Dyrektor

Z okazji wyjątkowego wydarzenia, jakim jest Jubileusz 60-lecia utworzenia kierunku Historia na Uniwersytecie w Preszowie, składamy na Pani ręce wyrazy najwyższego uznania i serdeczne gratulacje. Działalność Waszego znakomite kierowanego Instytutu, sukcesy naukowe i osiągnięcia dydaktyczne pracowników oraz wiedza, umiejętności i doświadczenie absolwentów, są znane i wysoce cenione w Słowacji i poza jej granicami. Życzymy Instytutowi Historii Uniwersytetu w Preszowie, jego pracownikom, absolwentom i studentom dalszego rozwoju i sukcesów.

W imieniu Władz Wydziału Socjologiczno-Historycznego oraz Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Z wyrazami szacunku

DZIEKAN
Wydziału Socjologiczno-Historycznego

prof. dr hab. Zdzisław Buczyński

DYREKTOR
INSTYTUTU HISTORII

dr hab. Jolanta Kamitnicka-Kwak, prof. UR

„Historia – świadek czasu, światło prawdy,
życie pamięci, nauczycielka życia,
zwiastunka przyszłości”

Cyceron

Sz. P
doc. dr Lubica Harbulova
Uniwersytet Preszowski
w Preszowie

LIST GRATULACYJNY z okazji 60-lecia kierunku Historia

Z okazji wspianalego jubileuszu 60- lecia kierunku Historia Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie proszę przyjąć najszczerze gratulacje za dotychczasowe osiągnięcia edukacyjne i naukowe oraz najlepsze życzenia dalszego, równie imponującego rozwoju i związanych z tym sukcesów, płynące zarówno ode mnie jak i od całej Społeczności Akademickiej Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno – Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu.

Osiągnięcia kierunku Historia są nam szczególnie bliskie ze względu na długoletnie partnerskie związki pomiędzy naszymi placówkami, drogi naukowe wielu naszych pracowników, a także przyjacielskie kontakty. Jesteśmy przekonani, że zarówno współpraca naukowa pomiędzy naszymi pracownikami, jak i studentami, będzie jeszcze dłuższa dla dobra obu zaprzyjaźnionych Uczelni.

Pragnę życzyć pasma nieprzerwanych sukcesów, niespożytej, tak jak dotąd energii oraz wielu powodów do osobistej satysfakcji.

Prof. nadzw. dr hab. Wacław Wierzbieniec
Rektor
Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno - Ekonomicznej
im. ks. Bronisława Markiewicza
w Jarosławiu

Wacław Wierzbieniec

Jarosław, 25 września 2012r.

**POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE
ODDZIAŁ W RZESZOWIE**

**Doc. PhDr. Ľubica Harbuľová
Dyrektor Instytutu Historii
Uniwersytetu w Preszowie**

Wielce Szanowna Pani Dyrektor

Z okazji wyjątkowego wydarzenia jakim, jest Jubileusz 60-lecia utworzenia kierunku Historia na Uniwersytecie w Preszowie składam na Pani ręce wyrazy najwyższego uznania i serdeczne gratulacje. Działalność Waszego znakomicie kierowanego Instytutu, sukcesy naukowe i osiągnięcia dydaktyczne pracowników oraz wiedza, umiejętności i doświadczenie absolwentów, są znane i wysoce cenione w Słowacji i poza jej granicami. Życzę Instytutowi Historii Uniwersytetu w Preszowie, jego pracownikom, absolwentom i studentom dalszego rozwoju i sukcesów.

W imieniu Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Rzeszowie z wyrazami szacunku

Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego
Oddział w Rzeszowie

Wacław Wierzbieniec

Prof. nadzw. dr hab. Wacław Wierzbieniec

POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE
Oddział w Rzeszowie
adres do korespondencji: 35-959 Rzeszów, Aleja Rejtana 16c
tel. (0 17) 872 13 15

Vážené kolegyně, Vážení kolegovia,

pred 60 rokmi vznikol v Prešove Ústav dejín Katedry spoločenských vied Vyššej pedagogickej školy, ktorý sa stal prvým pracoviskom pre prípravu učiteľov dejepisu na východe Slovenska. Ústav dejín, ktorý sa po desiatkach rokov, po viacerých transformáciách zmenil na Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

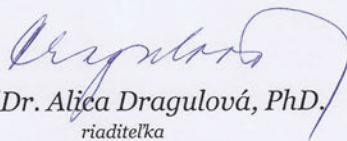
Počas 60 rokov prešovské vysokoškolské pracoviská vychovali tisíce absolventov učiteľstva dejepisu. Tisíce absolventov, ktorí sa uplatnili nielen v rezorte školstva, ako vysokoškolskí pedagógovia, učitelia základných a stredných škôl, školskí inšpektori, zamestnanci ministerstva školstva a organizácií školskej správy a samosprávy, ale aj ako novinári, pracovníci múzeí, archívov, ako spisovatelia či manažéri.

Absolventi učiteľstva dejepisu v Prešove vždy patrili k najlepšie pripraveným na učiteľské poslanie, ich vedomosti z oblasti histórie, didaktiky a metodiky vyučovania dejepisu, ktoré získali počas svojho vysokoškolského štúdia, tvorili silnú základňu, na ktorej mohli stavať svoju pedagogickú prax.

Vážené kolegyně, Vážení kolegovia,

dovoľte mi, aby som Vám v mene svojom, ako aj v mene zamestnancov Metodicko–pedagogického centra, regionálneho pracoviska Prešov, zaželala do budúcnosti veľa pracovných a osobných úspechov, Inštitútu histórie ďalšie stovky úspešných absolventov učiteľstva dejepisu a všetkým tým, ktorí boli súčasťou jeho histórie, hrdosť na úspechy, ktoré Vaše pracovisko dosiahlo.

Prešov 28. september 2012

PaedDr. Alica Dragulová, PhD.
riaditeľka
Metodicko–pedagogické centrum
Tarasa Ševčenka 11, Prešov

ŠTÚDIUM DEJEPISU V PREŠOVE V SPOMIENKACH ABSOLVENTOV

Dejepisná exkurzia študentov Katedry dejín FF v Prešove, UPJŠ v Košiciach

*Kalvária v Prešove – romantické miesto
vychádzok prešovských študentov*

SPOMIENKY NA PÔSOBENIE NA KATEDRE DEJÍN FF UPJŠ V PREŠOVE

Ladislav TAJTÁK

Prof. PhDr. Ladislav TAJTÁK, CSc.

Po maturite na menšinovom slovenskom gymnáziu v Košiciach v roku 1942 som mohol nastúpiť až v nasledujúcom roku na Filozofickú fakultu Univerzity Pétera Pázmánya v Budapešti na odbor *dejepis – zemepis*. Navštevoval som prednášky popredných maďarských historikov. Z prednášky na geografii mi ostal v pamäti výrok profesora, ktorý – ukazujúc na mapu Uhorska – sa vo vzťahu k Slovensku vyjadril, že „dočasne je tu Slovensko“. To nasvedčovalo tomu, že v predstavách maďarských vládnych kruhov a spoločnosti Felvidék bude Slovensko po víťaznej vojne opäť súčasťou svätoštefanského Uhorska.

Slovenskí vysokoškoláci v Budapešti mali už vytvorený Slovenský vysokoškolský spolok. Stal som sa jeho členom a v jeho v rámci sa formoval aj môj politický a ideový svetonázor – v národnom a sociálnodemokratickom duchu. Niekoľkí členovia boli zapojení do ilegálneho komunistického hnutia. V diskusiách o spoločensko-politických otázkach som zastával ideu socializmu na báze parlamentnej demokracie. Vo vzťahu k Slovenskému štátu väčšina zastávala stanovisko, že po vypuknutí druhej svetovej vojny bol jeho osud spečatený. Ak by hitlerovské Nemecko vyhralo vojnu, celá stredná Európa by sa dostala pod nacistickú nadvládu s ďalekosiahlymi tragickými dôsledkami. Keď ale vojnu prehrajú, o čom sme boli presvedčení, obnoví sa Československo.

Po odhalení ilegálnej skupiny komunistickej strany slovenský vysokoškolák Janko Bačík, vedúca osobnosť nášho spolku bol uväznený a odsúdený. Na požiadavku jeho rodičov som ho navštívil vo väzení, ale rozhovor s ním mi nedovolili. Po evakuácii politických väzňov do Nemecka zahynul v koncentračnom tábore. Na budove košického slovenského gymnázia má pamätnú tabuľu.

Môj pobyt v Budapešti sa skončil, keď sme s mojou kamarátkou, maturantkou zo slovenského gymnázia, ktorej hrozila deportácia, ilegálne prešli na Slovensko.

Po vypočutí v Prešove som sa dostal do Žiliny a kamarátka do Bratislavy. Po vypuknutí Slovenského národného povstania som sa prihlásil k povstaleckému vojsku, ale v kasárňach mali pušky už len pre rezervistov a ostatných rozpustili. Na druhý deň Nemci bez boja obsadili Žilinu. Neskôr som prešiel do Bratislavy, ale v štúdiu som pokračovať nemohol, lebo som nemal so sebou vysokoškolské doklady. Po bombardovaní Bratislavy a po častých kontrolách aj nemeckými vojenskými orgánmi nám hrozilo zaistenie a deportácia do Nemecka. Preto sme s kamarátkou odišli na stredné Slovensko, kde sme sa pridali k partizánskej skupine. Po príchode maďarskej dezertovanej jednotky k partizánom sovietsky veliteľ nariadil prechod celej skupiny aj s nami cez medzeru

nemeckej obrany na územie oslobodené rumunskou armádou. Neskôr sme sa obaja priateľsky rozlúčili a išli vlastnou cestou.

Začal sa môj nový vysokoškolský život. Pokračoval som v štúdiu a stal som sa pomocnou vedeckou silou pod vedením doc. P. Ratkoša. V tomto období na katedre dejín v Bratislave študovali starší poslucháči, ako bol Richard Marsina, Ján Tibenský, Július Alberty, s ktorými v živých diskusiách sa formoval aj môj historický rozhľad. Chcem zdôrazniť a vyzdvihnúť aj skutočnosť, že naši profesori nás naučili slobodne a kriticky myslieť.

Po skončení štúdia som dostal umiestnenie a pôsobil som na niektorých stredných školách. Februárové udalosti v roku 1948 som prežíval ako koniec sľubného vývoja slobodnej československej demokracie.

Na Pedagogickú fakultu v Prešove som sa dostal na výzvu doc. Vasiľa Grivnu, po tom, čo bol na neohlásenej hospitácii na mojej hodine dejepisu. Na fakulte som sa špecializoval na obdobie dejín uhorského kapitalizmu a zabezpečoval som aj výučbu dejín novoveku ako odborný asistent. Neskôr na výzvu dekana doc. PhDr. Tibora Halečku som prevzal vedenie Katedry dejín. Mojm cieľom v tejto funkcii bolo budovať katedru a formovať jej napredovanie v spolupráci s FF UK a HÚ SAV v Bratislave, čo sa postupne realizovalo obhajovaním vedeckých a pedagogických hodností a prijímaním nových perspektívnych členov. Prínosom bolo nastúpenie Ferdinanda Uličného na výučbu stredovekých dejín, ako i hosťovské vystúpenia renomovaných historikov z Bratislavy, ktorí prednáškami prispievali k rozširovaniu a prehĺbovaniu vedeckých poznatkov študentov. Katedra dejín venovala pozornosť aj talentovaným poslucháčom, ako boli Michal Otčenáš, Peter Švorc, Peter Kónya, Ľubica Harbulová, Marián Vizdal a ďalší, ktorí sa svojou vedeckou a publikačnou činnosťou postupom času stali profesormi a docentmi.

V rámci výskumnej špecializácie som venoval značnú pozornosť otvoreným otázkam dejín východného Slovenska v celoslovenských súvislostiach. K tomu ma nabádalo aj vedenie HÚ SAV vzhľadom na viaceré nevyjasnené alebo deformované historické otázky, ako aj na publikované hypotetické závery PhDr. O. R. Halagu, ktorý v svojich prácach dokazoval, že východné Slovensko má osobitný historický vývin. Týmto otázkam som venoval väčšiu pozornosť a výsledky som publikoval vo vedeckých časopisoch a zborníkoch, ako aj v kandidátskej a habilitačnej práci. Osobitnú pozornosť tomuto regiónu som venoval v súvislosti s udalosťami spojenými s národnodemokratickou revolúciou a vznikom Československa. V tejto súvislosti môžem konštatovať, že k objektívnemu poznaniu týchto udalostí som mohol dospieť len na základe toho, že som mal možnosť preštudovať pramenný materiál k týmto otázkam v Krajinskom archíve v Budapešti, pretože v našich archívoch bola veľká časť zničená alebo skartovaná. Štúdie a odborné príspevky som publikoval v *Historickom časopise*, vo vedeckých zborníkoch a v niektorých syntetických prácach. Uverejňoval som aj príspevky v tlači. Moja odborná angažovanosť sa prejavovala i v tom, že som bol zvolený za člena redakčnej rady *Historického časopisu*, aj do niekoľkých rád historických zborníkov. Bol som zakladajúcim členom Slovenskej historickej spoločnosti (SHS) a neskôr dlhoročným predsedom Východoslovenskej pobočky SHS.

Na otázku akú odozvu vyvolali moje odborné práce, môžem stručne konštatovať, že kto chce podať objektívny obraz o špecifikách dejín východného Slovenska nemôže kladne alebo kriticky obísť tieto práce. Istým ukazovateľom ohlasu vedeckých prác je ich citovanie v uznávaných syntetických prácach. Vo IV. zväzku akademických *Dejín*

Slovenska v zozname použitej literatúry je uvedených niekoľko mojich štúdií a v literárno-historickej práci I. Sedláka *Východné Slovensko v letokruhoch národa* ešte vo väčšom počte. V maďarských desaťzväzkových akademických dejinách je uvedená aj jedna moja práca vzťahujúca sa na obdobie roku 1918 a táto moja monografia sa dostala aj do známej Szeczéniho knižnice. Storočníci historického časopisu *Szazadok* na výzvu SHS pri SAV som predniesol referát o slovensko-maďarských historiografických vzťahoch v druhej polovici 19. storočia, ktorý bol aj publikovaný.

Vo výskume našich dejín je otvorenou otázkou, ako marxizmus a historický materializmus ovplyvnili našu historiografiu. Stručne možno konštatovať, že niektorí historici si z presvedčenia osvojili jeho základy, iní, ak chceli existovať ako historici, sa prispôbovali, ako to vtipne vyjadril prof. Branislav Varsik. Uviedol, že najprv napísal prácu a potom k nej „priondil“ marxistické citáty. Priznávam, že aj ja som patril k tým, ktorí pri práci vyhľadávali vhodné marxistické citáty, ale za niektoré sa hanbím. Možno k tomu dodať, že za celej éry školenia na ideologických odborných konferenciách a rôznych hlasovaniach sme sa prispôbovali z obavy z dôsledkov. Napríklad pri otázke o vierovyznaní som odpovedal, že som voľnomyšlienkar, to však nestačilo a musel som priniesť doklad z biskupského úradu, že som vystúpil z cirkvi.

V slovenskej historickej obci v otázke postoja k marxizmu zásadné stanovisko zastával prof. Daniel Rapant, ktorý ako európska uznávaná osobnosť hodnotil historický materializmus ako „jednu z historicko-filozofických teórií“. Svoje názory sebedovome obhajoval aj na verejnom študentskom zhromaždení na univerzite.

V normalizačnom období, keď Ferdinand Uličný musel nútene opustiť katedru dejín a na moje výhrady adresované vedeniu, že nemôžem ho nahradiť nikým iným, som dostal odpoveď, že každý je nahraditeľný. Požadoval som, aby na uvoľnené miesto nastúpil školený medievalista. S týmto zámerom som išiel do Bratislavy za doc. Lehotskou, aby mi navrhla vhodnú absolventku, čo sa aj stalo. Navštívil som potom Miroslavu Váňovú-Bodnárovú, ktorá ponuku prijala. V záležitosti prof. Tamary Bajcurovej chcem uviesť, že z Bratislavy ma telefonicky kontaktoval prof. Miloš Gosiorovský s dotazom, aký mám názor na jej uchádzanie sa o profesúru. Odpovedal som, že nemám námietky, ale využil som príležitosť na to, aby sa prihliadalo aj na menovanie doc. Dariny Lehotskej, uznávanej historicky slovenských stredovekých dejín, na jej menovanie za profesorku. Dostal som odpoveď, že to nie je možné. Dodávam, že prof. T. Bajcurovú som si vážil pre jej priamosť a otvorenosť, aká chýbala niektorým členom katedry.

Dobré spolunažívanie členov katedry a primeranú politickú otvorenosť naštrbila nasledujúca okolnosť. V normalizačnom období stranícka skupina bez mojej účasti (nebol som členom komunistickej strany) preverovala moje pôsobenie a činnosť na katedre dejín. Jeden z členov, keď vyšiel z porady mi povedal, že všetko mám v poriadku. Neskôr prišiel za mnou dekan prof. PhDr. Andrej Čuma, CSc., a oznámil mi, že na základe posudku ma bude musieť prepustiť zo školy, ale dodal, že s tým posudkom nesúhlasí. Prišiel za mnou aj prof. Vasil' Skrip s podobným vyhlásením. Bol som šokovaný, lebo nikdy predtým mi stranícka skupina nič nevyčítala, ani na zasadnutiach katedry nepadla na moju adresu závažnejšia kritika. Otázka teda je – komu som zavadzal?

V roku 1978 bol som z politicko-ideologických dôvodov odvolaný z funkcie vedúceho katedry dejín, na najbližšom zasadnutí členov katedry pod novým vedením sa konštatovalo, že nebol vypracovaný plán komunistickej výchovy, čo bola pravda, ale nie zámerne, ale preto, že sa na to zabudlo a nikomu to nechýbalo. Chcem dodať, že po páde

komunizmu v eufórii víťazstva slobody som nevyužil príležitosť, aby som na verejnom zhromaždení vyzval členov bývalej stránickej skupiny, prečo ma na svojom zasadnutí odpísali. Nešlo mi o odvetu, lebo získanú slobodu som považoval za najväčší dar, aký sme dostali. Boli aj takí, ktorí svoj omyl čestne priznali. Prof. V. Skrip sa osobne ospravedlnil prof. F. Uličnému za svoj postoj pri jeho vylúčení z fakulty.

Po páde starého režimu som ako dôchodca hneď zašiel na zasadnutie katedry dejín a požiadal som vedenie, aby urobilo nápravu v záležitosti Ferdinanda Uličného a obnovilo jeho členstvo na katedre dejín. V tomto zmysle som ho aj ja informoval. V nových podmienkach som dostal príležitosť, aby som pôsobil na pedagogickej fakulte a neskôr s menším úväzkom na fakultách v Košiciach.

Neprestal som sa venovať výskumnej a publikačnej činnosti. Za túto činnosť som bol ocenený viacerými vyznamenaniami, z ktorých ma najviac potešila Cena Daniela Rapanta za celoživotné dielo v oblasti historických vied, ďalej Zlatá medaila za zásluhy o rozvoj vysokého školstva na východnom Slovensku, osobitne na FF UPJŠ v Prešove a za celoživotnú vedeckú a pedagogickú činnosť v oblasti histórie. Z iniciatívy Katedry dejín FF Prešovskej univerzity som inauguroval za profesora a v roku 1999 ma prezident SR vymenoval za profesora v odbore slovenské dejiny.

Pokiaľ mi zdravie slúži, tak chcem sa naďalej venovať výskumnej, publikačnej a čiastočne aj pedagogickej činnosti. Stále udržujem dobré vzťahy s Inštitútom histórie FF PU v Prešove. Zúčastňujem sa na jeho konferenciách, publikujem v jeho zborníkoch a posudzujem vedecké práce na obhajobách.

MOJE ŠTUDENTSKE ROKY NA KATEDRE DEJÍN FF UPJŠ V PREŠOVE (1976 – 1981)

Peter ŠVORC

Prof. PhDr. Peter ŠVORC, CSc.

60 rokov v živote človeka naznačuje, že je za ním nielen prežitých šesť desaťročí, ale aj získaných skúseností, poznanie a spravidla aj istá múdrosť. Pri inštitúciách sa to znásobuje, nie preto, žeby pre ne platil iný čas, ale preto, že týchto 60 rokov vyplňali životy a práca ľudí, čo tu pôsobili. V prípade Inštitútu histórie – práca jeho učiteľov, študentov, sekretárok. Dnešný *Inštitút histórie* teda stojí na základoch, ktoré kládli celé generácie našich predchodcov a ktoré sme svojou činnosťou pomáhali spevňovať aj my, čo sme sa dnes zišli na tejto milej slávnosti, bez ohľadu na to, na ktorej strane katedry sme stáli, či dnes stojíme. Vedome, ale aj spontánne sme vytvorili spoločenstvo ľudí s rovnakými záujmami o dejiny, o minulosť, ktorá človeka vždy fascinovala a priťahovala.

Zrejme takéto motívy – záujem o dejiny – stáli za našimi rozhodnutiami, keď sme v závere stredoškolského štúdia zvažovali čo ďalej, ktorým smerom sa vydať a s čím zviazať svoje bytie v budúcnosti. Rozhodli sme sa pre minulosť, rozhodli sme sa pre dejiny.

V každom z rozprávání, ktoré odzneli na tomto stretnutí, sa zračil kamienok z bohattej mozaiky vytvárajúcej širokospektrálny obraz niekdajšej Katedry dejín, či Inštitútu histórie. Priznám sa, že keď som rozmýšľal o vystúpení, dlho som zvažoval, o čom by som mal hovoriť. Sám som sa dostal do situácie, do ktorej my, novovekári neraz dostávame našich respondentov, keď využívajú metódu oral history, či ústne vyrozprávaných dejín, kladieme otázky a očakávame plnohodnotné a informáciami nabitú odpoveď. No a niekedy sklamané skonštatujeme, že interview za veľa nestálo – dozvedeli sme sa málo a aj to, čo sme počuli nemá veľký význam...

Takéto skúsenosti z vlastnej praxe sú dobré, lebo nám pomôžu naformulovať problém aj pre seba samého, ak vystupujem v úlohe respondenta, ale sú aj zlé, lebo nám až príliš zväzujú ruky z obavy, aby sme nevyznegli neprofesionálne.

No nakoniec – istá zodpovednosť prevážila obavy a mne sa pred očami začal odvíjať film mojich študentských rokov. Začal v Poprade – na gymnáziu, kde som sa poctivo pripravoval na maturitu aj z dejepisu a súčasne v Štrbe, kde som vyrastal a kde som s mojimi priateľmi založil *Literárno-historický krúžok* a vydával literárno-historicky orientovaný štvrťročník *Lúč*. To som robil v úzkej spolupráci s priateľom Michalom Otčenášom, ktorý v čase môjho maturitného štúdia už bol študentom *Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove* na trojodbore *dejepis – filozofia – občianska náuka*. V 50. – 70. rokoch minulého storočia neexistovala možnosť viacerých študijných odborov. To, aká kombinácia sa na tej-ktorej univerzite otvorí, ovplyvňovala nasýtenosť trhu ponúkanými stu-

dijnými špecializáciami. Tá sa premietala aj do smerných čísel prijímaných študentov. Ak chcel niekto študovať históriu, tak sa mohol na jej štúdium prihlásiť, ale druhý odbor už bol pevne stanovený, a tak sa mohol rozhodnúť, či ponuku akceptuje, alebo neakceptuje. V takom prípade, ak stanovená kombinácia nijako nevyhovovala, bolo potrebné poobzerať sa za inou fakultou, kde otvárali odbor bližší záujmom uchádzača.

Mňa Prešov veľmi neoslovoval, ani učiteľské štúdium dejepisu. Fascinovala ma etnografia, možno aj preto, že môj otec bol etnograf a že sa z tohto dôvodu u nás doma vystriedalo množstvo popredných slovenských, ale aj svetových etnografov, dokonca členov kuratória pre udeľovanie prestížnej Herderovej ceny i jej nositeľov. Týchto ľudí som u nás počúval s nefalšovaným záujmom, prežíval som ich príbehy z výskumov, ktoré neraz predčili dobrodružné príbehy, o akých som čítal v rôznych cestopisoch. Môj záujem o etnografiu umocňovali aj návštevy umelcov našej domácnosti, najmä výtvarníkov a spisovateľov, ktorí sa v rozhovoroch s mojím otcom dostávali na pôdu blízku etnografii. Spomienky národného umelca Martina Benku, akademického maliara Michala Trembáča, či iných na ich cesty po slovenských dedinách, na maľovanie a všetko, čo s tým súviselo, prehlbovalo moje etnografické zameranie. Podobne to bolo aj u básnikov a spisovateľov, ktorí takmer napospol pochádzali z vidieka a veľmi radi už ako mestskí ľudia spomínali na svoje detstvo i mladosť – spisovateľ Štefan Rysuľa, básnici Andrej Plávka, Milan Rúfus, ale aj filmoví režiséri ako Martin Ľapák, herec Ivan Rajniak, hudobní skladatelia Tibor Andrašovan, Svetozár Stračina, Július Letňan, Anton Cíger, nedávno jubilujúci Štefan Nosál a mnohí iní, inklinujúci k slovenskej ľudovej kultúre, ktorí boli priateľmi môjho otca a neraz aj našimi hosťami, ma akosi ďalej posúvali do etnografických koľají.

No, ako to už v živote neraz býva, to, o čo máte záujem, sa z rôznych príčin stáva nedostupným. Bol to aj prípad mojej etnografie. Jej štúdium na Filozofickej fakulte Komenského univerzity v Bratislave otvárali len sporadicky a žiaľ v roku, keď som končil stredoškolské štúdium a rozhodoval sa o ďalšej orientácii, etnografiu neotvárali. Bolo preto potrebné rozhodnúť sa pre alternatívu. S ťažkým srdcom som sa nakoniec rozhodol pre Prešov – pre zariekané štúdium učiteľstva. Jedinou útechou mi boli dejiny, ktoré som mal rád a starší priatelia z gymnázia v Poprade, ktorí tu už študovali. Moje rozhodnutie pre Prešov posilňoval najmä Michal Otčenáš, a to aj tým, že Prešov je bližšie k Štrbe ako Bratislava, čo pre mňa nemalo vtedy veľkú váhu, a že tu študuje veľa pekných dievčat, z ktorých si ani nebudem vedieť vybrať. No a to už bol vážnejší argument – a, ako som sa neskôr presvedčil, aj pravdivý.

Pravda, rozhodnutie pre Prešov bola jedna vec, ale prijímačky druhá. Na kombináciu *dejepis – filozofia – občianska náuka* v školskom roku 1976/1977 brali 15 študentov, ale záujem bol veľký. Prijímacie skúšky sa konali tri dni a študenti boli pozývaní v abecednom poradí. V tretí deň prišlo pravdepodobne najviac skutočných záujemcov o históriu, lebo, ako som neskôr zistil, vari aj polovica našej študijnej skupiny bola z konca abecedy.

Rozhodnutie o prijatí prišlo zakrátko a s ním aj pozvánka na letnú aktivitu – do Frucony v Sabinove. Tam chodievali zvyčajne „nultáci“ – teda tí, ktorí boli prijatí na štúdium, ale ešte nestihli nič z neho absolvovať. Ostatní zväčša chodili na atraktívnejšie destinácie – do Čiech, prípadne do zahraničia – tiež do konzervárni.

Mesačný turnus však zbehol rýchlo a príjemne a nás už 1. októbra, kedy začínal školský rok, čakali prvé študentské povinnosti. Ako študenti trojodborovej kombinácie sme patrili pod kuratelu dvoch katedier: *Katedry dejín* a *Katedry filozofie*. Keďže sa

v 70. rokoch otvoril nový študijný odbor – vedecký ateizmus v kombinácii s filozofiou a občianskou náukou, vzala si *Katedra filozofie* pod svoje ochranné krídla študentov tohto svojho odboru a my sme pripadli *Katedre dejín*, čo nás všetkých veľmi potešilo, hoci v prvých týždňoch štúdia nás macošský prístup *Katedry filozofie* aj trochu mrzel, pretože naši kolegovia v prvom ročníku dostávali informácie, ktoré ich rýchlo zorientovali v spleťtom mechanizme vysokoškolského štúdia, kým my – dejepísari – sme museli všetko namáhavo zisťovať sami. Napr. do knižníc sme pre literatúru z filozofie i spoločného základu prichádzali spravidla až vtedy, keď už bola vypožičaná, a takýchto situácií, keď sa nás na patričných miestach pýtali, kde sme boli doteraz, bolo v prvom semestri pomerne dosť. Neskôr sa veci zlepšili. To aj preto, že každá študijná skupina mala svojho vedúceho učiteľa (dnes tútora). Nám bola pridelená docentka PhDr. Tamara Bajcurová, CSc., ktorá sa nás ujala s materinskou starostlivosťou. Chvilku trvalo, kým sme si zvykli na jej ruský prízvuk a porozumeli niektorým slovám, lebo docentka Bajcurová bola Ruska, pochádzala z Leningradu, ale po prekonaní prvých komunikačných ťažkostí naša komunikácia prebiehala bez problémov.

Čo sa týka porozumenia, Prešov bol pre nás, ktorí sme tu prišli študovať z miest východne od Popradu, dlho aj mestom, v ktorom sme boli pri bežnej komunikácii odkázaní na dobrú intuíciu. Rýdzi šarišský dialekt, aký dnes už v meste nepočujeme, nám v polovici 70. rokov spôsobil ťažkosti a niekedy aj pohrdanie miestnymi, keď sme na nich nechápavo hľadeli, nerozumejúc celkom, o čo v reči ide.

Ja som mal výhodu, že moji zemplínski spolužiaci, vrátane spolubývajúceho Mariána Vizdala, s ktorým sme päť rokov zdieľali spoločnú internátnu izbu, mi kde-čo preložili do spisovnej slovenčiny.

Katedra dejín, ktorej sme sa na päť rokov stali študentmi, nás i napriek počiatocnému vlašnému záujmu o nás – jej študentov – chytila za srdce, a našich učiteľov, nech už boli akíkoľvek, sme si obľúbili pre to, čo vedeli, ale aj pre to, akí boli. Zo začiatku sme aj závideli našim ročníkovým spolužiakom – filozofom-ateistom, ako sa o nich Katedra filozofie stará, no neskôr sme oceňovali jej nezaujím o nás a cenili sme si najmä slobodný priestor, ktorý nám pre aktivity poskytovala už naozaj naša materská katedra – Katedra dejín.

Katedra dejín sídlila na Ulici SRR č. 22, dnešnej Hlavnej ulici, v budove Klobošického paláca, kde sa dnes nachádza Krajský súd. Pracovne boli na druhom poschodí, podobne aj značná časť posluchárni. Pri prvých návštevách budovy to bol pre študenta labyrint – úzke chodbičky, ktoré náhle zabočovali raz doprava, raz doľava, všade boli nejaké dvere a za nimi pracovne alebo posluchárne, prípadne aj nové úzke chodby s novými dverami a zákutiami. Posluchárne boli malé, najmä pre našu skupinu, ktorá sa v priebehu prvého ročníka z 15 denných študentov postupne rozrástla na 27 a v takom hojnom počte aj ukončila celé štúdium. Výučbu na nej zabezpečovalo sedem učiteľov – **doc. PhDr. Ladislav Tajták, CSc.**, bol vedúcim katedry a učil československé dejiny 19. storočia, všeobecné dejiny od polovice 17. stor. do roku 1917, historický seminár a výberové prednášky; **doc. Vasil' Grivna**, ktorý bol vedúcim Katedry dejín pred doc. Tajtákom, učil stredoveké dejiny, **doc. PhDr. Tamara Bajcurová, CSc.**, naša pedagogická vedúca, učila dejiny ZSSR a svetovej socialistickej sústavy a úvod do štúdia dejepisu, **doc. PhDr. Andrej Kovač, CSc.**, učil dejiny ČSSR 1918 – 1945 a dejiny ČSSR 1945 – súčasnosť; **doc. PhDr. Gejza Kočíš, CSc.**, učil dejiny praveku, dejiny staroveku, latinčinu a dejiny vedy a techniky; **PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc.**, učila pomocné

vedy historické a viedla semináre k dejinám ČSSR do pol. 17. stor. a semináre k dejinám ČSSR do roku 1848, ktoré sme mali veľmi radi – aj s našou učiteľkou a pedagogický zbor katedry uzatváral **PhDr. Milan Urban**, ktorý učil didaktiku dejepisu a dejiny svetovej socialistickej sústavy.

Doc. PhDr. Andreja Kovača, CSc., sme vídávali len zriedka, lebo bol prodekanom FF UPJŠ, a keďže dekanát sídlil na Grešovej ulici, často pracoval tam, a tu prichádzal len odučiť svoje hodiny. **PhDr. Bodnárovú, CSc.**, ktorá bola čerstvo vydatá a mala už rodičovské povinnosti, sme tiež nestretávali často na chodbách, ale jej výklad na hodinách, či semináre, ktoré nám cibřili um a obohacovali poznatky z histórie a techník výskumu, boli vždy s radosťou očakávané. Keďže k praveku a staroveku inklinovalo len málo z nás (dva M. Vizdal a J. Masaryk) a ani latinčina nebola práve vyhľadávaným predmetom, tak sme ani ich učiteľa **doc. PhDr. Gejzu Kočiša, CSc.**, nevyhľadávali viac ako bolo potrebné. No treba priznať, že sme oceňovali, že bol autorom skript zo staroveku, ktoré sme na skúšku museli poznať od prvej po poslednú stranu, ako aj skriptá z datovania staroveku a starovekej chronológie. **Doc. Vasil Grivna** vyžaroval pokoj a pohodu. Mali sme pri ňom pocit, že ho nedokáže nič vyvieŕ z rovnováhy, dokonca ani to, že na jeho disciplínu – svetové dejiny stredoveku – mu rozvrhá pridelil najmenšiu miestnosť v budove fakulty, kde sa nás vošlo s veľkým vypätím 15 študentov. Keďže sme boli 27-členná skupina, vznikol problém, ako sa do posluchárne vmestiť. Pri najväčšom úsilí to nešlo. No a čo sme pri docentovi Grivnovi ocenili bolo, že akceptoval naše riešenie: na prvú hodinu prednášok prišla polovica skupiny, na druhú hodinu – druhá polovica. Pravda, on si svoju prednášku prečítal celú a my sme si ju alebo navzájom podpisovali, alebo ani, a to bolo častejšie, nedopísali. Docent Grivna mal bohatú knižnicu s vzácnymi knihami poukladanými v troch až štyroch radoch. PhDr. Milan Urban nám na hodinách didaktiky o nej vykladal celé legendy a my sme potom s úctou hľadeli na dvere Grivnovej pracovne, kde sa tieto poklady nachádzali. Docent Grivna však knihy požičiaval len výnimočne, nevelmi rád spomínanému Dr. Urbanovi, lebo ten ich zas nerád vracal majiteľovi. Docent Grivna skôr zbieral knihy, a to hlavne od študentov. Keď na hodine zistil, že študent namiesto počúvania jeho prednášok číta knihu, zobral mu ju. Zhabanú knihu už len málokedy previnilcovi vrátil. To bolo o ňom známe a u mnohých táto informácia pôsobila ako preventíva pred neuváženým čítaním toho, čo nepatrilo na dejiny stredoveku. Raz však docent Grivna urobil výnimku a požičal jednu zo svojich cennejších kníh spolužiakovi Jánovi Masarykovi, ktorý ho zázrakom na tento bohumilý skutok prehovoril. No výpožička trvala len krátko. Keď sa docent Grivna dozvedel, že sa Masaryk prihlásil do parašutistického krúžku, ktorý viedla Dr. Behúnová z Katedry filozofie, rezolútne pýtal knihu naspäť, obávajúc sa, že ak by sa Masarykovi neotvoril padák, on by prišiel o požičanú knihu.

Veľmi radi sme mali hodiny s **PhDr. Milanom Urbanom**. Vyšší, chudý, so silnými okuliarmi a chýbajúcimi prednými zubami, trochu v ramenách zhrbený, mal encyklopedickú pamäť. Neraz sme ho cez voľné hodiny našli v študovni s najrôznejšími encyklopediami na stole. Pri ňom sme mali pocit, že má fotografickú pamäť. To sme uňho obdivovali, no tešili sme sa hlavne na jeho prednášky, ktoré sa pravidelne kdesi v polovici s nenápadnou ľahkosťou odklonili od hlavnej témy či už didaktickej alebo historickej, a zabrúsili do histórie alma mater – Filozofickej fakulty UPJŠ a jej osadenstva. Geniálny rozprávač Dr. Urban takto postupne popri didaktických otázkach a problémoch svetovej socialistickej sústavy prekádral celý personál fakulty a „výnimočných“ študentov,

ktorí na fakulte či katedre za sebou zanechali nezmazateľné stopy. S odstupom času môžem povedať, že Dr. Urban pôsobil na nižšie ročníky poslucháčov histórie mimoriadne motivačne. Prednášal totiž až v štvrtom ročníku a z posluchárne, kde učil, sa vždy ozývali výbuchy smiechu. Bol to smiech nákazlivý a zároveň podnecujúci našu zvedavosť. Ťažko sa bolo sústrediť na seminár či prednášku, ak naša poslucháreň susedila s tou, kde mal hodiny Dr. Urban. Dr. Bodnárová, nás na jednej z hodín, počas ktorej sme susedili s veselou posluchárňou a staršími kolegami – štvrtákmi, povzbudila: Učte sa, aby ste sa dostali k Dr. Urbanovi. Isto uznáte, že po takomto upozornení každý pridal v príprave na aktuálne predmety a skúšky z nich, len aby sa raz dostal aj na Urbanove prednášky.

Doc. PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc., sme si vážili pre jeho veľkú erudovanosť a kolegiálny prístup k nám študentom. Nepamätám si, že by niekedy s nami študentmi hovoril čosi o kolegoch, o fakulte, kádruval neprítomných a pod. Jeho debaty, a to aj mimo školských lavíc, boli vždy o dejinách. Nastoloval problémy výskumu, interpretácie, literatúry a v zaujímavých prednáškach neformálneho charakteru – aj vo vinárni, kde sme s ním neraz zašli na pohár vína, sme sa dozvedali nové veci, najmä tie, ktoré chýbali v učebniciach alebo aj v odbornej literatúre. Tieto stretnutia sme mali radi, po otvárali nám tajomnú skrinku minulosti, ktoré socialistická spoločnosť chcela utajiť pred svojimi dospievajúcimi príslušníkmi. O niečom sme vedeli, lebo sme sa dostali aj k zakázanej literatúre, niečo sme tušili, lebo logika historického vývinu ukazovala, že čosi pri jeho interpretácii ani v knihách, ani v škole nie je v poriadku, že výklad, ktorý sme nachádzali v dobovej odbornej literatúre, nesedí, že sa mnohé navzájom vylučuje a konštrukcie, na ktorých bol postavený obraz minulosti, najmä z obdobia 20. storočia, sú evidentne deformované.

V druhej polovici môjho štúdia (v roku 1978) sa spojili dve katedry dejín – z filozofickej a z pedagogickej fakulty. Pribudli noví učitelia: **prof. PhDr. Michal Danilák, CSc., doc. PhDr. Vasiľ Franko, CSc., PhDr. Angelína Uramová, PhDr. Michal Mindoš a PhDr. Oľga Wiedermanová**. S novými učiteľmi sme prichádzali do styku menej, keďže viaceré disciplíny, ktoré zabezpečovali, sme už mali absolvované. Boli to vari až štátnice, kde sme sa aktívne stretli. Čo sme si vážili, to bol korektný prístup k nám študentom aj z ich strany. Našu skupinu učila len Dr. Angelína Uramová, a to výberovú prednášku a seminár v 5. ročníku. Milú a chápravú učiteľku sme si hneď obľúbili, hoci sme s ňou mali vari len dve stretnutia – úvodné a záverečné. Ostatný čas sme trávili na výskume a pri písaní diplomovej práce – a samozrejme na konzultáciách s našimi školiteľmi. Bol to zmysluplne využitý čas štúdia a myslím si, že sa pozitívne odrazil aj v kvalite odovzdaných a obhájených diplomových prác.

Život nás študentov bol samozrejme pestrejší, aj na samotnej výučbe, aj mimo nej. Poznamenaný bol príjemnými udalosťami, medzi ktoré sme radili nielen život na inter-náte, ale napr. odborné exkurzie. Na nich sme spoznávali miesta, o ktorých sme sa učili, ale aj kde sme spoznávali našich učiteľov – bez formalít a školskej zdržanlivosti, ako ľudia tešiacich sa zo svojich i našich úspechov, ale aj ako ľudí, ktorí mali obyčajné problémy, aké život prinášal každému z nás. Podobné to bolo i na katedrových, fakultných, ale aj celoštátnych kolách ŠVOČ, ktorých som sa zúčastňoval. Môžem povedať, že každý z nás, ktorý sa ich zúčastnil, cítil podporu historického pracoviska, na ktorom študoval.

Štúdium na fakulte malo i menej príjemné stránky. Bol to pretrvávajúci pocit intelektuálnej a občianskej neslobody, keď sme boli konfrontovaní s deformujúcou politicko-mocenskou silou vládnucej komunistckej strany a jej marxisticko-leninskou

ideológiou, ktorá nám bola centrálné vnucovaná ako jedine správna životná orientácia. Riskantné bolo nahlas prejaviť svoje pochybnosti o zadefinovanej „pravde“, odmietnuť marxisticko-leninský svetonázor a zapochybovať o neomylnosti komunistickej strany a jej funkcionárov.

Našťastie, väčšina našich učiteľov z Katedry dejín nežiadala od nás, aby sme za každú cenu interpretovali pokrútené dejiny v ich pokrútenej podobe. V takých prípadoch, keď sa nedalo „ťažko skúšaným“ úsekom dejín vyhnúť, a to sa nedalo, lebo zahŕňali vlastne celé dovtedajšie 20. storočie, sme spravidla skĺzli do pozitivistického, popisného výkladu a spoločne sme sa ho držali od začiatku odpovede až po jej koniec. To isté sme odpozorovali aj u mnohých našich učiteľov. Na skúškach, a to aj na štátniciach pri takýchto pálčivých témach naši učители trpeli vari viac ako my – študenti, trpeli a tŕpli aj za nás, aby sme sa nedajbože nepreriekli, nevykladali historický proces inakšie ako sa to žiadalo, aby sme sa nepreriekli, že sme čítali aj iné ako predpísané knihy, že sa nám z domácich knižníc, či z prachom zapadnutých regálov knižničných inštitúcií náhodou dostali iné knihy, ktoré obracali naruby všetko, čo sme namemorovali pri príprave na skúšku. No a neboli to len knihy, ktoré mohli našu zvedavosť, aká bola vlastná všetkým mladým ľuďom, podnecovať a nabádať na necenzurované otázky, ale aj napr. názvy predmetov, ktoré sme študovali od prvého po posledný ročník, teda najmä tie, ktoré boli v druhom a treťom ročníku – ako *Dejiny ČSSR do polovice 17. stor.*, *Dejiny ČSSR do roku 1848* a pod. Veď nám bolo všetkým jasné, že ani do polovice 17. storočia a ani po nej ČSSR neexistovala, ba neexistovala ani po vzniku samotného Československa v roku 1918, ale právne i fakticky až od roku 1960, keď bol prijatý zákon o zmene názvu Československej republiky. Takýchto anomálií, ktoré ale prichádzali z ústredia, bolo pravdaže viac. Na jednej strane sa pokúšali nás študentov zavádzať, zneužívajúc pritom našich pedagógov, na druhej strane v nás utvrdzovali presvedčenie, že bádateľ, teda aj historik, musí kriticky myslieť, aby spoznal pravdu.

Pri hodnotení môjho štúdia histórie na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove, môžem povedať, že šlo o obdobie môjho života, ktoré bolo naplnené dynamikou, vlastnou každodennou mladou generáciou, že síce bolo poznačené rozporuplnosťou danej doby, ale aj získaním nových poznatkov a vedomostí, nových skúseností, spoznávaním nových ľudí a bolo vlastne obdobím osobnostného formovania každého z nás. No a pri tomto procese veľkú úlohu zohralo aj vedecko-pedagogické pracovisko, na ktorom sme študovali – naša Katedra dejín.

SPOMIENKY NA ŠTÚDIUM DEJEPISU V PREŠOVE

Róbert KOTIAN

PhDr. Róbert KOTIAN

Prvé, čo na východnom Slovensku nachytáte, je prízvuk. Ten na predposlednej slabike sa prihodí každému, aj Stredoslovákovi z Liptovského Mikuláša. Druhým postrehom po príchode do Prešova bolo, že na Filozofickej fakulte je výrazná presila dievčat – čo je správa pre 19-ročného mladíka viac ako sľubná. Napokon, nás chalanov bolo v kombinácii slovenský jazyk – dejepis až sedem, čím sme sa na fakulte odlišovali od všetkých ostatných skupín. A keďže sme boli vcelku slušní futbalisti (Ferko Gutek, Vendo Petrovčík, Vilko Zahorčák, Lupi Kristan a ja), vzali nás na vedomie aj telocvikári – pajdáci a naše stredajšie pohárové stredy sa vždy začínali na ihrisku za novým internátom. Nech bol výsledok akýkoľvek, pokračovali sme vo Hviezde a ráno sme sa schádzali v bufete na treske s pomarančovým džúsom. Vlastne, vďaka futbalovým kvalitám na nás pozerali trochu inak aj učitelia z katedry slovenského jazyka a literatúry – Jano Sabol, Jano Gbúr či Stanislav Rakús – a snáď sme si vylepšili trochu aj imidž nabúra-

ný rezervami z fonetiky a fonológie či štylistiky.

Ako sedmička sme boli vlastne aj celkom zaujímavá pracovná brigáda, ale to intermezzo so skúškou z dejín staršej slovenskej literatúry sa sem asi celkom nehodí. A tak pridete na to, že tí východniari sú úplne iní, ako ste ich poznali, keď ste ako bryndziar z Mikuláša hrávali každý týždeň nejaký hokejový zápas proti Spišiakom, kamzíkom, vraňarom či koňarom – a zrazu chápete, že Atény nad Torysou sú ešte sľubnejšie, ako sa zdalo na druhý pohľad.

Ako Lipták ste istý čas hendikepovaný nedostatočnou znalosťou jazyka – problémom je spočiatku aj vtip o šarhaňove, slová ako priklet či drabina, ale aj to je len do času, kým nezistíte, že bocog pre spolužiaka z Kusína je to isté ako goľa pre spolubývajúceho z Herlian. My na väčšine Slovenska tomu hovoríme jednoducho bocian, ale postreh o neporozumení samotných východniarov sa vám vryje do pamäti natrvalo.

Nemal by som zabudnúť na dievčatá – boli pre nás neraz vzorom dôslednej prípravy na vyučovanie – miestami natoľko dôslednej, že sme občas rezignovali na to, aby sme mali lepšiu prípravu ako ony a jednoducho sme sa uspokojili so zjavne redukovanou verziou pôvodnej predlohy.

Dievčatá – nedá sa zabudnúť na skúšku z dejín ZSSR a Svetovej socialistickej sústavy – nemyslím teraz ten klasický lampasácky vtip o tom, ako socialistický tábor ovláda polovicu sveta a potom to bude tretina, štvrtina, desatina – napokon, dnes to už nie je ani vtip. Myslím iné – možno si ešte niekto pamätá tú dvojdielnu učebnicu a vie,

že naučiť sa to množstvo zjazdov a generálnych tajomníkov bolo nad ľudské sily. Keď vám však spolužiačky povedia nie bezvýznamnú informáciu, že lístky s otázkami sú na priesvitnom papieri, tak, samozrejme, venujete príprave porovnateľnú pozornosť ako na ktorúkoľvek inú skúšku, ale ak koncentrujete svoju pozornosť na dvojice otázok s číslami 1 a 7, 3 a 8 či 6 a 9 (podobnosť týchto dvojčiek cez priesvitný papier nám nemohla uniknúť), je vaša šanca na dobrú známku predsa len vyššia ako zvyčajne.

Dejepis – väčšina nás prišla do Prešova s ambíciou vedieť a dozvedieť sa viac – odkojený na knižkách Vojtecha Zamarovského ešte netušíte, že sa s ním oveľa neskôr stretnete v štádiu, keď ešte mal bystrú myseľ, ale už takmer nerozprával a bol ľahučký ako dieťa.

Prelúskate sa dejinami od praveku po kontrarevolúciu v 1968. roku, dnes vtipkujete, že od opice po Gorilu, ale táto škola vám dala základy na to, aby ste boli akým-takým partnerom pre Emila Petácha a jeho *Dejiny mincovania v Košiciach*, alebo *Veľkú Moravu* Petra Ratkoša, ktoré obe vyšli vo Východoslovenskom vydavateľstve v Košiciach (vďaka Miškovi Otčenášovi som po škole začal práve tam). Dokonca ani Dušan Čaplovič nezabudne pripomenúť, keď sa stretne na chodbách Slovenského rozhlasu, že ste redigovali jeho texty v zborníku *Historica carpatica*. Vďaka historickému vzdelaniu z tejto alma mater môžete byť akým-takým partnerom aj Jozefovi Jablonickému, Dušanovi Kováčovi či nebohému Ľubomírovi Liptákovi, keď v denníku *Sme* robíte s nimi rozhovory.

Vďaka tejto škole sa necítite ako úplný diletant, keď lákate na rozhlasový seriál o dejinách Slovenska historikov ako Richard Marsina, Karol Pieta, Tatiana Štefanovičová, Martin Homza či Milan Zemko.

Nechcem zdržiavať – hoci som sa nestal učiteľom dejepisu, o čom je toto dnešné stretnutie, to, čo som sa na tejto škole naučil, bolo pre mňa dobrým základom pre celú profesionálnu kariéru, či už ako redaktora vo vydavateľstve v Košiciach, redaktora vo viacerých denníkoch v Bratislave, či ako dramaturga v Slovenskom rozhlase. Je to aj vďaka vám, aj tým, ktorí už tu s nami nie sú. Ďakujem.

Z DEJEPISU MA NIEKEDY NAJVIAC SKÚŠAJÚ ROZHLASOVÍ BAKALÁRI ...

Ivana JACHYMOVÁ

Mgr. Ivana JACHYMOVÁ, PhD.

Vážené akademické, odborné kapacity, milí milovníci histórie!

Je veľmi príjemné byť v spoločnosti, kde všetci majú radi to, čo aj vy. A iste ste si tiež uvedomili, že mať rád históriu, je jedna z najlepších vecí, ktorá sa nám v živote stala. Všetko je naše a my sa v tom môžeme prehŕňať, môžeme si vybrať a môžeme sa tým zapodievať. Je čo prežívať a nad čím rozmýšľať.

V roku 1971 ukončila štúdium dejepisu na tejto škole moja mama. Študovala popri zamestnaní a popri rodine, a tak v istej chvíli súčasne prala, pripravovala sa na skúšku

a starala sa o svoju štvorročnú dcéru. Dalo sa to spojiť – ak ste boli v kúpeľni a to, čo ste sa chceli naučiť, ste rozprávali dieťaťu. Ukázala mi aj obrázok v knihe. Na celú veľkú stranu portrét do pol pása – aj s vrchom sukni – a ja som mnoho rokov pred slovami impozantný a pôsobivý spoznala ich význam. Na Máriu Teréziu som sa potom šla pozrieť ešte raz, špeciálne len kvôli tomu som sa vybrala do izby a našla si ju v knihe. Odvtedy som vyhlasovala, že aj ja budem „historičárka“.

Ale cesta k tomu nebola len ľahká. Ako prváčka som sa veľmi čudovala doktorovi Švorcovi, načo sa nás dve hodiny ustavične pýta: „No ale – je história vedou?“ To vtedy nebolo dôležité. Ale mali ste vidieť, aká pyšná a hrdá na seba som bola, keď som 28. decembra 1986 zložila svoju prvú skúšku – z Pomocných vied historických. Dodnes si pamätám, že škola bola vtedy takmer prázdna, lebo aj zima sa v tom roku rozhodla vstúpiť do histórie. A vybavuje sa mi, samozrejme, aj doktorka Bodnárová, ktorá sa na seminároch smiala, až jej slzy tiekli – nad naším zápasením s latinčinou z brka pisárov stredovekých listín.

Veselo bývalo aj na prednáškach. Doktor Vizdal vtedy ešte len začínal a ako každý učiteľ aj on sa musel vyrovnáť i s nezáujmom o to, čo tak veľmi zaujíma jeho. „Ja už neviem, čo mám robiť!“, zvolal raz zúfalo. „To mám prísť ako janičiar?!“ napadlo mu a ja dodnes neviem, či mal pritom na mysli len formu, alebo nebodaj aj obsah.

Niekedy v treťom či štvrtom ročníku som si prežila krízu. Už dlhšie sa mi nepáčili tie kopy mŕtvych, ktoré po dejinách na pochode ostávali, ale keď som tisíce na jednej jedinej stránke spočítala... prestalo ma to baviť definitívne. A nebola by som to ja, keby som to nepovedala hneď na začiatku skúšky u profesora Daniláka, na margo tuším vojenských operácií v Stredomorí. Ojjoj, za odpoveď mi síce ešte bol ochotný dať trojku a myslím, že som si ju potom musela prísť opraviť, ale na úplnú milosť ma vzal až pri obhajobe diplomovej práce, keď nás to už oboch asi opäť bavilo.

Bodaj by nie – sedela som v archíve nad Hurbanom a za mnou priniesli škatuľu – pánu Hroboňovi. Dodnes si pamätám, že keď sa malého Vajanského pýtali, kde mu je otec, dobre sa vyznajúc vo veci, dal fundovanú odpoveď: „Alebo budú v Pešti, alebo vo Viedni.“

I mnohé ďalšie zo svojej diplomovej práce, napísanej pod vedením doktora Otčenáša, nášho vedúceho učiteľa skupiny, som už krátko na to využila; nie však ako učiteľka dejepisu či historička, ale v rozhlase, v literárno-dramatickej redakcii. Spravila som z toho pásmo, do ktorého som si ešte nahrála Royovu dcéru.

Odvtedy prešlo dvadsaťjeden rokov. Zamestnanie ma priklonilo skôr k slovenskému jazyku a literatúre, ako k dejepisu z mojej aprobácie. Ale i v literatúre je histórie plno a býva to krásne spojenie. Vždy som si ho vychutnala. A keď sme sa v istom dlhšom období popri literárno-dramatických programoch venovali aj rozhlasovej kultúrnej publicistike, boli to najkrajšie časy. Mohla som si vybrať čokoľvek z diania v regióne i mimo neho, ísť tam, pýtať sa, dostávať odpovede a pripraviť to do vysielania. To už bola priam slasť. Pri tejto práci som sa opäť stretla s mnohými zo svojich učiteľov, dostala do kontaktu s pracovníkmi archívov, múzeí. V jednom ma i zamkli. A keďže to bolo v Trebišove, mohla som byť rada, že nie v mauzóleu Andrášiho.

Vidíte? To zamknutie mi čosi pekné pripomenulo. Keď som čítala knihu o filmárovi Jánovi Kadárovi, bol v nej opísaný aj záver jeho života, keď sa mu najviac páčilo učiť adeptov filmovej tvorby v Americkom filmovom inštitúte. Taký tam bol pri tom šťastný, že hovorieval: „Mali by sme sa reťazou pripútať k stoličkám a kľúč zahodiť do mora.“ Ste aj vy takí šťastní vo svojej práci? Verím, že áno, lebo – myslím si – všetci máme peknú prácu.

Súčasťou tej mojej posledné dva či tri roky sú aj Rozhlasoví bakalári. Podlieham čaru tých listov, niekedy insitnému, lebo ich píšú i starší a jednoduchí ľudia; čím nechcem povedať nič negatívne, veď toto by som mohla povedať i o sebe. Pozoruhodnú kolekciu bakalárskych listov za vyše desiatku rokov však nemôžem neoceniť aj ako milovníčka histórie. V tých listoch totiž je žitá história, a tú predsa niekedy priam s lampášom hľadajú i profesionálni historici. Hľadajú, a často nemajú. A ja mám.

Pamätám si napríklad dva listy z Pavloviec nad Uhom. Pán Pajtáš si ako chlapec musel vybaviť svoje veľadôležité veci, a tak naozaj nemohol brať ohľad na dejiny, aj keď boli práve vo fáze erupčnej. Dal mi robotu, lebo som musela overiť mlyn, jeho pôvodného židovského majiteľa a neskoršieho arizátora. Ten si priviedol i zamestnanca, ktorý bol zo Santova, dnešnej Santovky. Jeho syn Dezider sa stal kamarátom malého Šaniho. No a Dežkovi tetka sľúbila bicykel, takže sa poň chlapani vybrali – nevediac, že Santov je kdesi veľmi ďaleko, oni si mysleli, že musí byť za rohom. Vtedy už nový majiteľ mlyna utekal pred približujúcim sa frontom a matky našli dvoch pútnikov za bicyklom v poslednej bezpečnej chvíli. Aj Dezider s rodičmi sa vrátil, odkiaľ prišli, a kamaráti sa opäť uvideli až po rokoch. „Štyridsať rokov idem na Santov,“ kričal Alexander na chodníku, „a až teraz som došiel.“ A Dezider skríkol: „Pajtáš!“ a potom ho utopil vo víne.

A ktorú historickú chvíľu si Alexander Pajtáš vybral za najvhodnejšie pozadie pre svoje fajčiarske začiatky? No, to bolo vtedy, keď šla Podkarpatská Rus z republiky. Robili sa „poriadky“ s ľuďmi, s hranicou, ale on mame vrazil, že i tak pôjde do Užhorodu – na návštevu k príbuzným. Takže, keď ho nebolo, matka už maľovala čerta na stenu, kým Šanimu len bolo zle od fajčenia na povale. Pri týchto Rozhlasových bakalároch som sa veru dost' vrtala v tom, ako to bolo, keď iní prišli k dovtedy československému

územia a československým obyvateľom – aby všetko, hoci i v pozadí príbehu, historicky správne sedelo. Ale to vlastne robíme s každým príbehom, musíme ho dobre zasadiť do času, v ktorom sa odohráva, a preto vravím, že v súčasnosti ma z dejepisu najviac skúšajú Rozhlasoví bakalári.

Po promócií mojej mamy sa môj dedo ocitol na obede vedľa istého pána profesora. Nepomýlilo ho to, aj vtedy pred príborom uprednostnil svoj skladací nožík. Volal sa Sarajevo a vydržal takmer celú moju mladosť, no potom sa predsa len stratil a vtedy Sarajevo nahradila – Dukla. Dedo bol posledný v dlhom rade baníkov v našej rodine, ktorá posledné štvrttisícročie bývala na Zlatej Idke. Boli to osadníci, usídlení na majetku štátu za prácu v baniach. V dvadsiatom piatom roku chcel štát tento pomer ukončiť – vyrovnaním práv a povinností – a vydal takzvaný osadnícky zákon, na základe ktorého mohli moji predkovia za zaslúžene zvýhodnených podmienok odkúpiť to, čo pred tým len užívali. Proces, ktorý mal trvať asi dva roky, sa však začal s veľkým oneskorením a predĺžil sa. Koncom tridsiatych rokov však už bolo predsa len súdne rozhodnuté a na platnosť chýbalo jediné – katastrálne mapy. Merat' sa malo v roku 1938 a mapy mali byť k dispozícii na jar 1939. Čítala som listy, v ktorých sa o tom informovali správcovia štátneho banského a lesného majetku a súdy v Moldave nad Bodvou a Košiciach. Lenže o pár týždňov na to už boli aj s Idkou v Maďarskom kráľovstve a všetko vyfučalo hore komínom, hoci osadnícky zákon platí i dnes a právnym nástupcom osadníkov, ktorým som aj ja, robí krok v ústrety i súčasná legislatíva.

Rozprávam o tom, lebo keď som sa tým súkromne zaoberala, bol to z mojej pozície asi najserióznejší návrat k takej práci, akú robí historik. Bolo by to zaujímavé aj bez rodinných väzieb, s nimi to bolo o to vzrušujúcejšie. Celkom by som aspoň drobné mohla prispieť do diskusie, ako fungoval československý štát, ako sa spravoval štátny majetok – relatívne veľmi dobre, ako pracovali súdy – relatívne trochu horšie. Na vlastnej koži som tiež pocítila, aké to je, keď vás dejiny zomelú. Lenže toho sú plné naše rodinné príbehy. Na vynaliezavo veľa spôsobov.

Obávam sa, že by som mohla rozprávať ešte dlho. Ale viem, že časom nemožno plyvať. Ľudský život sa pokladá za krátky, no keď máte radi históriu, javí sa ešte kratší. Na všetky tie roky máme len nejakých sedem desaťročí. 78,8 rokov – aby som bola presná – je súčasná priemerná dĺžka dožitia slovenskej ženy. Iba, že by sa Vás to netýkalo. Alebo ste na to nedbali, čo je dobré. K dispozícii nie sú ani ďalšie životy, a tak musíme svoj čas múdro investovať. Našťastie, múdrou investíciou môže byť, aj keď sa pri niečom šťastne zabudneme. A to je – dúfajme – aj náš prípad.

Prajem Vám, aby ste boli šťastní, aj preto, že máte radi svoju prácu. Prajem Vám, aby ste boli šťastní, nielen preto, že máte radi svoju prácu. Nech sa Vám dobre pracuje a výsledky Vašej práce obohatia nás všetkých.

Inštitútu histórie želim dlhé a naplnené roky. Ak som dnes rozprávala hlavne o tom, že na stretnutia s históriou pozitívne reagujem, ba priam ich vyhľadávam, moja škola a moji učitelia v tom určite tiež majú prsty. A to je dôležité pre jednu aj druhú stranu. A je to naozaj hold, ktorý sa skladá.

SÚČASNÉ TRENDY VÝUČBY DEJEPISU

Koloseum, Rím. Foto Jozef Jurčišin

VYUČOVANIE DEJEPISU NA ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH PO NOVOM

Dejepisná exkurzia – špecifická forma vyučovania dejepisu

Anna VIZDALOVÁ

PaedDr. Anna VIZDALOVÁ

Vážené vedenie univerzity, fakulty a Inštitútu histórie, milé kolegyně a kolegovia, dámy a páni!

Dôstojnosť a emotívnosť dnešného dňa, dnešnej akcie a tejto chvíle sú dostatočným dôvodom, aby som svoj príspevok nezačala v súlade s jeho názvom, ale dovoľuje mi malé odbočenie. Preto začnem trochu osobne.

Pred 30 rokmi som absolvovala na Pedagogickej fakulte v Prešove odbor slovenský jazyk – dejepis. Roky strávené vo vysokoškolských posluchárňach boli v mnohom nezabudnuteľné a k zážitkom z tohto obdobia sa často a rada vraciam.

Katedra histórie sa v mojej mysli spája okrem iného aj s vynikajúcimi pedagógmi, s vynikajúcimi ľuďmi, a preto som šťastná, že dnes môžem niektorým z nich z tohto miesta osobne poďakovať. **Pani doktorka Uramová, pán profesor Danilák!** Ďakujem Vám za to, ako ste nám celé štúdium vštepovali lásku k histórii, ako ste nám vštepovali lásku k učiteľskému povolaniu. Ďakujem Vám za ľudskosť, za láskavosť a zato, že aj Vaším pričinením priestory katedry histórie voňali človečinou. Ešte raz – moje úprimné ďakujem.

Hneď po skončení fakulty som nastúpila učiť na základnú školu a mala som to šťastie, že som vždy učila svoje predmety – slovenský jazyk a literatúru a dejepis. Zažila som v školstve mnoho zmien, mnoho reforiem, ale jedno ostalo, jedno sa nezmenilo. A to – dôležitá úloha učiteľa pri získavaní žiakov pre daný predmet.

Žiaci základnej školy sa prvýkrát stretávajú s dejepisom v 5. ročníku. Keď vyučujúcemu záleží na svojom predmete, ale aj na žiakoch, je nesmierne dôležité, aký odborný a metodický postup zvolí, aké hodiny dejepisu si pripraví, aby získal čo najviac žiakov pre tento nádherný, spoločenskovedný predmet.

Vieme, že naša úloha na základných školách je veľmi dôležitá

Už učenec Seneca na začiatku nášho letopočtu pripomenul: „Nie pre školu, ale pre život sa učíme.“

Škola musí pružne reagovať na to, čo sa deje v živote, musí do svojich činností implementovať všetky najnovšie informácie z vedy a z techniky. Má učiť aj o vynálezoch, novinkách a približovať ich žiakom. Súčasne má za úlohu ďalšiu vec – využívať najnovšie vedecké poznatky na skvalitňovanie edukačného procesu. Škola nemôže ignorovať

vať vedecký a technický pokrok. Ak by tak urobila, odsúdila by sa sama na zaostávanie, ktoré môže mať katastrofálne následky. Digitálne technológie značne menia našu školu, ale i vzdelanie vôbec. A budú ju meniť ešte viac. V rozsahu jej pôsobenia, v zmene postavenia učiteľa, v metódach a formách vzdelávania.

V každom vyučovacom predmete, našťastie nielen v prírodovednom, sa dajú využiť digitálne technológie a vyučovacie hodiny sa ich využitím stávajú zaujímavejšie a pútavejšie. Aj hodiny dejepisu poskytujú priestor na využitie digitálnych technológií. Ich využitie na hodinách znamená veľkú zodpovednosť najmä pre učiteľa a jeho prípravu na hodinu. Učiteľ musí byť digitálne gramotný, musí ovládať IKT. Je preto dôležité, aby vyučujúci absolvovali rôzne formy školenia a vzdelávania, pri ktorých nadobudnú potrebné poznatky a znalosti z oblasti IKT.

Digitálne technológie v predmete dejepis

Digitalizácia prenikla nielen do prírodovedných, ale aj do humanitných predmetov, kde patrí aj dejepis. Týmto sa zásadne zmenil pohľad na vyučovanie dejepisu. Vyučovanie tohto zaujímavého a dôležitého predmetu sa tak stalo pútavejšie a pestrejšie. Nevyhnutnou podmienkou na využívanie digitálnych technológií v dejepise je však počítačová gramotnosť vyučujúcich. Vyškolení učitelia dejepisu sú otvorení modernému digitálnemu svetu, prenášajú svoje zručnosti, metódy a schopnosti do školského prostredia. Pre nich sa digitálne technológie stávajú každodenným nástrojom na skvalitnenie vyučovania dejepisu.

K základným pomôckam dejepisára pracujúceho s digitálnymi technológiami patrí:

- **Adresár digitálneho učiva** – je to interaktívny súbor dostupných internetových a digitálnych zdrojov učiva,
- **Editor dejepisných máp,**
- **Digitálny súbor písomných prameňov k dejinám Slovenska,**
- veľmi účinné a pomerne často používané na hodinách dejepisu sú **prezentácie**. Pri nich sa dá využiť aplikácia **Google Docs (Google Dokumenty)**, **Google Earth (Google Zem)**.

V dnešnej škole stále platí, že učiteľ je vo veľkej miere tvorcom učebných materiálov, ktoré využíva na vyučovacích hodinách. Preto učiteľ musí ovládať:

- základné fakty o digitálnych technológiách,
- inštalovanie týchto technológií do svojho počítača,
- musí vedieť prispôbovať, obohacovať a dopĺňať ich podľa vlastných potrieb.

Týmto obohacuje svoju vlastnú prácu a mení spôsob práce žiakov na vyučovacej hodine, ale aj pri netradičných formách vyučovania dejepisu, akou je napríklad dejepisná exkurzia. Digitálna technológia nemá byť pre učiteľa nepriateľom, ale plnohodnotným nástrojom, ktorý mu pomáha pri skvalitňovaní vyučovania dejepisu.

Čo ponúka Adresár digitálneho učiva dejepisu

Obsahuje rôznorodé materiály využiteľné nielen v dejepise, ale aj v občianskej výchove, vo filozofii, v etickej a estetickej výchove. Obsah je rozdelený do viacerých kategórií, ktoré si môžeme ľubovoľne obmieňať a dopĺňať.

K základným kategóriám tejto aplikácie patria:

- Zdroje informačného prehľadu
- Knižnice
- Múzeá
- Všeobecná encyklopédia
- CD/DVD
- Edukačné portály
- História všeobecne
- Pravek, Starovek, Stredovek, Novovek 19. a 20. stor.
- Dejiny umenia

S touto aplikáciou nemôžeme ísť priamo na hodinu. Je to pomôcka pre učiteľa, ktorá mu pomáha spestriť a obohatiť prípravu na vyučovaciu hodinu.

Čo ponúka Digitálny súbor písomných prameňov k dejinám Slovenska

Ide o digitálny súbor, ktorý obsahuje skoro stovku digitalizovaných písomných prameňov, ktoré sú rozdelené do piatich kategórií, pri ktorých bolo použité chronologické členenie slovenských dejín.

Pramene sú rozdelené:

- do roku 1000,
- od roku 1000 do roku 1918,
- od roku 1918 do roku 1939,
- od roku 1939 do roku 1945,
- od roku 1945 do roku 1989.

Každý prameň je doplnený niekoľkými ilustračnými obrázkami. Pri každej ukážke písomného prameňa sa nachádza aj niekoľko aplikačných úloh. Úlohy slúžia ako návod na prácu s textom. Tento digitálny súbor môže učiteľ využiť pri príprave na vyučovaciu hodinu alebo viesť žiakov, aby ho vedeli používať. S využitím tohto súboru sa hodiny dejepisu stávajú síce pútavé, ale sú aj časovo náročné aj na prípravu, aj na realizáciu.

Čo ponúka Editor dejepisných máp

Editor dejepisných máp je kompletný historický atlas, ktorý sa dá meniť na pracovnú plochu, s ktorou sa môže ďalej pracovať. Obsah každej mapy je otvorený. Učiteľ má možnosť upraviť si mapu podľa svojich potrieb. Editor máp môže učiteľ používať na vyučovaní i pri domácej príprave, rovnako aj žiaci.

Aplikácia Editor dejepisných máp sa člení na tri oblasti:

1. mapa editora,
2. zoznam máp,
3. pracovné nástroje.

Editor obsahuje desať základných období. Táto pomôcka má z didaktického hľadiska napomôcť učiteľom dejepisu čo najlepšie naplniť zásadu názornosti vo vyučovaní dejepisu. Žiakom pomáha pri vytváraní historických pojmov a predstáv.

Aký význam majú prezentácie

Prezentácie v programe PowerPoint predstavujú modernú formu oboznámenia audítoria s prácou autora. Prezentácia zvyšuje zrozumiteľnosť prednášanej problematiky. Príťažlivosť prezentácie spočíva v jej jednoduchosti a okamžitom efekte. Prezentácie sú asi najčastejšie využívaným nástrojom digitálnych technológií na našich školách.

Čo ponúka aplikácia Google Zem

Možnosti tejto aplikácie sú skutočne rozmanité a ich zvládnutie nie je vôbec náročné. Vyučovacie hodiny dejepisu s použitím tejto aplikácie získavajú nový rozmer a atraktivnosť.

Čo ponúka aplikácia Google Dokumenty

Táto aplikácia ponúka bezpečný spôsob tvorby, odovzdávania, uchovávanía a zdieľania učebných materiálov, žiackych prác, domácich zadaní a cvičných testov.

Dejepisná exkurzia a digitálne technológie

Dnes, keď škola disponuje potrebnou technickou výbavou, môžu sa zefektívniť a zmodernizovať nielen hodiny dejepisu, ale aj dejepisné exkurzie. Exkurzia, ktorá je pripravovaná pomocou digitálnych technológií:

1. dáva žiakom možnosť lepšie spoznávať konkrétne miesto a poznatky o ňom ako klasická dejepisná exkurzia,
2. umožňuje lepšie bádanie a skúmanie,
3. dovoľuje žiakom prekonávať geografické a historické vzdialenosti.

Pri príprave, realizácii a vyhodnotení dejepisnej exkurzie môžeme využiť tieto digitálne technológie: počítač, web kameru, tablet, interaktívnu tabuľu, DVD kameru, fotoaparát, GPS navigačný systém, internet.

Uskutočnenie kvalitnej dejepisnej exkurzie si vyžaduje dôkladnú prípravu učiteľa. Ten musí dobre poznať objekt exkurzie, musí vybrať adekvátne vyučovacie metódy, pripraviť žiakov na konkrétne úlohy, zoznámiť žiakov s digitálnou technikou, upozorniť žiakov na vhodné oblečenie, správanie sa, poučiť ich o bezpečnosti.

Pri príprave dejepisnej exkurzie je dôležité:

- dobré materiálno–technické zabezpečenie,
- motivačná prezentácia,
- vyhotovenie plánu exkurzie s organizačnými pokynmi,
- pracovné hárky s úlohami pre žiakov.

Ďalšou fázou je realizácia exkurzie s využitím digitálnych technológií.

Potom nasleduje spracovanie exkurzie, na základe získaných a zdokumentovaných poznatkov sa vytvorí prezentácia, výstavka alebo film.

Na záver sa exkurzia vyhodnotí. Vyhodnotenie posluži ako:

- námet pre ďalšie vyučovacie hodiny dejepisu,
- prezentácia, kde žiaci prezentujú svoje zážitky, skúsenosti a získané vedomosti.

Záver

Ako konkrétny príklad na dejepisnú exkurziu s využitím digitálnych technológií uvediem exkurziu pre žiakov 5. ročníka, na ktorej sa zoznámili s pamätnými tabuľami ako pamätníkmi minulosti na Hlavnej ulici v Prešove.

Pri jej realizácii som dodržala všetky fázy, ktoré má exkurzia obsahovať. Z digitálnych technológií som využila aplikáciu PowerPoint, ktorá poslúžila ako motivácia pre žiakov. Zvláštnosťou prezentácie bol krátky vedomostný test v jej závere a aktivita žiakov počas prezentácie.

V prípravnej fáze som ešte využila aplikáciu Google Zem. Jednotlivé skupiny pracovali s daným programom, našli si Hlavnú ulicu v Prešove a označili si svoju trasu.

Pri samotnej exkurzii žiaci využili GPS systém, digitálny fotoaparát a mobilný telefón. Počas exkurzie získané poznatky (zistené pamätné tabule na svojej trase) zapisovali do vopred pripravených pracovných hárkov.

Výsledky exkurzie boli spracované na dejepisnom krúžku. V programe Moove Marker žiaci za pomoci vyučujúcej dejepisu a vyučujúcej informatiky vytvorili učebnú pomôcku pod názvom Galéria fotografií 1, 2, 3, 4, lebo boli štyri pracovné skupiny.

Prínos dejepisných exkurzií po novom je veľký. Exkurzia je zaujímavejšia, žiaci sa aktívne zapájajú, majú pocit dôležitosti, sú tvoriví, súťaživí, nenudia sa, do diania je zapojená celá trieda a pod.

Svojou prednáškou som chcela priblížiť súčasné, moderné trendy vyučovania dejepisu na ZŠ. Tými modernými trendmi sú práve digitálne technológie, o ktorých som sa v krátkosti zmienila. Je pravdou, že ich využitím sú hodiny dejepisu iné, pre žiakov zaujímavejšie, ale príprava takej vyučovacej hodiny si vyžaduje od učiteľa:

- sústavné vzdelávanie,
- obetovanie svojho voľného času,
- trpezlivosť, chuť a elán púšťať sa do niečoho náročného a nového.

No aj napriek súčasnému digitálnemu procesu vo vyučovaní, ktorý akceptujem a snažím sa ho pochopiť a naučiť (aj keď nie vždy s úspechom) pre mňa ako predstaviteľky staršej generácie ostane vo vyučovaní najdôležitejšia – múdrosť učiteľa, jeho pútavé slovo, jeho zanietenosť, kvalitná kniha a srdce, ktoré zakaždým necháva svojim žiakom.

VYUČOVANIE DEJEJISU V EVANJELICKÝCH ŠKOLÁCH

Marián DAMANKOŠ

Legislatívne ukotvenie evanjelických škôl v SR

Evanjelické školstvo patrí do skupiny cirkevných škôl, ktorých existenciu garantuje Ústava SR, Zmluva medzi štátom Slovenská republika a registrovanými cirkvami v SR a školský zákon č. 245/2008 Z. z. V rámci Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku je existencia a fungovanie evanjelického školstva regulované vlastnými internými predpismi, najmä však cirkevným zákonom č. 6/2010 o evanjelickom školstve a vyučovaní náboženstva.

PhDr. Marian DAMANKOŠ, PhD.

Čím sa evanjelické školy odlišujú od štátnych, resp. ostatných škôl?

Najviditeľnejším rozdielom je povinná 2-hodinová dotácia vyučovania evanjelického náboženstva v každom ročníku štúdia bez ohľadu na typ školy (základná škola, resp. gymnázium). Menej viditeľným rozdielom, ale z hľadiska profilácie každej školy významným, je duch školy, z ktorého vychádzajú metódy, ktorými sa snažíme školy naplniť. Formálne aj fakticky vychádza vyučovanie každého povinného predmetu zo štátneho vzdelávacieho programu, tzn. minimálnych kognitívnych, či výkonových požiadaviek, ktoré nemôže ignorovať žiadna škola v SR bez ohľadu na zriaďovateľa.

Priestor pre vlastnú školskú profiláciu predstavuje školský vzdelávací program (ŠkVP), ktorý si vypracováva každá škola a schvaľuje pedagogická rada, Rada školy a zriaďovateľ. V rámci hodinovej dotácie predstavuje ŠkVP zhruba 25 – 30 % variabilitu, ktorou disponuje škola. V oblasti obsahu a metód vo vyučovaní má však každá škola pomerne široký priestor na vytvorenie jedinečného vzdelávacieho programu s vlastnými prioritami, či s možnosťou prezentovania určitého nazerania na svet, v prípade evanjelických škôl ide o prezentovanie kresťansko-evanjelického pohľadu, ktorý rámcuje školský program.

Čo to znamená? V prvom rade si pod takýmto spôsobom vyučovania a prezentácie nemožno predstavovať rigidno-dogmatický spôsob nazerania na svet, aký prevláda skôr v hlavách kritikov cirkevných škôl. Dnešné evanjelické školy sú typické skôr množstvom moderných vyučovacích prístupov, množstvom prezentovaných a vysvetlených náhľadov na poznanie, vedenie a chápanie sveta, vrátane pohľadov antikresťanských, či ateistických, avšak s dôrazom na kresťanskú interpretáciu sveta. Cieľom je ponúknuť a priblížiť žiakovi školy určitú interpretáciu a videnie sveta, nie ho presvedčiť. V tomto smere evanjelické školy vychádzajú zo *Stratégie rozvoja evanjelického školstva na obdobie rokov 2010 – 2015*, ktorú spracoval Školský výbor ECAV a schválila Synoda ECAV v roku 2010.

Zo Stratégie je zrejmé, že cieľom cirkevnej politiky v oblasti školstva je vybudovanie a stabilizácia siete škôl, ktoré by vykazovali nasledujúce charakteristiky:

- malé školy s počtom žiakov do 400;
- zameranie školy kresťansko-evanjelické avšak otvorené každému bez ohľadu na vierovyznanie;
- po metodologickej stránke by malo ísť o školy neustále pracujúce na inováciách vo vzdelávaní s dôrazom na excelentné pedagogické výkony a osobný ľudský prístup učiteľov voči žiakom a rodičom;
- v obsahu vzdelávania sa evanjelické školy v prevažnej miere zameriavajú na vyučovanie cudzích jazykov popri veľmi kvalitne zabezpečenej výučbe ostatných odborných predmetov, pričom dominujúcimi cudzími jazykmi sú angličtina a nemčina.

Dejepis a jeho metodologické a interpretačné východiská

Na základe vyššie uvedeného spoločného základu, ktorý je typický pre evanjelické školstvo súčasnosti, je možné načrtnúť aktuálny stav vo vyučovaní dejepisu v evanjelických školách. Vyučovanie dejepisu v evanjelických školách, bez ohľadu na ich zameranie, patrí, popri vyučovaní evanjelického náboženstva, medzi zvlášť sledované súčasti vyučovacieho procesu. Dôvodom nie je ani tak hodinová dotácia (v drvivej väčšine škôl ide o dve hodiny týždenne + maturitný troj- až štvorhodinový seminár), skôr ide o význam poznania dejín a potrebu šírenia evanjelickej interpretácie dejín krajiny a národa v súčasnosti. ECAV na Slovensku je takpovediac „postihnutá“ dejinami, ktoré z nej v minulosti vytvorili akúsi chrbticu slovenských národných dejín, čo svojím spôsobom súčasne zjednodušuje, ale i komplikuje situáciu pre učiteľa dejepisu. Pod zjednodušením rozumieme pomerne silno prítomnú historickú pamäť medzi súčasnými evanjelikmi staršej generácie a pod komplikáciami rozumieme silno zakorenené historické fabulácie až akúsi mytológiu, ktorá vznikla okolo niektorých historických udalostí, či osobností cirkevných, resp. národných dejín.

Vyučovanie dejepisu v evanjelických školách však nemožno chápať ako akýsi autonómny proces, ktorý nemá kontakt s celoštátnym vývojom. Chceme preto vyjadriť určité znepokojenie z vývoja v posledných dvoch desaťročiach. Vidíme ho najmä v neschopnosti štátnych úradníkov, vrátane de facto všetkých ministrov školstva, zabezpečiť žiakom kvalitné učebnice s dostatočným množstvom historických prameňov, ktoré by napomáhali pri vyučovaní kritickému a samostatnému mysleniu. Za veľmi nepríjemný preto považujem škandál okolo učebníc PhDr. Kamenického (priam doslovný preklad českej učebnice prof. Z. Beneša považujem za trápnu záležitosť aj po osobnom rozhovore s týmto českým historikom), či distribúciu knihy *Dejiny Slovenska a Slovákov* od M. S. Ďuricu do škôl v 90. rokoch 20. storočia s jej antiučebnicovou slovníkovou metódou a neofúďackým obsahom, ktorý navyše ignoroval vtedajšie osnovy. Napriek uvedeným podmienkam a rušivým elementom je tu veľká snaha o kvalitné vyučovanie.

Prioritu pre učiteľa v evanjelickej škole preto predstavuje najmä vysvetlenie odlišnej interpretácie dejín Európy, či Slovenska. Vo vyučovaní dejepisu sa v evanjelických školách kladie dôraz na prezentáciu viacerých možností interpretácie, avšak s dôrazom na vysvetlenie postoja evanjelických osobností v minulosti, či cirkvi ako inštitúcie. Pre lepšiu ilustráciu načrtnem niekoľko historických tém, ktorých staronové interpretácie vyžadujú kvalitne pripravených pedagógov dejepisu v evanjelických školách.

Prvým dôležitým obdobím, kde dochádza k dezinterpretáciám je obdobie praveku a v rámci neho spor medzi kreacionistickou a evolucionistickou teóriou. Možno bude ctené obecenstvo prekvapené, ale v evanjelických školách sa ako norma vyučuje evolucionistická teória ako vedecká teória s dôrazom na jej poznanie a dobrovoľné (ne) akceptovanie. Naše školy v tomto smere nepoznajú masové odmietanie teórie evolúcie, ako je to známe najmä z amerických stredných škôl, či možno z niektorých iných cirkevných škôl na Slovensku. Vo vyučovaní zdôrazňujeme potrebu poznania tejto teórie aj pre tých, ktorí ju odmietajú.

Je samozrejmé, že jedným z najdôležitejších tematických celkov vo vyučovaní dejepisu v evanjelickej škole je obdobie renesancie a v rámci nej reformácia ako obdobie snahy o reformu cirkvi a s tým spojených sporov, vojen, či prenasledovania prívržencov reformácie na našom území. Pri pohľade do učebnice dejepisu pre 2. ročník od dr. Kamenického sa nemôžeme ubrániť zhrôzeniu s akou ľahkosťou celý tento proces zbagatelizoval a takmer ignoroval protireformačné ťaženie Habsburgovcov, pričom v jeho podaní toto prenasledovanie vyzerá skôr ako kvázi pokojný proces presvedčania zblúdilých ovečiek. Prioritou každej evanjelickej školy je dôsledné, historicky korektné a na prameňoch postavené (napr. 95 Lutherových výpovedí proti odpustkom alebo pápežské buly, či dobové vyjadrenie súčasníkov) oboznámenie žiaka s udalosťami 16. storočia s možnosťou porovnania rôznych historických interpretácií.

Z hľadiska cirkevných i národných dejín sú kľúčovými kapitolami dejiny Slovenska, resp. slovenského národného hnutia v 19. storočí s dôrazom na vznik samostatného československého štátu. Pre moderného evanjelického učiteľa dejepisu predstavuje priam výzvu vyučovanie tohto obdobia, ktoré je poznačené najmä marxistickou historiografiou posledných desaťročí, v rámci ktorej došlo takmer k vymazaniu procesu vnútorného vývoja evanjelického cirkvi v Uhorsku z procesu formovania štúrovskej generácie. V učebniciach dejepisu štúrovci vystupovali a mnohokrát ešte vystupujú ako bojovníci za vlastný jazyk (pričom sa zabúda, že oni prioritne bojovali za svoj bohoslužobný jazyk), z bratislavského evanjelického lýcea vzniká skrátene bratislavské lýceum (obdobne prešovské kolégium namiesto prešovské evanjelické kolégium), čo medzi žiakmi vytvára dojem, že išlo o štátne školy; z J. M. Hurbana je viac vodca dobrovoľníkov a politik ako evanjelický farár, senior a superintendent, nehovoriac už o ostatných osobnostiach cirkevného a súčasne národného života. Z hľadiska postmoderného chápania tzv. *political corectness* je možno postoj evanjelických škôl, kde sa zdôrazňuje konfesionalita dejateľov, chápať ako neobjektívnu interpretáciu, domnievame sa však, že práve tento spôsob vyučovania vedie k dezinterpretácii a k neobjektívne predkladaným informáciám žiakom, čím nedochádza k budovaniu hrdosti na vlastné dejiny, pretože z nich boli odstránené najintímnejšie pohnútky ľudského konania, akým v 19. storočí bola určite aj konfesionalita.

Dejiny 20. storočia predstavujú vo vyučovaní dominantnú kapitolu (asi 40 % celého učiva dejepisu), čo vyplýva nielen z odporúčaní Štátneho pedagogického ústavu, ale korešponduje aj s našou snahou o priblíženie histórie dnešnému životu, vychádzajúc z predpokladu (či faktu), že práve udalosti posledných 100 – 200 rokov mali najväčší vplyv na súčasný stav sveta, či život každého človeka slovenskej, európskej i svetovej verejnosti. Kým v metodike vyučovania dejepisu nepredstavuje toto obdobie významnú zmenu, v otázke interpretácie je pre evanjelického učiteľa priam výzvou na výklad či diskusiu so žiakmi. Kým v prvej polovici storočia väčšina evanjelických osobností tvori-

la elitu slovenského národa v boji za vznik a budovanie demokratického Československa vrátane organizačnej práce pri SNP, v druhej polovici storočia dochádza k značnému odklonu smerom k podpore komunistickej totality a kolaborácii s režimom. Toto obdobie zostáva preto aj naďalej nevelmi prebádané a už vôbec nespracované do podoby bezproblémovo vyučovateľného učiva pre žiakov stredných škôl. Otvorene povedané, ide skôr o trápenie, keďže tak v cirkevnej, ako i v sekulárnej spoločnosti neprebehla zdravá historická či laická diskusia o komunizme, ktorá by sa dala porovnať s diškurzom v nemeckej spoločnosti po druhej svetovej vojne (napr. tzv. *Historikerstreit*).

Čo ponúkame navyše?

V predchádzajúcich riadkoch sme sa snažili predstaviť niektoré odlišnosti vyučovania dejepisu v evanjelických školách, pričom sme sa zamerali najmä na tie kapitoly z dejín, v prípade ktorých sa priam očakáva vysvetlenie, či otázka, ako to beží v evanjelickej škole. Namiesto je otázka o ostatných tematických celkoch, či historických obdobiach. Odpoveď je veľmi jednoduchá. Tak, ako v iných predmetoch, aj v dejepise, je evanjelický učiteľ v situácii, keď svojim žiakom chce odovzdať nielen splnenú úlohu vo forme zrealizovaného školského vzdelávacieho programu, ale aj určitú nadstavbu vo forme vynikajúcej prípravy na ďalšie štúdium na univerzite. V prípade dejepisu sa teda jeho vyučovanie zameriava najmä na snahu o pochopenie historických udalostí bez ohľadu na typ školy, v ktorej sa vyučuje, na podporu rozvoja kritického myslenia a práce s historickými prameňmi, čo však nie je možné bez zvládnutia potrebného množstva faktografických vedomostí, či ďalších potrebných zručností. V tomto smere nemožno hľadať zásadné rozdiely vo vyučovaní dejepisu medzi evanjelickou, katolíckou, súkromnou, či verejnou školou.

Samostatnú kapitolu vo vyučovaní dejepisu (a nielen dejepisu) predstavujú tzv. podporné aktivity, akými sú najmä súťaže. Tieto aktivity možno rozdeliť na dve skupiny: cirkevné a svetské. Medzi svetskými súťažami dominuje, resp. osamotene stojí Dejepisná olympiáda, ktorá v tomto školskom roku vstupuje do svojho štvrtého kola, a v ktorej sú evanjelické školy pravidelným účastníkom. V tomto smere je však potrebné, najmä v Prešovskom kraji, konštatovať pomerne malý počet zapojených škôl a nie najvyššiu kvalitu minimálne jednej tretiny prihlásených prác.

V cirkevnej oblasti si dovoľíme tvrdiť, že v evanjelických školách existuje zvláštna, nepísaná tradícia výmeny prác, či žiakov na rôznorodých podujatiach, ktoré školy organizujú. Takmer každý školský rok niektoré z evanjelických gymnázií, či priamo cirkev, organizujú spomienkovú slávnosť, alebo si pripomínajú výročie založenia školy (Lýceum v Bratislave, kolégium v Prešove), resp. osobností cirkevných dejín (Tranovský, Stöckel, Janoška, ...). Pri tejto príležitosti sa konajú jedno- až dvojdnové slávnosti, ktorých súčasťou je „vedecká“ konferencia, ktorej hlavnými účastníkmi a referujúcimi sú žiaci našich škôl vystupujúci za prítomnosti pozvaných vedeckých osobností v kombinácii s ich prednáškami, historickými divadelnými predstaveniami, či dokumentárnymi filmami s historickou tematikou (najmä od prof. J. Hronca).

Na záver si dovoľím krátke zhrnutie. Obnova evanjelického školstva po roku 1989 so sebou priniesla nemalé ľudské, organizačné i finančné náklady. Vďaka Bohu za osobnosti, ktoré sa o to pričinili. Vyučovanie dejepisu je snahou vytvárať historické povedomie u všetkých žiakov evanjelických škôl s vedomím, že nie všetky historické udalosti je

Budova nového prešovského evanjelického kolégia, postavená v rokoch 1910 – 1911, slúžila do roku 1946 kolegiálnemu gymnáziu, potom slúžila rôznym účelom – vzdelávacím i priemyselným. Istý čas bola sídlom Pedagogickej fakulty UPJŠ a po vzniku Prešovskej univerzity aj sídlom jej rektora. Súčasne tam pôsobilo aj evanjelické kolegiálne gymnázium, ktorému je v súčasnosti budova plne k dispozícii ako majetok Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku

možné objektívne zhodnotiť. Aj preto a práve preto sa v evanjelických školách snažíme vyučovať spôsobom, ktorý eliminuje subjektivismus bez toho, aby vytlačil historickú skúsenosť slovenských evanjelikov v tejto krajine. Toto všetko sa snažíme realizovať pomocou čo najmodernejších a najrôznorodejších formálnych i neformálnych vyučovacích metód.

POSTAVENIE A VYUČOVANIE DEJEPISU NA STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH

Juraj KREDÁTUS

Vyučovaci predmet dejepis patrí na stredných odborných školách (SOŠ) k predmetom, ktoré sú súčasťou všetkých Štátnych vzdelávacích programov (ŠVP) (ISCED 3A). Tie sa realizujú v sústave odborného vzdelávania na stredných školách. Garantom odborného vzdelávania je Štátny inštitút odborného vzdelávania v Bratislave.¹ Počet ŠVP pre úplné stredné odborné vzdelanie, ktoré majú ako svoju súčasť povinný vyučovaci predmet dejepis, je dvadsať. Patria k nim rôzne skupiny študijných odborov, ako napr. 63, 64 – Ekonomika a organizácia, obchod a služby; 36 – Stavebníctvo, geodézia, kartografia; 32 – Spracúvanie kože, plastov a gumy a výroba obuvi; 26 – Elektrotechnika; 37 – Doprava, pošty a telekomunikácie a ďalšie.

Mgr. Juraj KREDÁTUS, PhD.

Vyučovanie dejepisu na SOŠ sa riadi príslušnou školskou legislatívou, ktorá presne definuje jeho postavenie v štruktúre stredoškolského štúdia (tak v rámci úplného stredného odborného vzdelania ISCED 3A/3B, ako aj stredného odborného vzdelania ISCED 3C).

Základnou právnou normou, ktorá reguluje výchovu a vzdelávanie v tzv. malom školstve, je zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) v aktuálnom znení.² Ďalšími normami sú: vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky (MŠ SR) č. 282/2009 Z. z. o stredných školách v aktuálnom znení³ a najmä vyhláška MŠ SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení vyhlášky č. 209/2011 Z. z.⁴ Práve ustanovenia tejto vyhlášky jednoznačne definujú možnosť konania maturitnej skúšky z dejepisu len na gymnáziách. V samotnej vyhláške síce § 12, ods. 3, písm. a, zaraďuje dejepis k maturitným predmetom a zároveň § 4, ods. 2 vyhlášky hovorí, že „*žiak môže dobrovoľne vykonať maturitnú skúšku aj z ďalších predmetov podľa § 12, ktoré sú súčasťou príslušného vzdelávacieho programu študijného odboru v stredných*

1 ŠVP ISCED 3A. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>.

2 Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/860-sk/zakony/>.

3 Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 282/2009 Z. z. o stredných školách v znení neskorších predpisov. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/860-sk/zakony/>.

4 Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/669.pdf>.

školách, ktorý žiak študuje,⁵ na druhej strane však § 6, ods. 8, vyhlášky striktné určuje podmienku, že „jeden voliteľný predmet žiaka na maturitnej skúške podľa odseku 2 písm. c), odseku 3 písm. d), odseku 4 písm. d), odseku 5 písm. c) a odseku 7 písm. c) je každý predmet zo skupiny prírodovedných, spoločenskovedných alebo ostatných predmetov podľa § 12 vyhlášky, v ktorom mal žiak súčet týždenných hodinových dotácií počas štúdia na gymnáziu najmenej šesť. Do súčtu týždenných hodinových dotácií možno započítať aj hodinovú dotáciu zo seminára alebo z cvičení rovnakého zamerania“.⁶ Znamená to, že študenti SOŠ nemajú reálnu možnosť prihlásiť sa na maturitnú skúšku z dejepisu, pretože ŠVP pre úplné stredné odborné vzdelanie ISCED 3A/3B redukujú počet vyučovacích hodín dejepisu na dve v rámcovom učebnom pláne, najčastejšie na jednu v 1. ročníku a jednu vyučovaciu hodinu v 2. ročníku.⁷ To znamená, že absolventi študijných odborov SOŠ sa nemôžu hlásiť na také typy vysokých škôl, ktoré v rámci kritérií prijímacieho konania vyžadujú absolvovanie maturitnej skúšky z dejepisu,⁸ resp. môžu sa prihlásiť na štúdium, ale nezískajú dostatočný počet bodov v porovnaní s absolventom gymnázia.

Vyučovacia predmet dejepis je v sústave ŠVP ISCED 3A (v príspevku prezentujeme postavenie dejepisu v ŠVP pre skupinu odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby* – pozn. JK) zaradený do vzdelávacej oblasti Človek, hodnoty a spoločnosť.

Pre túto oblasť sú charakteristické tieto úlohy a ciele:⁹

- *Vzdelávacia oblasť Človek, hodnoty a spoločnosť* rozvíja osobnosť človeka s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej sa prelínajú úcta k človeku, k prírode, spolupráca, národné hodnoty. Vychováva k vlastenectvu a posilňuje rešpekt k základným princípom demokracie a tolerancie. Pripravuje mladých ľudí pre život v harmonických a stabilných vzťahoch v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe, medzi národmi.
- *Vzdelávacia oblasť Človek, hodnoty a spoločnosť* má v odbornom školstve výraznú antropocentrickú orientáciu a to v stanovení cieľov, ďalej v obsahu a rozsahu učiva a takisto pri voľbe prostriedkov foriem a metód práce vo výučbe. Oblasť vzdelávania obsahuje učivo z rôznych humanitných a sociálno-vedných disciplín, ako sú psycho-

5 §4, ods. 2, vyhlášky Ministerstva školstva SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/669.pdf>.

6 §6, ods. 8, Vyhlášky Ministerstva školstva SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách v znení neskorších predpisov. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/669.pdf>.

7 Pozri napr. ŠVP ISCED 3A pre skupinu odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby*. In *Štátne vzdelávacie programy ISCED 3A*. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>.

8 Pozri napr. Hodnotenie výsledkov stredoškolského štúdia uchádzačov o prijatie na študijný program Politológia (denná forma štúdia). [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.upjs.sk/public/media/1208/podmienky-pk-Bc-2013-14-aktual.pdf>.

9 Pozri napr. ŠVP ISCED 3A pre skupinu odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby*. In *Štátne vzdelávacie programy ISCED 3A*. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>, s. 84-88.

lógia, sociálna psychológia, sociológia, politológia, teória štátu a práva, ekonómia, etika, estetika, náboženská výchova, filozofia, história, a čiastočne i geografia. Na treťom stupni vzdelania sú rozdiely v proporciách medzi cieľmi kognitívnymi (vedomosti, zručnosti) a cieľmi socioefektívnymi (záujmy, postoje, hodnotová orientácia) zdôraznené najviac, pretože ide o úplné stredné odborné vzdelanie. Na oboch stupňoch sú však určité vedomosti a zručnosti nutné, aby bolo vôbec možné naplniť formatívne ciele. Výchova k estetickému vnímaniu tvorí pre svoj syntetický charakter a špecifický obsah dôležitú súčasť všeobecnej vzdelanosti. Podieľa sa na kultivácii človeka, na schopnosti plne prežiť život, má poznávaciu, integračnú a kreatívnu funkciu, pripravuje človeka na život aj pracovný proces, na vytváranie materiálnych a kultúrnych hodnôt, pomáha pri hodnotovej a vkusovej orientácii a pri formovaní postojov človeka. Umožňuje zážitkové učenie u vnímavého a aktívneho poslucháča hudby, návštevníka galérií a divadiel. Rozvíja estetické cítenie žiaka v umeleckej oblasti a prostredníctvom poznávania konkrétnych umeleckých diel hudobných, výtvarných, literárnych a ich žánrov. Vzdelávacia oblasť rozvíja zručnosti a vedomosti získané na základnej škole na vyššej intelektuálnej úrovni, pričom východiskom je veku primeraný zážitok z hudby, výtvarného a literárneho diela, ktoré žiak dokáže verbalizovať. Jednotlivé druhy umenia vedú v konečnom dôsledku k pozitívnemu svetonázoru a k úcte k životu vôbec.

Absolvent vzdelávacej oblasti Človek, hodnoty a spoločnosť má dosiahnuť tieto výkonové štandardy (dotýkajúce sa dejepisu):¹⁰

- chápať nutnosť svojho úspešného zapojenia sa do spoločenskej deľby práce a oceniť prospešnosť získavania nových spôsobilostí po celý čas života,
- získať základné vedomosti o rovnosti rás, národov, etnických skupín a vedomosti o potrebe náboženskej tolerancie,
- uvedomovať si svoju národnú príslušnosť a svoje ľudské práva, mať ochotu rešpektovať práva iných ľudí,
- chápať princípy fungovania demokratickej spoločnosti a postupy, ako sa občan môže aktívne zapojiť do politického rozhodovania a ovplyvňovať verejné záležitosti na rôznych úrovniach (štát – región – obec),
- mať predpoklady na aktívne občianske správanie a konanie,
- porozumieť problémom súčasného sveta na základe poznania ich historických koreňov, mať na to potrebné vedomosti a schopnosti zo všeobecných a slovenských dejín,
- chápať postavenie človeka vo svete a uvedomovať si zodpovednosť človeka za svet a ľudskú civilizáciu,
- v praxi uplatňovať humanitné zásady vzťahov medzi ľuďmi a ekologické zásady vo vzťahu k životnému prostrediu,
- vytvárať si vlastné filozofické a etické názory ako základ na sústavnejšiu a dokonalejšiu orientáciu pri posudzovaní a hodnotení javov ľudského a občianskeho života,
- zaujímať k týmto javom stanovisko a diskutovať o ňom, prípadne svoje názory a postoje v diskusii korigovať,

10 Pozri napr. ŠVP ISCED 3A pre skupinu odborov 63, 64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby. In Štátne vzdelávacie programy ISCED 3A. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>, s. 84-88.

- mať pozitívnu hodnotovú orientáciu, nachádzať kultúrny spôsob života a hodnotný zmysel života,
- byť prínosom pre ľudské spoločenstvo (v rodine, obci, regióne, štáte), nie záťažou pre spoločnosť,
- orientovať sa v estetických objektoch a umeleckých dielach na základe skúseností a zážitkov, mať vytvorené predpoklady pre estetické vnímanie skutočnosti,
- vytvoriť si pozitívny vzťah ku kultúrnym hodnotám, prírode a životnému prostrediu a aktívne sa podieľať na ich ochrane.

V ŠVP¹¹ je dejepis len jedným z desiatich obsahových štandardov, čo znamená, že jeho postavenie je naozaj len veľmi okrajovým prvkom vzdelávania na SOŠ.¹² Obsahovým štandardom dejepisu sú tieto okruhy:

- vzdelávací okruh tvorí učivo zo slovenských a všeobecných dejín. Je vybrané tak, aby žiaci mohli lepšie porozumieť súčasnosti, preto sa hlavný dôraz kladie na najnovšie dejiny až do súčasnosti;
 - obdobie praveku nie je zaradené vôbec;
 - starovek a stredovek je zameraný na život ľudí a na ich odkaz dnešku;
- zo všeobecných dejín je zaradené:
- to, čo znamenalo významnú zmenu s veľkým dosahom (svetovým alebo európskym),
 - to, čo výrazne ovplyvnilo naše dejiny;
 - to, čo patrilo k základnému „kultúrnemu vybaveniu“ človeka dneška;
 - zastúpenie politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych dejín v jednotlivých historických epochách je rozdielne;
 - žiak má poznať, akým historickým vývinom vznikala dnešná podoba spoločnosti, aby sa lepšie orientoval v súčasnosti;
 - výučba má posilniť žiakovo vedomie národnej príslušnosti, prispieť k jeho mravnému vybaveniu a k príprave na občiansky život v demokratickej spoločnosti;
 - dejepis má žiaka viesť k oceňovaniu kultúrnych historických pamiatok, ku starostlivosti o ne, a takisto o životné prostredie;
 - žiak nemá mať len vedomosti, ale má získať a prehĺbiť si rad schopností, napríklad schopnosti čerpať informácie z rôznych zdrojov, zhromažďovať ich, porovnávať, triediť, interpretovať, spracovávať do referátov, výkladov, pripravovať diskusiu;¹³

11 ŠVP ISCED 3A pre skupinu odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby*. In *Štátne vzdelávacie programy ISCED 3A*. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>, s. 84-88.

12 Obsahové štandardy: úvod do spoločenskovedného vzdelávania, psychológia osobnosti, sociálna psychológia a základy komunikácie, demokracia a jej fungovanie, dejepis, mravné rozhodovanie človeka, človek a právne vzťahy, vplyv hospodárskych podmienok na život človeka–Z, zmysel a spôsob života, filozoficko-etické základy hľadania zmyslu života, estetika životného prostredia, ľudové a regionálne umenie, aplikácia poznatkov z umenia a kultúry do života.

13 ŠVP ISCED 3A pre skupinu odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby*. In *Štátne vzdelávacie programy ISCED 3A*. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.siov.sk/statne-vzdelavacie-programy-isced-3a/10611s>, s. 84-88.

Dejepis na SOŠ, ktoré ponúkajú študijné odbory, je teda súčasťou vzdelávacej oblasti Človek, hodnoty a spoločnosť v každom z 20 ŠVP. To sa však týka len tých ŠVP, ktoré poskytujú „úplné stredné odborné vzdelanie ISCED 3A (podľa Štátneho inštitútu odborného vzdelávania je úplné stredné odborné vzdelanie v súlade s ISCED 3A, úplné stredné odborné vzdelanie je však ISCED 3B a úplné stredné všeobecné vzdelanie je ISCED 3A – pozn. JK).

SOŠ, ktoré majú aj ŠVP ISCED 3C (teda ponúkajú trojročné učňovské odbory) a ktoré vychádzajú zo ŠVP ISCED 3C,¹⁴ dejepis ako vyučovaci predmet vôbec neponúkajú. Nie je teda súčasťou príslušných vzdelávacích oblastí. Žiak učňovských odborov končí so vzdelávaním v predmete dejepis na základnej škole. Pripravuje sa opätovná reforma, resp. nová štruktúra ŠVP s platnosťou od 1. septembra 2013, ktorá bola v roku 2012 v pripomienkovom konaní. Preto je dôležité pre historické pracovníka na vysokých školách, učiteľov dejepisu na stredných školách, vzdelávacie inštitúcie (Metodicko-pedagogické centrum a ďalšie) aktívne sa pripomienkového konania zúčastniť a pokúsiť sa presadiť zvýšenie hodinovej dotácie dejepisu už do príslušných ŠVP. Zvýšenie hodín dejepisu už v ŠVP prinesie skvalitnenie vyučovania dejepisu na školách, a teda aj väčšiu možnosť „posilniť žiakovo vedomie národnej príslušnosti, prispieť k jeho mravnému vybaveniu a k príprave na občiansky život v demokratickej spoločnosti“ v súlade so vzdelávacou politikou štátu.

Napriek tejto nie pozitívnej situácii vo vzdelávaní dejepisu na SOŠ existuje možnosť aplikácie dejín do vyučovania nad rámec ŠVP.¹⁵ Je to možnosť využitia disponibilných hodín v rámci ŠVP a zakomponovanie dejín do štruktúry predmetov všeobecnovzdelávacieho charakteru ako aj odborných ekonomických predmetov.

V odbore ekonomické lýceum sme využili možnosť disponibilných hodín v oblasti všeobecného vzdelávania a rozšírili dotáciu z dvoch vyučovacích hodín na štyri (dve hodiny do týždňa v prvom ročníku a dve hodiny v druhom ročníku).

Obsahový štandard je v prvom ročníku (66 vyučovacích hodín počas školského roku): Mezopotámia, Egypt, Grécko, Rím (8 hodín); Veľká Morava (8 hodín); Stredovek – Slovensko a svet (15 hodín); Novovek – Slovensko a svet (9 hodín); Európa a svet v 19. storočí (24 hodín).

Obsahový štandard je v druhom ročníku (66 vyučovacích hodín): Európa a svet (1918 – 1939) (12 hodín); Slovensko v medzivojnovom období (8 hodín); Svet v období druhej

14 ŠVP ISCED 3C je 17, patria tam napr. štruktúra odborov: 64 Ekonomika, obchod a služby; 37 Doprava, pošty a telekomunikácia, 85 Umenie a umelecko-remeselná výroba; 34 Polygrafia a médiá;...

15 V príspevku prezentujeme postavenie predmetu dejepis, ako aj zakomponovanie vyučovania dejín do ďalších predmetov na Súkromnej obchodnej akadémii (SOA), Petrovianska 34, Prešov v ŠVP Ekonomické lýceum, študijný odbor 6325 M ekonomické lýceum. Študijný odbor 6325 M ekonomické lýceum je odborom, ktorý bol vytvorený na príslušnej škole ako prvej v SR (2004), v rokoch 2004 – 2009 prešiel experimentálnym overovaním na SOA, Petrovianska 34, Prešov, opätovne ako jedinej škole v SR (pod gesciou Štátneho inštitútu odborného vzdelávania, Bratislava) a po jeho úspešnom overení bol v roku 2009 zaradený do siete odborov. V súčasnosti je možné v SR študijný odbor 6325 M ekonomické lýceum študovať na SOA, Petrovianska 34 Prešov, OA Bardejov, OA Michalovce a OA Liptovský Mikuláš. Tvorbu študijného odboru 6325 M ekonomické lýceum, jeho experimentálne overovanie koordinoval autor príspevku, ktorý je zároveň autorom a garantom učebných osnov vyučovacích predmetov: dejepis, občianska náuka, právo.

svetovej vojny (12 hodín); Slovensko a vojna (8 hodín); Svet v období studenej vojny (12 hodín); Slovensko po roku 1945 (10 hodín); Postbipolárny svet a Slovensko (4 hodiny).

Samozrejým je zakomponovanie problematiky dejín do ďalších vyučovacích predmetov – v predmete občianska náuka (tretí ročník štúdia – rozsah 15 vyučovacích hodín) – tematický celok Ľudské práva, história ľudských práv – právne normy a dokumenty: napr.: Chamurappiho zákonník, Zákony 12 tabúl, Magna Charta libertatum, Nantský edikt, Habeas corpus act, Bill of Rights, Deklarácia nezávislosti USA, Deklarácia práv človeka a občana, Záverečný akt – Helsinki 1975, Medzinárodný dohovor o ľudských a občianskych právach, Dohoda o utečencoch (1933), Ženevský dohovor (1951), Newyorský dohovor (1967); v predmete Právo – (4. štvrtý ročník štúdia – rozsah 20 vyučovacích hodín) – tematický celok Štátne a právne dejiny Slovenska po roku 1918, napr. Clevelandská, Pittsburská dohoda, Washingtonská deklarácia, Ústava ČSR – 1920, politické strany a administratívno-správne členenie ČSR, mníchovská dohoda, viedenská arbitráž, autonómia Slovenska, právny systém vojnovkej SR – Ústava SR – 1939, politický systém 1945 – 1948, Ústava ČSR – 1948 a systém ČSR, Ústava ČSSR – 1960 a systém v ČSSR, zákon o československej federácii – 1968, Slovensko v rokoch 1989 – 1992, deklarácia o zvrchovanosti a Ústava SR 1992, ústavný vývoj po roku 1992.

Vďaka kombinácii vyučovacieho predmetu dejepis a zakomponovaniu problematiky dejín do ďalších vyučovacích predmetov sú absolventi odboru 6325 M ekonomické lýceum pripravení na štúdium histórie, učiteľstva dejepisu, dejín religii a iných humanitných odborov lepšie ako absolventi iných SOŠ.

Musíme však konštatovať, že celkovo je postavenie dejepisu ako vyučovacieho predmetu, ale aj vyučovanie dejín na SOŠ nedostatočné, čo sa môže prejaviť na kvalite prípravy študentov dejepisu na učiteľských fakultách, ale aj kvantite záujemcov o štúdium dejín. Rizikom sú:

- minimálny počet vyučovacích hodín pre SOŠ – maximálne dve vyučovacie hodiny v učebnom pláne (teda 66 hodín dejepisu počas štúdia);
- absencia problematiky praveku;
- minimálna dotácia pre obdobie staroveku, stredoveku a novoveku;
- pokles populačnej krivky – uplatnenie absolventov dejepisu v školstve.¹⁶

Dejepis ako vyučovací predmet patrí spolu so štátnym jazykom (jazykom národnostnej menšiny), matematikou, telesnou a športovou výchovou, občianskou náukou, etickou výchovou/náboženskou výchovou k tým, vyučovacím predmetom, ktoré sa vyučujú na všetkých typoch základných a stredných škôl (mimo ISCED 3C, kde dejepis nie je súčasťou ŠVP) v SR. Jeho postavenie však nekorešponduje s jeho významom. Spolu s občianskou náukou vytvára možnosť komplexného rozvoja osobnosti mladého človeka. Ak občianska náuka učí o súčasnosti, ale aj budúcnosti sveta, spoločnosti, komunite, dejepis je dôležitým prvkom hľadania vlastných koreňov, hľadania minulosti a najmä by mal prispievať k pochopeniu súvislosti a základov, na ktorých stojí súčasný svet.

16 V roku 2012 bolo na Slovensku cca 250 gymnázií (50 000 žiakov v štvorročnom gymnáziu), v roku 2018 bude žiakov štvorročných gymnázií 40 000; počet SOŠ a konzervatórií bol na Slovensku v roku 2012 – 495, kde študovalo 120 000 žiakov, v roku 2018 ich bude 106 000; počet žiakov osemročných gymnázií bol v roku 2012 – 34 000, v roku 2018 bude navštevovať osemročné gymnáziá 19 000 žiakov. Celkový pokles populácie v rokoch 2012 až 2018 je 20 %.

UPLATNITEĽNOSŤ ABSOLVENTOV DEJEPISU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH A VEDECKÝCH PRACOVISKÁCH

Ján MOJDIS

Výučba dejepisu sa v rôznych inštitucionálnych podobách v Prešove realizuje už 60 rokov. Pripomínané jubileum je vítanou príležitosťou zamyslieť sa nad tým ako sme v tomto procese v priebehu rokov postúpili a aké možnosti nám poskytuje súčasný systém, ako ho využívame, ako by sme mali postupovať v budúcnosti, aby sme pokročili ďalej a nezaostávali za spoločenskou praxou, ktorá sa mení. Menia sa spoločenské, politické a ekonomické podmienky, menia sa aj študenti a žiaci, pre ktorých sa u nás pripravujú budúci učitelia. Pritom však musíme zdôrazniť, že klasické vzdelávanie prežíva už po stáročia v rôznych formách, ktoré sú určované stupňom rozvoja spoločnosti. Tak ako na to upozorňuje americký profesor G. G. Iggers vo svojej práci: „Predmetom histórie boli konkrétni ľudia a konkrétne kultúry v premenách času. Všeobecne však historici zdieľali vieru všetkých vtedajších profesionalizovaných vedeckých disciplín, že skúmanie, ak sa opiera o pevne stanovenú metódu, umožňuje objektívne poznanie.“¹ Jeho kvantita je definovaná vzdelávacími štandardami a kvalita sa odvíja od odborného vzdelania učiteľa, jeho entuziazmu a od úrovne technického vybavenia pracoviska.

Doc. PhDr. Ján MOJDIS, CSc.

Vzdelávanie pod vedením učiteľa – lektora je z tohto pohľadu najrozšírenejšou formou vzdelávania vo svete aj u nás. Učiteľ dokáže študentovi poradiť, správne ho nasmerovať a v neposlednom rade ohodnotiť jeho úspechy. V každom z nás sa celý život ukrývajú spomienky na učiteľa, ktorý v nás niečo zanechal. Sú to učitelia, ktorí formujú našu budúcnosť a práve v tomto prostredí sa výraznou mierou určuje stupeň rozvoja a kvalita spoločnosti. Klasické a osvedčené postupy vzdelávania sa využívajú dodnes s rôznymi obmenami, ktoré ovplyvňuje technický pokrok a ekonomické možnosti spoločnosti. Avšak pritom nesmieme zabúdať ani na to, na čo upozorňuje španielsky historik J. Fontana: „Potrebujeme vystúpiť zo siene s krivými zrkadlami, v ktorých je uviazaná naša kultúra. Iba vtedy budeme môcť začať skúmať ľudské spoločnosti „vo veľkej knihe sveta“, ktorá v našom prípade musí byť „veľkou knihou života“ a pustiť sa do úlohy odstrániť lineárne poňatie behu dejín, ktoré mechanicky interpretuje každú zmenu ako

1 IGGERS, G. G. *Dějepisectví ve 20 století. Knihnice dějín a současnost*. Praha : 2002, s. 11. ISBN 80-7106-504-8.

zlepšenie, každé nové štádium ako pokrok.² Žijeme však v dobe neustálych zmien, dobe nových myšlienok, nápadov, ale aj úloh, prostredníctvom ktorých sa snažíme posúvať spoločnosť vpred. Postavenie a úloha učiteľa tak ako v minulosti aj v súčasnosti ostáva neodmysliteľnou súčasťou existencie každej civilizovanej spoločnosti. Jeho úloha je však podstatne iná ako bola vo vzdialenejšej, či blízkej minulosti. Výrazne tomu prispieva zrýchľovanie tempa ekonomických, spoločenských, politických a kultúrnych zmien. Osobitným fenoménom dnešných dní je aj rastúci trend využívania elektronických médií a predovšetkým globalizujúca informačná sieť vďaka výraznému využívaniu internetových sietí. A tak, či chceme alebo nechceme musíme na tieto nové trendy reagovať. Vo vyučovacom procese by nemalo ísť iba o správny výklad učiva, o vytváranie nových pojmov, ale predovšetkým by malo ísť o vzbudzovanie záujmu žiakov a študentov o snahu poznávať nové skutočnosti, hľadať nové cesty prístupov ku skutočnosti. V súčasnosti sa často hovorí o vzdelávaní pre 21. storočie. Celý moderný pedagogický (a nielen pedagogický) svet dnes hľadá riešenia, ako zlepšiť edukáciu človeka, ako ho pripraviť na nepredvídateľné zmeny, ktoré dnešný svet nepochybne prináša. Prax ukázala, že mnohé pragmatické koncepcie výchovy s orientáciou na špecializáciu devalvujú komplexnosť a integritu osobnosti. Preto vznikli a neustále vznikajú nové koncepcie. Vstupom do Európskej únie sme sa začlenili medzi tie štáty, ktoré v priebehu tohto desaťročia majú záujem vybudovať informačnú spoločnosť. V Európskej únii sa za prelomový dokument v tomto smere považuje tzv. Bangemannova správa (Information Society) z roku 1994. Ďalším medzníkom pre vytváranie spoločného priestoru vysokoškolského vzdelávania v Európe sa stala Bolonská deklarácia (1999). Ministri v Bolonskej deklarácii vyhlásili nasledujúce ciele: prijať systém založený na troch stupňoch štúdia a s tým súvisiace prijatie systému transparentných a porovnateľných akademických titulov (bakalár, magister, doktor), zriadiť systém kreditov na báze ECTS, skvalitniť mobilitu študentov, učiteľov a pracovníkov vysokých škôl, zlepšiť európsku spoluprácu v zabezpečení kvality, posilniť európsku dimenziu vytváraním spoločných programov.³ Uvedomenie si významu informatizácie pre ekonomický rast a zvýšenie zamestnanosti viedli Európsku komisiu k prijatiu novej iniciatívy eEurópa – informačná spoločnosť pre všetkých (eEurope – An Information Society for All, Lisabon 2000). Vláda Slovenskej republiky svojím uznesením č. 1007 zo 4. septembra 2002 schválila prierezový štátny program výskumu a vývoja – Budovanie informačnej spoločnosti na roky 2002 – 2005 s výhľadom do roku 2010. Základným cieľom tohto štátneho programu bola snaha prispieť k realizácii stratégie informatizácie spoločnosti, k začleneniu Slovenska do Európskeho výskumného priestoru (ERA) a k realizácii zámerov programu eEurope+. Podobne ako eEurope, akčný plán eEurope+ si kládol v ďalších rokoch za cieľ skvalitniť reformu a modernizáciu ekonomík krajín prijatých do Európskej únie, podporiť kapacity a budovanie inštitúcií a zdokonaľiť celkovú konkurenčnú schopnosť, pričom sa orientovala na aktivity, ktoré zodpovedajú špecifickej situácii tej-ktorej krajiny. V tomto kontexte možno hovoriť, že aj vysoké škol-

2 FONTANA, J. *Evropa před zrcadlem*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2001, s. 150. ISBN80-7106-395-9.

3 Spracované podľa webovej stránky. Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu Národná agentúra Programu celoživotného vzdelávania
http://web.saaic.sk/llp/sk/_main.cfm?obsah=Letak%20BP%202010%20Final%20na%20web.htm&sw_prog=3.

stvo musí urobiť rozhodné kroky v oblasti vzdelávania, pretože ľudský potenciál a jeho vzdelanostná úroveň predstavuje jeden z pilierov budovania informačnej spoločnosti.

Iné postavenie má učiteľ na základnej, strednej, či vysokej škole. Pokiaľ na vysokých školách sa sústreďuje pozornosť predovšetkým na prípravu učiteľov základných a stredných škôl, nemala by ostať bokom ani pozornosť zameraná na prípravu vysokoškolských učiteľov. Väčšina európskych krajín pochopila tieto trendy a pristúpila k reformám svojich vysokoškolských systémov. Ak uznávame nevyhnutnosť ďalšieho zvýšenia počtu absolventov, ak chceme, aby vzdelanie reprezentované štátom garantovanými dokladmi o vzdelaní bolo primeranej kvality a aby bolo uznávané a kompatibilné v európskom priestore, aby naši študenti, učelia a ostatní pracovníci vysokých škôl mohli byť v podstatne väčšom rozsahu účastníkmi medzinárodných mobilit, aby absolventi našich vysokých škôl našli uplatnenie na medzinárodnom trhu práce, potom aj Slovensko musí pristúpiť k reforme svojho vysokého školstva.⁴ Avšak nie všetky vysokoškolské pracoviská mali, či majú možnosti a legislatívne danosti k tomu, aby mohli pripravovať aj budúcich vysokoškolských učiteľov. Naše pracovisko Inštitút histórie malo a má všetky legislatívne aj odborné predpoklady k tejto príprave. Jej osobitosti spočívajú okrem iného aj v tom, že vysokoškolský učiteľ musí byť predovšetkým užšie špecializovaný a jeho následne pôsobenie nemusí vždy korešpondovať s jeho plánom prípravy. Základom prípravy pre pôsobenie vysokoškolských učiteľov je doktorandské štúdium. Naše pracovisko má práva na dva doktorandské študijné programy a to slovenské a všeobecné dejiny, čím sa zaraďuje k dvom pracoviskám na Slovensku, ktoré takéto práva majú (Bratislava a Prešov). Nové trendy spoločenského vývoja nás neustále nútia hľadať nové možnosti ako učiť dejiny, ba často obhajovať „miesto na slnku“ pre ich spoločenské uplatnenie.

Významnou zmenou vo vývoji nášho pracoviska hlavne po roku 1989 je snaha o udržanie rozvoja nielen regionálnych, národných, ale aj všeobecných dejín (tu oceňujeme predovšetkým prácu a aktivity prof. M. Daniláka, ktorý sa významným spôsobom pričinil o ich udržanie a v súčasnosti je táto zodpovednosť predovšetkým na prof. P. Kónyovi, či doc. L. Harbuľovej). Práve rozvoj všeobecných dejín je pre naše pracovisko dôležitý tým, že naše pracovisko je tým iné, špecifické a v súčasnosti zaujímavé. Všeobecné dejiny sa osobitne študujú iba v Bratislave a v Prešove. V súčasnosti má Inštitút histórie práva na štúdium všeobecných dejín v doktorandskom programe a v budúcnosti by bolo potrebné urobiť všetko preto, aby sme získali aj práva vo všeobecných dejinách na habilitácie a inaugurácie. Význam všeobecných dejín narastá aj tým, že Slovensko je súčasťou EÚ, kde sú trendy spoznávať viac dejiny európske a čím sa svet viac globalizuje, ukazuje sa priam nutnosť spoznávať v oveľa širšom rozmere viac svetové dejiny.⁵ Migrácia aj emigrácia nielen zo Slovenska, ale aj na Slovensko za prácou, oddychom a inými povinnosťami nás priam nútia spoznávať viac cudzie spoločenstvá, ich dejiny a kultúru. Naše pracovisko malo a má zatiaľ stále potenciál rozvíjať tieto trendy, hoci materiálne a finančné podmienky nás výrazne limitujú v rozvoji. Významným faktorom, ktorý nám aj dnes umožňuje napriek spomínaným problémom rozvíjať všeobecné dejiny sú možnosti, ktoré nám všetkým poskytujú stále sa rozširujúce možnosti využí-

4 Návrh koncepcie ďalšieho rozvoja vysokého školstva na Slovensku pre 21. storočie. In <http://www.cpsplus.sk/dokumenty/Koncepcia%20dalsieho%20rozvoja%20VS.pdf> /cit. 14.12.2002/.

5 Aj mnohé vedecko-výskumné projekty hradené z európskych zdrojov vychádzajú zo skúsenosti európskych národov.

vania internetu a digitalizácia. Študent, ktorý začne študovať na našom pracovisku má tak možnosť realizovať všetky stupne štúdia (Bc., Mgr., PhD., habilitácia a inaugúracia).

Osobitosťou Inštitútu histórie je snaha o vytvorenie podmienok pre najvyšší rast absolventov – aspirantúra, doktorandské štúdium, habilitácie a inaugúracie. Absolventi sa uplatňujú nielen na historických pracoviskách, ale aj pracoviskách iných humanitných vedných odborov, ako napríklad právo, filozofia, masmediálne štúdia, ekonomika, politológia a pod. Absolventi štúdia dejepisu z nášho pracoviska sú toho neklamným dôkazom. Výhodou štúdia učiteľskej aprobácie dejepisu je aj v tom, že študent sa reálne venuje dvom študijným odborom, pričom sa znalosti z oboch odborov navzájom obohacujú a následne pri výbere špecializácie je študent pripravený nielen odborne z jednej vednej disciplíny, ale z dvoch. Príkladov uplatnenia našich absolventov môžeme uviesť viaceró prof. V. Leško, prof. V. Bilasová, doc. E. Andreánsky (filozofia), prof. M. Gbúrová, doc. T. Koziak (politológia), doc. J. Rusnák (masmediálne štúdia), prof. V. Žemberová, doc. Sedláková, PhDr. P. Karpinský (slovenský jazyk a literatúra), doc. P. Žeňuch, doc. P. Kaša (slavistika). Tieto trendy pokračujú aj v súčasnosti, keď Inštitút histórie sa snaží rozvíjať vedecko-výskumnú činnosť tak, aby obhájil najvyššie odborné kritériá, čo je v súčasných podmienkach stále zložitejšie. Absolventi učiteľského štúdia dejepisu sa uplatňujú nielen v školstve, vo vede, ale aj v oblastiach, ktoré sú často vzdialené tomu, čo vyštudovali, avšak aj týchto osobitých oblastiach mnohí dosahujú výborné výsledky. Či už ide o rozhlas, televíziu, prípadne aj v oblasti IT.

Vysokoškolská legislatíva a iniciatívy ministerstva školstva sú vo vzťahu k humanitným vedám a teda aj dejinám nepriaznivo naklonené, nevynímajúc fakt, že na poste ministrov boli odborne vzdelaní a erudovaní historici, ako napríklad profesor Matúš Kučera (obmedzil vyučovanie dejepisu na stredných odborných školách), či súčasný minister školstva doc. D. Čaplovič (preferuje prírodné a technické vedné odbory voči humanitným vedám). Napriek tomu slovenská historická obec by mala spoločne vystupovať proti takýmto trendom (vy to iste pociťujete na všetkých úrovniach výučby dejepisu). Ak človek nepozná svoju minulosť, minulosť svojej krajiny, kontinentu nemôže sa správne orientovať v súčasnosti a nevie určiť trendy rozvoja budúcnosti.

Naše pracovisko významným spôsobom pomohlo pri rozvoji historických pracovísk po celom Slovensku aj v zahraničí (Ružomberok – profesor M. Otčenáš, Košice – celý rad našich absolventov, počnúc vedúcim Katedry histórie doc. M. Pekárom, doc. S. Gabzdilová, PaedDr. M. Sendeková, Mgr. M. Melichárek a ďalší). Aj mnohí ďalší súčasní slovenskí historici získali práve na našom pracovisku nielen doktorandský diplom, ale sa u nás habilitovali, či prípadne inaugurovali. To isté platí aj vo vzťahu k zahraničiu. Inštitút histórie bol iniciátorom udelenia titulov docent, či profesor, niekoľkých čestných doktorátov na PU, či išlo o bulharského prezidenta Georgi Parvanova alebo významných historikov z Rakúska, či Českej republiky. Pracovníci Inštitútu histórie patrili a patria medzi významné osobnosti v oblasti riadenia a manažmentu, či už ide o najvyššie funkcie v rámci univerzity, ale aj na iných pracoviskách. Sú členmi mnohých významných historických grémií, spoločností, či výborov alebo historických ustanovizní, tak doma, ako aj v zahraničí.

Rozvoj vedecko-výskumnej činnosti a organizovanie vedeckých podujatí výrazným spôsobom napomáha nielen rozvoju pracoviska, univerzity, mesta ale aj Slovenska. V súčasnosti sa študuje dejepis na viacerých vysokých školách na Slovensku (Bratislava, Trnava, Nitra, B. Bystrica, Ružomberok, Prešov, Košice). Prešov tradične s Bratislavou

patria medzi najstaršie historické pracoviská na Slovensku. Naši absolventi v súčasnosti pôsobia na celom Slovensku, ale aj zahraničí (výnimkou nie sú ani USA). Naša sonda istého zamyslenia sa nad možnosťami uplatniteľnosti absolventov študijného programu dejepis nie je iste vyčerpávajúca, nakoľko si uvedomujeme, že mnohé skutočnosti sme v našom príspevku nemohli plne rozpracovať,⁶ z najrôznejších príčin, avšak uvedený náčrt nám dáva pohľad na cestu, ktorou ideme.

Na základe uvedených skutočností môžeme konštatovať, že Inštitút histórie FF PU v Prešove, ktorý je pokračovateľom 60-ročnej tradície výučby dejepisu vo svojej existencii patril vždy medzi významné vedecko-výskumné pracoviská nielen na území dnešného Slovenska, ale aj v širšom stredoeurópskom rámci. Tieto skutočnosti dokladá aj celý rad úspešných absolventov, ktorí si nachádzali a dodnes nachádzajú mnohorakú uplatniteľnosť v spoločenskej praxi. Súčasnosť však prináša do života nové výzvy a tak aj nástupcovia a pokračovatelia tradície na Inštitúte histórie FF PU musia reagovať na nové výzvy a snažiť sa neustále hľadať nové postupy ako čo najlepšie pripraviť svojich súčasných a budúcich absolventov.

6 Archívne materiály nie sú dodnes spracované, mnohé sa v priebehu rokov stratili a tak podať úplne a relevantné informácie nie je celkom možné.

INTERDISCIPLINÁRNE DIMENZIE PREŠOVSKÉJ HISTORIOGRAFIE Z POHLĀDU SLAVISTU

Peter ŽEŇUCH

V slovenskom akademickom, vysokoškolskom i mimoakademickom prostredí sa dejiny vnímajú ako dôležitá zložka kultúrneho vedomia spoločnosti. Bez skúmania a vyučovania dejín sa nezaobíde žiadna spoločnosť, ani žiadna vedná disciplína, dokonca ani samu historiografiu si nemožno predstaviť bez dejín vlastnej vednej disciplíny.

V dejinách sa odzrkadľuje vývin každého národa alebo spoločnosti v širších prirodzených alebo racionálne integrovaných kontextoch. Odráža sa v nich však aj aktuálny stav vedomia spoločnosti ako predpoklad budúceho rozvoja entity, ktorá sa utvorila

Doc. PhDr. Peter ŽEŇUCH, DrSc.

a neustále od najstarších čias sa formuje v dimenziách *sensus communis*.¹ V dejinných procesoch sa opakovane a systematicky možno stretať so sprítomňovaním, pripodobňovaním alebo hľadaním analógií historického vývinu v súčasnom, aktuálnom stave spoločnosti. Dobré to možno dokumentovať najmä v zlomových momentoch, ktoré významne pôsobia na vývin spoločnosti. S odstupom času však sa takéto vnímanie historickej skutočnosti čoraz viac relativizuje. Toto svedectvo historickej vnímavosti (vedomia) sa z nášho pohľadu systematicky rozptyľuje v princípoch integrácie a globalizácie. Historické poznávanie sa preto postupne odkláňa od tradičného prirodzeného princípu synchrónno-diachrónnej povahy kultúrnej pamäti a identity spoločnosti i jednotlivca v rámci nej. Identita národa ako kultúrno-historického spoločenstva vychádzajúceho z tradičných princípov *sensus communis* sa tak cielene alebo minimálne s istou dávkou prezumpcie tolerantnosti rozpúšťa v rigoróznejšej „demytologizácii“ liberalizovanej historickej pamäti, ktorá namiesto toho, aby bola zdrojom jednoty, kontinua a tradície, deformuje identitu jednotlivca tým, že relativizuje tradičné hodnoty a princípy historickej a kultúrnej identity národa a spoločnosti.²

-
- ¹ *Sensus communis* ako pojem označujúci spoločné myslenie o jazyku, dejinách, kultúre a spoločnosti preberáme od Pavla Koprdu z knižnej publikácie *Medziliterárny proces V. Osemnásť storočie*. Nitra : Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, 2009.
 - ² Doklady o tom pozri napr. v štúdiu Jána Doruľu *Základy slovenského vlastenectva*. In *Slavica Slovaca*, 2010, roč. 45, č. 2, s. 105 - 114, ďalej monografickú štúdiu *O krajine a vlasti starých Slovákov*. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2011. 92 s. a tiež v štúdiu *Inštitucionalizácia slovenskej slavistiky*. In Žeňuch, Peter (ed.). *Slovenská slavistika včera a dnes*. Kolektívna monografia. Bratislava : Slovenský komitét slavistov a Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 56 - 69.

Možnože pre dnešného pozorovateľa sú takéto interpretácie prítlačivé aj preto, že prvoplánovo, veľmi zjednodušene a často bez hlbšieho poznania historického vývinového procesu „interpretujú“ dejinný a kultúrny časopriestor, v ktorom sa od nepamäti utvárala národná identita. Ako sa teda stavia dnešná historiografia k forsírovaniu povrchnosti vnímania reality a súvislosti historickej pamäti ako integrálnej súčasť národnej identity?

Ján Kollár, významný slovenský vlastenec a politik, poukázal na to, že práve v poznaní minulosti sa odhaľujú deje prítomnosti. Nemusíme však hlboko skúmať historické deje, aby sme sami na sebe pochopili vlastnú historicko-kultúrnu identitu i stav, v ktorom sa súčasná spoločnosť javí ako výslednica pohybov a zápasov o identitu, princípy demokracie, solidarity a pod. Hoci historiografická veda je v prvom rade vedou o dejinách vlastného národa, o jeho kultúre a identite, jej cieľom je aj osvetľovanie procesov, ktoré neodmysliteľne pozitívne alebo negatívne ovplyvňovali formanty národného procesu v areálových i širších európskych kultúrnych a historických súvislostiach. Od najstarších čias formovania etnických a kultúrnych identít Slovensko a Slováci tvoria kontinuálnu súčasť širšieho európskeho civilizačného a kultúrneho horizontu. Spoznávanie dejín vlastného národa i jeho vzťahov so susediacimi i vzdialenejšími národnými, jazykovými či kultúrnymi prostrediami je jednou z tém historiografie. Pravda, už antickí, neskôr stredovekí, osvietenský i súčasní historiografi vždy v rámci svojho bádateľského záujmu predstavujú odbornej i laickej verejnosti aktuálny výklad skúmaných dejinných súvislostí. Je prirodzené, že dôležitú úlohu v tomto odovzdávaní faktov, informácií a interpretácií zohráva vedomie kontinuálneho poznávania. Zrejme však treba priznať aj to, že v každom období vývinu historiografickej vedy sa predložený výklad dejín viac či menej skladá z penza poznatkov a faktov, ktoré formujú aktuálnu a teda vždy modernú predstavu o skúmaných dejinách. Pravda, jednotlivé výklady o dejinách neraz vznikajú pod prizmou spoločenskej či politickej situácie (alebo aj potreby). Historiografia by však ako heuristická vedná disciplína nemala podliehať žiadnym ideologickým či politicky konformným prúdeniam, alebo prinajmenej by ich mala odhaľovať, hoci, ako vieme, takýmto zreteľom sa nielen v procese rozvoja historiografie, no i v súčasnom svete asi nemožno vyhnúť. Stratégie výkladu dejín spoločenstva utváraného v rámci *sensus communis* zvyčajne odhaľujú imanentnú inherentnosť bádateľa k istej entite a v rámci nej aj k predurčenému spoločenskému, politickému, kultúrnemu, etnickému, areálovému, konfesijnému či inak štruktúrovanému historiografickému diškurzu. Aj preto také historiografické postupy, ktoré neakceptujú výsledky výskumov iných disciplín (napríklad filologických vied, vied o kultúre a umení), vopred relativizujú svoj pohľad v rámci už spomínaného spoločného historického spôsobu myslenia.

Úsilie o objektívne poznanie v súčinnosti viacerých vedných disciplín vyjadruje snahu o komplexný, interdisciplinárny výskum vzťahov, ktoré ani historiografia nemôže obísť, ak, samozrejme, mieni prekročiť rámec objektivizovaného formalizmu vednej disciplíny. Princípy kultúrnej, jazykovej a národnej identity sú systémovou a teda štruktúrnou súčasťou metodiky skúmania i formovania poznatkov o historickej skutočnosti. Vychádzajú z komplexného, interdisciplinárneho a diachrónno-synchronného diškurzu výskumu spoločnosti v synergii s vývinom jazyka, písomníctva, literatúry, kultúry, umenia, filozofie a pod. Donedávna uplatňovaný model multikulturalizmu zlyhal, no riziko dominantnosti podobných liberalizovaných kultúrnych diškurzov pretrváva. Európsky kultúrny kontext vychádza z tradičnej kultúry s jej národnými, jazykovými,

konfesionálnymi princípmi, ktoré nie sú stereotypmi, ale integrálnymi zložkami európskej identity pri zachovaní jedinečnosti každého jazyka, národa i kultúry.³

Aj z tohto dôvodu je výskum dejín v rámci slovenskej slavistiky ako systematizujúcej a komparatívnej vednej disciplíny nezanedbateľný. Som preto veľmi rád, že formácia môjho historického poznávania sa mohla uskutočniť tu, na Filozofickej fakulte v Prešove, lebo práve tu sa sformovala moja zvedavosť zameraná na skúmanie slovensko-slovanských i slovensko-neslovanských jazykových a kultúrnych vzťahov. Podarilo sa to práve vďaka symbióze študijných programov v odbore slovenský jazyk, literatúra a dejepis. Dovolím si preto v tejto súvislosti konštatovať, že slovenská slavistika uplatňuje širokú koncepciu slavistického bádania opierajúcu sa o interdisciplinárny výskum jazyka, literatúry, dejín, kultúry, etnických i konfesionálnych procesov.

Aj budúci odborník v oblasti štúdia histórie, či už ide o učiteľa, pedagóga, osvetového pracovníka, vedca, musí ukázať, že dokáže myslieť nielen v dimenziách svojej špecializácie, ale aj v reláciách disciplín, ktoré dotvárajú rámec jeho prioritného, študijného záujmu. Vedť ani slavistika, ani kulturológia, filozofia, právo, politika, jazykoveda, literárna veda či napríklad aj klasická filológia (latinčina, gréčtina, staroslovienčina, cirkevná slovančina) v rámci svojich metodologicky štruktúrovaných, ucelených a systémových prvkov nemôže ostať bez znalostí a výsledkov historiografického výskumu. Táto komplementarita vedeckého bádania je prirodzená. Korelácia historiografickej vedy a vied o jazyku, kultúre, umení, o spoločnosti i o človeku sa musí prejavovať aj vo formácii študenta historickej disciplíny a teda novej komplexnej osobnosti. Takáto „formácia“ sa rozhodne musí opierať o princípy historickej, kultúrnej, jazykovej a národnej identity v prostredí, pre ktoré táto formácia prebieha. Preto sa rád priznám k tomu, že vtedajšia prešovská historiografia možno aj vďaka mojim učiteľom mi vstúpila túžbu po interdisciplinárnom poznávaní slovenského národa, jeho jazyka, dejín a kultúry ako jednotnej a zároveň formujúcej identity európskeho kultúrneho horizontu. Cieľom slovenskej historiografie musí zostať formovanie historického vedomia budúcich slovenských historikov v intenciách národných hodnôt, jazyka a kultúry. Vedť, pravda, pri formovaní mladého človeka sa práve učiteľ histórie spolupodieľa na formovaní budúcej slovenskej spoločnosti, do ktorej sa naši nasledovníci začlenia tak, aby pôsobili v záujme upevňovania slovenského historicko-kultúrneho vedomia. Prejavy rozličnej intenzity *sensus communis*, ale najmä indiferentností či antinómií voči Slovensku a našej kultúrnej identite či pamäti sa v konečnom dôsledku prejavujú v aktivitách našich nasledovníkov. Odrazí sa v nich teda náš záujem o národné dejiny, jazyk a kultúru a ich vzťah k ostatným spoločenským v areálovom i európskom priestore. Nie nadarmo učiteľ rastie, kontinuuje vo svojom žiakovi, je zrnom, ktoré odumrelo preto, aby prinieslo veľkú úrodu (porovnaj Jn 12,24). Aká je však úroda z tohto semena, často závisí od miesta, kam zrno padne, kde sa uchyťí, či ho nezašliapu cudzí, alebo nezdlávi kúkoľ (porovnaj Mt 13). Našou úlohou, ako píše sv. Augustín, však nie je kúkoľ vytrhávať, ale ho identifikovať, spoznať ho. Lebo každý dobrý gazda (i učiteľ) nevytrhne kúkoľ pred žatvou, lebo zároveň s ním

3 O týchto skutočnostiach sa hovorilo aj na Prvom kongrese slovenských slavistov. Pozri k tomu štúdiu Petra Žeňucha Stav a perspektívy slovenskej slavistiky. Z dejín Slovenského komitétu slavistov a Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied. In Žeňuch, Peter (ed.): *Slovenská slavistika včera a dnes*. Kolektívna monografia. Bratislava : Slovenský komitét slavistov a Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 9 - 56.

môže vytrhnúť aj pšeničné klasy. A keďže každý rozhoduje nielen sám za seba, ale aj o tom, akú úrodu prinesie spoločnosti, v ktorej pôsobí, teda akým zrnom bude pre budúcu úrodu, musíme poznávať svoje dejiny, jazyk a kultúru, lebo spolu tvoria zdroj areálovej i európskej identity, v ktorej je Slovensko a Slováci od nepamäti formujúcou a integrujúcou zložkou.

PRÁCA UČITEĽA DEJEPISU NA GYMNÁZIU A AKTUÁLNY STAV VÝUČBY DEJEPISU V RÁMCI ISCED 3A

Lubomír SOBEK

PhDr. Lubomír SOBEK

Na úvod mi dovoľte krátky historický exkurz. Keď som začínal štúdium dejepisu na vysokej škole, učiteľa dejepisu charakterizovali tri veci: mapa, ukazovadlo a hlava plná historických faktov. Zhruba rovnako vybavený som odchádzal do praxe aj ja. No a po ročnej vojenčine a krátkom pôsobení na základnej škole som nastúpil na gymnázium. Písal sa rok 1992. Moje pôvodné predstavy boli veľmi vzdialené realite. Vývoj od tejto chvíle po dnešok charakterizovali periódy s troma základnými bodmi: nedostatok učebníc, hľadanie obsahu vyučovania, hľadanie foriem vyučovania. Teda čo učiť,

z čoho učiť a ako učiť. Keď sa už konečne ustálili názory na obsah vyučovania, chýbali učebnice, keď prišli učebnice, začala sa nová polemika o obsahu a hlavne rozsahu učiva. No a keď sa konečne tieto diskusie skončili, opäť nekorešpondoval obsah vzdelávacích štandardov s obsahom učebnice. A tak napokon prišiel rok 2008 a s ním nový školský zákon. Namiesto učebných osnov priniesol Štátny vzdelávací program pre gymnázium alebo ISCED 3A. A ten priniesol radikálnu zmenu.

Štátny vzdelávací program priniesol pozitívne, ale aj negatívne zmeny. Z pohľadu žiaka je pozitívom redukcia obsahu učiva. Najvýraznejšie sa dotkla obsahu učiva prvého ročníka. Väčší priestor ako v minulosti je venovaný úvodu do histórie, práci historika a ochrane kultúrneho dedičstva. Potom však nastáva zmena, ktorej dôvod mi nie je celkom jasný – obdobie praveku a staroorientálnych štátov je vynechané. Samotná chronológia dejín v prvom ročníku sa začína starovekým Grékom a končí vo svetových dejinách francúzskou revolúciou, v národných dejinách obdobím panovania Márie Terézie a Jozefa II. Došlo teda aj k presunu niektorých tematických celkov z druhého ročníka do prvého. Pokiaľ ide o samotný obsah, nevenuje sa dejinám jednotlivých štátov, ale skôr životu v stredoveku, porovnávaní a hodnoteniu najdôležitejších konfliktov medzi východom a západom či náboženským konfliktom. V druhom ročníku pribudol nový tematický celok *Európska expanzia*, v rámci ktorého majú vedieť žiaci zhodnotiť expanziu od zámorských objavov do obdobia imperializmu. Najmenšie zmeny nastali v treťom ročníku. Hlavnými témami sú svetové vojny a studená vojna, pribudla téma globalizácie a v národných dejinách sa učivo končí v roku 2004.

Oveľa výraznejšia zmena však nastala v metodike práce učiteľa. Hlavné ťažisko jeho práce už nespočíva v prednášaní veľkého množstva faktografických údajov, ktoré sa majú žiaci naučiť, ale v rozvoji ich kritického myslenia, v schopnosti hodnotiť udalosti, vyvodzovať dôsledky. To všetko sa odráža v obsahovom a výkonovom štandarde. Učiteľ

teda so žiakmi na vyučovacej hodine viac diskutuje, pracuje s historickými dokumentmi či videami. Vo väčšej miere sa využívajú referáty – žiak rozpráva o historických osobnostiach alebo udalostiach, čím sa rozvíjajú jeho komunikačné zručnosti. Diskutovať o minulosti umožňujú aj filmy s historickou tematikou, ako sú napr. *Pianista* či *Nepriateľ za bránami* vo svetových dejinách, *Pelišky* či *Černí baroni* v národných dejinách. Veľký dôraz sa kladie na regionálne dejiny, kde významnú úlohu zohrávajú exkurzie. Veď nie nadarmo sa hovorí, že je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť.

Vráťme sa však k tomu, čo momentálne pociťujeme ako problém. Ako som už spomínal, hlavnou úlohou učiteľa je rozvoj kritického myslenia žiakov. Základom pre diskusiu je určitá databáza poznatkov o diskutovanej udalosti. V Školskom vzdelávacom programe ISCED 2A, podľa ktorého sa vyučuje na druhom stupni základnej školy, došlo k redukcii počtu vyučovacích hodín dejepisu. V šiestom až ôsmom ročníku majú žiaci iba jednu hodinu týždenne, v deviatom ročníku dve hodiny týždenne. A to je podľa nás dosť malý priestor na vytvorenie dostatočnej databázy vedomostí, na ktorej by sa dalo stavať. Aj v tomto prípade vychádzam z vlastných skúseností, keďže máme aj triedy osemročného štúdia, ktoré na nižšom stupni v príme až kvarte študujú podľa Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 2A.

Ďalším problémom, ktorý sa opakuje pri každej reforme, sú chýbajúce učebnice. Máme k dispozícii učebnice iba pre prvý ročník, pre ostatné ročníky učebnice zatiaľ nevyšli. V prípade už existujúcej učebnice však musím prácu jej autorov oceniť. V porovnaní s predošlými učebnicami dejepisu ju autori posunuli do modernejšej roviny, najmä čo sa týka námetov pre prácu učiteľa – práca so zaujímavými web stránkami, námety na diskusiu, rôzne „provokačné“ otázky, ukážky z historických dokumentov a podobne. Učebnica je v súlade so štátnym vzdelávacím programom, takže učiteľ sa nemusí zamýšľať nad tým, či učivo preberať alebo vynechať. Malým nedostatkom týchto učebníc je to, že je ich nedostatok. Ak však aj tie ostatné budú rovnako vydarené, budú vítaným pomocníkom nielen pre učiteľov, ale aj pre žiakov. Dúfam, že sa ich v krátkom čase dočkáme. Zatiaľ však, ak chceme zachovať nový trend, si musíme sami vyhľadať vhodné ukážky historických dokumentov. Našťastie nám aj teraz dobre poslúžia súbory historických dokumentov, ktoré predčasom zostavili učitelia dejepisu z našej školy a vďaka Metodicko-pedagogickému centru v Prešove ich poznajú mnohí z vás.

Vrátim sa ešte na chvíľu k objektu nášho vzdelávania – k žiakom. Ako som spomínal, menší počet vyučovacích hodín sa prejavuje slabším vedomostným potenciálom. Omnoho väčším problémom je to, že tento hendikep spôsobuje, že žiaci nie sú schopní diskutovať, vyjadrovať svoje názory, hodnotiť či porovnávať historické udalosti. Tu sa však má možnosť naplno prejaviť osobnosť učiteľa a jeho kreativita.

À propos – učiteľ. Vrátim sa na začiatok svojho príspevku. Za posledných dvadsať päť rokov sa v jeho príprave na vyučovanie mnohé zmenilo. Nás starších nikto nepripravoval na to, aby sme sa žiakov pýtali „prečo“. Ja sám, ak si dobre spomínam, som túto otázku po prvýkrát počul od pána profesora Tajtáka v druhom ročníku na vysokej škole. Ak sme chceli udržať krok s požiadavkami na našu prácu, museli sme sa naučiť klásť podobné otázky, moderovať diskusiu a hlavne vtiahnuť do nej žiakov. Reforma v podobe nového školského zákona sa zrealizovala prírýchlo. Nikto nepochybuje o jej potrebe, ale namiesto toho, aby sme v širokej diskusii našli čo najpriateľnejší obsah a hlavne pripravili na jeho prezentáciu učiteľov, narýchlo sme za pár mesiacov pripravovali školské vzdelávacie programy na základe rovnako narýchlo pripravených štátnych vzdelávacích

programov. Napriek týmto nedostatkom sa to podarilo a to najmä vďaka tomu, že máme takých učiteľov, akých máme – ochotných aj napriek slabému ohodnoteniu urobiť všetko preto, aby žiaci dostali čo najkvalitnejšie vzdelanie. Mnohé sa zmenilo aj v príprave budúcich učiteľov na vysokých školách. Nedostatok finančných prostriedkov a šetrenie spôsobili, že dvojmesačná súvislá prax v záverečnom ročníku vysokoškolského štúdia už nie je vždy pravidlom. Stretávame sa aj s tým, že niektorí študenti už nepotrebujú náčuvy, chcú si čo najskôr odučiť svojich pár hodín a hlavne mať podpis cvičného učiteľa. A veľmi sa čudujú, že od nich chce cvičný učiteľ prípravu na vyučovaciu hodinu vopred, aby ju mohol posúdiť. Chýba nám aj väčšia aktivita metodicko-pedagogických centier smerujúca k výmene skúseností a námetov na prácu so žiakmi.

Napriek všetkému, čo som pred chvíľou uviedol, chcem, aby záver vyznel optimisticky. Naozaj úprimne si myslím, že reforma sa pokúsila priniesť zmeny, ktoré je možné zrealizovať. Vo veľkej miere to závisí od učiteľa, jeho ochoty pracovať, pristúpiť na zmeny a vysporiadať sa s nimi. A ja som hlboko presvedčený, že takých učiteľov je u nás prevažná väčšina. Verím, že aj jubilujúci Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity k tejto snahe veľkou mierou prispeje.

KONTINUÁLNE VZDELÁVANIE UČITEĽOV DEJEJISU ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKÔL

Juraj KREDÁTUS

Kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov (učiteľov dejepisu) základných a stredných škôl na Slovensku je neoddeliteľnou súčasťou ich ďalšieho odborného a kariérneho rastu po skončení vysokoškolského vzdelávania učiteľstva dejepisu. Kontinuálne vzdelávanie je „súčasťou celoživotného vzdelávania ako sústavný proces nadobúdania vedomostí, zručností a spôsobilostí. Jeho cieľom je získať, obnovovať, zdokonaľovať, rozširovať a dopĺňať profesijné kompetencie potrebné na výkon pedagogickej praxe a odbornej činnosti“.¹ Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch (v znení zákona č. 390/2011 Z. z.) presne definuje podmienky, priebeh, systém kontinuálneho vzdelávania, ako aj kompletnú problematiku týkajúcu sa kariérneho postavenia, kariérneho rastu, kariérneho systému, kategórií a podkategórií pedagogických zamestnancov, ich kvalifikačných predpokladov, ovládania štátneho jazyka, systému kreditového vzdelávania a ďalších podmienok potrebných pre výkon kvalifikovanej pedagogickej činnosti. Legislatíva zároveň definuje štyri kariérne stupne pedagogických zamestnancov: začínajúci pedagogický zamestnanec, samostatný pedagogický zamestnanec, pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou a pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou.² Zároveň príslušná právna norma špecifikuje jednotlivé druhy kontinuálneho vzdelávania: adaptačné vzdelávanie – umožňuje získať profesijné kompetencie začínajúcim pedagogickým a odborným zamestnancom školy alebo školského zariadenia, aktualizčné vzdelávanie zabezpečuje sprostredkovanie aktuálnych informácií, prehľbovanie, rozvíjanie a rozširovanie odborných a pedagogických vedomostí a zručností (je určené všetkým kariérnym pozíciám), inovačné vzdelávanie umožňuje pedagogickým a odborným zamestnancom zdokonaľovanie profesijných kompetencií potrebných na štandardný výkon pedagogickej alebo odbornej činnosti (je určené všetkým kariérnym pozíciám), špecializačné vzdelávanie zabezpečí získanie profesijných kompetencií potrebných na výkon špecializovaných činností, funkčné vzdelávanie je zamerané na získanie profesijných kompetencií, ktoré sú potrebné na výkon riadiacich činností vedúcich pedagogických a odborných zamestnancov (vzdelávanie vedúcich pedagogických zamestnancov – riaditelia, zástupcovia riaditeľov škôl...), kvalifikačné vzdelávanie umožňuje získať profesijné kompetencie požadované na doplnenie kvalifikačných predpokladov alebo splnenie kvalifikačného predpokladu na vyučovanie ďalšieho aprobačného predmetu (realizujú vysoké školy).³ Ďalšími právnymi normami, ktoré regulujú kontinuálne vzdelá-

- 1 §35, ods. 1, zákona č. 317/2009 Z. z. v aktuálnom znení (zákon č. 390/2011 Z. z.) o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/4126.pdf>.
- 2 § 25 až § 31, zákona č. 317/2009 Z. z. v aktuálnom znení (zákon č. 390/2011 Z. z.) o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/4126.pdf>.
- 3 Kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. Centrálny informačný portál rezortu školstva [on-line]. Dostupné na internete: https://www.iedu.sk/vyučovanie_a_studium/kontinualnevzdelavaniepedagogov/Stranky/default.aspx.

vane sú: zákon č. 568/2009 Z. z., v aktuálnom znení – o celoživotnom vzdelávaní (špecifikuje jednotlivé druhy kontinuálneho vzdelávania, zloženie a kvalifikačné podmienky členov akreditačnej komisie, kvalifikačné predpoklady garantov a lektorov kontinuálneho vzdelávania, podmienky akreditácie programov kontinuálneho vzdelávania, kontrolu kvality vzdelávania akreditačného programov kontinuálneho vzdelávania),⁴ vyhláška č. 445/2009 Z. z. – o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických a odborných zamestnancov (špecifikuje formy kontinuálneho vzdelávania, prihlasovanie na kontinuálne vzdelávanie, získavanie kreditov, formu, obsah a rozsah atestačnej práce, organizačné zabezpečenie a formu atestačnej skúšky a obhajoby atestačnej práce),⁵ vyhláška ministerstva školstva č. 97/2010 Z. z. – podrobnosti o dokumentácii akreditovaného programu kontinuálneho vzdelávania, smernica č. 18/2009 – R, ktorou sa vydávajú kritériá na vypracovanie a posudzovanie programu kontinuálneho vzdelávania na účely akreditácie,⁶ smernica ministerstva školstva č. 19/2009 – R, ktorou sa vydáva Rámcový program adaptačného vzdelávania, pre začínajúcich pedagogických zamestnancov.⁷

Kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov (v našom prípade učiteľov dejepisu) sa začína okamžite po príchode absolventa učiteľstva dejepisu na vysokej škole. Ako začínajúci pedagogický zamestnanec je zaradený do adaptačného vzdelávania, ktoré zabezpečuje a garantuje príslušná škola, na ktorej absolvent začína svoju pedagogickú kariéru.⁸ Adaptačné vzdelávanie trvá spravidla jeden rok a je ukončené otvorenou hodinou a záverečným pohovorom pred trojčlennou komisiou. Témy otvorenej hodiny ako aj záverečného pohovoru určuje riaditeľ v súlade s obsahom adaptačného vzdelávania.⁹ Po úspešnom ukončení adaptačného vzdelávania sa pedagogický zamestnanec stáva samostatným pedagogickým zamestnancom a postupuje do vyššej platovej triedy.¹⁰

Ďalšie formy kontinuálneho vzdelávania už realizujú inštitúcie, ktoré majú akreditované programy Akreditačnou radou Ministerstva školstva (AR MŠ).¹¹ Medzi najväč-

4 Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/4125.pdf>.

5 Vyhláška č. 445/2009 Z. z. o o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických a odborných zamestnancov. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/650.pdf>

6 Smernica č. 18/2009 – R, ktorou sa vydávajú kritériá na vypracovanie a posudzovanie programu kontinuálneho vzdelávania na účely akreditácie. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/rezortne-predpisy-vydane-v-roku-2009/>.

7 Smernica č. 19/2009 – R, ktorou sa vydáva Rámcový program adaptačného vzdelávania. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/rezortne-predpisy-vydane-v-roku-2009/>.

8 Program adaptačného vzdelávania musí obsahovať: názov a ciele programu, obsah a rozsah programu, personálne zabezpečenie programu, spôsoby a požiadavky na ukončenie, termíny ukončenia...

9 Čl. 3, Smernica č. 19/2009 – R, ktorou sa vydáva Rámcový program adaptačného vzdelávania. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/rezortne-predpisy-vydane-v-roku-2009/>.

10 pozri napr. Stupnice platových taríf pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov a zvýšenie platových taríf v závislosti od dĺžky započítanej praxe účinné od 1. januára 2012. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.ozpsav.sk/sk/Dokumenty/Pravne-predpisy-a-ekonomika.alej>.

11 Akreditačná rada Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR vydala do 3. 12. 2012 – 995 akreditácií pre programy kontinuálneho vzdelávania pre učiteľov ZŠ a SŠ.

ších poskytovateľov kontinuálneho vzdelávania patrí Metodicko-pedagogické centrum s generálnym riaditeľstvom v Bratislave.¹² V súčasnosti (december 2012) sú z necelej tisíciky programov kontinuálneho vzdelávania akreditovaných AR MŠ pre učiteľov dejepisu akreditované len tri programy: Regionálna história v školskom vzdelávacom programe;¹³ Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 2;¹⁴ Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 3A.¹⁵

Ďalšie programy, ktoré sú pre učiteľov vyučovacích predmetov zo vzdelávacích oblastí jazyk a komunikácia, človek a spoločnosť, človek a hodnoty, umenie a kultúra a ktoré aplikujú do svojho obsahu problematiku dejín, sú programy kontinuálneho vzdelávania: Ľudské práva v edukačnom procese¹⁶ a Ako vyučovať o holokauste.¹⁷

Jedným z prezentovaných programov, ktorý má už niekoľko desiatok absolventov a ktorý je realizovaný v Metodicko-pedagogickom centre v rámci celej SR a garantovaný v Metodicko-pedagogickom centre, regionálnom pracovisku Prešov je program Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 2. Program sa skladá z prezenčnej formy (29 hodín) a dištančnej formy (21 hodín). Skladá sa z piatich modulov:

Modul 1. Právne normy v regionálnom školstve (štátny vzdelávací program (ŠVP) ISCED 2 / 4 hod, príloha ŠVP – dejepis / 4 hod.).

Modul 2. Tvorba interných školských materiálov (tvorba školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) so zakomponovaním problematiky dejepisu do ŠkVP / 2 hod, tvorba učebných osnov predmetu dejepis v súlade s ŠVP a ŠkVP / 2 hod, tvorba tematických výchovnovzdelávacích plánov predmetu dejepis / 2 hod., zakomponovanie regionálnych dejín do ŠkVP / 4 hod).

Modul 3. Vybrané inovačné metódy vzdelávania na ZŠ (využitie IKT, globálna výchova, projektové vyučovanie, skupinové vyučovanie – 5 hod.).

Modul 4. Praktická realizácia interných školských materiálov (tvorba učebných osnov – 7 hodín (dištančná), tvorba tematického výchovno-vzdelávacieho plánu – 7 hodín (dištančná), tvorba učebného textu z regionálnych dejín – 7 hodín (dištančná).

12 Metodicko-pedagogické centrum malo k 3. 12. 2012 akreditovaných 308 programov všetkých druhov kontinuálneho vzdelávania.

13 Pozri: Regionálna história v školskom vzdelávacom programe. Metodicko-pedagogické centrum. 2010. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010051.pdf. Počet kreditov je 10, garantom programu je PaedDr. Štefan Draguň. Akreditácia platná do 31. 12. 2015.

14 Pozri: Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 2. Metodicko-pedagogické centrum. 2010. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010150.pdf. Počet kreditov je 12, garantom programu je Mgr. Juraj Kredátus, PhD.

15 Pozri: Dejepis v školskom vzdelávacom programe ISCED 3A. Metodicko-pedagogické centrum. 2010. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010169.pdf. Počet kreditov je 12, garantom programu je Mgr. Juraj Kredátus, PhD.

16 Pozri: Ľudské práva v edukačnom procese. Metodicko-pedagogické centrum. 2010. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010038.pdf. Počet kreditov je 11, garantom programu je Mgr. Juraj Kredátus, PhD.

17 Pozri: Ako vyučovať o holokauste. Metodicko-pedagogické centrum. 2011. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010494.pdf. Počet kreditov je 14, garantom programu je Mgr. Dagmar Čtvrtníčková.

Modul 5. Záverečná prezentácia a účasť na ukončovaní štúdia (prezentácia dištančných úloh pred trojčlennou komisiou podľa pokynov komisie) – 6 hodín.

Pre ďalší kariérny, ako aj odborný rast pedagogických zamestnancov sú dôležité atestácie pedagogických zamestnancov. Neznamenajú len skvalitnenie pedagogického procesu, ale zároveň sú pre pedagogických zamestnancov jedinou možnosťou pre postup do vyšších platových tried. Pedagogický zamestnanec musí pred samotným začiatkom procesu atestácie dosiahnuť dostatočný počet kreditov z foriem kontinuálneho vzdelávania. Existujú dve možnosti ako úspešne atestovať.

Prvou možnosťou je využiť získaných tridsať kreditov, ktoré sú podmienkou na zaradenie do prípravného atestačného vzdelávania pred prvou atestáciou (pre samostatných pedagogických zamestnancov v rozsahu 60 hodín),¹⁸ resp. na zaradenie do prípravného atestačného vzdelávania pred druhou atestáciou (pre pedagogických zamestnancov s druhou atestáciou v rozsahu 60 hodín).¹⁹ Po ukončení vzdelávania môže absolvent pracovať na atestačnej práci a odovzdať ju v dvoch termínoch – letnom (do 30. 6.), resp. zimnom (do 31. 12.). Atestačná práca je posudzovaná dvomi recenzentmi (v prípade dvoch rozdielnych posudkov je nutné písať tretí, ďalším posudzovateľom práce). Po obdržaní dvoch kladných posudkov je autor atestačnej práce pozvaný na obhajobu atestačnej práce a atestačnú skúšku. Po úspešnej obhajobe práce a úspešnej atestačnej skúške vydáva Metodicko-pedagogické centrum (resp. iný poskytovateľ atestácií) osvedčenie o atestačnej skúške, ktoré znamená pre absolventa aj postup do vyššej platovej triedy.

Druhou možnosťou je využiť získaných šesťdesiat kreditov a prihlásiť sa priamo na obhajobu atestačnej práce a atestačnú skúšku. Postup pri odovzdaní práce a obhajobe je obdobný ako pri prvej možnosti. Po absolvovaní atestačnej skúšky prichádza absolvent o kredity, ktoré využil pre možnosť atestácie (teda 30 kreditov, resp. 60 kreditov).

Atestačná skúška a obhajoba atestačnej práce prebieha pred päťčlennou komisiou. Obhajoba atestačnej práce pozostáva z prezentácie práce (*práca pre prvú atestáciu musí mať rozsah 25 – 35 strán, pre druhú atestáciu 40 – 60 strán, musí byť zameraná na didakticko-metodické problémy s využitím inovatívnych metód a foriem vyučovania – pozn. JK*), odpovedí na otázky recenzentov, diskusie k práci. Atestačná skúška pozostáva z odpovede na vyžrebovanú otázku k príslušnému okruhu z didaktiky, metodiky, psychológie a pedagogiky a diskusie.²⁰

Aký je teda možný kariérny postup absolventa učiteľstva dejepisu, ktorý začína svoju pedagogickú kariéru na základnej, resp. strednej škole?

18 Prípravné atestačné vzdelávanie pred prvou atestáciou. Metodicko-pedagogické centrum. 2011. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/2011570.pdf>. Súčasťou prípravného atestačného vzdelávania sú napr. tieto vzdelávacie okruhy: súčasné trendy vzdelávania, učebné štýly a metódy, didaktické zásady a formy vyučovania, učebné pomôcky a didaktická technika, hodnotenie a klasifikácia žiakov, psychologické a sociálne faktory vyučovacieho procesu,...

19 Prípravné atestačné vzdelávanie pred druhou atestáciou. Metodicko-pedagogické centrum. 2011. [on-line]. Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/pripr_atest_vzdel_na_vykon_ii_atestacie_pz_oz.pdf. Súčasťou prípravného atestačného vzdelávania sú napr. tieto vzdelávacie okruhy: pedagogická diagnostika detí a znakov, psychodidaktická analýza učebných obsahov a výchovných činností, portfólio profesijných kompetencií pedagogického zamestnanca.

20 K problematike atestácií pozri napr. Atestácie. Metodicko-pedagogické centrum. 2012. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.mpc-edu.sk/aktuality/atestacie>.

Po nástupe na školu začínajúci pedagogický zamestnanec je zaradený do adaptačného vzdelávania, ktoré väčšinou ukončí za jeden rok a stáva sa samostatným pedagogickým zamestnancom. Už v priebehu adaptačného vzdelávania sa môže prihlásiť na kontinuálne vzdelávanie, ale nie na overenie profesijných kompetencií, kde je potrebná minimálne trojročná prax.²¹ V prípade, že získa pedagogický zamestnanec tridsať kreditov, získava nárok na tzv. kreditový príplatok vo výške 6 % platovej tarify, ak získa šesťdesiat kreditov, má nárok na 12 % kreditový príplatok.²² Kredity môže využiť pedagogický zamestnanec na príplatok, resp. na kariérny postup a prihlásenie na atestácie. Po získaní prvej atestácie je možnosť pokračovať v druhej atestácii a potom, ako sa pedagogický zamestnanec stane pedagogickým zamestnancom s druhou atestáciou, pokračovať v získavaní kreditov k získaniu 12 % kreditového príplatku.

Pre učiteľa dejepisu, ak nie je v riadiacej funkcii, je teda maximálnym kariérnym postupom – pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou. Pre začínajúceho pedagogického zamestnanca to znamená:

- získať počas kariérneho rastu minimálne 120 kreditov (jeden kredit získa pedagogický zamestnanec za 5 hodín kontinuálneho vzdelávania, je možné ich získať aj za publikačnú činnosť, ďalšie rozširujúce vzdelávanie, vzdelávanie v zahraničí);²³
- absolvovať dvakrát prípravné atestačné vzdelávanie v rozsahu 2 x 60 hodín (za atestačné vzdelávanie sa kredity neudelujú);
- napísať atestačnú prácu pre prvú atestáciu (v rozsahu 25 – 35 strán);
- úspešne obhájiť atestačnú prácu a úspešne absolvovať atestačnú skúšku;
- napísať atestačnú prácu pre druhú atestáciu (v rozsahu 40 – 60 strán);
- úspešne obhájiť atestačnú prácu a úspešne absolvovať atestačnú skúšku.

Kontinuálne vzdelávanie učiteľov dejepisu je celoživotným vzdelávaním, jeho prioritnou úlohou je nielen kariérny rast pedagogického zamestnanca, ale najmä získavanie nových informácií, nových metodických a didaktických postupov, nových informácií z oblasti historickej vedy, využitia informačno-komunikačných technológií. Kontinuálne vzdelávanie je istou formou motivácie pre učiteľov dejepisu, ale zároveň jedinečnou formou vzájomnej komunikácie s ostatnými učiteľmi dejepisu, je priestorom na vzájomnú výmenu skúseností z pedagogickej praxe, je priestorom na výmenu postojov, vzájomnú diskusiu. Kvalitný učiteľ dejepisu, ktorý stále pracuje na svojom profesijnom a osobnom raste, vie pretaviť svoje vedomosti a skúsenosti do práce so žiakmi, vytvárať z dejepisu atraktívny a zaujímavý vyučovací predmet, vychovávať k hrdosti na svoju komunitu, región, národ a štát.

21 § 35 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon).[on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/860-sk/zakony/>.

22 § 47 a § 48 zákona č. 317/2009 Z. z. v aktuálnom znení zákona č. 390/2011 Z. z. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/4126.pdf>.

23 Vyhláška č. 445/2009 Z. z. o o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických a odborných zamestnancov. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. [on-line]. Dostupné na internete: <http://www.minedu.sk/data/att/650.pdf>.

UPLATNENIE ABSOLVENTOV ŠTÚDIA DEJEPISU V ARCHÍVOCH

Zuzana KOLLÁROVÁ

Vážení hostia, vážené dámy a páni,

názov mojej prednášky – *Uplatnenie absolventov štúdia dejepisu v archívoch* ma prinútil k hlbšiemu zamysleniu nad významom štúdia dejepisu pre jeho využitie v archívoch. Začala by som hlavne tým, čo mi hovoril môj otec, keď som tvrdohlavo tvrdila, že ja nechcem byť učiteľkou, chcem sa venovať vede, tak načo mám študovať učiteľský smer dejepisu... Žiaľ, v tom čase, keď som sa rozhodovala o svojej ďalšej kariére, žiadne vedecké historické smery neotvárali. Otec ma upokojoval, že keď skončím školu, nemusím byť učiteľkou... Po absolvovaní štúdia som predsa len rok učila na základnej škole, čo ma ešte viac utvrdilo v tom, že pozícia za katedrou nie je pre mňa to optimálne a pri prvej možnosti som ju opustila. V tom čase som už mala celkom jasnú predstavu, ako sa chcem v budúcnosti živiť a na počudovanie mnohých som presne vedela, že chcem pracovať v archíve. Ne-sporne k tomu prispeli aj moje päťročné návštevy spišských archívov, hlavne v tom čase Štátneho oblastného archívu v Levoči, ústretovosť a láskavosť samotných archivárov, predovšetkým doc. Ivana Chalupeckého.

Čaro práce v archívoch a ilúzií o tomto povolání sa však pomerne rýchlo rozplynulo po príchode na pracovisko. Predstavy o vedeckej práci boli konfrontované so sťahovaním a dislokáciou archívnych dokumentov, s ich zachraňovaním zo špinavých pôjdov a pivníc, so spoločenským zaradením medzi kuchárky a šoférov pracujúcich na ONV... Na mojej naivite sa ohromne bavili aj kolegovia z terajšieho Slovenského národného archívu, na ktorých som vzhliadala ako na najmúdrejších na celom svete, lebo iba (podľa mňa) takí môžu pracovať v takej váženej a vážnej inštitúcii... Napriek všetkému zažitému som ja a aj moje kolegyne, s ktorými pracujem už viac ako 20 rokov, všetky prekážky ustáli a dostalo sa nám aj takej cti, že náš archív navštívili štyria prezidentí, pripravovali sme podklady k návšteve anglickej kráľovnej Alžbety II., ktorá navštívila Spišskú Sobotu, popri našej práci na mnohých historických regionálnych publikáciách sme sa stretli s mnohými významnými osobnosťami a pod.

Tak teda, aké bolo a je uplatnenie absolventov štúdia dejepisu v archívoch? Regionálne archívy majú vo svojej náplni nepísané postavenie menšieho vedeckého a výskumného pracoviska. Okrem predarchívnej starostlivosti, spracovávanía fondov, pracovníci archívov poskytujú informačný servis hlavne pre žiakov a študentov základných, stredných a vysokých škôl. Spolupracujú so samosprávami, médiami a pomáhajú vytvárať pozitívny obraz o svojom regióne. V súčasnosti sú však archívy „tlačené“ do premeny na

PhDr. Zuzana KOLLÁROVÁ, PhD.

administratívne, neosobné, úradnícke centrá. Z týchto pomerne jednoduchých premís si možno ľahko vytvoriť obraz o tom, aké uplatnenie môžu mať absolventi štúdia dejepisu v archívoch.

Absolventi dejepisu z pohľadu archivárov majú spravidla menšie jazykové znalosti najmä latinčiny, nemčiny a maďarčiny, nemajú dostatočný prehľad o štátnej správe a nedostatočne ovládajú pomocné vedy historické. Čo ponúkajú absolventi štúdia dejepisu? Široký historický rozhľad, v prípade ďalšej kombinácie vedomostí z druhého odboru, komunikatívnosť, veľmi dobrú prácu s deťmi a mládežou a čo nie je zanedbateľné, tak aj vedomosti týkajúce sa remeselnej práce pri písaní odborných textov. Samozrejme, že mnohé závisí aj od osobnosti toho-ktorého absolventa. Absolventi štúdia dejepisu sa spravidla na pracovisku trápia hlavne v prvých rokoch, kým dobehnú vedomosti archivárov. Stáva sa však, že ani po rokoch archivárov nedobechnú, no nie je zriedkavé, že ich vo vedomostiach často predbehnú. Pri voľbe povolania si treba poriadne zvážiť, či práca v archíve naplní predstavy absolventa. Táto je hlavne o pokore, výdrži a precíznosti. Netreba sa spoliehať na finančné a často ani na morálne ocenenie. V tomto prípade platí jednoznačne, že v archíve môže pracovať iba ten, pre koho je práca koníčkom. V podstate je to jedno, či v archíve pracuje archivár alebo historik. Smutné však je, keď ani po mnohých rokoch strávených v archíve vás archivári za archivára nepovažujú...

V súčasnej dobe by sa absolventi štúdia dejepisu, ktorí chcú pracovať v archíve mali sústrediť na štúdium jazykov okrem už spomenutých, hlavne na anglický jazyk, no i na vedomosti v oblasti nových technológií, ktoré sa, síce pomerne ťažko, rozbiehajú už aj na slovenských pracoviskách v podobe digitalizácie archívnych dokumentov. Dejepisári sú využívaní na pracovné pozície pri spracovávaní novších archívnych fondov od roku 1918, či na predarchívnu starostlivosť. Každú z týchto pozícií si treba mimoriadne vážiť a pristupovať k nej s veľkou rozvahou. Netreba zabúdať na to, že sme v súčasnosti už tvorcami histórie.

Na záver chcem povedať, že ku každej práci treba pristupovať predovšetkým s láskou, a výsledky sa už dostavia.

VYUŽITIE POZNATKOV A SKÚSENOSTÍ ZO ŠTÚDIA DEJÍN V PROFESII MÚZEJNÍK

Dalibor MIKULÍK

Štúdium dejepisu a filozofie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity som absolvoval v rokoch 1998 – 2003. Po ukončení štúdia som sa v auguste 2003 zamestnal v Ľubovnianskom múzeu – hrad v Starej Ľubovni. V tomto roku uplynie desať rokov od môjho profesijného pôsobenia v tejto kultúrnej inštitúcii, ktorej zriaďovateľom je Prešovský samosprávny kraj. Za ostatných desať rokov som v múzeu pôsobil na funkciách kastelán hradu Ľubovňa, zástupca riaditeľa múzea a od júla 2011 zastávam funkciu riaditeľa múzea.

PhDr. Dalibor MIKULÍK

Ľubovnianske múzeum – hrad v Starej Ľubovni patrí, podľa môjho skromného názoru, medzi najdynamickejšie rozvíjajúce sa múzeá v Slovenskej republike. Založené bolo v roku 1956 a jeho prvým riaditeľom bol vášnivý zberateľ predmetov kultúrnej hodnoty Andrej Čepiššák.

V súčasnosti múzeum spravuje stredoveký hrad Ľubovňa (postavený pravdepodobne v roku 1298) a múzeum ľudovej architektúry (rok sprístupnenia 1983). Situácia skanzenu pod hradom je jedinečná v rámci celej Slovenskej republiky. Návštevníci skanzenu majú možnosť pozrieť si architektúru, kultúru a umenie etnicky rôznorodého obyvateľstva severného Spiša, čo mapuje 25 drevených objektov. Najhodnotnejším objektom skanzenu je drevený kostolík z Matysovej, ktorý bol postavený v roku 1833. Na druhej strane o pár metrov ďalej návštevník má možnosť pozrieť si architektúru, život a umenie šľachty na honosnom pánskom sídle, na hrade Ľubovňa.

Hrad Ľubovňa bol pravdepodobne postavený na príkaz kráľa Ondreja III. v roku 1298. Jeho pôvodná funkcia bola ochrana a stráženie severnej uhorsko-poľskej hranice. Hrad bol nielen pohraničným sídlom, ale kontroloval aj obchodné cesty s Poľskom. Ďalej slúžil na vyberanie mýta a poplatkov pre kráľa. Obdobie gotiky a renesancie architektonicky prezentuje horný hrad Ľubovňa, dolný hrad je zase prezentáciou barokovej prestavby.

Počas 700-ročnej histórie hrad zažil množstvo historicky významných udalostí. Za najvýznamnejšiu môžeme považovať mierové stretnutie kráľov Žigmunda Luxemburského a Vladislava Jagelonského, ktoré sa konalo v roku 1412. Druhou najvýznamnejšou udalosťou bolo ukrytie poľských korunovačných klenotov na hrade Ľubovňa v rokoch 1655 – 1661. Súčasnú expozíciu sa venujú aj prezentácii šľachtických rodov, ktoré hrad vlastnili (Ľubomírskovci, Raiszovci a Zamoyski).

Asi najvýstižnejšie popíšem poslanie a význam Ľubovnianskeho múzea – hradu v základných bodoch jeho hlavnej činnosti. V jednotlivých bodoch chcem poukázať

aj na svoju osobnú skúsenosť využitia poznatkov zo štúdia dejepisu v praxi profesie múzejník. Základné činnosti Ľubovnianskeho múzea – hrad sú:

1. Na základe vedeckých a múzejných výskumov buduje zbierkový fond hmotných dokumentov o prírode a spoločnosti, ktoré tvoria súčasť kultúrneho dedičstva. Zbernou oblasťou je územie severného Spiša a Zamaguria. *Zbierkový fond je možné budovať len na základe znalosti historických súvislostí a skutočných historických hodnôt, k čomu ma viedlo štúdium dejepisu.*
2. Buduje odbornú knižnicu, dokumentáciu a archív, ktoré tvoria primárnu bázu pre odborné determinovanie a prezentáciu zbierkových predmetov, zbierok a múzejných fondov. *Aj v tejto hlavnej činnosti múzea som využil svoje poznatky zo štúdia dejepisu, konkrétne z pomocných vied historických.*
3. Eviduje a dokumentuje zbierkový fond a spolupracuje pri budovaní centrálnej evidencie múzejných zbierok SR.
4. Ochraňuje, odborne spracováva, reštauruje, spravuje a sprístupňuje zbierkový fond so sprievodnou dokumentáciou. *Pri získavaní poznatkov o predmetoch kultúrnej hodnoty som využil poznatky zo štúdia dejín, ktoré som získal v teoretickej rovine a v múzeu aplikoval na konkrétnu zbierku (predmet historickej a kultúrnej hodnoty).*
5. Prostredníctvom edičnej, vydavateľskej, propagačnej a popularizačnej činnosti zverejňuje výsledky odbornej práce. *Štúdium dejepisu ma naučilo ako správne spracovávať poznámkový aparát, pramene a literatúru. Ďalej ako pracovať s primárnymi prameňmi a archívnymi materiálmi.*
6. Rieši vlastné výskumné úlohy a podieľa sa na vedeckovýskumnej práci iných inštitúcií.
7. Zbierkové fondy prezentuje expozičnou a výstavníckou činnosťou vo vlastných a cudzích priestoroch. Vystavuje exponáty a prijíma výstavy iných právnických a fyzických osôb.
8. Poskytuje informačné, poradenské a ďalšie odborné služby v súlade so svojím poslaním a zameraním.
9. Vytvára produkty cestovného ruchu a podieľa sa na jeho rozvoji v regióne.

Hlavným pozitívom a zároveň skúsenosťou zo štúdia dejepisu bolo pre mňa osobne prehĺbenie vzťahu k dejinám. Dnes výsledky štúdia môžem aplikovať v múzejnej praxi. Snahou je profesionálna prezentácia regionálnych dejín verejnosti, a to ako odbornej, tak aj laickej. Odborní pracovníci Ľubovnianskeho múzea – hradu prezentujú svoje znalosti zo štúdia dejín, archeológie, etnografie či umeleckej histórie formou publikačnej a výstavnej činnosti. Sú častými prispievateľmi do odborných múzejných časopisov (napr. *Pamiatky a múzeá* a *Múzeum*). Ľubovnianske múzeum – hrad v spolupráci s poľským partnerom Oblastným múzeom v Nowom Sączu už siedmy rok vydáva medzinárodný slovensko-poľský zborník *Sandecko-spišské zošity*, ktorý prezentuje dejiny historicky významných regiónov Spiša a poľského Sandecka.

Múzeum sa za posledné roky výrazne presadilo aj v rovine rozvoja cestovného ruchu. Ročne expozície múzea navštívi 120 000 platiacich návštevníkov. Svojimi kultúrnymi aktivitami si získalo predovšetkým domáceho návštevníka a zaznamenalo nárast návštevnosti slovenskými rodinami. Významným poznatkom je aj prieskum medzi návštevníkmi. Pri ňom bolo zistené, že múzeum má aj niekoľkokrát vracajúceho sa návštevníka, ktorý sa vracia do hradu a skanzenu kvôli stále novým aktivitám múzea.

Na základe dotazníka a jeho výsledkov pripravuje múzeum plán zmien v expozíciách, čím citlivo reaguje na adekvátne požiadavky klienta.

Múzeum muselo pri nástupe novej marketingovej filozofie merať dlhú cestu k verejnosti. Dnes zaznamenáva opačný efekt, a tým je nárast záujmu o hrad a skanzen v Starej Ľubovni zo strany odbornej a laickej verejnosti, podnikateľského prostredia a v neposlednom rade aj zriaďovateľa.

Len za posledné roky sa zvýšila návštevnosť hradu a skanzenu o 60 000 platiacich návštevníkov. Týmto aktivitami sa Ľubovniansky hrad a skanzen stali najnavštevovanejšími pamiatkami Prešovského samosprávneho kraja.

Hrad Ľubovňa, ktorý bol kedysi zanedbanou a neživou ruinou je dnes atraktívnym hradom. Plní si úlohu nielen vzdelávacieho, kultúrneho či pedagogicko-výchovného centra, ale aj strediska rozvoja cestovného ruchu.

Na začiatku 90. rokov patrilo Ľubovnianske múzeum k najzaostalejším múzeám Slovenska. Dnes je s počtom 120 000 platiacich návštevníkov jedným z najnavštevovanejších múzeí Slovenska a zároveň tretím múzeom, čo sa týka výšky samofinancovania. Ak vezmeme do úvahy polohu múzea v zaostalejšom regióne Slovenska, môžeme to považovať za raritu.

Veľkým prejavom správne nastúpenej cesty Ľubovnianskeho múzea – hradu bolo udelenie ceny predsedu Prešovského samosprávneho kraja v roku 2010. Druhé miesto hradu Ľubovňa v ankete *Sedem divov PSK* bolo zase uznaním od obyvateľstva v Prešovskom kraji. V novembri roku 2012 získal hrad Ľubovňa prestížne ocenenie Fénix – kultúrna pamiatka roku, ktorú udeľuje minister kultúry Slovenskej republiky.

Na záver chcem iba vyzdvihnúť poslanie a dôležitosť slovenských múzeí, ktoré spravujú hmotné aj nehmotné kultúrne dedičstvo. To je mnohokrát základom kvalitnej a pravdivej prezentácie našich dejín.

Pojmy:

Múzeum – je špecializovaná právnická osoba alebo organizačný útvar právnickej osoby, ktorá na základe prieskumu a vedeckého výskumu v súlade so svojim zameraním a špecializáciou nadobúda predmety kultúrnej hodnoty, ktoré ako zbierkové predmety odborne spravuje, vedecky skúma a sprístupňuje verejnosti na účely štúdia, poznávania, vzdelávania a estetického zážitku špecifickými prostriedkami múzejnej komunikácie.

Predmet kultúrnej hodnoty – je pôvodný hmotný alebo duchovný doklad, ktorý má schopnosť priamo alebo sprostredkovane vypovedať o vývoji spoločnosti a má trvalý vedecký, historický, kultúrny alebo umelecký význam.

Zbierkový predmet – je predmet kultúrnej hodnoty, ktorý je odborne spravovaný vykonávaním základných odborných činností. Zbierkový predmet a poznatky získané jeho odborným spravovaním a vedeckým skúmaním sú súčasťou vedomostného systému múzea alebo galérie. Zbierkovým predmetom môže byť aj objekt v múzeu v prírode, ktorý vznikol jeho prenesením alebo rekonštrukciou pôvodného objektu.

Zbierkový fond – je súbor všetkých zbierkových predmetov a zbierok múzea alebo galérie, systematicky usporiadaný na základe odborných kritérií, ktorý v komplexnosti vyjadruje zameranie a špecializáciu múzea alebo galérie. Je súčasťou vedomostného systému múzea alebo galérie.

*Prešov – Hlavná ulica.
Foto Branislav Švorc*

L'UDIA A DOBA

*Výjazdové zasadnutie Katedry dejín FF UPJŠ v Prešove na Morskom oku (1985).
Zlava: A. Uramová, G. Kočiš, L. Tajták, T. Bajcurová, M. Danilák, M. Mindoš,
E. Palenčárová, V. Franko, A. Kovač. Dole: P. Švorc a M. Bodnárová*

PhDr. DARINA VASILOVÁ, PhD. (1958 – 2012)

PhDr. Darina Vasilová, PhD.
(8. 11. 1958 – 27. 9. 2012)

V septembri 2012 pripravoval Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove významnú akciu. 60-te výročie historického pracoviska v Prešove, druhého najstaršieho na Slovensku a zároveň 60 rokov prípravy učiteľov dejepisu na všetkých typoch škôl. Posledných 25 rokov bola s didaktikou dejepisu v Prešove nerozlučne spätá PhDr. Darina Vasilová, PhD., *Darka*, či *Darinka*, ako ju volali priatelia a kolegovia.

Veľká slávnosť sa 28. septembra 2012 začala minútou ticha. Do poslednej chvíle nechceli prítomní historici, učitelia dejepisu zo základných a stredných škôl z celého východného Slovenska uveriť správe, že deň predtým navždy dotĺklo srdce vzácnjej ženy, matky, priateľky a kolegyne. Vysokoškolskej pedagogičky, ktorá vychovala celé generácie učiteľov – dejepisárov a ktorá do poslednej chvíle pripravovala spomínané podujatie.

Ťažká choroba zdolala Darinku Vasilovú na vrchole pracovných síl, na začiatku habilitačného procesu, v období, kedy dosiahla ľudsky a najmä pracovne výrazné úspechy a bola pripravená pokračovať v úspešnej kariére vysokoškolského učiteľa, naslovovzatého odborníka vo svojej oblasti.

Pripomeňme si pár životopisných údajov. Darina Vasilová sa narodila 8. novembra 1958 v Prahe, hlavnom meste vtedajšej Československej republiky. Rodičia sa vrátili späť do Humenného, kde získala základné vzdelanie na Základnej škole na Švermovej ulici v rokoch 1965 – 1974 a stredoškolské vzdelanie v rokoch 1974 – 1978 zavŕšila maturitnou skúškou na gymnáziu. V rokoch 1978 – 1983 absolvovala štúdium na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach v študijnom odbore *ruský jazyk a literatúra – dejepis*. Jej diplomová práca mala názov *Spoločnosť pre hospodárske a kultúrne zblíženie s novým Ruskom*. Hneď v roku 1983 získala na svojej alma mater akademický titul *PhDr.*

Po skončení štúdia pracovala v rokoch 1983 – 1987 ako učiteľka na Základnej škole v Turcovciach, v okrese Humenné. V roku 1987 nastúpila ako odborná asistentka na Katedru dejín Filozofickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach a tomuto pracovisku v jeho rôznych organizačných obmenách ostala vernou až do konca. Svoje pedagogické majstrovstvo a kontakt s praxou si ešte prehĺbila ako externá učiteľka na ZŠ 17. novembra v Prešove v rokoch 1992 – 1993 a 1995 a ako externá učiteľka na Súkromnej obchodnej akadémii ESO, spol. s r. o. Euroškola Slovensko v Prešove v rokoch 1993 – 1994 a 1995 – 1996.

Na Filozofickej fakulte v Prešove aktívne pracovala na historickom pracovisku, ktoré sa postupne transformovalo od Katedry dejín FF UPJŠ až po Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. V rokoch 2005 – 2012 bola vedúcou Katedry novovekých a najnovších slovenských dejín a v rokoch 2010 – 2012 zároveň zástupkyňou

Prezentácia knihy Cirkvi a národy strednej Európy (1800 – 1950) na pôde Slovenského inštitútu vo Viedni 6. mája 2008. Sprava: PhDr. Darina Vasil'ová, PhD., doc. PhDr. Libuša Franková, CSc., Dr. h. c. univ. prof. Dr. Karl Schwarz

riaditeľky Inštitútu histórie. V roku 2004 získala akademicko-vedeckú hodnosť *PhD.* Aktívne pracovala v akademických orgánoch filozofickej fakulty v Prešove, rôznych vedeckých a odborných organizáciách, komisiách a výboroch:

1996 – 2001 – členka skúšobnej komisie pre I. kvalifikačnú skúšku pri Metodickom centre v Prešove,

od 2001 – členka Historického odboru Matice slovenskej v Bratislave,

2001 – 2005 – tajomníčka Katedry slovenských dejín a archívnictva Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove pre študijné záležitosti,

2002 – 2003 – členka skúšobnej komisie pre rigorózne skúšky na Katedre dejín Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove,

2003 – 2007 – členka Akademického senátu Filozofickej fakulty PU v Prešove,

2003 – 2007 – predsedníčka Pedagogickej komisie Akademického senátu Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove,

2003 – 2007 – členka Disciplinárnej komisie Akademického senátu Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove,

2003 – 2007 – členka Študijnej komisie Akademického senátu Prešovskej univerzity v Prešove,

2003 – 2005 – katedrový plánovač a katedrový rozvrhár na Katedre slovenských dejín a archívnictva Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove,

2009 – 2012 – predsedníčka skúšobnej komisie pre rigorózne skúšky na IH FF PU v Prešove (PaedDr.),

2009 – 2012 – plánovač a správca OŠP na Inštitúte histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

Na XIV. zjazde Slovenskej historickej spoločnosti. Prešov 26. 4. 2011. Zľava: doc. PhDr. Ľubica Harbul'ová, CSc., PhDr. Darina Vasil'ová, PhD., doc. PhDr. Libuša Franková, CSc.

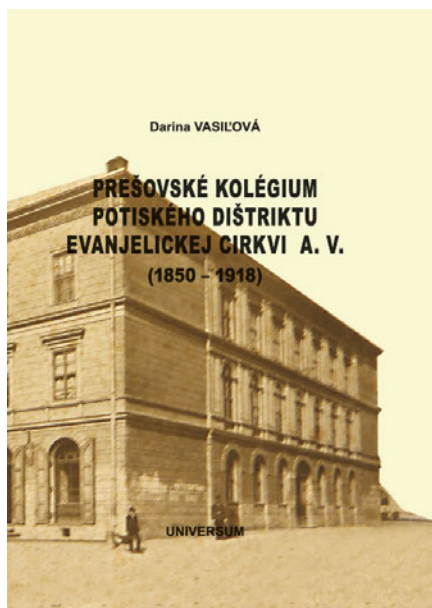
Vo vedecko-výskumnej činnosti sa Darina Vasil'ová dlhoročne zameriavala na výskum problematiky Prešovského kolégia Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku v rokoch 1850 – 1918 s dôrazom na kolegiálnu teologickú akadémiu, právnickú akadémiu, učiteľský ústav a vyššie gymnázium v historickom kontexte dejín školstva a pedagogiky na Slovensku; problematiku didaktiky dejepisu so zameraním na teóriu poňatia dejepisného vyučovania a metodiku dejepisu, pedagogických prax a projektovanie výučby dejepisu v triedno-hodinovom systéme a počas mimovyučovacích organizačných foriem. V pedagogickej činnosti Darina Vasil'ová zabezpečovala výučbu didaktiky dejepisu, výberovej prednášky a seminára z dejín školstva na Slovensku, historického seminára a diplomového seminára; bola garantom pedagogickej praxe študentov študijného odboru učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov v kombinácii – dejepis.

Vedeckú prácu Dariny Vasil'ovej najlepšie charakterizuje účasť vo vedeckých medzinárodných a domácich grantových projektoch.

Pedagogické majstrovstvo Dariny Vasil'ovej môžu doložiť stovky študentov – učiteľov. Jej vedecko-výskumné výsledky a prácu môžu dokladovať rôzne prehľady, štatistiky či tabuľky. Žiadny oficiálny dokument však nevystihne to, čím bola Darinka jedinečná pre všetkých svojich kolegov, priateľov a študentov. Bola to neskutočne obrovská ľudskosť. Ochota vypočuť druhého, pomôcť, poradiť, usmerniť. Napriek veľkým zdravotným problémom ju nikdy neopúšťal životný optimizmus. Jej energia bola nevyčerpatelná. Posúvala dopredu všetkých svojich priateľov a študentov.

Vidím ju pred sebou, akoby to bolo včera. V kuchyni, pri stole, s neodmysliteľnou cigaretou a kávou. Hodiny rozhovorov o všetkom. 17 rokov inšpirujúceho priateľstva so vzácnym Človekom. Aspoň takto chcem poďakovať za seba a za všetkých. „Darinka, ďakujeme! Navždy ostaneš v našich srdciach!“

Martin Klempay

VÝBEROVÁ BIBLIOGRAFIA PhDr. DARINY VASIĽOVEJ, PhD.

AAB vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách

1. VASIĽOVÁ, Darina: *Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. (1850 – 1918) (Teologická akadémia a právnická akadémia)*. Prešov : Universum, 2008. 427 s. ISBN 978-80-89046-52-2.
2. VASIĽOVÁ, Darina – FRANKOVÁ, Libuša: *Z dejín prešovského kolegiálneho gymnázia (1804 – 1918)*. *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Monographia č. 135; AFPh UP 333/414*. Prešov : Prešovská univerzita; Filozofická fakulta, 2011. 287 s. ISBN 978-80-555-0466-7. (Darina Vasiľová podiel 66 %; 19 AH).

ADF Vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch

1. VASIĽOVÁ, Darina: Činnosť Teologického združenia na teologickej akadémii Prešovského kolégia Potiského dištriktu ev. a. v. cirkvi v Uhorsku v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. In: *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 1, 2006, č. 1 [online]. Zodp. red. Darina Vasiľová. [cit. 2006-12-12]. Dostupné na internete: <<http://dejiny.unipo.sk/2006-1/06.htm>>. (6 s.) ISSN 1337-0707.
2. VASIĽOVÁ, Darina: Dr. Andrej Vandrák – príspevok k životu a dielu. In: *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 1, 2006, č. 1 [online]. Zodp. red. Darina Vasiľová. [cit. 2006-12-12]. Dostupné na internete: <<http://dejiny.unipo.sk/2006-1/08.htm>>. (12 s.)
3. VASIĽOVÁ, Darina: Združenie poslucháčov práva na Právnickej akadémii Prešovského kolégia Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. In: *Annales historici Presovienses 6/2006*. Zost. Martin Pekár, Patrik Derfiňák. Prešov : Universum, 2006, s. 138-157. ISSN1336-7528.
4. VASIĽOVÁ, Darina: Aktivity študentského Vnútromisijného spolku na Teologickej akadémii Prešovského kolégia Potiského dištriktu ev. a. v. cirkvi v Uhorsku koncom 19. a začiatkom 20. storočia. In: *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU*

v *Prešove*, roč. 2, 2007, č. 1, s. 40-48 [online]. Zodp. red. Darina Vasiľová. [cit. 2007-06-30]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_1_2007_pdf>. ISSN 1337-0707.

5. VASIĽOVÁ, Darina: Daniel Bachát-Dumný (K národným, cirkevným a literárnym aktivitám). In: *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 2, 2007, č. 1, s. 56-66 [online]. Zodp. red. Darina Vasiľová. [cit. 2006-12-12]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_1_2007_pdf>. ISSN 1337-0707.

AED Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch (nekonferenčných)

1. VASIĽOVÁ, Darina: Prešovské evanjelické kolégium v čase vzniku vydavateľsko-kníhkupeckého spolku *Tranoscus*. In: *Prešovské evanjelické kolégium v kontextoch európskeho historického a filozofického vývinu*. Ed. Rudolf Dupkala. Prešov : ManaCon, 1998, s. 132-139, 144-145.
2. VASIĽOVÁ, Darina: Záujmová činnosť študentov jednotlivých ústavov Kolégia v Prešove po roku 1848. In: *Prešovské evanjelické kolégium v kontextoch európskeho historického a filozofického vývinu*. Ed. Rudolf Dupkala. Prešov : ManaCon, 1998, s. 121-131, 144. ISBN 80-85668-73-4.
3. VASIĽOVÁ, Darina: Reforma štúdia práva na Kolégiu v Prešove v roku 1878. In: *Acta collegii evangelici Prešovensis VII. Miscellanea Anno 1999*. Ed. Peter Kónya, René Matlovič. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 2000, s. 131-140.
4. VASIĽOVÁ, Darina – ALCNAUER, Július: Niektoré možnosti využívania Internetu vo výučbe vlastivedy v 4. ročníku ZŠ. In: *Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Presoviensis. Acta Paedagogicae, Annus II, 2001*. Ed. Daniel Šimčík. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied; Pedagogická fakulta, 2001, s. 55-64. ISBN 80-8068-076-0.
5. VASIĽOVÁ, Darina: Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, organizačné zmeny správy po roku 1892. In: *Acta collegii evangelici Prešovensis IX. Miscellanea Anno 2000*. Ed. Peter Kónya, René Matlovič. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 2001, s. 81-88. ISBN 80-967951-7-1.
6. VASIĽOVÁ, Darina: Organizácia štúdia na Právnickej akadémii v Prešove v zrkadle študijných predpisov a učebných plánov v rokoch 1851 – 1919. In: *Historický zborník 13*. Zost. Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2003, č. 1 – 2, s. 147-157. ISSN 1335-8723.
7. VASIĽOVÁ, Darina: Problematika Prešovského kolégia Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. rokov 1850 – 1918 v archívnych prameňoch a odbornej literatúre. In: *Regionálne dejiny a dejiny regiónov : Ročenka katedry dejín FHPV PU 2004*. Zost. Martin Pekár, Patrik Derfiňák. Prešov : Universum, 2004, s. 171-182. ISBN 80-89046-19-3.
8. VASIĽOVÁ, Darina: Andrej Csupka – zaniatený profesor prešovského kolegiálneho právnického kurzu. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia : Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasiľová. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2004, s. 22-26. ISBN 80-7165-487-6.

9. VASILOVÁ, Darina: Dr. Andrej Vandrák – človek ideí dobra, krásna, pravdivého a božského. Kolegiálny profesor, rektor kolégia, dekan právnickej akadémie. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 27-43. ISBN 80-7165-487-6.
10. VASILOVÁ, Darina: Jozef Adolf Herfurth – profesor prešovského kolégia (vyššie gymnázium, teologický kurz, právnický kurz). In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia : Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 44-48. ISBN 80-7165-487-6.
11. VASILOVÁ, Darina: Gustáv Schulek – profesor prešovskej kolegiálnej právnickej akadémie, jeden z najvyhľadávanejších prešovských advokátov. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia : Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 49-54. ISBN 80-7165-487-6.
12. VASILOVÁ, Darina: „V priebehu svojho štúdia som sa naučil ľúbiť a citiť si profesorskú dráhu“ – dr. Tomáš Vécsey – prvý profesor rímskeho práva na prešovskom kolegiálnom právnickom kurze. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 72-80. ISBN 80-7165-487-6.
13. VASILOVÁ, Darina: Kolegiálny profesor a cirkevný historik Jozef Hörk – autor dejín prešovského evanjelického kolégia. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia : Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 85-96. ISBN 80-7165-487-6.
14. VASILOVÁ, Darina: „*Jeho múdrosť nech je skalou...*“ – Kráľovský radca dr. Šimon Horovitz – riadny profesor rímskeho práva a trestného práva na prešovskej kolegiálnej právnickej akadémii. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 97-101. ISBN 80-7165-487-6.
15. VASILOVÁ, Darina: Dr. Albert Berzeviczy – riadny profesor národohospodárstva, encyklopédie a politiky na prešovskej kolegiálnej právnickej akadémii, politik a štátnik. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov/Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 102-106. ISBN 80-7165-487-6.
16. VASILOVÁ, Darina: Dr. Edmund Horváth – profesor a dekan kolegiálnej Právnickej akadémie v Prešove, reformátor právnického štúdia. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov*. Ed. Darina Vasilová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 111-122. ISBN 80-7165-487-6.
17. VASILOVÁ, Darina: Dr. Matej Szlávik – profesor prešovskej kolegiálnej teologickej akadémie a právnickej akadémie, významný predstaviteľ prešovskej filozofickej školy v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických ver-*

- zii príspevkov. Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 123-130. ISBN 80-7165-487-6.
18. VASILOVÁ, Darina: Človek s „jedinečnou usilovnosťou a obrovskou snahou po vzdelaní“ – dr. Belo Meliorisz – profesor kolegiálnej Právnickej akadémie v Prešove. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 146-153. ISBN 80-7165-487-6
 19. VASILOVÁ, Darina: Eliáš Ladiver – profesor a rektor prešovského evanjelického kolégia, predstaviteľ prešovskej filozofickej školy druhej polovice 17. storočia. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov 2.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005, s. 43-57. ISBN 80-7165-541-4.
 20. VASILOVÁ, Darina: „Človek, život ktorého sa trblietal v sláve jeho žiakov...“ Otto Ludmann – profesor na prešovskom kolegiálnom gymnáziu. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005, s. 102-115. ISBN 80-7165-541-4.
 21. VASILOVÁ, Darina: Karol Mikler – profesor a dekan prešovskej kolegiálnej právnickej akadémie, právnik, vysokoškolský pedagóg, autor odbornej právnickej literatúry zameranej na cirkevné právo In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov 2.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2005, s. 136-145. ISBN 80-7165-541-4.
 22. VASILOVÁ, Darina: JUDr. Viliam Sarudy a jeho pôsobenie na prešovskej kolegiálnej právnickej akadémii. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov 3/Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge 3.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 90-95. ISBN 80-7165-585-6.
 23. VASILOVÁ, Darina: JUDr. Belo Mariássy – profesor na prešovskej kolegiálnej právnickej akadémii. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov 3.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2006, s. 96-105. ISBN 80-7165-585-6.
 24. VASILOVÁ, Darina: JUDr. Dezider Körtvélyessy a prešovské evanjelické kolégium. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia : Zborník elektronických verzií príspevkov 3.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 104-112. ISBN 80-7165-585-6.
 25. VASILOVÁ, Darina: JUDr. Oliver Eöttevényi Nagy – právnik, pedagóg, autor právnej a politickej literatúry a jeho pôsobenie na prešovskej kolegiálnej právnickej akadémii. In: *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia: Zborník elektronických verzií príspevkov 3.* Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 129-137. ISBN 80-7165-585-6.

AFC Publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách

1. ALCNAUER, Július – **VASILOVÁ, Darina**: Informačné technológie – osvojené a využívané poznatky študentov odboru učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov špecializácie dejepis na FF PU (analýza výsledkov prieskumu). In: *Místo historie*

- a úloha učiteľa dejepisu pri formovaní multikultúrnej spoločnosti. *Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Ed. Jaroslav Vaculík, Jiří Míhola. Brno : Masarykova univerzita v Brně; Magistrát města Brno; International Visegrad Fund, 2003, s. 56-64. ISBN 80-210-3076-3.
2. VASILOVÁ, Darina: Problematika prvej svetovej vojny na stránkach slovenských učebníc dejepisu a Internet ako motivačný činiteľ. In: *Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Ed. Jaroslav Vaculík, Jiří Míhola. Brno : Masarykova univerzita v Brně; Magistrát města Brno; International Visegrad Fund, 2003, s. 70-80. ISBN 80-210-3076-3.
 3. ALCNAUER, Július – **VASILOVÁ, Darina**: Kultúrnohistorický potenciál Prešovského kraja na web priestore a jeho využitie v edukácii. In: *Cestovní ruch v České republice. Problémy a možnosti jejich řešení. Svazek I*. Ed. Milan Hasman, Jan Říha, Eduard Šittler, Vladimír Dvořák. Tábor : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích; Zemědělská fakulta; Katedra cestovního ruchu v Táboře, 2003, s. 327-334. ISBN 80-7040-618-6.
 4. VASILOVÁ, Darina: Informačné kompetencie v edukácii budúcich učiteľov dejepisu (analýza výsledkov prieskumu. In: *Trendy technického vzdělávání. Technická a informační výchova: Sborník mezinárodní konference*. Ed. Miroslav Chráska, Jiří Kropáč. Praha; Olomouc : VOTOBIA; Univerzita Palackého; Pedagogická fakulta, 2004, s. 363-366. ISBN 80-7220-182-4.
 5. VASILOVÁ, Darina: Informačné kompetencie v systéme vzdelávania učiteľov dejepisu/Informative Competencies in the System of History Teacher's Education. In: *XXII. mezinárodní kolokvium o řízení osvojovacího procesu zaměřené k aktuálním problémům vědy, výchovy, vzdělávání a rozvoje tvůrčího myšlení: Sborník abstraktů a elektronických verzí příspěvků na CD-ROMu..* Vyškov : Vysoká vojenská škola pozemního vojska; Fakulta ekonomiky a managementu, 2004. 10 s. ISBN 80-7231-116-6.
 6. VASILOVÁ, Darina: Výhovné hodnoty v dejepisnom vyučovaní a ich miesto v systéme vzdelávania/Educational Values in the Teaching of History and their Position in the System of Education. In: *XXII. mezinárodní kolokvium o řízení osvojovacího procesu zaměřené k aktuálním problémům vědy, výchovy, vzdělávání a rozvoje tvůrčího myšlení: Sborník abstraktů a elektronických verzí příspěvků na CD-ROMu.* Vyškov : Vysoká vojenská škola pozemního vojska; Fakulta ekonomiky a managementu, 2004. 10 s. ISBN 80-7231-116-6.
 7. VASILOVÁ, Darina: Miesto a význam pedagogickej praxe v systéme vzdelávania budúcich učiteľov dejepisu na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. In: *XXIII. mezinárodní kolokvium o řízení osvojovacího procesu zaměřené k aktuálním problémům vědy, výchovy, vzdělávání a rozvoje tvůrčího myšlení: Sborník abstraktů a elektronických verzí příspěvků na CD-ROMu.* Red. Eva Hájková, Rita Vémolová. Brno : Univerzita obrany; Fakulta ekonomiky a managementu, 2005, s. 1-8. ISBN 80-85960-92-3.
 8. VASILOVÁ, Darina: Možnosti využitia regionálnych dejín v dejepisnom vyučovaní (Osobnosti prešovského školstva – profesori)/Possibilities of the Use of Regional History in Teaching of History (Personalities of the Prešov Schools – Professors) In: *XXIV. mezinárodní kolokvium o řízení osvojovacího procesu zaměřené k aktuálním*

problémum vědy, výchovy, vzdělávání a rozvoje tvůrčího myšlení: Sborník abstraktů a elektronických verzí příspěvků na CD-ROMu. Red. Eva Hájková, Rita Vémolová. Brno : Univerzita obrany; Fakulta ekonomiky a managementu, 2006, s. 1-10. ISBN 80-7231-139-5.

9. VASILOVÁ, Darina: Miesto a úloha osobnosti v regionálnych dejinách a vo výučbe dejepisu/The Task and Position of a Personality in a Regional History and in a History Instruction (Personalities of the Prešov Education) In: *XXV. mezinárodní kolokvium o řízení osvojovacího procesu : Sborník elektronických verzí recenzovaných příspěvků na CD-ROMu.* Red. Eva Hájková, Rita Vémolová. Brno : Univerzita obrany; Fakulta ekonomiky a managementu, 2007, s. 1-10. ISBN 80-7231-139-5.

AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách

1. VASILOVÁ, Darina: Kolegiálne ústavy, ich miesto a význam v dejinách prešovského evanjelického kolégia (Právnická akadémia a teologická akadémia). In: *Acta collegii evangelici Prešovensis I.* Ed. Peter Kónya, René Matlovič. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku 1997, s. 61-75. ISBN 80-967951-0-4.
2. VASILOVÁ, Darina: Literárne textové pomôcky v systéme dejepisných vyučovacích prostriedkov. In: *Zborník č. 4.* Ed. Vladimír Varinský. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici; Fakulta humanitných vied, 1997, s. 57-68. ISBN 80-8055-027-1.
3. VASILOVÁ, Darina: Systém vzdelávania a výchovy na Právnickej akadémii v Prešove v druhej polovici 19. storočia. In: *Perspektívy rozvoja vzdelanosti v Prešovskom kraji v kontexte spoločenských premien a pri vstupe do 21. storočia: Zborník z vedeckej konferencie.* Ed. Milan Darák. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove; Fakulta humanitných a prírodných vied, 1998, s. 53-58. ISBN 80-88885-36-1.
4. VASILOVÁ, Darina: Kolégium v Prešove a významné medzníky novodobých dejín (1917 – 1919). In: *Stredoeurópske národy na križovatkách novodobých dejín 1848 – 1918: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie.* Ed. Peter Švorc, Ľubica Harbulová. Prešov; Bratislava; Wien : Universum, 1999, s. 330-338. ISBN 80-967753-2-4.
5. VASILOVÁ, Darina: Miesto a význam Kolégia v Prešove v druhej polovici 19. storočia z hľadiska regionálnych dejín. In: *Zborník príspevkov z konferencie k regionálnym dejinám východného Slovenska.* Ed. Michal Murcko. Prešov : Metodické centrum, 1999, s. 53-67. ISBN 80-8045-146-X.
6. VASILOVÁ, Darina: Činnosť mládeže študujúcej na Teologickej akadémii v Prešove v druhej polovici 19. storočia a začiatkom 20. storočia. In: *Zborník príspevkov z konferencie učiteľov dejepisu stredných škôl a metodikov dejepisu základných škôl Košického a Prešovského kraja 26. apríla 2000 v Prešove.* Ed. Viera Hudečková, Michal Otčenáš. Prešov : Metodické centrum, 2000, s. 76-88. ISBN 80-8045-220-2.
7. ALCNAUER, Július – VASILOVÁ, Darina: Informatizácia vzdelávania a jej vplyv na výchovný proces. In: *Aktuálne trendy v teórii výchovy.* Ed. Milan Darák. Prešov : Prešovská univerzita; Fakulta prírodných a humanitných vied, 2004, s. 188-195. ISBN 80-8068-256-9.

8. VASILOVÁ, Darina: Výchova k etickým hodnotám v dejepisnom vyučovaní. In: *Aktuálne trendy v teórii výchovy*. Ed. Milan Darák. Prešov : Prešovská univerzita; Fakulta prírodných a humanitných vied, 2004, s. 175-182. ISBN 80-8068-256-9.
9. VASILOVÁ, Darina: Predmet didaktiky dejepisu v dimenziách súčasnej vedy a odbornej praxe. In: *Didaktika v dimenziách vedy a praxe: Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 6. – 7. októbra 2005 v Prešove*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove; Fakulta humanitných a prírodných vied; Ústav pedagogiky a psychológie; Pedagogicko-metodické centrum Prešov, 2006, s. 357-363. ISBN 80-969578-0-5.

BAB Odborné knižné práce vydané v domácich vydavateľstvách

1. VASILOVÁ, Darina: *Typológia vyučovacích hodín dejepisu*. 1. vydanie. Prešov : Metodické centrum, 1999. 53 s. ISBN 80-8045-137-0.
2. VASILOVÁ, Darina: *Typológia vyučovacích hodín dejepisu*. 2. vydanie. Prešov : Metodické centrum, 2000. 53 s. ISBN 80-8045-186-9.
3. VASILOVÁ, Darina – LIŠKA, Anton: *Historický záujmový útvar v nižšom sekundárnom vzdelávaní (Hanušovský región)*. Prešov : PU v Prešove Gréckokatolícka teologická fakulta 2012. 211.s. ISBN 978-80-555-0690-6. (Darina Vasil'ová – 50%, 5,27 AH)

BCI Učebné texty/Textové učebné pomôcky

1. VASILOVÁ, Darina: „*Dejepis 1. – 4.*“. Prešov : TAOSI, 1997. 1. vydanie. 18 s. – súbor 9 kartičiek. Textová učebná pomôcka odporúčaná Ministerstvom školstva SR pod číslom 4037/97-155. ISBN 80-967675-2-6. (1a – pravek, 1b – starovek, 2a, 2b – stredovek, 3a, 3b – novovek, 4a, 4b – najnovšie dejiny).
2. VASILOVÁ, Darina: „*Dejepis 1. – 4.*“. Prešov : TAOSI, 1998. 2. doplnené vydanie. 18 s. – súbor 9 kartičiek. Textová učebná pomôcka odporúčaná Ministerstvom školstva SR pod číslom 4037/97-155. ISBN 80-967675-2-6. (1a – pravek, 1b – starovek, 2a, 2b – stredovek, 3a, 3b – novovek, 4a, 4b – najnovšie dejiny).
3. VASILOVÁ, Darina: Poňatie, význam, ciele a úlohy dejepisného vyučovania na základnej škole, strednej škole (gymnázium, stredná odborná škola), strednom odbornom učilišti. In: *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 1, 2006, č. 1 [online]. Zodp. red. Darina Vasil'ová. [cit. 2006-12-11]. Dostupné na internete: <<http://dejiny.unipo.sk/2006-1/12.htm>>. (47 s.; 3,3 AH) ISSN 1337-0707.

BDB Heslá v domácich slovníkoch a encyklopédiách

1. VASILOVÁ, Darina: Bakulíny Michal Miloslav. In: *Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 1. Biografický slovník*. Ed. Pavol Uhorskai, Eva Tkáčiková. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1997, s. 20. ISBN 80-7140-143-9. + Ďalších 5 hesiel: Bánovský Juraj (Sklenár), s. 23; Caban Izák, s. 50; Fabri Gregor, s. 72; Frenyó Ľudovít, s. 78; Ladiver Eliáš, s. 158.
2. VASILOVÁ, Darina: Paršic Daniel. In: *Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 2. Biografický slovník*. Ed. Pavol Uhorskai, Eva Tkáčiková. Liptovský Mikuláš : Tra-

- noscus, 1997, s. 52. ISBN 80-7140-155-2. + Ďalších 5 hesiel: Paršic Eliáš, s. 52; Paršic Juraj Mikuláš, s. 52; Paršic Krištof, s. 53; Rezik Ján, s. 71; Sartorius Daniel, s. 83.
3. *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens I. Slovník/Wörterbuch*. Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004. Berzeviczy, Albert, s. 9-11. ISBN 80-7165-483-3. + Ďalších 25 hesiel: Caban, Izák, s. 11-13; Csupka, Andrej, s. 14-15; Deák, Ján, s. 17-18; Fekete, Július, s. 20-21; Flórián, Karol Gejza, s. 22-24 (spoluautor); Frenyó, Ľudovít, s. 24-27; Glós, Karol, s. 29-30; Gömöry, Ján, s. 32-34; Herfurth, Jozef, s. 36-38; Hörk, Jozef, s. 38-41; Horovitz, Šimon, s. 41-42; Horváth, Edmund, s. 42-44; Ladiver, Eliáš, s. 50-52; Liszka, Ferdinand, s. 52; Meliorisz, Belo, s. 52-54; Obál, Belo, s. 55-56; Rezik, Ján, s. 56-59; Sartorius, Daniel, s. 59-60; Sebestyén, Eugen, s. 60; Sélley, Alexander, s. 60-61; Schulek, Gustáv, s. 61-62; Szlávik, Matej, s. 64-67; Tillisch, Ján, s. 67-68; Vandrák, Andrej, s. 68-71; Vécsey, Tomáš, s. 71-72.
 4. VASIL'OVÁ, Darina: Ballo, Aurel. In: *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník 2/Wörterbuch 2*. Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005, s. 9-11. ISBN 80-7165-539-2. + ďalších 9 hesiel: Bayer, Ján, s. 11-17; Felber, Stanislav, 20-26; Goldperger, Ján Pavol, s. 30-32; Hlaváček, Michal, s. 39-43; Ludmann, Otto, s. 43-49; Ludmannová-Ballová, Paula, s. 49-50; Mikler, Samuel, s. 50-54; Raffay, František, s. 59-62; Urbánek, Ladislav, s. 75-79.
 5. VASIL'OVÁ, Darina: Bartha, Belo. In: *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník III/1/Wörterbuch III/1*. Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 8-12. ISBN 80-7165-586-4. + ďalších 5 hesiel: Eöttevényi Nagy, Oliver, s. 28-33; Ereky, Štefan, s. 33-37; Gerovský, Juraj, s. 42-48 (spoluautor); Körtvélyessy, Dezider, s. 68-72; Mariássy, Belo, s. 82-86.
 6. VASIL'OVÁ, Darina: Mikler, Karol. In: *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník III/2/Wörterbuch III/2*. Ed. Darina Vasil'ová. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 13-20. ISBN 80-7165-587-2. + ďalšie 3 heslá: Obetkó, Dezider, s. 20-36; Réz, Michal, s. 37-43; Sarudy, Viliam, s. 53-57;

BEF Odborné práce v nerecenzovaných domácich zborníkoch

1. VASIL'OVÁ, Darina: Ubytovanie a stravovanie študentov prešovského kolégia. In: *Príbehy starého Prešova*. Ed. Peter Švorc. Prešov : Universum, 2003, s. 140-146. ISBN 80-89046-14-2.

FAI Redakčné a zostavovateľské práce

1. *Veľká politika a malé regióny*. Ed. Peter Švorc, Michal Danilák, Harald Heppner. **Red. Darina Vasil'ová**. Prešov; Graz : Universum, 2002. 321 s.
2. ZUBAL, Pavol: *Vizuálnosť a duchovnosť v nemeckej literatúre romantizmu*. **Výkonný redaktor Darina Vasil'ová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003. 120 s. ISBN 80-7165-385-3.
3. *Zemľínska Teplica*. Ed. Ján Ordoš. **Výkonný redaktor Darina Vasil'ová**. Prešov : Juraj Kušnir, 2003. 296 s. ISBN 80-968866-1-4.

4. *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens I. Slovník/Wörterbuch.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004. 76 s. ISBN 80-7165-483-3.
5. *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens im historischen Kontext des 17. bis in die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts: Zborník elektronických verzií príspevkov/Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004. 240 s. ISBN 80-7165-487-6.
6. *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník 2/Wörterbuch 2.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 82 s. ISBN 80-7165-539-2.
7. *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens im historischen Kontext des 17. bis in die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts : Zborník elektronických verzií príspevkov 2/Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge 2.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 162 s. ISBN 80-7165-541-4.
8. *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník III/1/Wörterbuch III/1.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 88 s. ISBN 80-7165-586-4.
9. *Osobnosti prešovského školstva/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens. Slovník III/2/Wörterbuch III/2.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 80 s. ISBN 80-7165-587-2.
10. *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia/Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens im historischen Kontext des 17. bis in die erste Hälfte des 20. Jahrhunderts: Zborník elektronických verzií príspevkov III./Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge III.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 172 s. ISBN 80-7165-585-6.
11. *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia. Multimediálny slovník.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 220 s. slovenská verzia + 242 s. nemecká verzia. ISBN 80-7165-114-1.
12. *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia. Sprievodca multimediálnym slovníkom.* Ed. **Darina Vasiľová**. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 28 s. ISBN 80-7165-114-1.
13. *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 1, 2006, č. 1. 172 s. [online]. **Zodp. red. Darina Vasiľová**. [cit. 2006-11-12]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/head_cav.htm>.
14. *Dejiny : internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, roč. 2, 2007, č. 1. 112 s. [online]. **Zodp. red. Darina Vasiľová**. [cit. 2007-6-30]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_1_2007_pdf>. ISSN 1337-0707.

Prof. PhDr. Tamara Bajcurová, CSc.

TAMARA BAJCUROVÁ

Prof. PhDr., DrSc.

*** 7. apríla 1932 Leningrad (dnešný Sankt-Peterburg), Ruská federácia**

Pôsobenie na fakulte: 1959 – 1990 (od r. 1955 – do r. 1959 na Ústave dejín Katedry spoločenských vied Vyššej školy pedagogickej v Prešove)

Pracovisko: Katedra dejín

Funkcie:

1981 – 1987 – vedúca Katedry dejín FF UPJŠ
Profesijná biografia:

1950 – 1955 – Historická fakulta Lenigradskej štátnej univerzity, Leningrad

1966 – CSc. (ÚDES SAV Bratislava, odbor všeobecné dejiny, kandidátska dizertačná práca: *Jurij Ivanovič Venelin*)

1968 – PhDr. (FF UK Bratislava)

1973 – docent (FF UK Bratislava, odbor všeobecné dejiny, habilitačná práca: *Karpatoruskaja inteligencija v Rossii v pervoj polovine 19. stoletija* [*Karpatoruská inteligencia v Rusku v prvej polovici 19. storočia*])

1983 – univ. profesorka (odbor všeobecné dejiny)

1989 – DrSc. (UK v Bratislave, doktorská dizertačná práca: *Zápas o historické skúsenosti Októbra 1917 v Československu*)

Odborný profil:

Oblasť medzislovanských vzťahov v 19. storočí sa stala na dlhé roky dominantnou v jej výskumnej činnosti. Priekopnícka práca T. Bajcurovej o slavistovi *Ju. I. Venelinovi* dostala knižnú podobu v roku 1968 a dodnes patrí v slavistických výskumoch k citovaným titulom [1]. V nasledujúcich rokoch zamerala T. Bajcurová svoj výskum na sledovanie osudov zakarpatských Ukrajincov pôsobiacich na teritóriu cárskeho Ruska. Formou odborných štúdií a článkov upozornila na osobnosť M. A. Baluďanského, prvého rektora peterburskej univerzity, na I. S. Orlaja, na V. G. Kukoľnika a na ďalších. Nazhromažené poznatky zhrnula v druhej monografickej práci o pôsobení zakarpatskookrajinskej inteligencie v Rusku v prvej polovici 19. storočia: *Zakarpatskookrajinskaja inteligencija v Rossii v pervoj polovine XIX veka*. [2] Vymedzeného tematického okruhu sa dotýkala aj jej tretia monografia o živote a práci Ivana Semjonoviča Orlaja: *Ivan Semjonovič Orlaj: žizň i dejatel'nost'* [3] Postupne rozšírila T. Bajcurová svoju výskumnú činnosť aj o oblasť ruských dejín a česko-slovensko-ruských/sovietskych vzťahov v 20. storočí. Pozornosť zamerala na spracovanie ohlasu októbra 1917 na Slovensku a v Čechách (*Význam Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a jej odraz v československej historiografii*. *Historický časopis* 35, 1987, č. 5; *SSSR. Monografie – prvé syntetické dielo o Sovietskom zväze. Slovanský prehľad*, 73, 1987, č. 6). Syntetizujúci pohľad na historiografickú produkciu medzivojnového i povojnového Československa o ruských udalostiach roku 1917 ponúkla v monografickej práci *Veľká októbrová socialistická revolúcia a zápas o*

jej skúseností v Československu. [4] Okrem uvedených okruhov výskumu sa T. Bajcurová zaoberala aj teoreticko-metodologickými otázkami historickej vedy. Participovala ako spoluautorka na celoštátnej učebnici pre disciplínu *Úvod do štúdia dejín* [7] a pre prešovských študentov odboru história zostavila z tejto problematiky učebné texty. [6]

Pedagogický profil:

V pedagogickej činnosti zabezpečovala prednášky a semináre z disciplín: Úvod do štúdia dejín s historickým proseminárom, Dejiny Sovietskeho zväzu a Dejiny svetovej socialistickej sústavy.

Monografie, knižné práce, učebnice:

- [1] *Jurij Ivanovič Venelin*. Bratislava: SPN 1968, 308 s.
- [2] *Zakarpátoukrajinskaja inteligencija v Rossii v pervoj polovine XIX veka*. Bratislava: SPN 1971. 227 s.
- [3] *Ivan Semjonovič Orlaj: žižň i dejatel'nost'*. Bratislava: SPN 1977. 237 s.
- [4] *Vel'ká októbrová socialistická revolúcia a zápas o jej skúseností v Československu*. Praha: Horizont 1987. 140 s.
- [5] *Dejiny ZSSR*. Vysokoškolské učebné texty pre filozofické fakulty pre diaľkové štúdium učiteľov n UK v Bratislave. Bratislava SPN 1964. 174 s.
- [6] *Úvod do štúdia dejepisu*. Košice 1982 (učebné texty, editorka a spoluautorka, autorka s. 1-8, 107-148).
- [7] Hroch, M. a kol: *Úvod do štúdia dejepisu*. Praha 1985 (vysokoškolská učebnica, spoluautorka, autorka s. 50-78).

Ľubica Harbuľová

Prof. PhDr. Michal Danilák, CSc.

MICHAL DANILÁK

Prof. PhDr., CSc., Dr. h. c.

***9. novembra 1933 (Vojnatina, okres Sobrance)**

Pôsobenie na fakulte: 1978 – 2004 (v r. 1960 – 1964 na Pedagogickom inštitúte v Prešove, v r. 1964 – 1978 na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove)

Pracovisko: Katedra dejín

1973 – 1990 – prorektor UPJŠ pre pedagogickú činnosť

1978 – 1981, 1987 – 1990 – vedúci katedry dejín FF UPJŠ

1998 – 2003 – vedúci katedry všeobecných dejín FF PU

Profesijná biografia:

1952 – 1957 – vysokoškolské štúdium na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe, odbor história

1969 – CSc. (odbor všeobecnej dejiny, kandidátska

dizertačná práca: *Haličskí, bukovinskí a zakarpatskí Ukrajinci v revolúcii 1848 – 1849*)
1973 – docent (odbor všeobecnej dejiny, habilitačná práca: *K dejinám západných Ukrajincov v rokoch 1841 – 1867*)

1979 – univ. profesor (odbor všeobecnej dejiny)

2000 – Dr. h. c. (Užhorodská národná univerzita, Užhorod, Ukrajina)

Odborný profil:

Orientácia na ukrajinské dejiny v 19. storočí a na problematiku medzislovanských vzťahov sa stala celoživotnou doménou vedeckého záujmu Michala Daniláka. Koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia venoval uvedenej problematike niekoľko rozsiahlejších štúdií, ktoré vyústili do monografickej práce *Halyc'ki, bukovins'ki, zakarpats'ki Ukrajinci v revolúcii 1848 – 1849*, vydanvej v Bratislave v roku 1972. [1] Jeho početné vedecké štúdie aj odborné články boli v tomto období venované predovšetkým ukrajinskej problematike v 19. storočí, napríklad štúdie: *Ukrajinci a Slovanský zjazd v Prahe roku 1848. Slovanské štúdie X, História. Bratislava 1968, s. 5-28; Ivan Rakovský a haličskí Ukrajinci. In: Otázky dejín strední a východní Evropy. Brno 1971, s. 233-244*. Ako uznávaný odborník na ukrajinskú problematiku 19. storočia participoval M. Danilák aj na rozsiahlej syntetizujúcej práci *Dejiny Slovenska IV* [2]. V nasledujúcich rokoch sa vo vedecko-výskumnej činnosti orientoval aj na otázky medzislovanských vzťahov v 19. storočí v širšom historickom kontexte (*Pokusy o spoluprácu Slovákov a Rusínov a Slovanský zjazd v Prahe roku 1848. In: Slovanský zjazd 1848 a Slováci. Bratislava 1998, s. 77-84; Národy strednej Európy na križovatkách novodobých dejín 1848/49 – 1918/19. In: Švorc, P., Harbuľová, Ľ (ed.): Stredoeurópske národy na križovatkách novodobých dejín 1848 – 1918. Prešov 1999, s. 19-29*). Postupne svoj vedecký záujem rozšíril aj o otázky späté s analýzou hospodárskych, sociálnych, národnostných i náboženských pomerov na severovýchodnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia (*Národnostné*

a náboženské pomery na severovýchodnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia. In: *Spiš v kontinuite času*. Zost. P. Švorc. Prešov 1995, s. 96-102; *Vznik Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva a jeho úloha v národnom obrodení Rusínov-Ukrajincov*. In: *Užhorodskij uniji 350 rokov*. Užhorod 1997, s. 99-103). K uvedeným tematickým okruhom publikoval množstvo odborných štúdií a článkov a participoval aj na ďalších knižných publikáciách.

Michal Danilák nestratil kontakt s odbornými kruhmi a akademickou pôdou ani po odchode na dôchodok. Tematicky sa výskumne naďalej sústreďuje na problematiku Ukrajincov východného Slovenska, na genézu vzťahov Zakarpatskej oblasti a východného Slovenska a na regionálne dejiny [4].

Pedagogický profil:

Prednášal a viedol semináre z disciplín: Novoveké všeobecné dejiny, Svetové dejiny po roku 1918 a výberové prednášky venované problematike slovensko-ukrajinských vzťahov do roku 1918.

Monografie, knižné práce, učebnice:

- [1] *Halyč'ki, bukovins'ki, zakarpats'ki Ukrajinci v revolucii 1848 – 1849*. Bratislava 1972.
- [2] *Dejiny Slovenska IV*. Bratislava 1986 (spoluautor).
- [3] *Mesto Prešov*. Košice 1991 (spoluautor).
- [4] *Dejiny gymnázia v Sobranceiach 1948 – 2008*. Košice 2008.

Ľubica Harbuľová

Doc. PhDr. Vasil Franko, CSc.

VASILE FRANKO

Doc. PhDr., CSc.

*17. december 1926 (Vydraň, okr. Medzilaborce)

Pôsobenie na fakulte: 1963/1978 – 1991 (1963 – 1978 Pedagogický inštitút v Prešove, neskôr Pedagogická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach)

Pracovisko: Katedra dejín

Profesijná biografia:

1951 – 1955 – štúdium na Vyššej škole pedagogickej v Prešove; 1956 – 1961 – štúdium na Fakulte spoločenských vied Vysoké školy pedagogickej v Bratislave (ruština – dejepis)

1972 – PhDr.

1972 – CSc. (kandidátska dizertačná práca *Organizačné formy dejepisného vyučovania*)

1975 – docent (odbor teória vyučovania dejepisu;

habilitačná práca *Organizačné formy dejepisného vyučovania a dejepisných mimovyučovacích činností*)

Odborný profil:

Vo vedeckom výskume sa zameriaval na národné dejiny obdobia novoveku s dôrazom na dejiny východného Slovenska na prelome 19. a 20. storočia s celoslovenským kontextom, napr. štúdie ako *Východoslovenské vystaňovalstvo do prvej svetovej vojny* (1961), *Vývin názorov na historické postavenie východného Slovenska* (1972), *K otázke vymedzenia oblasti východného Slovenska a špecifiky jeho vývoja* (1967), *K niektorým otázkam koncepcie dejín východného Slovenska obdobia uhorského kapitalizmu* (1977), *Charakter SRR a jej medzinárodné súvislosti* (1979), *Východoslovenské roľnícke povstanie, jeho príčiny, priebeh a dôsledky* (1984), *Vývin a triedno-sociálna štruktúra obyvateľstva východného Slovenska začiatkom 20. storočia* (1984), *K otázke vzniku Slovenskej republiky rád* (1995), *Revolučné roky 1848/1849 a 1918 v historickom oblúku a so zreteľom na východné Slovensko* (1999), *Východné Slovensko ako regionálny fenomén* (2001), *K niektorým otázkam regionálnych dejín na Slovensku* (2007), v ktorých spracoval výsledky svojho archívneho výskumu. Oblasťou jeho vedeckého záujmu je najmä spoločenský, národno-politický, sociálno-ekonomický, národnostný aspekt dejín východoslovenského regiónu v uvedenom období, ktorý prezentoval aj v štúdiu *Spoločenské a národnostné pomery na východnom Slovensku v 19. a začiatkom 20. storočia* (1967), skúma dejiny východoslovenských miest, výsledky primárneho výskumu prezentoval v štúdiách *K problematike vývoja východoslovenských miest v období nástupu kapitalizmu* (1973), *Východoslovenské mestá v období priemyselnej revolúcie* (1973), *Hospodársko-spoločenské a sociálne pomery Humenského okresu v období uhorského kapitalizmu* (1981), ako aj v súborných kolektívnych monografických prácach [1], [2], [4], [5], [6], pozornosť sústreďoval aj na historiografickú a kultúrnu problematiku.

Pedagogický profil:

V pedagogickej činnosti sa venoval výučbe didaktiky dejepisu a odbornej pedagogickej praxi študentov učiteľstva dejepisu.

Monografie, vysokoškolské učebnice a učebné texty, učebnice a metodické príručky pre ZŠ:

- [1] *Organizačné formy dejepisného vyučovania*. Bratislava 1973. 228 s.
- [2] *Organizačné formy dejepisného vyučovania*. In: ČAPEK, Vratislav: *Teoretické a metodologické základy didaktiky dejepisu*. Praha 1976 (autor 2. kapitoly).
- [3] *Z teórie vyučovania dejepisu*. Bratislava 1981. 80 s.
- [4] Organizačné formy dejepisného vyučovania. In: ČAPEK, Vratislav et. al: *Didaktika dejepisu*. Praha 1988, s. 218-265 (spoluautor).
- [5] Ako rozvíjam aktivitu žiakov v dejepise na ZDŠ. In: ČERVENĀK, Juraj, MIKLOVIČ, Ernest, FRANKO, Vasil: *K otázkam vyučovania občianskej výchovy, dejepisu a slohu*. Bratislava 1963, s. 65-122.
- [6] Z istorii ukrajins'koho narodu (Z dejín ukrajinského národa). In: ŠPENDLA, Vojtech: *Krajeznavstvo dlja 4 klasu osnovnoji dev'jatyričnoji školy*. Bratislava 1970. 138 s.
- [7] *Istorija dlja 9 klasu osnovnoji dev'jatyričnoji školy: dopovnnennja z istorii ukrajinciv Schidnoji Slovaččyny (Dejepis pre 9. ročník základnej deväťročnej školy: doplnky z dejín Ukrajincov východného Slovenska)*. Bratislava 1971.
- [8] *Využitie regionálnych prvkov vo vyučovaní dejepisnej zložky vlastivedy v 5. ročníku ZDŠ: metodický list*. Prešov 1975. 43 s.
- [9] *Navčal'ni teksty z istoriji rusinyv-ukrajincyv dlja 5-8 klasiv osnovnoji školy z ukrajins'koju movoju navčannja ta z vyvčennjam ukrajins'koji movy [Učebné texty z rusínsko-ukrajinských a národnostných dejín pre základné školy s vyučovacím jazykom ukrajinským s vyučovaním ukrajinského jazyka]*. Bratislava 1993. 123 s. ISBN 80-08-01832-1.
- [10] *Istorija rusinyv-ukrajincyv dlja 6 – 9 klasiv osnovnoji školy z ukrajins'koju movoju navčannja ta z vyvčennjam ukrajins'koji movy [Dejiny Rusínov-Ukrajincov pre 6. – 9. ročník ZŠ]*. Bratislava 2009. 131 s. ISBN 978-80-89196-13-5.

Darina Vasiľová

Doc. Vasil Grivna

VASIL GRIVNA

Docent

* 22.4. 1915 (Becherov, okr. Bardejov) – † 19. 1. 1987 (Prešov)

Pôsobenie na fakulte: 1959 – 1982 (v r. 1953 – 1959 na Ústave dejín Katedry spoločenských vied Vyššej školy pedagogickej v Prešove)

Pracovisko: Katedra dejín

1953 – 1959 – vedúci Ústavu dejín Vyššej školy pedagogickej v Prešove

1959 – 1961 – vedúci Ústavu dejín FF UPJŠ v Prešove

1961 – 1968 – vedúci Katedry dejín FF UPJŠ v Prešove

Profesijná biografia:

1940 – 1945 – vysokoškolské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity J. A. Komenského Bratislava (odbor dejepis – ruský jazyk)

1963 – docent (odbor všeobecné dejiny, habilitačná práca: *Vzťahy Poľska a Uhorska k Haličskej Rusi v 12. – 13. storočí*)

Odborný profil:

Vo vedeckovýskumnej činnosti zameral svoj záujem na oblasť všeobecných stredovekých dejín. Z tohto obdobia si vybral aj tému habilitačnej práce, v ktorej analyzoval vzťah Poľska a Uhorska k Haličskej Rusi v 12. – 13. storočí. Oblasť Haliče pútala jeho odborný záujem aj v nasledujúcom období pričom sa zameral na spracovanie života kultúrnych predstaviteľov národného procesu v Haliči, napríklad Daniela Haličského. Systematickú pozornosť venoval výskumu procesu národného obrodovania Ukrajincov na území východného Slovenska, problematike ukrajinsko-slovenských vzťahov v rokoch 1848 – 1918 i téme Podkarpatskej Rusi a jej kultúrnych dejateľov. V biografickej štúdii *Evgen Perefeckij* [2] priblížil ako prvý v slovenskej historiografii život a prácu ruského historika žijúceho na Slovensku, ktorý sa výskumne venoval problematike dejín Podkarpatskej Rusi. Ďalšou oblasťou jeho vedeckého záujmu sa stal výskum ľudových tradícií ukrajinského obyvateľstva na Slovensku. Túto výskumnú problematiku finalizoval v roku 1973 v podobe monografickej práce *Narodni zvyčaji Makovyci* [1]. Záujem o históriu, zvyky, tradície a život ukrajinského obyvateľstva na severovýchode Slovenska pretrvávali u neho aj v nasledujúcich rokoch a našli odraz v jeho populárno-vedeckej produkcii.

Pedagogický profil:

V pedagogickej oblasti prednášal a viedol semináre z disciplíny Všeobecné dejiny – obdobie feudalizmus a Československé dejiny – obdobie feudalizmu. Zabezpečoval aj výučbu výberových prednášok zo všeobecných dejín a z disciplíny Dejiny Slovanov.

Monografie, knižné práce, učebnice:

- [1] *Narodni zvyčaji Makovyci*. Prešov 1973
- [2] Evgen Perfeckij (11. 4. 1888 – 18. 8. 1947). In: *Naukovyj zbirnyk. 8. Muzeju ukrajinskoj kul'tury u Svidniku*. 1976.

Lubica Harbuľová

Doc. PhDr. Gejza Kočiš, CSc.

GEJZA KOČIŠ

Doc. PhDr., CSc.

* 20. 2. 1929 (Košice) – † 1. 3. 2009 (Košice)

Pôsobenie na fakulte: 1962 – 1990

Pracovisko: Katedra dejín

Profesijná biografia:

1948 – 1953 – Vysokoškolské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (archeológia – história)

1974 – PhDr. (rigorózna práca *Rímske antické prameňe – Fontes Romani antiqui*)

1978 – CSc. (kandidátska dizertačná práca *Relatívna a absolútna chronológia najstarších spoločenských formácií*)

1979 – docent (habilitačná práca *Dialektika evolúcie a periodizácia najstarších sociálnych formácií*)

Odborný profil :

Vo vedeckej činnosti sa venoval dejinám praveku a staroveku a ich teoretickým problémom, porov. [1], [2], [3], výskumu v oblasti chronológie prvotnopospolnej a starovekej spoločnosti [4]. Výsledky svojej práce z oblasti teoreticko-metodologických problémov a otázky súčasného stavu periodizačných schém najstarších dejín ľudstva zhrnul do práce zaoberajúcou sa makro- a mikroperiodizáciou, synchronizáciou a diachronizáciou vývoja cez periodizačný systém [5]. Skúmal praveké a staroveké periodizačné systémy, úlohu astronomických konštánt, fixáciu kalendárnych ér, aplikáciu exaktných metód pri tvorbe starovekých periodizačných schém a ich datovaní. Poukázal na rozdielnosti periodizačných schém (globálnych i partikulárnych) v čase i priestore. Prehistorickú archeologickú mikroperiodizáciu nestotožňoval s abstrakciou ekonomicko-spoločenských procesov, ale ju chápal ako výsledok typológie industrií, kultúrnych a etnografických prejavov [6].

Funkciu časového rozmeru historických javov, procesov a periodizačných systémov vysvetľoval spôsobom diachronickým a synchronickým a konštatoval, že temporálny rozmer signifikuje spoločenskú činnosť, ako následok interakcií prostriedku a predmetu, postihuje spoločnosť v každej rovine jej života, pričom časový rozmer je imanentný každej formácii, determinovanej logikou vnútorného historického času. Štúdium historického času, v jeho ponímaní, prispieva k osvetleniu dejinného procesu, jeho zákonitosti i periodizácie globálnych či partikulárnych dejín.

Pedagogická činnosť:

V rámci pedagogickej činnosti sa venoval najmä výučbe týchto disciplín: Dejiny praveku, Dejiny staroveku, Úvod do štúdia dejepisu, Dejiny vedy a techniky, Historiografia, výberové prednášky Antika a súčasnosť.

Knižné práce:

- [1] *Historiografia a bibliografia dejín prvotnopospolnej a otrokárskej spoločnosti*. Bratislava : SPN 1965. 132 s.
- [2] *Antiquitas Romana in monumentis fontanis ac litterrariis*. Bratislava : SPN 1968. 228 s. + 8 príloh.
- [3] *Rímske antické pramene – Fontes Romani Antiqui*. Prešov : FF UPJŠ 1974. 247 s.
- [4] *Systémy datovania pravekých a starovekých dejín*. Bratislava : SPN, 1975, 259 s.
- [5] *Relatívna a absolútna chronológia najstarších spoločenských formácií*. Bratislava : FF UK 1976. 497
- [6] *Dialektika evolúcie a periodizácia najstarších sociálnych formácií*. Prešov : FF UPJŠ 1979. 297 s.
- [7] *Dejiny vedy a techniky*. Košice : UPJŠ, 1988, 128 s.
- [8] *Dejiny staroveku*. Košice : UPJŠ, 1989, 258 s.
- [9] *Rozhanovce v kultúrnych dejinách Slovenska*. Rozhanovce : Obecný úrad, 1994.

Miloslava Bodnárová

Doc. PhDr. Andrej Kovač, CSc.

ANDREJ KOVAČ

Doc. PhDr., CSc.

* 9. február 1930 (Rokytovce, okr. Medzilaborce)

Pôsobenie na fakulte: 1964 – 1995 (1954 – 1978 Pedagogický inštitút v Prešove, neskôr Pedagogická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach)

Pracovisko: Katedra dejín

1980 – 1989 prodekan pre vedecký výskum a zahraničné vzťahy na FF v Prešove UPJŠ v Košiciach

Profesijná biografia:

1954 – 1956, 1960 – 1964 – štúdium na Vyššej pedagogickej škole v Prešove, neskôr na Fakulte spoločenských vied Vysoké školy pedagogickej Univerzity Komenského v Bratislave (dejepis – zemepis)

1971 – PhDr.

1973 – CSc. (kandidátska dizertačná práca *K sociálno-politickým a kultúrnym dejinám Ukrajincov (Rusínov)* východného Slovenska v rokoch 1938 – 1948)

1976 – docent (odbor československé dejiny, habilitačná práca *Príspevok k dejinám Ukrajincov (Rusínov) východného Slovenska (1938 – 1945)*)

Odborný profil:

V jeho vedeckovýskumnej činnosti dominovali zložité procesy transformácie a industrializácie, venoval sa hospodársko-sociálnym aspektom v 20. storočí. Vo vedeckom výskume sa zameriaval na dejiny 20. storočia s dôrazom na vývoj poľnohospodárstva a celej roľníckej problematiky 20. storočia. Podnety k tomu prišli z jeho osobnej skúsenosti – vyrastal v malej dedinke, vnímal tamojšiu poľnohospodársku realitu, neskôr mal možnosť ju pozorovať aj v zahraničí – na Ukrajine, v Tadžikistane, v bývalej NDR, Poľsku, Bulharsku, Rumunsku i v Kanade. V týchto krajinách si ju všimol už cielene, roľnícka problematika ho už zaujímala profesionálne. Porovnával našu a zahraničnú realitu i vývoj, ktorý k nej viedol. Preto aj združstevňovanie československého vidieka chápal ako zložitý, ale aj nevyhnutný proces, ktorého výsledky boli závislé od mnohých faktorov, ako napr. úrovne samosprávneho riadenia, od potreby uvoľňovania pracovných síl pre rodiaci sa priemysel a iné rozvíjajúce sa odvetvia. Výsledky svojho vedeckého záujmu prezentoval v štúdiách, ako *Pro sil's'ke gospodarstvo Pivnično-Schidnoji Slovaččyny naprykinci 30-ch ta v peršij polovyni 40-tych rokiv* (1979), *Vzťah roľníckej a ukrajinskej otázky v severovýchodných okresoch východného Slovenska v rokoch 1944 – 1960* (1987), *Do pytanňa ekonomičnoho rostu i hospodars'koho rozvytku Schidnoji Slovaččyny* (1988), *Niektoré odlišnosti v socialistickom poľnohospodárstve na východnom Slovensku v prvej polovici šesťdesiatych rokov. Československé poľnohospodárstvo v 60. rokoch* (1989), *Špecifiká poľnohospodárstva na severovýchodnom Slovensku v druhej polovici 30. rokov. České a slovenské zemědelství v období mezi světovými válkami* (1992), *Problematika pozemkovej reformy v Šarišsko-zemplínskej*

župe 1940 – 1944 (1994) a mnohé iné. Predmetom jeho vedeckého výskumu boli aj československé dejiny 20. storočia, často so záberom na regionálny aspekt, porov. štúdie ako *Východné Slovensko pred Februárom* (1970), *Rozvoj národnej a demokratickej revolúcie na východnom Slovensku* (1971), *Niektoré aspekty protifašistického odboja na severovýchodnom Slovensku* (1975), *Protifašistický odboj na východnom Slovensku* (1976), *K otázkam periodizácie budovania socializmu na Slovensku* (1984), *Slovenská sloboda a deportácia Židov v roku 1944* (1994); širší záujem svojho vedeckého bádania orientoval na československo/slovensko-ukrajinské vzťahy, venoval sa dejinám Ukrajincov v 19. a 20. storočí so širším záberom na obdobie po roku 1918, najmä dejinám zakarpatských Rusínov-Ukrajincov po roku 1938, pozri štúdie ako *Ukrajinci Prjašivščyny v riadach Červenoji armiji. Vyzvolenňa Prjašivščyny. Šlach do voli [Cesta k slobode]* (1966), *K politike Slovenskej republiky voči Rusinom na základe štátnobezpečnostných spisov Šariško-Zemplínskej župy* (1970), *Ukrajinci Schidnoji Slovaččyny naperedodni Slovac'koho narodnoho povstanňa* (1973), *Postavenie občanov ukrajinskej národnosti v Československu do druhej svetovej vojny, účasť v národnooslobodzovacom boji a na výstavbe socialistickej spoločnosti* (1975), *30 rokiv Kulturnoho sojuzu ukrajins'kych trudaščych ČSSR* (1982), *Povojnový vývoj ukrajinskej otázky v Československu* (1983), *Problémy uhorských Rusínov* (1988), *Rusíni-Ukrajinci a upevňovanie národnostného súladu v Slovenskej republike* (1991), *Slovenskí Rusíni-Ukrajinci v rokoch 1943 – 1945 (alebo dve päťky polstoročného oblúka)* (1994). Výsledky svojho výskumu publikoval aj v monografických prácach [3], [6], [10], v súborných kolektívnych monografických prácach [1], [2], [4], [7], z jeho pera vzišli aj učebnice pre národnostné školy [8], [9].

Pedagogický profil:

V pedagogickej činnosti sa venoval výučbe nasledujúcich disciplín: Metodika dejepisu, Československé dejiny 19. a 20. storočia, Svetové dejiny 19. a 20. storočia, Historický proseminár.

Monografie, knižné práce, učebnice:

- [1] *Čomu, koly i jak?* Prešov 1967, s. 5-36. 2. vydanie Prešov; Kyjev 1992 (spoluautori J. Bača, M. Štec).
- [2] *Tokajik žyve.* Prešov 1974. 63 s. + 6 s. fotodokumentácia (spoluautor).
- [3] *Košický vládny program.* Bratislava 1977. 143 s. + 8 s. obrazová príloha.
- [4] *Príspevky k dejinám KSČ v Humenskom okrese.* Košice 1981, s. 59-102.
- [5] *30 rokiv KSUT, ÚV KZUP.* Prešov 1982, s. 13-44.
- [6] *Tokajik.* Košice 1982. 104 s.
- [7] *50 rokiv Ukrajinského rozhlasového vysielania v Československu.* Prešov 1994. 160 s. (spoluautorka O. Rudlovčáková).
- [8] *Rehionalna istorija. Dopovňujúci teksty dľa 1-ho klasu serednich škil.* Prešov 1991. 51 s.
- [9] *Navčal'ni teksty z istorii rusyniv-ukrajinciv dľa 1 – 3 klasiv serednich škil z ukrajins'koju movoju navčanňa.* Prešov 1993. 151 s.
- [10] *Ol'ka na prahu druhého tisícročia.* Prešov 1994. 40 s. + 14 s. príloha.

Darina Vasiľová

Prof. PhDr. Michal Otčenáš, CSc.

MICHAL OTČENÁŠ

Prof. PhDr., CSc.

17. 4. 1956 (Palúdzka, Liptovský Mikuláš) – 5. 4. 2009 (Prešov)

Pôsobenie na Filozofickej fakulte: 1980 – 2008

Pracovisko: Inštitút histórie

1990 – 1997 – vedúci katedry dejín a archívniectva

1997 – 2003 – prodekan filozofickej fakulty

Profesijná biografia:

1975 – 1980 – vysokoškolské štúdium na FF UPJŠ v Prešove (odbor dejepis – filozofia – občianska náuka)

1981 – PhDr. (FF UPJŠ v Prešove)

1989 – CSc. (FF UK v Bratislave; kandidátska dizertačná práca *Slovenská historiografia v druhej polovici 19. storočia*)

1996 – docent pre slovenské dejiny (FF PU v Prešove;

habilitačná práca *Slovenská historiografia v rokoch 1900 – 1945*)

2003 – univ. profesor (FF PU v Prešove; odbor história; inauguračná prednáška *Historiografia ako historická disciplína*)

Odborný profil:

V svojej práci sa zaoberal slovenskými dejinami, ale v ich rámci najmä slovenskou historiografiou v druhej polovici 19. a prvej polovici 20. storočia. Výskumným zameraním cez viaceré grantové projekty, a publikovanými vedeckými prácami v podstate rozbiehal výskum v oblasti slovenskej historiografie na Slovensku ([2], [4], [5], [9], Martin a slovenská historiografia v druhej polovici 19. storočia. K niektorým otázkam. In: *Martin v slovenských dejinách. Zborník z vedeckej konferencie 13. – 15. novembra 1984 v Martine*, 1986; K dejinám slovenskej historiografie do roku 1945. (Niekoľko poznámok). In: *Slovenské dejiny v dejinách Európy: Vedecké kolokvium 26. – 27. novembra 1996*, 1997; Prešov a slovenská historiografia do roku 1918 (Pokus o stručný náčrt). In: *Zborník príspevkov z konferencie učiteľov dejepisu stredných škôl Košického a Prešovského kraja 26. apríla 2000 v Prešove*, 2000 a iné). Osobitnú pozornosť venoval jednotlivým osobnostiam slovenskej historickej vedy ([6], *Jakub Jakobeus život, dielo a doba. Zborník príspevkov zo seminára venovaného 400. výročiu narodenia Jakuba Jakobeu, ktorý sa konal v Prešove 5. decembra 1991*, 1993; Štefan Mišík a Spiš. In: *Spiš v kontinuite času*, 1996; Poznámky k historickým prácam Jonáša Záborského. In: *Historický zborník 6*. 1996; K historickej spisbe Jána Kollára. In: *Historica*, roč. XLIII, 1996; Sedem listov Daniela Rapanta Františkovi Hrušovskému. In: *Historik Daniel Rapant – život a dielo (1897 – 1988 – 1997)*, 1998 a iné). Popri tom sledoval aj vzťah slovenskej historickej vedy a poľských dejín (Słowacko-polskie kontakty w historiografii. (Zarys). In: *Związki kulturalne polsko-słowackie w dziejach*, 1995; Slovenská historiografia v rokoch 1900 – 1918 o poľskej problematike. In: *Od poznania do zrozumienia. Polacy, Cze-*

si, *Slovacy v XX wieku*, 1999 a iné). Nezaprel sa ani ako pedagóg [2] a tvorca učebnice zo slovenských dejín [8].

Pedagogický profil:

Pedagogické aktivity sústredil na výučbu Slovenských dejín (1780 – 1918), Dejiny slovenskej a svetovej historiografie od najstarších čias po súčasnosť, vo výberových prednáškach to boli Vybrané kapitoly z dejín slovenskej historiografie v 19. a 20. storočí.

Knižné práce:

- [1] *Strminy*. (básnická zbierka) Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1983.
- [2] *Čítanka k dejinám slovenskej historiografie do roku 1918*. Košice : Rektorát UPJŠ Košice, 1991. 297 s.
- [3] *Periodizácia svetových a slovenských dejín*. Prešov : Metodické centrum, 1993. 30 s.
- [4] *Slovenská historiografia v rokoch 1848 – 1918*. Prešov : Metodické centrum, 1993. 56 s.
- [5] *Slovenská historiografia v rokoch 1918 – 1945*. Prešov : Metodické centrum, 1994. 63 s.
- [6] *František Víťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*. Košice : Slovo 1995. 96 s.
- [7] *Štrbské srdce*. (básnická zbierka) Prešov : Prešovská univerzita v spolupráci s vydavateľstvom Royal Unicorn Košice, Spolkom slovenských spisovateľov a Obecným úradom v Štrbe, 2002.
- [8] *Dejepis pre 2. ročník gymnázií – Národné dejiny*. (spoluautori Július BARTL, Ľuboš KACÍREK), Bratislava : Media trade, s. r. o. – Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2002, s. 119-173.
- [9] *Dejiny slovenskej historiografie v rokoch 1848 – 1893*. Prešov : FF PU, 2003. 221 s.

Peter Švorc

Prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc.

LADISLAV TAJTÁK

Prof. PhDr., CSc.

* 27. apríl 1921 (Košice)

Pôsobenie na fakulte: 1959 – 1986 (od 1956 na Vyššej pedagogickej škole v Prešove)

Pracovisko: Katedra dejín

1968 – 1978 vedúci Katedry dejín

Profesijná biografia:

1943 – 1944, 1945 – 1948 – vysokoškolské štúdium na budapeštianskej univerzite (dva semestre), neskôr na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (dejepis – zemepis)

PhDr.

1965 – CSc. (kandidátska dizertačná práca *K otázke vzniku tzv. slovjackeho separatizmu a Dvortsákovo separatistické hnutie na východnom Slovensku 1918*)

1969 – docent (habilitačná práca *Národnodemokratické hnutie na východnom Slovensku v roku 1918*)

1998 – univ. profesor (odbor slovenské dejiny; inauguračná prednáška *Slovenská revolúcia v roku 1918 a východné Slovensko*)

Odborný profil:

Vo vedeckom výskume sa venoval dejinám východného Slovenska, ktoré skúmal v celoslovenskom kontexte, predovšetkým na prelome 19. a 20. storočia. Všímal si národno-politické a sociálno-ekonomické aspekty dejín východného Slovenska, napr. štúdie *Východoslovenské vystaňovalectvo do prvej svetovej vojny* (1961), *Slovenské vystaňovalectvo a migrácia v rokoch 1900 – 1914* (1975), *Vývin, pohyb a štrukturálne zmeny obyvateľstva na Slovensku v predvojnovom období (1900 – 1914)* (1980), *Úsilie maďarských vládncích tried o udržanie Slovenska v rámci Maďarska roku 1918* (1966), *Maďarské snahy o riešenie slovenskej otázky v rokoch 1918 – 1919* (1971). Skúmal i dejiny východoslovenských miest v období počiatkov kapitalizmu, porov. časti v monografiách *Sabinov a okolie* (1962), *Dejiny Prešova* (1965) *Dejiny Rožňavy* (1978), *Dejiny Trebišova* (1982), *Dejiny Vranova* (1992) štúdia *Východoslovenské mestá v období priemyselnej revolúcie* (1973). Pozornosť venoval výskumu robotníckeho hnutia, pričom vo svojich prácach dospel k zásadným, koncepčným poznatkom vo vývoji tohto fenoménu, porov. napr. štúdie *Priemyselná revolúcia na východnom Slovensku a jej sociálne dôsledky* (1974), *Vývoj robotníckeho hnutia na Slovensku na začiatku 20. storočia* (1981), *K otázke ľavicovej opozície v uhorskej a slovenskej sociálnej demokracii a vzniku tzv. Hornouhorskej sociálnodemokratickej strany* (1988). Svojimi prácami vyplňal medzery historického poznania a naznačoval smery ďalšieho výskumu, porov. *K niektorým otázkam koncepcie dejín východného Slovenska obdobia uhorského kapitalizmu* (1977), *K niektorým otázkam interpretácie revolučných rokov 1848 – 1849 na Slovensku* (2000). Svojimi prácami vyvrátil deformujúce názory o východnom Slovensku ako o osobitnom

správnom celku a jeho odlišnej etnicite. V početných príspevkoch dokázal, že isté osobitosti vývoja východného Slovenska sa zneužívali na dezintegráciu slovenského národa. Napr. štúdie *Vývin názorov na historické postavenie východného Slovenska* (1972), *Východné Slovensko ako regionálny fenomén* (2001), *Separatistické a dezintegračné tendencie na Slovensku v 19. a 20. storočí* (2005), *Poznámky k historickým otázkam v diele Ondreja R. Halagu* (2010).

Pedagogický profil:

V pedagogickej činnosti sa venoval výučbe slovenských a svetových dejiny v období novoveku (1848 – 1918) a disciplíne Úvod do štúdia dejepisu. .

Knižné práce:

- [1] *Sabinov a okolie*. Košice 1962. 265 s., (spoluautor).
- [2] *Dejiny Prešova 1 – 2*. Zost. Imrich Sedlák. Košice 1965, (spoluautor).
- [3] *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918*. Acta Facultatis Philosophicae UPJŠ. Monografia 6 – Historica. Bratislava 1972. 159 s.
- [4] Bardejov v období uhorského kapitalizmu 1848 – 1918. In: *Dejiny Bardejova*. Zost. A. Kokuľa, A. Lukáč, L. Tajták. Košice 1975, s. 217-297.
- [5] *Dejiny Trebišova*. Zost. Ladislav Tajták. Košice 1982. 686 s. (spoluautor).
- [6] *Dejiny Vranova*. Zost. Imrich Michnovič. Košice 1992, s. 117-144, (spoluautor).
- [7] *Vznik Československa a východné Slovensko*. Prešov 1992. 32 s.
- [8] *Dejiny Slovenska*. Košice 2003. 67 s.

Darina Vasil'ová a Miloslava Bodnárová

Prof. PhDr. Ferdinand Uličný,
DrSc.

FERDINAND ULIČNÝ

Prof. PhDr., DrSc.

* 18. 8. 1933 (Ploštín)

Pôsobenie na fakulte: 1961 – 1971, 1990 – 2003.

Pracovisko: Katedra dejín

1991 – 1993 – prodekan fakulty

1994 – 1997 – dekan fakulty

1998 – 2003 – vedúci katedry slovenských dejín a archívniectva

Profesijná biografia:

1952 – 1957 – vysokoškolské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, archívniectvo – dejepis. Diplomová práca: *Problém pravosti zakladajúcich privilégií liptovských miest z XIII. a XIV. storočia*. Školiteľ: Alexander Húščava
1969 – CSc. (dizertačná práca: *Osídlenie Šariša v 13. a 14. storočí*.)

1970 – PhDr. (vedný odbor: pomocné vedy historické)

1991 – docent (habilitačná práca: *Dejiny osídlenia Liptova do konca 16. storočia*)

1993 – DrSc. (dizertačná práca: *Dejiny osídlenia Šariša*)

1994 – univ. profesor (odbor: slovenské dejiny, inauguračná prednáška: *Multidisciplinárny postup výskumu osídlenia Slovenska v stredoveku*)

Odborný profil:

Vo vedeckom výskume sa venoval rozličným súčastiam vývoja ľudskej spoločnosti v minulosti, predovšetkým jej sociálnym javom (*Sme národom plebejským?* 1990), spoločenským (*Podiel Rusov, Rusínov na doosídľovaní Slovenska v stredoveku*, 1993), politickým (*Včlenenie Šariša do uhorského štátu*, 1970), národnostným (*K výskumu národnostnej štruktúry stredovekých miest na Slovensku*, 1984) a náboženským (*Superintendencie na východnom Slovensku v 17. – 18. storočí*, 1999) aspektom vzniku, formovania či postupného zániku v dlhšom časovom (*Výsadnosť mešťanov od 13. storočia*, 2001) a dejinnom (*Fenomény slovenských dejín v stredoveku*, 1997) horizonte.

Skúmal, analyzoval a interpretoval formovanie ľudských sídiel: hradov (*Vznik hradov v Šariši*, 1982), miest (*Nitra – mesto v 9. – 12. storočí*, 2002) a dedín (*Zánik dedín v Šariši v 13. – 16. storočí*, 1981). Túto platformu postupne rozširoval na problematiku vývoja sídlitných foriem jestvovania ľudskej spoločnosti v širšom geografickom priestore (*Feudálne majetky Košíc v 14. – 17. storočí*, 1991).

V oblasti pomocných vied historických skúmal parciálne vedecké otázky spájané s chronológiou (*Zavedenie gregoriánskeho kalendára na Slovensku*, 1981), dejinami správy (*K vývinu správy šarišských a zemplínskych miest a mestečiek v 14. – 16. storočí*, 1984), ale predovšetkým s diplomatikou (*Falošná listina údajne kráľa Bela IV. z roku 1237 pre stoličnobelehradských mešťanov*, 2010).

Tetralógii monografických prác o vývoji osídlenia Liptova (*Dejiny osídlenia Liptova do konca 16. storočia*, 1983, 1985, 1987), Šariša (*Dejiny osídlenia Šariša*, 1990), oblasti Uhu (*Dejiny osídlenia Užskej župy*, 1995) a Zemplína (*Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*, 2001) sekundujú štúdie o najrozličnejších súčastiach vývoja ľudskej society (*Slováci v Slovanských starožitnostiach*, 1993, *Najstaršia šarišská a užská šľachta*, 1994, *Polskie wpływy na Slowacjii w sredniowieczu*, 1995, *Východné časti Veľkomoravskej ríše*, 1997, *Problematika metodského kresťanstva na Slovensku*, 1999, *Najstaršia uhorská listina o Slovensku z rokov 1067 – 1073*, 2007, *Vojny sedmohradských kniežat proti uhorským kráľom v 17. až začiatkom 18. storočia*, 2008, *O pôvode a význame slov ves, dedina, mesto*, 2010, *Pôvod a vývoj šľachty a Zlatá bula z roku 1222*, 2010, *Panovník Svätopluk I. – knieža či kráľ?*, 2011, *Etnonymy Sklávoi, Sclavi, Slovieni, Slováci, Slovania*, 2012).

Uplatňujúc multidisciplinárne vedecké postupy predstavil metodologický postup výskumu dejín (*Multidisciplinárny postup výskumu včasnohistorického osídlenia Slovenska*, 1987), ktorý synergickým spôsobom implementuje vedecké postupy rozličných vedných odborov.

Pedagogický profil:

Na akademickej pôde prednášal Slovenské dejiny v stredoveku a Diplomatiu.

Knižné práce:

- [1] *Dejiny Prešova I*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, Múzeum Slovenskej republiky rád, 1965, (spoluautor).
- [2] *Dejiny Trebišova*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, MsNV v Trebišove, 1982, 693 s., (spoluautor).
- [3] *Hanušovce nad Topľou a okolie*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, Okresné vlastivedné múzeum vo Vranove nad Topľou, 1984, 80 s., (spoluautor).
- [4] *Horná Cirocha*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, Východoslovenské múzeum v Košiciach a Vlastivedné múzeum v Humennom, 1985, 621 s., (spoluautor).
- [5] *Dejiny osídlenia Šariša*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1990, 517 s., ISBN 8085174030.
- [6] *Dejiny Gíraltoviec*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo : Gíraltovce : Mestský úrad , 1992, 224 s., ISBN 8023400649, (spoluautor).
- [7] *Dejiny Vranova nad Topľou*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1992, 188 s., ISBN 8085174650, (spoluautor).
- [8] *Dejiny osídlenia Užskej župy*. Prešov : Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, 1995, 351 s., ISBN 808872211X.
- [9] *Dejiny obce Sol'*. Prešov : L.I.M. , 1997, 180 s., ISBN 8096777815, (spoluautor).
- [10] *Dejiny obce Tulčík*. Prešov : Michal Vaško, 1998, 228 s., ISBN 8071651494 (spoluautor).
- [11] *Sečovce*. Prešov : L.I.M. : Mestský úrad : Sečovce, 1998, 193 s., ISBN 8096804383, (spoluautor).

- [12] *Reformácia na východnom Slovensku v 16. až 18. storočí*. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 1998, 179 s., ISBN 8096795112, (spoluautor).
- [13] *Dvorianky*. Dvorianky : Obecný úrad, 2000, 74 s., ISBN 8096842455, (spoluautor).
- [14] *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001, 760 s., ISBN 8096857916.
- [15] *Dejiny obce Moravany*. Michalovce : Excel enterprise, 2002, 287 s., ISBN 8096881221, (spoluautor).
- [16] *Liptovský Mikuláš*. Bratislava : Credo, 2006, 283 s., ISBN 809695038X, (spoluautor).
- [17] *Ploštín*. Liptovský Mikuláš : Tranoscus, 2007, 213 s., ISBN 9788071402732, (spoluautor).

Ferdinand Uličný ml.

RECENZIE/ ANOTÁCIE

Prešov na začiatku 20. storočia

ŠTEVÍK, Miroslav. Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí podľa Sigrayovej vizitácie z roku 1700. In *Spiš. Vlastivedný zborník 6. Spišská Nová Ves : Múzeum Spiša, 2012, s. 92-104.*

Nebýva zvykom písať recenziu na jeden konkrétny príspevok uverejnený v zborníku, avšak štúdia z pera Mgr. Miroslava Števíka *Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí podľa Sigrayovej vizitácie z roku 1700* obsahuje viacero nezrovnalostí a predovšetkým odborných faux-paux, že by jej recenzovanie v rámci zborníka bolo nepomerne obsiahle a zároveň by vrhlo veľmi zlé svetlo na zborník *Spiš* ako celok, čo si táto obnovená publikácia iste nezaslúži.

Mgr. Števík sa vo svojej štúdii dotýka veľmi citlivej a náročnej témy, a to národnostnej otázky na pomerne rozsiahlom území Spiša v 17. storočí, teda pred prvými uvádzanými deklaráciami samotného obyvateľstva, ktoré sú známe až z druhej polovice 19. storočia a ktoré jednoznačne ukazujú pestrú národnostnú štruktúru Spiša nielen ako celku, ale aj jeho jednotlivých obcí. Súčasťou štúdie je príloha vo forme mapy, ktorá má zobrazovať „*Národnostné pomery na Spiši podľa vizitácie spišského prepošta Sigraya z roku 1700*“, ale zároveň zobrazuje tiež domnelé „*predpoklady autora mapy o dominujúcej národnosti v sídle v roku 1700*“.

Azda najväčším nedostatkom spomínanej štúdie a s ňou súvisiacej prílohy je absolútne neodborný prístup autora, ktorý sa usiluje opísať národnostné pomery na Spiši v 17. storočí na základe jedného jediného prameňa – kanonickej vizitácie spišského prepošta Sigraya z roku 1700, pričom originál tohto dokumentu, ktorý tvorí gro jeho štúdie, nikdy nedržel v ruke a pracuje iba s jeho odpisom zo začiatku 20. storočia, ktorý uverejnil vo svojej publikácii J. Hradzsky. Z tohto dôvodu nemohol tento historický prameň podrobiť ani základnej vonkajšej historickej kritike a overiť jeho pôvod, pravosť či neporušenosť, čo by malo byť elementárnou podmienkou napísania každej odbornej historickej práce, zvlášť ak je postavená iba na jednom prameni.

Sporný je taktiež samotný názov i posledná veta príspevku, kde sa dozvedáme, že: „*Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí, ako ich zaznamenala Sigrayova vizitácia z roku 1700, sú vzácnym prameňom k poznaniu ich vývinu od stredoveku po koniec 17. storočia*“. Kanonická vizitácia spišského prepošta Sigraya z roku 1700 však nič nehovorí o národnostných pomeroch na Spiši v 17. storočí ako celku a už vôbec nič sa z nej nedozvieme o ich vývine, tobôž nie od stredoveku. Táto vizitácia zachycuje aktuálny stav spišských farností v poslednom roku spomínaného storočia. A napriek tomu, že kanonické vizitácie sú vskutku veľmi vzácnymi historickými prameňmi, sú zároveň aj prameňmi ovplyvnenými subjektivitou vizitátora i tých, ktorí mu poskytovali informácie, ako aj všeobecnou politicko-spoločenskou situáciou v danom období.

Napriek tomu autor príspevku nepodrobil ním skúmaný odpis tzv. Sigrayovej vizitácie z roku 1700 ani základnej vnútornej historickej kritike a všetky údaje týkajúce sa národnostnej štruktúry obyvateľstva v nej považuje bezprecedentne za pravdivé. Je pritom veľmi neštandardné, že neuskutočnil ani elementárnu historickú komparáciu spomínanej kanonickej vizitácie so zachovanými historickými prameňmi z prelomu 17. a 18. storočia, a najmä s nasledujúcou vizitáciou toho istého spišského prepošta Sigraya z roku 1711, ktorá sa v národnostnej otázke dostáva pri viacerých spišských obciach s predchádzajúcou vizitáciou do kontroverzií.

Veľkým nedostatkom štúdie je taktiež fakt, že je úplne vytrhnutá z historického kontextu a vôbec nezohľadňuje ukazovatele, ktoré mali v tomto období zásadný vplyv na demografický vývin ako napr. živelné pohromy, epidémie a najmä náboženské konflikty, po ktorých boli viaceré obce takmer vyľudnené a ktorých súčasťou bola aj tzv. rekatolizácia so všetkými jej dôsledkami, vrátane tých národnostných.

Štúdia má podstatné nedostatky aj v samotnej metodike práce autora. Ako príklad môžeme uviesť, že zatiaľ čo pri Markušovciach je pre neho dostatočným dôvodom na uvedenie maďarskej národnosti existencia kaštieľa a šľachtického rodu Máriássyovcov, pri iných obciach nie je pri určovaní národnosti šľachtické sídlo vôbec reflektované. Navyše sa zo štúdie nedozvieme metodiku, na základe ktorej určoval autor domnelú „dominujúcu národnosť“ v obciach, ktoré sa v odpise kanonickej vizitácie spišského prepošta Sigraya z roku 1700 nespomínajú. V poznámke č. 53 sa síce môžeme dočítať, že autorove domnienky sú výsledkom „štúdia dobových prameňov“, avšak ani jeden takýto prameň tu nie je uvedený. Príloha vo forme mapy je tak len súhrnom opisu odpisu kanonickej vizitácie spišského prepošta Sigraya z roku 1700 a nijako nevysvetlených a nepodložených autorových domnienok o národnosti obyvateľstva v spišských sídlach v 17. storočí. Absolútnym paradoxom však je, že ani táto príloha sa nie vždy zhoduje so záverečnými zisteniami autora v texte, ktorý napr. v bode Ad 2 píše, že: „menším počtom boli Slováci zastúpení aj v mestskom prostredí (napr. Spišská Nová Ves, Spišské Podhradie, Spišské Vlasy, Kežmarok)“, avšak podľa mapy tieto mestá obývajú „Nemci (Germani, Saxones)“.

Na záver musíme konštatovať, že štúdia Mgr. Števíka Národnostné pomery na Spiši v 17. storočí podľa Sigrayovej vizitácie z roku 1700 nezodpovedá základným štandardom odbornej vedeckej historickej práce, čo by pri uverejnení v recenzovanom zborníku vedeckej inštitúcie malo byť jej základnou podmienkou, zvlášť ak ide o citlivé témy, ktoré sú dodnes živo diskutované a môžu podnecovať xenofóbne a intolerantné správanie určitých skupín obyvateľstva.

Milica Majeriková-Molitoris

Gabriela DUDEKOVÁ a kol. *Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí.* Bratislava : Historický ústav SAV, 2012. 264 strán. ISBN978-80-89396-21-4

V dejinách miest sa neraz sústreďuje obraz dejín celej krajiny, prípadne národa, len v akejsi koncentrovanej a možno i jasnejšej podobe. Obsiahnuté je v nich napätie doby, jej premeny, jej pokojné obdobia, úspechy mestskej komunity prípadne aj jej prehry – rovnako ako v široko koncipovaných dejinách štátu či národného spoločenstva. O to viac takéto konštatovanie platí pri veľkých mestách, ku ktorým môžeme z hľadiska stredoeurópskej reality priradiť Bratislavu – dlhé roky neoficiálne hlavné mesto Slovenska a Slovákov. Pravda, kým sa z nej takéto mesto stalo, prešli dlhé desaťročia i storočia. Až začiatok 20. storočia pripravil podmienky na takýto významný prerod „krásavice na Dunaji“. K tomu sa však musela skončiť prvá svetová vojna a rozpadnúť rakúsko-uhorská monarchia a na jej troskách v závere roku 1918 vzniknúť úplne nový štát – Československá republika.

Každá premena nesie v sebe dramatický potenciál, ide len o to, či sa udeje naraz – revolučne, alebo len pomaly, postupne, evolučným vývojom. V prípade Bratislavy, ale aj ďalších miest na Slovensku to v roku 1918 a 1919 bola premena náhla a radikálna, ktorá obyvateľov mesta bez ohľadu na ich národnosť, konfesionalitu či sociálne postavenie zaskočila. Pravda, nie všetkých rovnako. Väčšinu Slovákov v pozitívnom zmysle, Maďarov, Nemcov, Židov zas naopak. Z nemecko-maďarského mesta sa odrazu Bratislava stala aj mestom slovenským, a v krátkom čase mestom, ktoré sa pretváralo na centrum slovenského politického, ekonomického i kultúrneho života, na nepísané hlavné mesto Slovenska a Slovákov.

Takéto premeny, pravdaže, vždy priťahovali pozornosť bádateľov z oblasti spoločenských vied, historikov nevynímajúc. Poskytujú totiž oveľa širší základ pre štúdium ľudských pováh, reakcií, správania sa v záťažových situáciách, pomáhajú odhaľovať mechanizmy, ktoré hýbu spoločnosťou, dynamizujú jej konanie i vývoj. Aj keď každá doba má svoje špecifiká, pri takýchto radikálnych zmenách sú badateľné aj všeobecne platné a fungujúce mechanizmy, ktoré sa v podstate prejavujú v každej dobe, pravda so špecifikom danej doby.

Toto bolo aj cieľom bádateľského kolektívu vedeného Gabrielou Dudekovou, ktorá v spolupráci s ďalšími jedenástimi autormi sledovala premeny Bratislavy po zániku Rakúsko-Uhorska a vzniku ČSR, keď bolo toto mesto začlenené do štátneho rámca nástupníckeho štátu. S tým veľa obyvateľov Bratislavy vôbec nerátalo, čo sa prejavilo aj v ich každodennom živote. Prvá zmena, ktorá nemohla nikomu uniknúť zo zreteľa, bola zmena pomenovania mesta. Z mesta Pressburg, Pozsony, Prešporok sa stávalo mesto Bratislava. A nebolo to len o zmene – o poslovenčení mena. O tom všetkom, čo sa v Bratislave následne odohrávalo, píše jednotliví autori.

Kniha *Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí* je rozdelená do štyroch tematických celkov. Prvý má názov *Obraz a reprezentácia mesta*. Úvodnú kapitolu napísali **Gabriela Dudeková** a **Elena Mannová** a nazvali ju *Komu patrí Bratislava? Multietnické mesto ako miesto lokálnej, národnej a nadnárodnej reprezentácie*. Ide o teoretický príspevok, v ktorom sa autorky zaoberali otázkami, komu vlastne Bratislava patrila, resp. patrí? Ukázali, že odpoveď na zdanlivo jednoduchú otázku nie je až taká jednoduchá, a to o to viac, že ide o multietnické mesto, ktoré si svojím spôsobom „privlastňovali“ všetky skupiny jeho obyvateľstva. Sledovali aj zmenu významu mesta, jeho prechody od provinčného mesta k metropole, ale aj naopak, a tiež proces, ako sa vlastne Bratislava stávala skutočným hlavným mestom. Obe autorky tu ukázali vysokú zaujatosť problémom a erudovanosť. Ich kapitola môže poslúžiť ako isté metodologické východisko aj iným autorom, ktorí sa budú zaoberať dejinami toho-ktorého mesta. Podobne skôr metodologický charakter má kapitola **Jozefa Tancera** *Obraz nie odraz. Reprezentácie mesta ako výskumný problém*. J. Tancer sa pokúsil hľadať odpoveď na otázku vzťahu mesta a jeho obrazu na konkrétnom príklade Bratislavy. Zdôraznil, že obrazy mesta nám nesprostredkujú skutočnosť ako takú, ale len isté videnie mesta či už z pohľadu historika, človeka, ktorý v meste v istej dobe žil, návštevníka mesta apod. Mesto sa potom javí inakšie v každom z týchto jeho obrazov. Ale aký význam to má

pre skutočné – pravdivé poznanie mesta a jeho dejín? Autor cez rad príkladov analyzuje tento metodologický, ale aj praktický problém historického výskumu.

Lubomír Lipták je autorom tretej kapitoly *Bratislava ako hlavné mesto Slovenska*. Pôvodne nebola písaná pre túto knihu, ale pre nemecky (2000) a anglicky (2002) hovoriaceho čitateľa a v slovenčine vyšla už len po smrti jej autora. Čas jej neubral na aktuálnosti. Naopak, bolo šťastným riešením zostavovateľky, že do knihy zaradila aj Liptákov text. V ňom autor sleduje postupné premeny Bratislavy a jej smerovanie k hlavnému mestu Slovenska. Pravda, nebolo to celkom zásluhou tohto mesta, ale najmä zmien geopolitického významu, ktoré zasiahli tradičnú podobu strednej Európy a rozdrobili ju na menšie štátne celky. Vytvorili sa tak podmienky, ktoré dali možnosť Bratislave na jej premenu na hlavné mesto. E. Lipták ukázal, že to bol rozporuplný proces, ktorý „miešal karty“ samotným starousadlíkom, tí za istých okolností (v rámci habsburskej monarchie) vítali posilnenie pozícií ich mesta, za iných okolností (vznik ČSR) ich táto skutočnosť veľmi netešila.

Druhý blok má jednoduchý názov – *Pressburg / Pozsony / Prešporok – Bratislava*. Aj v ňom sú zaradené tri kapitoly. **Ingrid Kušniráková** v kapitole *Mecenáši, dobrodinci a patróni. Komemoratívna kultúra uhorských spoločenských elit v Prešporoku raného novoveku* píše o premenách mesta pod vplyvom tu sídliačich a meniacich sa cirkevných i svetských elit. **Gabriela Dudeková** analyzuje reprezentatívne publikácie o Bratislave z prelomu 19. a 20. storočia v kapitole nazvanej *Druhé mesto Uhorska. Mentálne obrazy Prešporoka na prelome 19. a 20. storočia v reprezentatívnych publikáciách*. Autorka sa zaoberá rozdielnym vnímaním Bratislavy predstaviteľmi jednotlivých etník, ktoré v meste žili a tým ako ju ďalej prezentovali. Nemci sa usilovali uchovávať svoje kultúrne tradície v symbióze so zdôraznením svojej lojality voči Uhorskému kráľovstvu, Maďari sa zas usilovali premeniť Bratislavu na centrum maďarskej kultúry a zdôrazniť, že je dôležitým mestom maďarského národného štátu. Slováci sa k slovu dostávali až neskôr, najmä po vzniku ČSR, no k Bratislave si aj vtedy ešte len vytvárali pozitívny vzťah. **Blanka Mongu** je autorkou kapitoly nazvanej *Od Pressburgu k Bratislave. Obraz „dunajskej metropoly“ v nemeckojazyčnej tlači (1920 – 1924)*. V nej si všimá, ako nemecké obyvateľstvo mesta vnímalo Bratislavu po vzniku ČSR, ako ju interpretovalo, opisovalo a reagovalo na problémy, ktoré sa v meste vyskytli. Podľa jej zistenia, v dobovej tlači miestni Nemci sa neutiekali k „starým dobrým časom“, ale všimli si rast mesta, jeho aktuálne postavenie a pod.

Ďalšie prehĺbenie poznatkov o Bratislave prináša tretí blok *Význam a status: provincia alebo metropola?* Aj v ňom sú zaradené tri kapitoly. **Henrieta Moravčíková** napísala kapitolu *Premeny obrazu mesta. Storočie plánovania a výstavby Bratislavy*, **Anna Falisová** spolu s **Gabrielou Dudekovou** sú autorkami kapitoly *Úroveň zdravotníctva ako znak veľkomesta. Plusy a mínusy zdravotníckej starostlivosti v Prešporoku / Bratislave* a **Štefan Gaučík** napísal kapitolu *Sociálno-kultúrne a verejnoprospešné stratégie finančných elit 1867 – 1945. Bratislavská prvá sporivá banka verzus Slovenská banka*. Kým sa H. Moravčíková zaoberá architektonickým vývinom mesta, kde opisuje postupný rast mesta, budovanie jeho infraštruktúry, A. Falisová a G. Dudeková si všímajú sociálne pomery, a to s akcentom na zdravotníctvo v meste, jeho úroveň a služby, ktoré dokázalo svojim občanom poskytnúť.

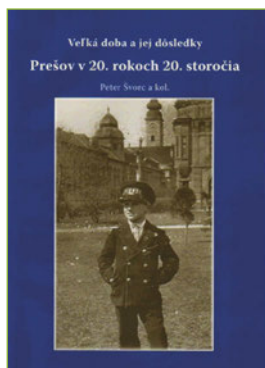
Posledný blok *Bratislava – obraz hlavného mesta Slovenska* reprezentujú príspevky **Dušana Kováča** *Bratislava v oficiálnej propagande Slovenského štátu (1939 – 1945)*

a **Maríny Zavackej** *Premalovať! Režimový obraz Bratislavy na prelome štyridsiatych a päťdesiatych rokov 20. storočia*. D. Kováč sleduje, aké miesto zabrala Bratislava v ľudáckej tlači a propagande a ako sa s jej dejinami vyrovnávala vtedajšia propaganda, keďže mesto nebolo veľmi poplatné ľudákom i napriek tomu, že sa stalo hlavným mestom slovenského štátu. M. Zavacká svoj záujem posunula na záver 40. a začiatok 50. rokov, v ktorých Bratislava, tak ako celý štát, prechádzala závažnými politickými premenami. Z krátkeho demokratického obdobia vhupla po februárovom komunistickom prevrate v roku 1948 do diktatúry československého proletariátu, ktorá si žiadala zásadné zmeny v politickom, hospodárskom, kultúrnom, spoločenskom živote mesta. M. Zavacká pripomína vytváranie nových revolučných tradícií, ktorých však mala Bratislava ako hlavné mesto žalosťne málo.

Kniha *Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí* predstavuje vydarený ponor do života nášho najväčšieho mesta v dvojstoročnom časovom rozpätí. Nie je to kniha, ktorá by chcela úplne a detailne mapovať dejiny Bratislavy. Sústreďuje sa skôr na mentálne dejiny mesta, na vytváranie obrazu o meste v rôznych podmienkach jej historického vývoja a príčin, ktoré formovanie takého či onakého obrazu podmieňovali. Vlastne ide o knihu s netradičným prístupom k dejinám mesta, knihu, ktorá podnecuje celý rad otázok, ale aj nabáda pozrieť sa na minulosť nielen zo zaužívaných zorných uhlov. A v tom je aj jej veľký prínos pre slovenskú historiografiu.

Peter Švorc

ŠVORC, Peter a kol. *Veľká doba a jej dôsledky. Prešov v 20. rokoch 20. storočia*. Prešov : FF PU v Prešove, 2012. 252 s. ISBN 978-80-555-0465-0

Mesto Prešov v dejinách bolo a v súčasnej dobe je významným centrom severovýchodného Slovenska, či už hospodárskym, ale aj správnym. Ľuďom poskytovalo živobytie, prácu, vzdelanie aj oddych, preto bolo samozrejmé, že ľudia priťahovali. V minulosti sa tu odohrávali udalosti zasahujúce nielen život obyvateľov mesta, alebo širšieho okolia, ale ktoré mali aj celoštátny význam, a rovnako celokrajinské, ba dokonca aj medzinárodné udalosti našli odozvu u miestneho obyvateľstva ovplyvňujúc ich život, ale aj život samotného mesta, či už v dobrom, alebo v zlom. Práve skúmaniu týchto udalostí v prvej polovici 20. storočia sa venovala Katedra dejín Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach so sídlom v Prešove, predchodca Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity.

Predkladaná kolektívna monografia je dielom práve pracovníkov uvedeného inštitútu. V roku 2008 vypracoval kolektív vedený prof. PhDr. Petrom Švorcom, CSc., výskumný projekt s názvom *Multikultúrny a multietnický charakter východoslovenských miest a jeho vplyv na zlomové udalosti v ich dejinách 19. a 20. storočia (Šarišská župa)*. Výsledky ich výskumov a práce sú publikované práve v tejto monografii, ktorá predstavuje – ako to je spomenuté v úvode – „sondu do prelomového obdobia nielen prešovských, ale aj európskych dejín, keď skončila 1. svetová vojna, rozpadla sa rakúsko-

-uhorská monarchia a vznikla Československá republika. Bola to veľká udalosť, ktorá zásadne zmenila aj život v Prešove“. Monografia – ako sa ďalej uvádza – nepredstavuje ucelený obraz Prešova v tomto období, nemapuje všetko, nie sú to úplné politické, ani sociálne dejiny, ide len o sondu písomného charakteru.

Na monografii participovalo celkom sedem autorov. Prvou štúdiou je príspevok vedúceho autorského kolektívu **prof. PhDr. Petra Švorca, CSc.**, pod názvom *Prešov v prevrate 1918 – 1919 a po ňom* (s. 11-68). Ako je v názve uvedené, príspevok je venovaný prvým povojnovým rokom po ukončení prvej svetovej vojny. V úvode ale autor predstavuje situáciu v Prešove už počas trvania prvej svetovej vojny. Prešov, aj keď bol mestom etnicky slovenským, pred vojnou bol vnímaný skôr ako maďarské mesto, keďže stredné a vyššie vrstvy obyvateľstva sa hlásili práve k maďarskej národnosti. Z politického hľadiska bol zas Prešov vnímaný ako oporné miesto uhorskej politiky, ako centrum, z ktorého bolo možné úspešne realizovať maďarizačný proces na severovýchodnom Slovensku. V tejto časti sa uvádza, ako reagovali obyvatelia mesta na jednotlivé vojenské udalosti, potom už autor prechádza do roku 1918, keď sa vojna blížila ku koncu. Vo verejnosti v tom čase rezonovali všetky udalosti, nesúce čo i len najmenšiu stopu mierových aktivít. V druhej polovici roku 1918, keď sa situácia na frontoch začala zhoršovať, v Prešove ešte nikde neboli viditeľné obavy z novej monarchie a jej prípadného rozpadu. Na jeseň tohto roku sa ale čoraz častejšie dostávali na povrch úvahy o snahách vytvoriť spoločný česko-slovenský štát. Obrat v meste Prešov nastal až v októbri 1918, aj napriek zosilnenému maďarskému nacionalizmu. Ďalšia časť s názvom *Prevrat* je venovaná udalostiam od konca októbra 1918, keď po správach o vzniku ČSR, o konci vojny a o prevzatí moci v Uhorsku Mihály Károlyim vznikla aj v Prešove tzv. Prešovská (Maďarská) národná rada, ktorá sa snažila udržať poriadok v meste. V tom čase sa do popredia dostáva čoraz jasnejšie skutočný slovenský charakter mesta. Vznikli aj ďalšie národné rady: Karpatoruská, Východoslovenská, župná, ale Slovenská len v neďalekom Solivare. Predseda Východoslovenskej národnej rady Viktor Dvortsák v decembri 1918 v Košiciach vyhlásil Slovenskú ľudovú republiku, ktorej hlavným mestom mal byť práve Prešov a ktorá sa hlásila k spolupráci s novovzniknutou Maďarskou republikou. Tento štátny útvar však existoval len do príchodu československých vojsk na východné Slovensko, ktoré Prešov obsadili 28. decembra 1918. Nasledujúce dni priniesli do života mesta radikálne zmeny; viacerí úradníci rezignovali, v januári 1919 nastúpil do funkcie nový župan dr. Pavol Fábry, ktorý pristúpil k radikálnym opatreniam s cieľom presadiť československú štátnu moc. V úradoch, v školách aj v cirkvi sa síce maďarský jazyk naďalej používal, ale neskôr sa postupne začínajú o pracovné miesta zaujímať miestni Slováci a Rusíni. Kapitola *Prešov v novom ohrození* len stručne zhrňuje príchod vojsk maďarskej Červenej armády do Prešova a založenie Slovenskej republiky rád, keďže práve tejto téme je venovaný druhý príspevok. Úvodná štúdia prof. Švorca sa končí predstavením procesu upevnenia československej štátnej moci v Prešove po páde Slovenskej republiky rád, keď už v jeseni 1919 sa život Prešova a Prešovčanov začína dostávať do normálnych koľají. Ani napriek mnohým opatreniam sa ale nepodarilo posilniť slovenský charakter mesta, maďarskosť Prešova bola stále evidentná. Príspevok sa končí predstavením *Správy mesta*.

Autorom ďalšej štúdie je **PhDr. Martin Ďurišín, PhD.**, jeho príspevok sa volá *Prešov a „Slovenska Radova Republika“ (1919)* (s. 69-94). Obyvateľstvo východného Slovenska bolo od konca prvej svetovej vojny do polovice roku 1919 svedkom piatich štátoprávných zmien, pričom jednou z týchto zmien bolo vyhlásenie Slovenskej republiky rád (SRR)

16. júna 1919 práve v Prešove. Po skončení prvej svetovej vojny sa územie horného Uhorska dostalo do záujmovej sféry dvoch formujúcich sa štátov. Medzinárodné spoločenstvo akceptovalo ČSR a jej predbežné hranice a Maďarsko sa muselo mocensky stiahnuť z tohto územia, ale pociťovalo to ako krivdu a chcelo dokázať, že tento akt nezodpovedá požiadavkám tu žijúcich obyvateľov, preto iniciovalo protesty. Preto bola založená aj Slovenská ľudová republika a napokon i SRR. Bolševická Maďarská republika rád vznikla už 21. marca 1919, reakciou na to bolo vyhlásenie štatária na Slovensku. Začiatkom júna sa už k Prešovu približovala maďarská Červená armáda, čo vyvolalo sprísnenie bezpečnostných opatrení. Napokon však v noci zo 7. na 8. júna 1919 opustili československé vojská Prešov a 8. júna prišiel pancierový vlak s prvými vojakmi maďarskej Červenej armády. Autor v kapitole s názvom *Prešov v tieni Maďarskej republiky rád* opisuje príchod maďarských vojsk do Prešova a prvý týždeň pôsobenia bolševikov v meste. V ďalšej kapitole sa zaoberá prípravami založenia nového štátu a vyhlásením SRR z balkóna prešovskej radnice, ktoré sa udialo 16. júna 1919. Ako autor píše: „*Slovenská republika rád vznikla teda ako núdzový variant pre potrebu udržania sa bolševickej prohunganistickej moci na území Slovenska ... Bola iba politickým subsystémom Uhorskej (maďarskej) republiky rád.*“ Predsedom Revolučnej vlády sa stal Čech, Antonín Janoušek, preto, aby „*SRR nebola vnímaná ako pokus o reštauráciu Uhorska skrytú pod pláštom svetovej proletárskej revolúcie*“. Autor sa venuje opisu ďalších udalostí, ktoré sa odohrali v Prešove počas existencie SRR, až do jej zániku, keď jej vláda 1. júla 1919 opustila Slovensko, jej vojsko odišlo z Prešova v noci z 1. na 2. júla 1919. O niekoľko dní sa do Prešova vrátil župan Fábry a bola obnovená československá štátna moc.

Školstvo v 20. rokoch 20. storočia je témou príspevku **PhDr. Nadeždy Jurčišinovej, PhD.**, s názvom *Prešovské školstvo v prvých rokoch po vzniku Československa (s. 95-134)*. Ako autorka uvádza, prešovské školstvo má svoje počiatky v 15. storočí, odvtedy prešlo mnohými zmenami, ktoré boli ovplyvnené najmä dobovými udalosťami. Podobne to bolo aj v roku 1918 pri vzniku ČSR, keď zmeny nastali v ľudových, meštianskych, ale aj stredných školách. Priebeh týchto zmien diktovala spoločensko-politická klíma v Prešove a na východnom Slovensku. Zmeny v školstve zabezpečoval v celej Šarišskej župe školský inšpektorát so sídlom v Prešove, zriadený v roku 1919. Školským inšpektorom sa stal Pavol Gallo a očakávalo ho hneď niekoľko dôležitých úloh: vyriešiť problém nedostatku profesorov a učiteľov orientovaných pročeskoslovensky, vyriešiť absenciu nových učebníc a učebných osnov, pracovných priestorov a prostriedkov. Najzložitejším problémom však bolo riešenie personálneho problému, kvôli nedostatku učiteľov ovládajúcich spisovnú slovenčinu. Učiteľia mali zložiť sľub vernosti novej republike, v opačnom prípade boli prepustení. S personálnou otázkou úzko súvisel ešte jeden problém – poslovenčenie učiteľov. Ako sa školskému inšpektorovi darilo riešiť tieto úlohy v prvom roku, to sa dozvedáme z prvej kapitoly s názvom *Nová štátna moc v Prešove a začiatok poslovenčenia miestnych škôl*. Činnosť a snahy Galla boli na istý čas prerušené príchodom maďarskej Červenej armády do Prešova. Činitelia SRR chystali revolučné zmeny v kultúre aj v školstve, ľudovými komisármi pre školstvo sa stali Václav Suk a Edmund Krompašký. Po zániku SRR Pavol Gallo mohol pokračovať v začatej práci. Ďalšia kapitola pod názvom *Obnova československej moci a prešovské školy* popisuje jeho činnosť a zároveň aj prešovské školy. Autorka predstavuje väčšinu škôl v Prešove, najprv ľudové a meštianske školy, potom stredné školy, Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v., učiteľské ústavy, napokon odborné a učňovské školy.

Nasledovný príspevok **doc. PhDr. Libuše Frankovej, CSc.**, má názov *Spoločensko-kultúrny život Prešova v 20. rokoch 20. storočia (s. 135-166)*. Vznikom ČSR sa aj obyvateľom východného Slovenska naskytili priaznivejšie podmienky, aby sa zapojili do spoločensko-kultúrneho života. V Prešove národný život v rokoch 1918 – 1919 takmer neexistoval, vznik nového štátu prijímali stredné a vyššie vrstvy negatívne. Po vzniku ČSR sa Prešov stal znovu centrom kultúrneho diania v Šariši, aj keď to bol neraz zložitý proces. Autorka rozdelila spoločensko-kultúrny život do niekoľkých oblastí, ktorým sa potom zvlášť venuje. Sú to kultúrno-osvetová činnosť, literárny život, novinárstvo, knižná kultúra a divadelný život. Pri kultúrno-osvetovej činnosti spomína autorka zriadenie *Okresného osvetového zboru v Prešove*; zriadenie *Mestskej osvetovej komisie*; založenie spolku *Sokol*, neskôr *Telovýchovnej jednoty Sokol v Prešove*; zriadenie *Československej besedy v Prešove*, ktorá organizovala večierky, prednášky, výstavy, koncerty, divadelné predstavenia, plesy, atď. Táto beseda sa neskôr pretvorila na *Miestny odbor Matice slovenskej v Prešove*. Do tejto sféry ďalej patrili: *promaďarský Spoločenský spolok*; *Priemyselny domov v Prešove*; *Československý Červený kríž*; *Odbor Živeny*, *Spolku slovenských žien v Prešove*; ale aj ukrajinský ženský spolok *Prosvita*. Čo sa literárneho života týka, tak je uvedená tvorba viacerých autorov, prostredníctvom ktorých sa šarišský región postupne zapájal do slovenského literárneho života. Boli to Belo Klein-Tesnoskalský, Mária Kočanová, Jozef Tomášik-Dumín, Anton Prídavok, Andrej Kostolný, atď., ale aj autori píšuci po rusínsky: Ivan Kizak, Mikuláš Beskid, Irena Nevecká, Dionýz Zubrický; a po maďarsky: Ľudovít Frenyó, Samuel Wallentínyi, Ernest Sebesi. Literatúra sa na východnom Slovensku začala rozvíjať najmä v periodikách *Slovenský východ*, *Šarišské hlasy a Slovenský svet*. Novinárstvo je spomenuté len v krátkosti, keďže ďalší príspevok monografie je venovaný práve slovenskej tlači v 20. rokoch v Prešove. Sekcia *Knižná kultúra* sa venuje zakladaniu knižníc, kým posledná časť sa zaoberá rozvojom divadelného života; kým najprv sa ľudia venovali len ochotníckej divadelnej činnosti, postupne sa na divadelnom živote začínajú podieľať aj študenti, aj príslušníci národnostných menšín, konali sa predstavenia profesionálnych divadiel z Košíc, Bratislavy a iných scén a od konca 20. rokov zohralo dôležitú úlohu pri spoločensko-kultúrnom živote aj bábkové divadlo.

Novinárstvu sa venuje ďalšia štúdia pod názvom *Slovenská tlač v Prešove v 20. rokoch 20. storočia (s. 167-204)*, ktorej autorom je **PhDr. Ján Džujko, PhD.** Slovenské novinárstvo stálo na konci prvej svetovej vojny na pokraji zániku, čo bolo spôsobené najmä zhoršenými podmienkami vydávania tlače, cenzúrou, perzekúciami, konfiškáciami novín a časopisov, nedostatkom financií, vysokými výrobnými nákladmi a preto aj vysokými cenami, malým množstvom čitateľov aj prispievateľov, atď. Slovenské novinárstvo nemalo na východnom Slovensku takmer žiadnu tradíciu, prvé noviny vyšli v roku 1919, bol to časopis *Slovenský východ*. V Prešove vychádzal len týždenník *Naša zastava* v šarišskom nárečí, ale aj ten bol v službách Budapešti. Až po nastolení československej štátnej moci boli vytvorené vhodné podmienky pre vznik prvých slovenských novín a časopisov, keď začal vychádzať týždenník *Šarišské hlasy*. Novinárstvo sa rozvíjalo pomaly a vo vývoji mu bránili i ďalšie udalosti, napr. príchod maďarskej Červenej armády a vyhlásenie SRR, vtedy sa objavila *Naša červená zastava*, ako tlačový orgán SRR. Po stabilizácii politických, hospodárskych a kultúrnych pomerov na východnom Slovensku sa zlepšili podmienky aj pre novinárstvo, do roku 1929 vychádzalo veľa slovenských, ale aj niekoľko inojazyčných periodík. V medzivojnovom období sa tak Prešov stal centrom nielen východoslovenského, ale aj celoslovenského novinárstva.

Tlač bola sformovaná do dvoch kategórií: časopisy podporované politickým orgánom a tlač vydávaná rôznymi organizáciami a spolkami. V príspevku sú predstavené mnohé noviny a časopisy, ktoré vychádzali v Prešove; najprv politické: *Šarišské hlasy*, *Gazdovské noviny*, *Slovenská pravda*, *Zástava* (neskôr *Slovenská zástava*), *Šarišské noviny*, *Východný Slovák*; potom záujmové: *Slovenský hostinský kaviarnik* (neskôr *Slovenský malohostinský*, *Slovenský hostinský*), *Vestník kominárskych pomocníkov*, *Mlynárske listy – Molnárok lapja*, *Holič – Borbély*, *Nimrod*, trojjazyčné *Slovenské mlynárske noviny* a *Slovenské pekárske noviny*, dvojjazyčné *Kníhkupec a papiernický obchodník* a *Slovenský drevársky priemysel*, ďalej *Agra*, *Svojpomoc* a i..

Priemyslu v Prešove sa venuje príspevok *Priemysel v Prešove a jeho premeny v 20. rokoch 20. storočia* (s. 205-226), ktorého autorom je **PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.** Na začiatku uvádza: „*Samotný Prešov v priebehu druhej polovice 19. storočia i napriek úsiliu jeho predstaviteľov stále viac zaostával v budovaní priemyselných kapacít*“. Dôvodov bolo viac: mesto sa nachádzalo mimo Košicko-bohumínskej železničnej trate, dôležitej dopravnej tepny, chýbali nerastné suroviny, úrodná poľnohospodárska pôda, aj voľné finančné prostriedky. To, ale aj niekoľko iných faktorov spôsobilo, že na konci prvej svetovej vojny zostal Prešov bez výrazných priemyselných podnikov. Najdôležitejším výrobným odvetvím tak pre obyvateľstvo zostalo poľnohospodárstvo a služby, najväčšími zamestnávateľmi boli parný mlyn vo Veľkom Šariši, závod na výrobu solí, tehelne a kníhtlačiareň A. Kóscha. Až koncom roku 1919 bolo badateľné určité oživenie aj v oblasti výroby v Prešove, keď sa objavili nové spoločnosti, spolky a dielne, ktoré mali byť nádejou na zvýšenie zamestnanosti popri starších existujúcich firmách. Priemyselné podniky rozdelil autor do troch kategórií: staršie podniky činné už v období pred rokom 1914; staršie podniky prechádzajúce transformáciou v dôsledku spoločenských zmien, a priemyselné podniky vznikajúce po roku 1918. Autor v príspevku uvádza pôsobenie niekoľkých vybraných priemyselných podnikov zo všetkých kategórií. Sú to *Prešovská električná akciová spoločnosť*, kníhtlačiarne, *parný akciový mlyn vo Veľkom Šariši*, v liehovarníctve *Priemyselná rafinéria liehu* a *Účastinná spoločnosť Unitas*, *Automobilová spoločnosť v Prešove* a malé prešovské podniky, napr. drevárske podniky, tehelne a soľnobanský závod. Aj napriek propagácii, podpore miestnej správy a hľadaniu nových možností vstupovali Prešov a jeho okolie do 30. rokov ako prevažne poľnohospodársky región bez výraznejších priemyselných kapacít.

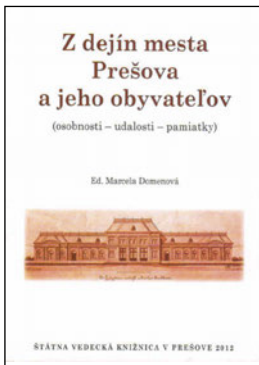
Posledný príspevok, ktorého autorom je **PhDr. Peter Kovaľ, PhD.**, má názov *Gréckokatolícka cirkev v Prešove v 20. rokoch 20. storočia* (s. 227-240). Po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie sa menili aj diecézne hranice, výnimkou nebola ani gréckokatolícka cirkev, ktorej veriaci sa sústreďovali prevažne na východe Slovenska a patrili pod biskupstvá v Mukačeve a Prešove. Pod vplyvom maďarizačného tlaku na začiatku 20. storočia sa gréckokatolícka cirkevná hierarchia čoraz viac odcudzovala slovenským a rusínskym veriacim, podieľala sa na maďarizácii priamo i nepriamo. Najpočetnejšou zložkou gréckokatolíckych veriacich boli Rusíni, táto cirkev sa vnímala ako prioritne rusínska, a aj obyvateľstvo iných konfesí ju vnímalo ako rusínsku cirkev. Gréckokatolícki veriaci v Prešove sa po vzniku ČSR dostali do zložitej situácie, keď ich biskup Štefan Novák odišiel do Budapešti. Jeho pôsobenie je spájané s maďarizáciou a so snahou o zavedenie latinky namiesto cyriliky. Jeho miesto zaujal Mikuláš Russnák, a toho v roku 1922 vystriedal Dionýz Njaradi. Ani im sa však nepodarilo stabilizovať pomery v cirkvi. V roku 1926 nastúpil do biskupskej funkcie Pavol Peter Gojdič, ktorý nej zo-

stal až do likvidácie cirkvi v roku 1950. Autor sa vo svojom príspevku venuje najprv národnostnej a školskej otázke v gréckokatolíckej cirkvi, potom predstavuje osobnosti cirkvi v rokoch 1918 – 1929. Napriek mnohým ťažkostiam a prekážkam si gréckokatolícka cirkev dokázala udržať svoje pozície v meste Prešov, čo dosvedčuje aj nárast počtu veriacich v 20. rokoch 20. storočia.

Predkladaná kolektívna monografia predstavuje dejiny mesta Prešov v prvom desaťročí po ukončení prvej svetovej vojny a po vzniku Československej republiky. Je sondou, ktorú kolektívu umožnili finančné prostriedky z grantového projektu VEGA Ministerstva školstva SR. Nemapuje síce všetko, čo sa v Prešove odohralo a udialo. napriek tomu ju môžeme hodnotiť pozitívne, keďže čitateľom ponúka prehľad najzaujímavejších udalostí z prvého desaťročia medzivojnového obdobia, ktoré sa odohrali v metropole Šariša, navyše môže inšpirovať čitateľa a záujemcov k zamysleniu a k ďalšiemu výskumu dejín mesta Prešov, nazývaného aj Aténami nad Torysou.

Tibor Dohnanec

Z dejín mesta a jeho obyvateľov (osobnosti – udalosti – pamiatky). Ed. Marcela Domenová. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2012. 144 s. ISBN 978-80-85734-98-0.

Regionálnym dejinám, najmä ich menej známym, no z hľadiska čitateľa zaujímavým oblastiam je v súčasnosti venovaná stále väčšia pozornosť. Medzi práce, ktoré v tomto smere majú čo dať nielen odborníkom, ale aj záujemcom o históriu z radov verejnosti možno zaradiť aj najnovší zborník *Z dejín mesta Prešova a jeho obyvateľov*, s podtitulom osobnosti, udalosti, pamiatky. Rozsahom síce nevelká, no obsahovo zaujímavá publikácia ponúka viacero pozoruhodných príspevkov rozdelených do troch blokov.

Vhodným spôsobom spracovať životné osudy a dielo významných osobností býva mimoriadne zložitá. Aj napriek tomu najviac príspevkov v zborníku je práve z tejto oblasti. Nie je síce možné venovať sa všetkým podrobnejšie, za osobitne zaujímavé však možno považovať predovšetkým dva z nich. Autorom prvého s názvom *Alexander Duchoň – redaktor a vydavateľ* (s. 8-25) je **Ján Džujko**. Okrem stručného načrtnutia životných osudov tohto právnika, regionálneho politika a astronóma sa venoval predovšetkým jeho redaktorskej a vydavateľskej činnosti. Práve tu, popri viacerých ďalších zaujímavostiach, je možné sledovať širokú škálu informácií, ktoré nám zachovala dobová tlač. Okrem aktuálnych a vecných správ o regióne, dôležitých pre súčasných historikov, sa v nej nachádzajú aj ukážky nevybraného politického boja či prezentácie osobných sporov.

O tom, že mesto Prešov vytvorilo pre množstvo osobností nielen vhodné podmienky na získanie stredoškolského či vyššieho vzdelania, ale aj rozvoj ich umeleckých ambícií, poskytuje dôkaz text *Po prešovských stopách Fraňa Gibalu*, (s. 26-42), od **Martina Pekára**. Prešov nebol rodiskom F. Gibalu, ani v ňom nestrávil väčšinu života. No aj napriek tomu sa tento umelec svojou tvorbou výrazne zapísal do dejín mesta i jeho

umeleckej výzdoby. Svedčí o tom okrem iného aj skutočnosť, že bol poctený udelením čestného občianstva. Autor štúdie k 100. výročiu narodenia umelca sa postupne venuje jednotlivým etapám života a tvorby F. Gibalu, pričom prezentuje najmä diela, ktoré sú spojené s Prešovom. Okrem viacerých sôch a plastík stručne spomína napríklad aj jeho medailérsku tvorbu.

Jeden z blokov zborníka je venovaný dôležitým udalostiam. Tu pravdepodobne z priestorových dôvodov zaradila zostavovateľka iba jeden príspevok s názvom *Prešov ako kúpeľné centrum stredoeurópskeho významu – nerealizovaná príležitosť na rozvoj mesta a regiónu* (s. 87-102). Jeho autor **Patrik Derfiňák** sa pritom iba v menšej miere zaoberá kúpeľnými kapacitami, ktoré v Prešove a jeho najbližšom okolí vznikali od 18. storočia. Najväčší priestor vyhradil opisu ambiciózneho projektu výstavby nových klimatických a soľných kúpeľov, ktoré mali vzniknúť v priestore Sigordu. Išlo o zámer na miestne pomery mimoriadne ambiciózne, ktorý osobne, už ako čestný občan mesta Prešova, podporil aj predseda uhorskej vlády Sándor Wekerle. Žiaľ, pád jeho vlády i chronický nedostatok finančných prostriedkov spôsobili, že k vzniku unikátnych slaných a klimatických kúpeľov na Sigorde nakoniec nedošlo.

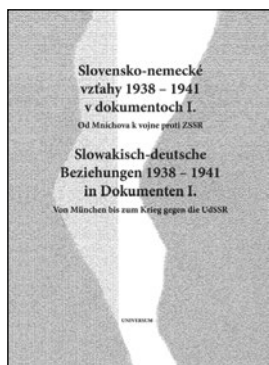
Za príspevky, ktoré vznikli na základe spojenia terénneho a archívneho výskumu je možné považovať texty, ktoré zostavovateľka zaradila do časti s názvom Pamiatky. Spomedzi nich napríklad **Darina Petranská** je autorkou štúdie *Stará mestská škola v Prešove vo svetle objavov architektonicko-historického výskumu* (s. 105-122). Takmer 600-ročná budova prechádzala v posledných rokoch zásadnou stavebnou obnovou. Tá umožnila nielen celkovú modernizáciu objektu, ale aj realizáciu dôležitých a rozsiahlejších architektonických výskumov. Viaceré z nich priniesli nové informácie predovšetkým v súvislosti s pôsobením niekdajšej mestskej školy, prípadne umožnili určiť najstaršie stavebné časti objektu. Unikátna výzdoba klenby, v pôvodnej školskej kaplnke, zasa predstavuje po reštaurovaní významný doklad vysokej technickej úrovne miestnych umelcov.

Zborník zostavený **Marcelou Domenovou** predstavuje zaujímavý výber osobností a pamätihodností súvisiacich s mestom Prešov. Kvalitný text vhodne dopĺňa výber čiernobielych a farebných fotografií a reprodukcií, čo ešte vylepšuje pozitívny dojem z celého diela.

Lucia Šteflová

NIŽŇANSKÝ, Eduard a kol.: Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1941 v dokumentoch I. Od Mníchova k vojne proti ZSSR. Prešov : UNIVERSUM, 2009, 1171 s. ISBN 978-80-89046-61-4

V rámci projektu APVV (Agentúra na podporu výskumu a vývoja) 0352-07 Slovensko-nemecké vzťahy 1938 – 1945 kolektív autorov Mgr. J. Tulkisová, PhDr. I. Baka, PhD., pplk. PhDr. M. Čaplovič, PhD., Ing. M. Fabricius, CSc., PhDr. L. Hallon, CSc., Mgr. D. Segeš, M. A., Ph.D., D. Schriffel, Ph.D. a PhDr. M. Schvarc, Ph.D., pod vedením profesora Eduarda Nižňanského pripravil prvý monumentálny zväzok z dvojdielnej edície dokumentov venujúci sa problematike slovensko-nemeckých vzťahov v rokoch 1938 – 1945. Prvý zväzok je venovaný najmä politickým dokumentom, ktoré sú doplnené archívnymi materiálmi obsahujúcimi hospodárske, vojenské, či spravodajské reálie. Prvý zväzok sa

týka obdobia od jesene 1938 až po začiatok vojny proti ZSSR v roku 1941.

Predkladaná edícia dokumentov vychádza z výskumu, ktorý editori realizovali najmä vo fonde Politický archív Ministerstva zahraničných vecí v Berlíne, ale aj vo fondoch úradu ríšskeho ministra zahraničia, štátneho tajomníka a štátneho podtajomníka na Ministerstve zahraničných vecí Nemeckej ríše. Venovali sa agende vyslanectiev nacistického Nemecka v okolitých štátoch (v Poľsku, Maďarsku, Rumunsku, Švajčiarsku, Taliansku, ale aj v Prahe, ba i ďalším). V Spolkovom archíve v Koblenzi bola predmetom ich výskumu pozostalosť rakúskeho spolkového kancelára a neskôr predsedu rakúskej

krajinskej vlády a ríšskeho miestodržiteľa v Rakúsku Arthura Seyß-Inquarta a fond Deutsche Partei. Vo Vojenskom archíve ČR v Prahe robili slovenskí historici výskum vo fonde Zahraněční úřad Berlín 1932 – 1945 a vo fonde 136. V Slovenskom národnom archíve v Bratislave študovali mikrofilmy z Alexandrijského archívu. Táto zbierka predstavuje časť trofejného amerického fondu Records of the Reich Leader of the SS and Chief of the German Police, známeho pod signatúrou T-175.

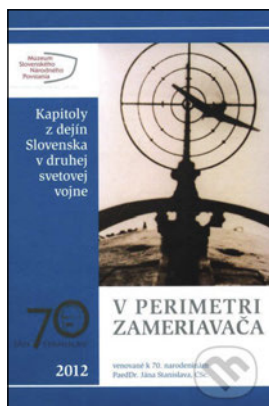
Edícia dokumentov vychádza zo zaužívaných pravidiel pre vydávanie dokumentov k dejinám 20. storočia a väčšina z nich je uverejnená v plnom znení a viaceré obsahujú aj rukopisné poznámky a dodatky. Uverejnené dokumenty sú najskôr uvedené ako pôvodný text dokumentu – v nemeckom jazyku (aj s nemeckým poznámkovým aparátom). Za ním nasleduje slovenský preklad (a ten obsahuje poznámkový aparát v slovenčine). Dokumenty sú radené chronologicky, v záhlaví každého dokumentu je stručný regist a za dokumentom je uvedený prameň. Ak už bol písomný materiál publikovaný, informácia o tom sa nachádza v poznámke pod čiarou. Zaujímavá je aj biografická príloha, ktorá obsahuje viac ako dvesto mien osobností, s ktorými sa stretávame v uvedených rokoch 1938 až 1941. Pri každom aktérovi je uvedená jeho stručná charakteristika. Aj tá je v slovenčine a v nemčine, čo zodpovedá slovensko-nemeckému charakteru edície. Na konci edície je umiestnený zoznam skratiek, menný a miestny register.

Na Slovensku sú veľmi vzácne edície prameňov, keďže vychádzajú v porovnaní so susednými štátmi pomerne ojedinele. O to vzácnejšie je spomenuté dielo.

Zuzana Kollárová

MIČEV, Stanislav et. al. *V perimetri zameriavača. Kapitoly z dejín Slovenska v druhej svetovej vojne*. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. 344 s. ISBN 978 – 80 – 89514 – 06 – 09

V roku 2012 vydalo Múzeum Slovenského národného povstania publikáciu k 70. narodeninám historika PaedDr. Jána Stanislava, CSc. Táto kolektívna monografia prináša trinásť príspevkov, týkajúcich sa obdobia rokov 1938 – 1945. V úvode riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev pripomína, komu je kniha venovaná. V edičnej poznámke Mareka Syrného sa nachádzajú informácie o povahe a témach zborníka. Na ďalšej strane **Karol Fremal** hodnotí *Miesto a význam PaedDr. Jána Stanislava, CSc., v historiografii slo-*

venského hnutia odporu v rokoch druhej svetovej vojny. Autor štúdie o vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti dôkladne pozná celoživotnú prácu Jána Stanislava, keďže bol aj oponentom dizertačnej práce (neskoršej monografie) *Letectvo v prípravách na ozbrojené vystúpenie a jeho účasť v SNP*, ktorú hodnotí ako jeho kľúčové a najvýznamnejšie dielo. V závere štúdie sa nachádza výberová bibliografia Jána Stanislava. Od strany 19 nájde čitateľ štúdiu **Ivana Kamenca** *Niekoľko poznámok k reflexii slovenských dejín z rokov 1938 – 1945 v historiografii a v spoločnosti*. Autor hodnotí stav historiografie a spoločnosti po roku 1989, kde poukazuje na to, že sa vytvárajú nové dogmy, prebieha neustály pokus o novátorstvo a vyhľadávanie senzácií, ktoré vyúsťujú do záveru, že „všetko

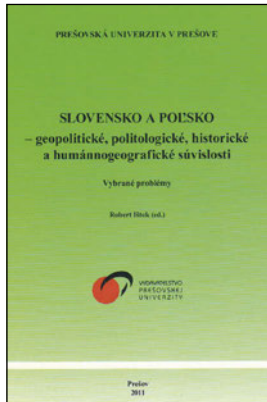
bolo inak“. **Valerián Bystrický** v štúdiu *Cesta Jozefa Tisa do Berlína 13. – 14. marca 1939* rozoberá situáciu v Československu po uzavretí Mníchovskej dohody a koncepciu agresie voči tomuto štátu v nasledujúcich mesiacoch. Poukazuje na snahu radikálneho krídla HSLŠ revolučným spôsobom dosiahnuť vyhlásenie samostatnosti Slovenska a na následné stretnutie Vojtecha Tuku s Adolfom Hitlerom a Joachimom von Ribbentropom 12. februára 1939, na ktorom rokovali o možnostiach pripravovaného prevratu. Podrobne opisuje udalosti pred a po vyhlásení Slovenského štátu. Od strany 65 čitateľ nájde štúdiu **Slavomíra Micháleka** *Osud československého menového zлата*. Zaoberá sa okolnosťami vzniku československého zlatého pokladu, no najmä prevodmi zlatých rezerv Národnej banky Československa do Ríšskej banky Nemecka vo vojnových rokoch a bojom o ich navrátenie. **Vojtech Korim** publikoval štúdiu pod názvom *Základné kontexty ilegálnych odbojových aktivít*. V úvode autor poukazuje na skutočnosť, že aj napriek takmer 70-ročnému výskumu protifašistického odboja, je stále mnoho nezodpovedaných otázok, a najmä pociťuje dlh historiografie voči verejnosti, čo sa týka zrozumiteľného spracovania mnohých otázok odboja pre širšie publikum, teda popularizáciu vedeckých výskumov. Opisuje jednotlivé zložky odboja troch základných smerov: občiansko-demokratický, sociálnodemokratický a komunistický odboj. Autor analyzuje možnosti jednotlivých odbojových skupín a člení ich podľa predmetu záujmu, rozmanitých pohnútok, faktorov či prostredí, v ktorých pôsobili. Čitateľ sa môže od strany 100 oboznámiť so štúdiou **Stanislava Mičeva** *Slováci v zajateckých táboroch NKVD 1939 – 1956*. Autor rozdelil prácu na tri časti, podľa toho, ako sa menila situácia v správaní k vojnovým zajatcom, aké zákony sa prijímali v Sovietskom zväze. Ponúka aj prehľadné tabuľky, napr. poukazuje na normy potravinového zásobovania zahraničných vojenských zajatcov a sovietskych väzňov v ZSSR v rokoch 1939 – 1946, či tabuľky s podrobným prehľadom táborov pre dôstojníkov, táborov pre vojakov a frontových prijímacích a rozmiestňovacích táborov. **Marián Uhrin** sa zaoberá témou *K problematike využitia pevnostného a opevňovacieho materiálu slovenskou armádou v rokoch 1939 – 1944*. Autor načrtol problematiku súvisiacu s možnosťami využitia pevnostného vybavenia, nachádzajúceho sa na vtedajšom území Slovenska. Okrem podrobných informácií prezentuje prehľadné tabuľky, napr. zoznam pevnostného materiálu podľa súpisu z roku 1940 a zoznam opevňovacieho materiálu v skladoch Veliteľstva opevňovacích prác k 1. máju 1944. *Sovietske letectvo pri oslobodzovaní Slovenska v záverečnej fáze druhej svetovej vojny* je názov štúdie **Petra Šumichrasta** (od strany 132). V texte, ale aj v prehľadnej tabuľke autor

predstavuje organizačnú štruktúru 2. leteckej armády v období Východokarpatskej operácie. Oboznamuje s organizačnou štruktúrou 8. leteckej armády v období Východokarpatskej operácie a pozornosť venuje aj otázkam súčinnosti pozemného vojska a letectva pri bojovej činnosti v zalesnenom horskom prostredí. Od strany 150 sa nachádza štúdia **Jana Peška** pod názvom *Osudy účastníka SNP Jána Ševčíka po februárovom prevrate 1948*. Autor približuje osudy účastníka SNP a člena Demokratickej strany, neskôr predsedu Strany slovenskej obrody a podpredsedu vlády ČSR v rokoch 1948 – 1952. Píše o jeho vylúčení zo Strany slovenskej obrody v roku 1952, o jeho obvinení z vlastizrady, sabotáže, ohrozenia štátneho tajomstva a rozkrádania národného majetku, keď bol po vykonštruovanom procese nezákonne uväznený. **Norbert Kmet'** v štúdiu *Uzákonenie dňa 29. augusta za štátny sviatok v roku 1992, mesiac po oslavách 48. výročia SNP* píše o tom, ako prebiehala diskusia v spoločnosti, no najmä na pôde Národnej rady Slovenskej republiky o ustanovení 29. augusta za štátny sviatok. Poukazuje na zložitú dobu, v ktorej táto diskusia prebiehala a na postoj poslancov, ktorí v tomto období pôsobili na pôde parlamentu, no aj rôznorodé postoje historickej obce. Od strany 176 sa nachádza štúdia **Michala Schvarca** s názvom *Fahndung nach deutschem blut? K otázke budúceho usporiadania slovenského priestoru v kontexte Volkstumspolitik SS*. Autor sa zaoberá otázkou budúcnosti slovenského priestoru v prípade víťazstva nacionálneho socializmu na bojiskách 2. svetovej vojny. Vysvetľuje pojem Volkstumspolitik na základe dostupných archívnych prameňov. **Zlatica Zudová-Lešková** v úvode štúdie *Divízny generál Ondřej Mězl veliteľom na strednom východe* uvádza fakt, že doposiaľ nebola tejto osobnosti, ktorá by si to zaslúžila za svoje pôsobenie predovšetkým v rokoch druhej svetovej vojny, venovaná vojenskými historikmi dostatočná pozornosť. Generál Mězl za obdobie svojho velenia Československej vojenskej misii pre Balkán, Blízky a Stredný východ v Jeruzaleme viedol bohatú osobnú korešpondenciu so svojimi podriadenými a nadriadenými, čím bol vlastne len jeden muž – generál Sergej Ingr, minister národnej obrany. Práve týmito listami, získanými precíznym štúdiom v archíve nám autorka približuje osobnostné črty a postoje divízneho generála Ondřeja Mězla. Od strany 248 sa nachádza štúdia **Jozefa Bystrického** *Dokumenty o delegácii SNR a vojenského ústredia a jej rokovani s predstaviteľmi velenia Červenej armády v auguste 1944*. Autor opisuje snahy a uskutočnenie spojenia ilegálnej SNR a Vojenského ústredia so sovietskou stranou v auguste 1944. Vykrešľuje rokovania medzi exilovou vládou v Londýne, vojenským ústredím a náčelníkom československej vojenskej misie v ZSSR generálom Heliodorom Píkom. Autor uverejnil dva doteraz nevyužitú archívne dokumenty z Archívu prezidenta Ruskej federácie. Ide o prepis rozhovoru náčelníka oddelenia špeciálnych úloh generálneho štábu Červenej armády gen. N. V. Slavina a náčelníka spravodajskej správy generálneho štábu Červenej armády gen. F. F. Kuznecova s K. Šmidkem a pplk. M. Ferjenčíkom zo 7. augusta 1944. Druhý dokument je hlásenie gen. N. V. Slavina zástupcovi náčelníka generálneho štábu Červenej armády armádnemu generálovi A. I. Antonovovi o jeho stretnutiach s K. Šmidkem a pplk. M. Ferjenčíkom v dňoch 7. a 8. augusta 1944, prílohou ktorého bol ruský preklad listu gen. 1. tr. F. Čatloša (Čatlošovho memoranda).

Zborník prináša cenné príspevky renomovaných slovenských historikov, ktoré tvoria súbor kvalitných sond do slovenských dejín a 2. svetovej vojny. Kvalitou plní svoj hlavný účel, ktorým je vzdanie úcty Jánovi Stanislavovi za jeho doterajší prínos slovenskej historiografii a múzejníctvu.

Štefan Balberčák

Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické a humánnogeografické súvislosti. Vybrané problémy. Ed. Robert Ištók. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2011. 146 s. ISBN 978-80-555-0472-8.

Medzi témy, ktoré sú doslova celé storočia diskutované a sporadicky aj riešené, môžeme zaradiť aj problematiku vzťahov medzi územiaми súčasného Slovenska a Poľska. Už v stredoveku boli tieto dve oblasti úzko prepojené. Na jednej strane to boli dynastické zväzky uzatvárané medzi panovníckymi rodmí, zvyrazňujúce vojensko-strategický význam celej tejto oblasti. Osobitnú a málo sledovanú oblasť vzájomných kontaktov však predstavujú aj zväzky šľachty a mešťanstva na oboch stranách hraníc, etnické či náboženské problémy. Počas stredoveku i novoveku sa medzi oboma krajinami intenzívne rozvíjali aj hospodárske kontakty. V niektorých obdobiach zasa obe oblasti mali spoločných panovníkov, čo viedlo k ešte väčšiemu prehĺbeniu vzájomného pôsobenia.

No aj napriek tomu, že predovšetkým východné Slovensko dlhodobo udržiavalo s poľským územím intenzívne hospodárske a kultúrne kontakty, na ich celkové podrobné a objektívne zhodnotenie zatiaľ iba čakáme. O to cennejšie sú preto pokusy mapovať aspoň jednotlivé oblasti vzájomnej komunikácie nielen v podobe monografií, ale aj prostredníctvom zborníkov štúdií a odborných prác. Ich autori sa jednak usilujú o riešenie niektorých parciálnych otázok, jednak vytvárajú námet na formulovanie a postupné spracovanie ďalších problémov či nejasností vo vzájomných poľsko-slovenských vzťahoch.

Jedným z takýchto súborov textov je aj publikácia *Slovensko a Poľsko – geopolitické, politologické a humánnogeografické súvislosti*, pokúšajúca sa nielen o prezentáciu niektorých novších výskumov v tejto oblasti, ale aj o zafinovanie východisk pre ďalšie bádanie. Z celkového počtu šiestich materiálov zaradených do zborníka by sme chceli venovať pozornosť predovšetkým trom z nich. V úvodnom texte **Roberta Ištoka** *Poľská geopolitika a geopolitika Poľska. Pohľad zo Slovenska* (s. 6-60), majúcom skôr charakter monografickej práce, sa jeho autor pokúsil o načrtnutie postupného vývoja geopolitického myslenia na území Poľska. Neobmedzuje sa pritom na prezentáciu rôznych teórií a názorov o polohe a dôležitosti poľského územia z hľadiska výmeny informácií, kultúrnych vplyvov i z pohľadu mocensko-politických ambícií u viacerých významných bádateľov, ako napríklad E. Romer, R. Dmowski, J. Smoleński a ďalších. Priamo v texte sa autor pokúša aj o analýzu výsledkov a dôsledkov niektorých politických rozhodnutí vo viacerých obdobiach, najmä v priebehu 20. storočia. Nevyhýba sa ani hodnoteniu vývoja súčasných vzťahov oboch krajín, keď už okrem vlastných záujmov musia v stále väčšej miere zohľadňovať aj spoločné záujmy v rámci Európskej únie či Vyšehradskej štvorky.

K výhodám kolektívov zložených z odborníkov z rôznych oblastí patrí možnosť sledovania zvolenej problematiky z viacerých uhlov pohľadu. Otázkam postavenia poľskej menšiny v medzivojnovom období predovšetkým na Slovensku venovali pozornosť **Martin Pekár** a **Ján Džujko**. V príspevku s názvom *Poľská menšina na Slovensku 1918 – 1989, náčrt problematiky v legislatívno-historickom kontexte* (s. 112-127), hneď na úvod predstavujú základnú schému priestorového rozmiestnenia poľskej menšiny na

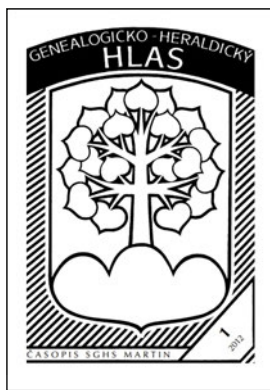
území celého Československa, vytvorený na základe realizovaných sčítaní obyvateľstva. Autori sa však pri skúmaní poľskej menšiny neobmedzili iba na priame právne a štatistické údaje. Súčasťou príspevku sa stali aj informácie o politických, kultúrnych a spoločenských aktivitách, rôznych akciách i reakciách Poliakov žijúcich na území Slovenska na aktuálne politické dianie. V tomto smere sa tak autorom podarilo vytvoriť síce pomerne stručný, no ucelený a informačne bohatý materiál, predstavujúci vhodný vstup do prípadného hlbšieho prieskumu tejto problematiky.

Na jednej strane veľmi krátke, súčasne však veľmi náročné obdobie sa stalo predmetom skúmania **Juraja Kredátusa**, ktorého výsledky prezentoval v texte *Poľsko a Podkarpatská Rus v druhej polovici roka 1938 (I)*. Okrem nárastu aktivít autonomistického hnutia na Podkarpatskej Rusi v závere 30. rokov 20. storočia využívajúceho nielen vývoj politickej situácie v Európe, ale aj priamu poľsko-maďarskú podporu, sleduje aj jednotlivé diplomatické a vojenské kroky, ktoré poľská i maďarská strana podnikli v záujme svojich zámerov. Ich cieľom malo byť oklieštenie územia Československa, pričom kým Maďarsko malo záujem o Podkarpatskú Rus, Poľsko zasa o definitívne riešenie otázky Tešínska. Cieľom diplomatických snáh a prípadného vojenského zásahu tak mal byť vznik spoločnej poľsko-maďarskej hranice a upevnenie najmä pozície Poľska ako regionálnej mocnosti v priestore strednej Európy. Tomuto zámeru mala napomôcť aj realizácia bližšie popisovaných partizánskych a teroristických akcií zo strany Poľska voči československým úradom na Podkarpatskej Rusi.

Zborník, ktorý sa podarilo zostaviť R. Ištokovi na jednej strane prezentuje zaujímavé parciálne výsledky výskumov jednotlivých autorov a autorských kolektívov. Na druhej strane dokazuje, že napriek stále narastajúcemu záujmu i konkrétnym aktivitám je problematika skúmania vývoja vzájomných poľsko-slovenských vzťahov stále iba na začiatku.

Patrik Derfiňák

Genealogicko-heraldický hlas, roč. 22, 2012, č. 1. 84 s.

V roku 2011 si Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pripomenula 20. výročie svojho založenia a pri tej príležitosti sa v dňoch 15. a 16. novembra 2011 uskutočnila v konferenčnej sále Slovenskej národnej knižnice v Martine konferencia *Genealógia a heraldika – stav a perspektívy*. V dvadsiatom druhom ročníku periodika spoločnosti, Genealogicko-heraldickom hlase, je publikovaných niekoľko príspevkov, ktoré odznali na tomto stretnutí. Hneď v úvode v rubrike *Téma* si má čitateľ možnosť prečítať úryvky z príhovorov **prof. Jozefa Nováka**, ktorý stál pri zrode samotnej spoločnosti a je jej čestným predsedom, tiež **Radoslava Ragača**, predsedu spoločnosti a **Milana Šišmiša**, tajomníka spoločnosti.

Do tradičnej rubriky *Štúdie-články* sú zaradené tri štúdie. Prvé dve z nich sú venované genealógii v Oriente. Autorkou štúdie s názvom *Genealogie podle véd a purán – genealogie staré Indie* je **Jindra Dohnalová** (s. 11-18). Predstavuje v ňom hlavné

črty indickej genealógie, ktorá má starobylý pôvod a od nepamäti sa rozvíja najmä pod vplyvom silného kultu predkov. Najstaršie pamiatky dokumentujúcimi genealógiu majú literárnu podobu, sú to tzv. védy, purány a sútry, pričom prvé z nich patria k najstarším slovesným pamiatkam ľudstva (16. – 9. storočie pred Kristom). Genealógia je tu postavená na princípe Gótier, čo predstavuje rodovú líniu, ktorá má spoločného predka – ršiho a prenáša sa na potomkov. Gótra sa týka najvyšších kást – brahmanov, kšatrijov a vajšijov. Ďalej autorka vysvetľuje princípy uctievania a uchovávanía pamiatky na predkov v rámci týchto kást.

Genealógiu v starovekej Číne predstavila sinologička **Marina Čarnogurská** v štúdiu *Rod majstra Kchung Fu C'A (Konfucia) rukolapne zdokumentovaný unikátnym, takmer dvetisícpäťstoročným cintorinom v Čchüfu (Qufu)* (s. 19-27). Autorka predstavila unikátny cintorín rodu Kchung, z ktorého pochádzal aj čínsky filozof Konfucius. Najstarší hrob je datovaný do roku 479 pred Kristom a patrí samotnému Konfuciovi a jeho matke. Autorka osvetľuje korene rodu a predstavuje aj prvé generácie Konfuciových potomkov a ich dejinné osudy. Súčasná generácia pochádza od mladšieho brata Kchung Tuanjoua, ktorý žil v prvej polovici 12. storočia. Príslušníci rodu si po celé stáročia viedli rodokmeň a určovali svojho hlavného predstaviteľa, ktorý predsedá rade 40 starších. Ich úlohou je vykonávať obetné obrady v Konfuciovom chráme. Hoci bol po roku 1949 konfucionizmus v nemilosti a veľa potomkov si zvolilo život v emigrácii, predsa silná tradícia donútila v roku 1952 Mao Ce Tunga prejsť Bránou vládcov pri Konfuciovom chráme, čím podľa tradície legitimizoval svoju moc pred verejnosťou. Prenasledovanie tradičných vierovyznaní v Číne bolo zastavené až v roku 2007 a všeobecné verejné uctievanie Konfucia sa opäť rozvinulo až po tomto období. Príspevok ozrejmuje tradíciu konfucionizmu v Číne, ako aj dejiny celého rodu s presahom do súčasnosti.

Tretia štúdia od **Jána Lukačku** má názov *Stav a perspektívy genealogického výskumu stredovekých šľachtických rodov* (s. 28-32). Autor sa v štúdiu venuje najvýznamnejším prameňom vo výskume dejín šľachty na území Slovenska. Popri tradičných unikátnych slovenských edíciách listín od prof. Richarda Marsinu a Vincenta Sedláka ocenil aj edičné počiny súčasných slovenských historikov a archivárov etablovaných na Trnavskej univerzite, V. Rábika a M. Mareka. V rámci uhorského obdobia ocenil najmä diplomatáre stolíc od C. Wagnera a T. Botku, v medzivojnovnej ére vyzdvihol diplomatár rodu Podmanickovcov od I. Lukinicha a tiež zemianskeho rodu z Okoličného od slovenského historika Alexandra Húščavu. Z povojnovej éry upozornil najmä na aktivity maďarských editorov v snahe vydávať listiny z obdobia vlády Žigmunda Luxemburského a tiež vlády Anjouovcov, ktoré majú pokračovanie aj v súčasnosti. Medzi základné genealogické práce zaradil najmä uhorské genealogické príručky (I. Nagy, J. Karacsónyi, M. Wertner), ale tiež práce od významného maďarského bádateľa P. Engela. Napokon podčiarkol prácu A. Zsoldosa na poli archontológie a naznačil možnosti výskumu genealógie ženských príslušníčok šľachtických rodov. Podľa názoru J. Lukačku je v súčasnosti venovaná väčšia pozornosť dejinám šľachty v novoveku, zatiaľ čo spracovanie šľachty v stredoveku je stále aktuálnou výzvou pre bádateľov.

V rubrike *Heraldický album* je uverejnená štúdia maďarského historika **Attilu Pandulu** s názvom *Armáles a erby rodu Tököli* (s. 33-47). V štúdiu sa najskôr autor venuje všeobecným dejinám rodu od čias ich prvého známeho príslušníka, kežmarského mešťana a obchodníka, Šebastiána, ktorý dostal armáles, až po posledného mužského potomka Imricha, známeho vodcu povstania. Potom sa už konkrétne zmieňuje o zachovaných

pečatiach jednotlivých príslušníkov a najmä erbových vyobrazeniach na nich. Všíma si však aj erby na architektúre. K šľachticom, ktorých erby sa v štúdiu spomínajú, patria Štefan I. Tököli, jeho deti Žigmund a Mária, Žigmundovi synovia Mikuláš II. a Štefana II., dcéra Štefana II., Eva, a napokon jeho syn Imrich. Základným znamením na štíte je semhľadiaci leopard, ktorý sa však v niektorých prípadoch blazonuje aj ako lev. V erbe Štefana II. sa už objavuje štít štiepený, v strede so srdcovým štítom, kde je vyobrazený dvojhlavý orol. V jednotlivých poliach sú levy, v 1. a 3. poli je to korunovaný lev držiaci korunu, v 2. a 5. lev so šablou. Podobné štiepené štíty majú aj jeho potomkovia. Napokon sa autor pozastavuje aj nad erbmi, ktoré vyhotovili pre Imricha zahraniční umelci, často však nepresne.

V periodiku ďalej nasledujú dve rubriky s krátkymi popularizačnými príspevkami. Prvým z nich je príspevok od **Karela Müllera** „*Neznáma*“ manželka liptovského podžupana. K epitafu Jana Kubínskeho z roku 1611 v Liptovské Teplé (s. 48-50), kde autor na základe informácií v Sedlnického rodovej kronike identifikoval manželku Jana Kubínskeho ako Annu Sedlnickú z Choltíc. V druhom krátkom príspevku, *Pravda o košickom pôvode americkej herečky Angeliny Jolieovej* (s. 51-52), **Marek Rímsky** na základe výskumu v košických matrikách skonštatoval, že sa nedá preukázať genealogická spojitosť medzi americkou herečkou A. Jolie a Jurajom Vojtkom, ktorý figuruje v zozname brancov z obdobia 1. svetovej vojny, keďže sa objavili dohady o slovenskom pôvode predka herečky.

Periodikum uzatvára rubrika *Anotácie-glosy*, nechýba *Kronika* najnovších udalostí v oblasti genealógie a heraldiky. V závere sa so svojimi skúsenosťami v oblasti súčasných trendov uchovávaní informácií na kompaktných diskoch a flash pamätiach podielil **Vladimír Bukovský** v príspevku *Moderné trendy ochrany dokumentov* (s. 67-75).

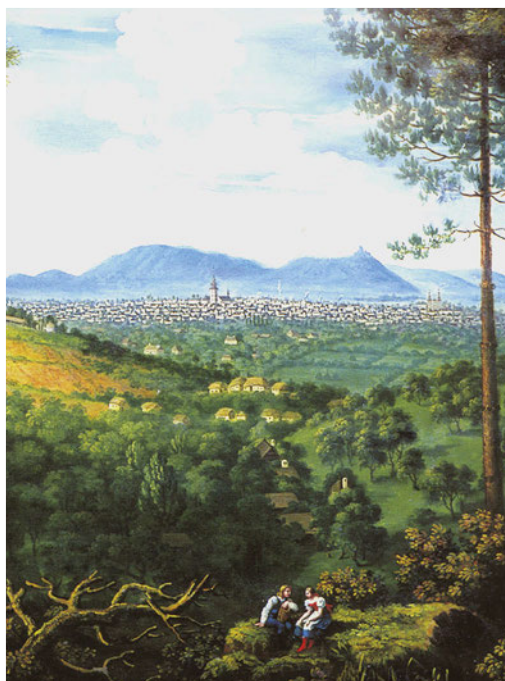
Časopis *Genealogicko-heraldický hlas* aj v 22. ročníku svojho vydania naplnil svoj cieľ, a to vedecky i populárne pestovať genealógiu, heraldiku a príbuzné disciplíny. Zároveň je pripomienkou už 20-ročného pôsobenia Genealogicko-heraldickej spoločnosti, ktorá sa ako jediná inštitúcia na území Slovenska usiluje odbornou-popularizačnou formou propagovať genealógiu a heraldiku medzi širokými vrstvami, o čom svedčí dostupnosť plných verzií periodika aj na internete.

Mariana Kosmačová

*Neptúnova fontána v parku na Hlavnej ulici
v Prešove, postavená na začiatku 19. storočia.
Foto: Branislav Švorc*

KRONIKA

*Prešov okolo roku 1830
na obraze Jána Rombauera.
Šarišská galéria v Prešove*

Šesťdesiat rokov výučby dejepisu v Prešove si pripomenuli vedeckým podujatím

Prešov 28. septembra 2012

Luciána HOPTOVÁ

V roku 2012 si Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (IH FF PU) v Prešove pripomenul 60. výročie založenia Ústavu dejín, ktorý bol predchodcom dnešného akademického historického pracoviska v Prešove a stal sa prvou inštitúciou, ktorá začala pripravovať učiteľov dejepisu na východnom Slovensku.

Pri príležitosti okrúhleho výročia IH FF PU v Prešove pripravil vedecké podujatie pod názvom *Štúdium dejepisu v Prešove: minulosť a súčasnosť (1952 – 2012)* a stretnutie absolventov. Vedecké podujatie sa uskutočnilo 28. septembra 2012 na pôde Prešovskej univerzity. Slávnostné podujatie otvorila a všetkých účastníkov privítala riaditeľka inštitútu Doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc. Po minúte ticha za zosnulú PhDr. Darinu Vasilovú, PhD., ktorá dlhé roky pôsobila na IH FF PU a ktorá náhle zomrela deň pred konaním konferencie, nasledovali slávnostné príhovory. Prítomných absolventov štúdia dejepisu, bývalých pracovníkov, ako aj domácich a zahraničných hostí, prišli pozdraviť rektor Prešovskej univerzity prof. RNDr. René Matlovič, PhD. a dekan FF PU prof. PhDr. Vasil Gluchman, PhD. Vo svojich vystúpeniach sa poďakovali bývalým a súčasným pracovníkom historického pracoviska, ktorí ho budovali od jeho začiatkov, pracovali a pracujú s vysokým nasadením a popriali mu veľa ďalších úspešných rokov. Potom predniesli pozdravy zástupcovia historických pracovísk zo Slovenska, ako aj zo

Pohľad na účastníkov konferencie v aule Prešovskej univerzity. Vpredu z ľava: Dr. h. c., prof. PhDr. M. Danilák, CSc., prof. PhDr. L. Tajták, CSc., MUDr. J. Grivnová, PhDr. A. Uramová

zahraničia – z Poľska, Maďarska a Ukrajiny, a popriali „jubilatovi“ veľa ďalších vydarených rokov. Po pozdravoch zástupcov jednotlivých historických pracovísk, dekan FF PU v Prešove prof. PhDr. Vasil Gluchman, PhD., odovzdal ocenenia bývalým pracovníkom historického pracoviska. Pamätné medaily FF PU v Prešove boli udelené – Dr. h. c. prof. PhDr. Michalovi Danilákov, CSc., prof. PhDr. Ladislavovi Tajtákov, CSc., prof. PhDr. Ferdinandovi Uličnému, DrSc., prof. PhDr. Tamare Bajcurovej, DrSc., in memoriam doc. Vasilovi Grivnovi (ocenenie prebrala manželka MUDr. Jekaterina Grivnová) a prof. PhDr. Michalovi Otčenášovi, CSc., (ocenenie prebrala manželka PhDr. Ružena Otčenášová) a pamätné listy dekana FF PU v Prešove – doc. PhDr. Vasilovi Frankovi, CSc., doc. PhDr. Andrejovi Kovačovi, CSc. a PhDr. Angelíne Uramovej.

Program podujatia bol rozdelený do dvoch blokov. Prvý blok – venovaný minulosti historického pracoviska a spomienkam jeho absolventov – otvorila riaditeľka inštitútu doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc. príspevkom *Minulosť a súčasnosť akademického pracoviska v Prešove*. Prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., si v príspevku *Čo mi dalo štúdium dejín v Prešove* zaspomínal na svoje študentské časy a vysokoškolský život v Prešove. O študentských rokoch v rámci prvého bloku hovorili aj prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., v príspevku *Moje študentské roky na Katedre dejín FF UPJŠ v Prešove (1976 – 1981)*, ako aj známy novinár Róbert Kotian, absolvent prešovského pracoviska. Prvý blok tematicky doplnil bývalý absolvent učiteľstva v kombinácii dejepis a slovenský jazyk a literatúra, ktorý je v súčasnosti riaditeľom Slavistického ústavu SAV v Bratislave, doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., s príspevkom *Interdisciplinárne dimenzie prešovskej historiografie z pohľadu slavistu* a Mgr. Ivana Jachymová, PhD., absolventka učiteľstva v kombinácii dejepis a slovenský jazyk a literatúra, ktorá pôsobí v Slovenskom rozhlase v Košiciach, s vystúpením nazvaným *Z dejepisu ma niekedy najviac skúšajú Rozhlasoví bakalári...*

Dekan FF PU prof. PhDr. V. Gluchman, CSc., odovzdáva Pamätné medaily FF PU a Pamätné listy. Preberajú ich prof. PhDr. M. Danilák, CSc., prof. PhDr. L. Tajták, CSc., PhDr. F. Uličný ml. za otca, PhDr. R. Otčenášová za manželka, MUDr. J. Grivnová za manžela, doc. PhDr. A. Kovač, CSc. a PhDr. A. Uramová

Prof. RNDr. René Matlovič, CSc., rektor PU

na názorných príkladoch priblížila využitie najmodernejších informačno-komunikačných technológií v praxi učiteľa základnej školy. K ďalším prednášajúcim patrili PhDr. Ľubomír Sobek, riaditeľ košického gymnázia, s príspevkom *Práca učiteľa dejepisu na gymnáziu a aktuálny stav výučby dejepisu v rámci ISCED 3A*. O stave výučby dejepisu na evanjelických školách informovala Mgr. Ľudmila Kónyová v príspevku *Evanjelické školy a vyučovanie dejepisu*, autorom ktorého bol PhDr. Marián Damankoš, PhD. Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov, zastupoval bývalý absolvent dejepisu Mgr. Juraj Kredátus, PhD., ktorý hovoril na tému *Kontinuálne vzdelávanie učiteľov dejepisu základných a stredných škôl*. PhDr. Zuzana Kollárová, PhD., zo Štátneho archívu v Levoči, pobočky Poprad, informovala prítomných o uplatnení absolventov dejepisu v archívoch. O využití poznatkov zo štúdia dejín a uplatnení jeho absolventov v oblasti múzejníctva predniesol príspevok PhDr. Dalibor Mikulík, riaditeľ Ľubovnianskeho múzea – hradu v Starej Ľubovni. Celé podujatie, ktoré prebiehalo v priateľskej a podnetnej atmosfére, uzavrel doc. PhDr. Ján Mojdis, CSc., z domáceho pracoviska príspevkom *Možnosti uplatnenia absolventov učiteľstva dejepisu vo vysokoškolskej praxi*.

Vedecké podujatie *Štúdium dejepisu v Prešove: minulosť a súčasnosť (1952 – 2012)* doplnil spoločenský večer v jedálni Študentského domova v Prešove, ktorý bol vhodnou príležitosťou pre bývalých absolventov neformálne si zaspomínať na študentské časy v Prešove.

Účastníci konferencie v aule Prešovskej univerzity

Stretnutie pedagógov Inštitútu histórie FF PU so študentmi prvého ročníka

Prešov 11. októbra 2012

Mariana KOSMAČOVÁ

Každé vedecko-pedagogické pracovisko sa teší z príchodu nových poslucháčov a najmä z ich záujmu o ponúkané odbory. Podobne aj v akademickom roku 2012/2013 Inštitút histórie (IH) Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (FF PU) otvoril dvere študentom 1. ročníkov bakalárskej formy štúdia, ktorí nastúpili vo všetkých štyroch odboroch IH, a teda *Učiteľstvo akademických predmetov v kombinácii, Dejepis, História, Archívnictvo a Dejiny religii*.

Už v minulých rokoch sa osvedčilo zorganizovanie hromadného stretnutia pedagógov IH so študentmi prvých ročníkov, a preto k tejto milej povinnosti pristúpilo vedenie IH aj tento rok.. Stalo sa tak dňa 11. októbra 2012 na pôde Filozofickej fakulty. Stretnutie otvorila riaditeľka IH *doc. PhDr. Lubica Harbul'ová, CSc.*, ktorá privítala študentov a oboznámila ich s históriou IH a aj samotnej Prešovskej univerzity, štruktúrou a vedeckým zameraním IH, ponúkanými študijnými odbormi na bakalárskom, magisterskom a doktorandskom stupni a všetkými ďalšími aktivitami, ktoré so štúdiom dejepisu v Prešove súvisia, ako napríklad štúdiom v zahraničí, možnosti publikovania či samotný ples historikov organizovaný každý rok.

Po vystúpení riaditeľky IH FF PU prevzala slovo a moderovanie jej zástupkyňa *Mgr. Marcela Domenová, PhD.*, ktorá uviedla tútorku pre prvé ročníky odborov IH *doc. PhDr. Libušu Frankovú, CSc.* Úlohou tútorky ako študijnej poradkyne je pomáhať študentom pri riešení ich študijných problémov, a to najmä čo sa týka ich prechodu na vysokoškolské štúdium. *Doc. PhDr. L. Franková, CSc.*, predstavila prítomných pracovníkov IH, profesorov, docentov a odborných asistentov a ich vedecké zameranie, a taktiež aj interných doktorandov, ktorí sa podieľajú na vyučovacom procese. Po tomto predstavení bol vytvorený priestor pre diskusiu.

Stretnutie pedagógov so študentmi prvých ročníkov odborov IH naplnilo cieľ vytvoriť bližší kontakt medzi študentmi a ich vyučujúcimi. Študenti mali možnosť spoznať jednotlivých pedagógov, ako aj možnosti realizovať sa v zvolenom štúdiu dejín. Podobné stretnutie je plánované aj v ďalšom akademickom roku.

Erasmus mobilita na Katedre historie Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci, Česká republika

Liberec, 5. – 9. novembra 2012

Peter KOVAL

Program Erasmus ponúka hlavne študentom, ale aj pedagógom Prešovskej univerzity využiť možnosť stráviť istý čas na partnerskej zahraničnej univerzite a využiť ho na štúdium, resp. spoznávanie zahraničného pracoviska, jeho možností, výhod či nevýhod oproti domácej inštitúcii. Kým študentom umožňuje program Erasmus stráviť v zahraničí dlhší čas (väčšinou až jeden semester), tak učiteľská mobilita je limitovaná časovým rozpätím obvykle len jedného týždňa.

Na začiatku novembra školského roku 2012/2013 mi bolo umožnené realizovať učiteľskú mobilitu na Katedre historie Přírodovědně-humanitní a pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci. S kolegami z tejto českej univerzity udržiavame intenzívnejšie kontakty už dlhšie obdobie, dôkazom čoho je fakt, že už takmer všetci členovia ich katedry navštívili v rámci Erasmu Inštitút histórie v Prešove. Postupne tak urobili už dr. Melanová, dr. Lozoviuková, dr. Pažout a naposledy v roku 2012 bol na mobilite na našom Inštitúte aj dr. Svoboda. Na druhej strane Liberec už v rámci programu Erasmus v roku 2010 navštívila dr. Jurčišinová.

Pri výbere svojich prednášok som vychádzal z predpokladu, že väčší záujem bude prejavovaný o témy, ktorým sa študijné programy odboru história v Čechách nevenujú v dostatočnej miere. Prvou témou mojej prednášky boli preto dejiny gréckokatolíckej cirkvi so zameraním na územie Slovenska a východoslovenského regiónu. Študenti prvého ročníka bakalárskeho stupňa odboru dejepis v kombinácii s inými predmetmi prejavili o túto tému záujem, čo dosvedčovala diskusia, kde svoje otázky smerovali hlavne na existujúce historické pamiatky z cirkevného života na východnom Slovensku, unikátne drevené kostoly, z ktorých hneď niekoľko je zapísaných aj vo svetovom kultúrnom dedičstve UNESCO. Druhá téma prednášky bola pre študentov Libereckej univerzity pomerne bližšia, nakoľko bola zameraná na aktivity pražského študentského spolku Detvan po roku 1918. Svoju pozornosť som zameril hlavne na činnosť spolku, ktorá sa snažila prehlbovať česko-slovenské vzťahy v uvedenom období. Táto problematika bola pre študentov zvlášť zaujímavá, nakoľko ide o doposiaľ neprebádanú tému. Prednáškové pobyty na zahraničnej univerzite a prezentovanie nových zaujímavých tém môžu mať za následok väčší záujem študentov o predstavené témy, resp. podporujú študentov pri rozhodovaní sa o študijnom pobyte v zahraničí.

Druhotným cieľom učiteľských mobilit je prehlbovanie kontaktov so zahraničným pracoviskom. V tomto prípade moja návšteva Liberca nadviazala už na existujúce dobré vzťahy medzi našimi inštitútmi a osobné stretnutia a diskusie na rozličné témy s kolegami dr. J. Pažoutom a prof. R. Kvačekom to len potvrdili. Rovnako ako študenti, tak aj kolegovia z Liberca prejavili záujem o opätovnú návštevu Prešova.

**Medzinárodná vedecká konferencia Židia
pred a za Karpatmi v priebehu stáročí**
**Nemzetközi tudományos konferencia Zsidók
a Kárpát-medencén belül és kívül a századok folyamán**

Prešov 8. – 9. novembra 2012

Tibor DOHNANEC

V dňoch 8. a 9. novembra sa v Prešove uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia zameraná na problematiku dejín Židov v strednej Európe. Hlavným organizátorom bolo Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity v Prešove v spolupráci s Inštitútom histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (PU). Na konferencii sa zúčastnilo vyše 30 prednášajúcich zo

Plénium v prvej sekcii konferencie. Foto: AVStudio CCKV PU, Vladimír Piskura

šiestich krajín. Samotné podujatie bolo rozdelené do dvoch dní a na viacero sekcií; prvá časť rokovania prebiehala vo dvorane Evanjelického kolégia, ostatné sekcie sa konali v budove Rektorátu PU v Prešove v dvoch miestnostiach súčasne.

Konferenciu otvorili prorektor PU prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., a primátor mesta Prešov JUDr. Pavel Hagyari. Týmito príhovormi sa začalo plenárne rokovanie v prvej sekcii konferencie, kde sa ako prvý predstavil Péter Forisek s príspevkom *Jeruzsálem két római ostroma (Kr. u. 66 a 70) [Dve rímske obliehania Jeruzalema (66 a 70 n. l.)]*. Ján Šafin referoval na tému *Ruská religia a judaizmus. O ruských sektách židovstvujúcich*. Nasledovali dva poľské príspevky: ako prvý sa ujal slova Kazimierz Karolczak, ktorého referát mal názov *Żydowscy właściciele nieruchomości w Krakowie na przełomie XIX i XX wieku*, po ňom vystúpil Waclaw Wierzbieniec s referátom *Żydowska Gmina Wyznaniowa w Jarosławiu w okresie II Rzeczypospolitej i podczas Holocaustu*. Úvodná, plenárna sekcia vo dvorane Evanjelického kolégia v Prešove pokračovala prednáškou Annamárie Kónyovej na tému *Židia na Prešovskom evanjelickom kolégiu do roku 1918*

Otvorenie konferencie.

Foto: AVStudio CCKV PU, Viktor Zamborský

Plénum v poobedňajšej sekcii konferencie.

Foto: AVStudio CCKV PU, Vladimír Piskura

Diskusia účastníkov v prestávke medzi sekciami.

Foto: AVStudio CCKV PU, Vladimír Piskura

a ukončená bola referátom Jaroslava Coraniča pod názvom *Biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a Židia na Slovensku v pohunutých rokoch 1939 – 1945*.

Po obedňajšej prestávke sa rokovanie konferencie presunulo na Rektorát PU, kde sa pre veľký počet prednášajúcich zasadalo v dvoch miestnostiach súčasne. Prvá sekcia niesla názov *Židia v 16. – 19. storočí*. Rokovanie v tejto sekcii otvorila svojím príspevkom Marie Buňatová – *Pražští židovští obchodníci na polských trzích v 16. století*. V tejto sekcii mali početné zastúpenie referujúci z Maďarska, prvým z nich bol Bálint Winkler, ktorého referát mal názov *Morvaországi kóser borok Krakó piacán a 16. század végén (Moravské kóser vína na krakovskom trhu na konci 16. storočia)*. Nasledovalo vystúpenie Petra Kónyu na tému *Židia v zeme-panských mestečkách Horného Zemplína v 18. a 19. storočí*, po ňom s referátom *Židia v Šariši v 18. storočí* prehovoril Ján Adam. Príspevok *Görög és zsidó kereskedők Bihar vármegyében a 18. században (Grécki a židovskí obchodníci v Biharskej stolici v 18. storočí)* vypracovala a odprednášala Klára Papp a tým sa skončilo rokovanie v tejto sekcii.

Paralelne zasadajúca druhá sekcia mala názov *Židia v 20.*

storočí. Túto sekciiu, tiež s bohatým medzinárodným zastúpením, otvorili dva poľské príspevky. Ako prvý referoval na tému *Vzdelávanie a kultúra židovskej mládeže v Poľsku v medzivojnovom období (1918 – 1939)* Wladyslaw Tabasz, po ňom vystúpil Piotr Trojański, ktorého téma niesla názov *Upamiętniania zagłady Żydów w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu (1947 – 1989)*. Nasledovala prednáška Viktórie Banyai *Magyarosodás, csehersedés, héberesedés – a kárpátaljai zsidóság oktatósi, művelődési stratégiái a 20. század első felében (Pomaďarčenie sa, počesťenie sa,*

pohebrejčenie sa – vyučovacie, osvetové stratégie Židov na Podkarpatskej Rusi v prvej polovici 20. storočia). Potom vystúpil Igor Lichtej, ktorého referát niesol názov *3 історії діяльності єврейських політичних партій і громадських організацій на Підкарпатській Русі у 1920 – 1929 роках (Z histórie činnosti židovských politických strán a spoločenských organizácií na Podkarpatskej Rusi v rokoch 1920 – 1929)*, po ňom predniesol príspevok s názvom *Holocaust/Soah-kérdése a román történetírásban 1990 – 2010 (Otázka Holocaustu/Soah v rumunskej historiografii v rokoch 1990 – 2010)* Stelian Mandrut. Do tejto sekcie bol zaradený aj príspevok s názvom „*Visszatérés a semmi-be*“. *Kárpátalja zsidósága 1945 – 1950 között („Návrat do ničoho“: Židovstvo na Podkarpatskej Rusi v rokoch 1945 – 1950)*, ktorý si pripravila a prezentovala Csilla Fedinec. Sekciu uzatváral László Szarka referátom s názvom *Getoizácia a deportovania židov z územia dnešného južného Slovenska*.

Na konci oboch sekcií bol vytvorený priestor pre diskusiu, ktorá umožnila návštevníkom konferencie položiť otázky referujúcim. Po ukončení obidvoch sekcií mali hostia možnosť navštíviť ortodoxnú synagógu a expozíciu Bárkányovej zbierky Múzea židovskej kultúry Slovenského národného múzea.

Na druhý deň pokračovala konferencia v priestoroch Rektorátu PU rovnako v dvoch sekciách. Prvú sekciu, nazvanú ako predošlý deň *Židia v 16. – 19. storočí* otvorila Marie Marečková, ktorá svoj referát nazvala *Aktivity krakovských Židů v importu moravského vína a sukna v prvé polovině 17. století*. Po nej nasledoval príspevok s názvom *Zsidók a szabad királyi városokban: egy reformkori törvényjavaslat vitája (Židia v slobodných kráľovských mestách: diskusia návrhu zákona z reformnej doby)*, s ktorým vystúpila Anikó Prebuk. Potom priestor patril opäť poľským prednášajúcim; najprv vystúpil Konrad Meus so štúdiom *Udział Żydów w procesach urbanizacyjnych Galicji na przełomie XIX i XX wieku* a po ňom Łukasz Tomasz Sroka s referátom *Konflikt i rozwój. Polacy, Żydzi i Ukraińcy we Lwowie doby autonomicznej (1867 – 1914)*. Sekcia potom pokračovala maďarskými prednáškami, keď najprv Ákos Szendrei predniesol príspevok na tému *A zsidóság és a függetlenségi 48-as politika a dualizmuskori Magyarországon (Ži-*

Rokovanie v prvej sekcií.

Foto: AVStudio CCKV PU, Vladimír Piskura

Prednáša p. Ákos Szendrei z Maďarska.

Foto: AVStudio CCKV PU, Vladimír Piskura

Prednáša p. Leszek Hondo
z Poľska – foto: AVStudio CCKV
PU, Vladimír Piskura

dovstvo a politika nezávislosti z roku 1848 v Uhorsku v dobe dualizmu), po ňom vystúpila s témou *Karl von Zinnendorf, a XVIII. század nagy utazója és a galíciai zsidók (Karl von Zinnendorf, veľký cestovateľ XVIII. storočia a haličskí Židia)* Éva Ring. Poslednou prednáškou sekcie podľa programu mal byť referát Jánoša M. Hermána s názvom *Christian Solomon DUYTSCH (1734 – 1795) egykori temesvári rabbi életútja a hollandiai református papságig (Životná cesta Christiana Solomona DUYTSCH (1734 – 1795), niekdajšieho temešvárskeho rabína po reformované kňazstvo v Holandsku)*, ale napokon odzneli ešte dva príspevky. Najprv referoval Patrik Derfiňák o *Vplyve židovskej komunity na činnosť prešovských finančných ústavov v závere 19. a na začiatku 20. storočia* a sekciu uzatváral Martin Javor s príspevkom „*Ázijskí bratia*“ – slobodomurársky Rád sv. Jána Evanjelistu z Ázie v strednej Európe.

V paralelnej druhej sekcii s rovnakým názvom ako predošlý deň, teda *Židia v 20. storočí*, sa ako prvá predstavila Rozália Bazsó Zomboryné s referátom *A Budapesti Evangélikus Gimnázium zsidó tanulói a 19. – 20. században (Židovskí študenti budapeštianskeho evanjelického gymnázia v 19. a 20. storočí)*. Po nej vystúpil Štefan Kollivoško s témou *Marginálie o charitatívnej činnosti niektorých židovských osobností Košíc*. Ďalším prednášajúcim bol Béla Bartók, ktorého štúdia mala názov *A zsidóság számának változása a rozsnyói püspökség területén a 19. század második felében: (Zmeny počtov židovstva na území rožňavského biskupstva v druhej polovici 19. storočia)*. Nasledovala slovenská a potom poľská prednáška, najprv vystúpila Katarína Hradská s príspevkom *Reakcie Ústredne Židov na deportácie židov zo Slovenska*, potom odznel referát s názvom *Odebrane dzieciństwo. Funkcjonowanie instytucji opieki nad sierotami żydowskimi w okupowanym Krakowie (1939 – 1943)*, ktorého autorom bola Martyna Grądzka. Ešte sa predstavil Ottmar Trasca s prednáškou *A názi Németország és a „zsidó kérdés“ Romániában és Magyarországon 1940 – 1944 (Nacistické Nemecko a „židovská otázka“ v Rumunsku a Maďarsku 1940 – 1944)*, potom vystúpil Leszek Hondo s referátom *Żydowskie cmentarze Poprad, Bardejov, Sabinov a Prešov*. Posledné dva referáty tejto sekcie boli opäť odprednášané v maďarskom jazyku; najprv vystúpila Veronika Gayer s prácou *Városi zsidóság és magyar nyelvhasználat Kelet-Szlovénzián 1918-38 (Mestské židovstvo a používanie maďarského jazyka na východnom Slovensku 1918-38)* a poslednou prednáškou bol referát Attilu Jakaba na tému *Jó Pásztor Bizottság: A mítoszteremtés mechanizmusa (Komitét Dobrý Pastier: mechanizmus vytvárania mýtov)*.

Záverom možno skonštatovať, že medzinárodná vedecká konferencia *Židia pred a za Karpatmi v priebehu stáročí* priniesla množstvo nových a zaujímavých poznatkov, ktoré môžu viacerým zúčastneným pomôcť doplniť a prehĺbiť svoje výskumy. Organizátorom sa podarilo vytvoriť podnetné prostredie doplnené kvalitnými referátmi. To všetko prispelo k vysokej odbornej úrovni vedeckého podujatia ako cenného príspevku k poznaniu danej problematiky.

Profil absolventa odboru história. Kurikulárne programy a pripravenosť absolventov odboru história na prax.

Prešov 21. – 23. november 2012

Peter ŠVORC

Slovenská historická spoločnosť (SHS) ako reprezentatívna stavovská organizácia slovenských historikov si po svojom 14. zjazde, ktorý sa konal v Prešove v apríli 2011, dala do programu organizovanie podujatí, ktoré nebudú len záležitosťou niektorej zo sekcií spoločnosti, ale sa stanú, takpovediac vecou celej SHS. Nový predseda SHS PhDr. Dušan Kováč, DrSc., na zasadnutí jej výboru navrhol uskutočniť takúto spoločnú podujatie venované problematike prípravy absolventov v odbore dejepis, resp. aj v odbore archívniectvo či muzeológia. Návrh sa stretol s pochopením a podporili ho všetci členovia výboru SHS, lebo príprava budúcich historikov nie je len vecou univerzít a ich historických pracovísk, ale celej spoločnosti. Slovenská verejnosť, rovnako ako každá iná, rada siaha po poznatkoch o dejinách, hoci na druhej strane nemá ešte k nim dostatočne vypestovaný a kultivovaný vzťah, ktorý by sa prejavil v stabilnom záujme o dejiny a všetko, čo súvisí s ich odhaľovaním, ale najmä s uchovávaním písomných či hmotných pamiatok týkajúcich sa našich dejín.

Aj keď je na Slovensku dostatok katedrií dejín, ktoré pripravujú stovky študentov na historickú prácu, Slovensko ešte stále zaostáva za svojimi susedmi vo vyspelosti historického vedomia svojho obyvateľstva. Dôvodov prečo je to tak je veľa a dosť sa

Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., otvára konferenciu. Za predsedníckym stolom je doc. PhDr. Lubica Harbulová, CSc. a PhDr. Dušan Kováč, DrSc.

prof. Dr. Anna Pobog-Lenartowicz

Prednáša Mgr. Marcela Domenová, PhD.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., PhDr. Jaroslav Nemeš, PhD.,
a PhDr. Anna Bocková, CSc.

banskobystrickej Katedry dejín zhrnul doterajšie prístupy k príprave absolventov dejín. Prof. PhDr. Roman Holec, CSc., (FF UK Bratislava) hovoril o práci s prameňmi a na

o príčinách hovorilo na 14. zjazde SHS. Jednou z nich, aj keď nie najpodstatnejšou, je pripravenosť absolventov odboru história pre prax a ich pôsobenie v praxi ako učiteľov dejepisu, profesionálnych historikov v archívoch, múzeách, vedeckých inštitúciách, ako publicistov, ale aj ako ľudí pôsobiacich vo verejnej správe, v politike a pod.

Dôvod, prečo sa zaoberať prípravou budúcich absolventov odboru história, bol dostatočne závažný, aby sa na túto tému otvorila širšia odborná diskusia. A práve pre ňu bol vytvorený priestor v podobe trojdňovej konferencie.

Organizačne ju zabezpečovala SHS pri SAV v Bratislave, Inštitút histórie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity (FF PU) a Historický ústav SAV v Bratislave. Konala sa vo veľkej zasadačke rektora PU, ktorý privítal snahu slovenských historikov zaoberať sa otázkami, súvisiacimi so vzdelávaním mladej generácie.

Vedeckú konferenciu, ktorá nadobudla medzinárodný rozmer účasťou a vystúpením historikov z Čiech, Maďarska a Poľska, otvoril predseda výboru SHS PhDr. Dušan Kováč, DrSc. a prvý blok moderoval podpredseda výboru SHS prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. Tento blok bol zameraný na reflexiu výučby dejín na slovenských univerzitách v minulosti i súčasnosti. Prehľad o tom urobil prof. PhDr. Dušan Škvarna, CSc. Skúsený pedagóg

Účastníci konferencie

konkrétnom materiáli demonštroval možnosti využitia a interpretácie prameňov tak, aby študenti videli a spoznali nielen dôležitosť tejto práce, ale aj problémy, ktoré sú spojené s interpretáciou prameňov. Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., (FF UPJŠ Košice), ktorý dlhé roky pôsobil v Akreditačnej komisii, urobil analýzu prípravy študijných programov v historických odboroch z hľadiska Akreditačnej komisie. Diskusia, ktorá nasledovala, prezradila, že nastolené problémy rezonujú na všetkých historických pracoviskách na Slovensku a že existujúce študijné programy, ktorých jadrá sa tvorili ešte bez skúseností s kreditovým systémom, je potrebné inovovať, posilniť tie zložky, ktoré sa v praxi ukázali ako dôležité.

Druhý deň rokovania otvorili referáty prof. PhDr. Petra Švorca, CSc., a PhDr. Maríny Zavackej, PhD., v ktorých sa zaoberali problematikou doktorandského štúdia, doc. PhDr. Viliam Kratochvíl, CSc., zas hovoril o didaktike a pedagogickej praxi, ktorú študenti učiteľského odboru dejepis v kombinácii absolvujú. PhDr. Rastislav Kožiak, PhD., a PhDr. Juraj Šuch, PhD., vo vystúpení upozornili na metodologické disciplíny a filozofiu dejín, ktoré študenta odboru dejepis posúvajú k lepšiemu pochopeniu historických procesov. Tu je potrebné pripomenúť, že tieto disciplíny sú študentmi neraz vnímané ako nadbytočné.

Mgr. Marcela Domenová, PhD., (FF PU Prešov) hovorila o príprave študenta v študijnom odbore archívniectvo a jej vystúpenie bolo doplnené príspevkom doc. PhDr. Juraja Roháča, CSc., (FF UK Bratislava), ktorý sa nemohol osobne zúčastniť konferencie, ale v zaslanom príspevku predostrel obraz štúdia archívniectva a pomocných vied historických na FF UK v Bratislave. Archívniectvo bolo jediným študijným programom v zväzku študijných programov z histórie a príbuzných vied, kde sa dĺžka bakalárskeho štúdia rôznila. Na FF UK v Bratislave to bolo štvorročné štúdium a jednoročné štúdium v magisterskom programe, na FF PU v Prešove od tohto modelu ustúpili a prešli na štandardnú dĺžku bakalárskeho štúdia – 3 roky a dvojročné magisterské štúdium.

Účastníci konferencie. Z ľava: PhDr. Marína Závačká, PhD., prof. PhDr. Dušan Škvarna, CSc., PhDr. Gabriela Dudeková, PhD., prof. Dr. Anna Pobog-Lenartowicz, prof. PhDr. Vladimír Varinský, CSc.

So zaujímavým referátom, ktorý zhrňoval poznatky o pripravenosti študentov stredných škôl, prichádzajúcich študovať dejepis, vystúpila PhDr. Anna Bocková, CSc., (PdF UK Bratislava).

Medzinárodný rozmer získala konferencia vystúpením vysokoškolských učiteľov – historikov z Českej republiky – prof. PhDr. Petra Vorela, CSc., z Maďarska – doc. PhDr. László Szárku (Budapešť) a Poľska – prof. Dr. Anny Pobog-Lenartowicz. Všetci traja informovali o tom, ako prebieha príprava študentov histórie v ich krajinách. V diskusii sa vytvoril priestor na konfrontáciu slovenskej reality a skúseností so skúsenosťami v susedných krajinách, ktoré prekonávali rovnaké problémy ako na Slovensku.

Veľmi cenný bol záverečný okrúhly stôl, na ktorom vystúpili zástupcovia takmer všetkých katedier histórie na slovenských vysokých školách – doc. PhDr. Ľubica Harbuľová, CSc., (FF PU Prešov), doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD., (FF UPJŠ Košice), PhDr. Rastislav Kožiak, PhD., (FHV UMB Banská Bystrica), PhDr. Jaroslav Nemeš, PhD., (FF KU Ružomberok), PhDr. Anna Bocková, CSc., (PdF UK Bratislava). Hovorili o skúsenostiach z prípravy svojich študentov, ale aj o širších okolnostiach práce vysokoškolského učiteľa, ktoré zasahujú do vyučovacieho procesu. Takáto výmena skúseností sa ukázala ako veľmi potrebná, čo v záverečnom vystúpení konštatoval aj PhDr. Dušan Kováč, DrSc. V bohatej diskusii, ktorá nasledovala po vystúpeniach vedúcich pracovníkov jednotlivých historických pracovísk sa vykryštalizovalo viacero podnetov – medzi nimi aj potreba ďalšieho stretnutia vysokoškolských pedagógov – historikov, ktorí by sa nielenže podelili so skúsenosťami, ale spoločne hľadali riešenie najpálčivejších problémov, s ktorými sa všetci stretávajú počas prípravy študentov odboru histórie.

21. stretnutie východoslovenských archeológov

Kežmarok 21. november 2012

Adriána VOLANSKÁ

Dňa 21. novembra 2012 sa v Kežmarku uskutočnilo *21. stretnutie východoslovenských archeológov*. Seminár, na ktorom si archeológovia znova mohli vzájomne vymeniť informácie o svojich výskumoch za rok 2012, mal nosnú tému *Archeologický výskum na Spiši v roku 2012*. Účastníci však mohli prezentovať aj novšie výsledky terénneho a teoretického bádania z celého východného Slovenska a popritom ukázať a konzultovať zaujímavý archeologický materiál zo skúmaných nálezísk.

Podujatie bolo organizované Slovenskou archeologickou spoločnosťou (SAS) pri SAV – Východoslovenskou pobočkou, Archeologickým ústavom (AÚ) SAV v Nitre – Oddelením pre výskum východného Slovenska v Košiciach a Múzeom v Kežmarku na čele s *Mgr. Martou Kučerovou*. Stretnutím sprevádzala predsedníčka SAS pri SAV *PhDr. Elena Miroššayová, CSc.*, a čestnými hosťami akcie boli *PhDr. Mária Lamiová-Schmiedlová, CSc.*, a *PhDr. Zlatica Čilinská, DrSc.*, ktorá v tomto roku oslávi úctyhodné životné jubileum.

Vzácná jubilančka – archeologička PhDr. Zlatica Čilinská, DrSc.

Novembrové hmlisté počasie narušilo úvodný program a bolo aj dôvodom neúčasti niektorých autorov referátov, čím sa zmenil pôvodný plán prednášok. Po úvodnom slove Mgr. Marty Kučerovej prezentácie začali *PhDr. Anton Karabinoš* (Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Levoča) a *doc. PhDr. Marián Vizdal, CSc.* (Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove) s príspevkom *Predbežné výsledky archeologického výskumu v Ražňanoch v roku 2012*. Predstavená bola lokalita, priebeh výskumu a podrobnejšie aj jednotlivé nálezy bukovohorskej kultúry a fragmenty terry sigillaty. Potom sa slova ujala *Mgr. Eva Horváthová, PhD.*, z AÚ SAV Košice s témou *Krátky príspevok k absolútnej chronológii badenskej kultúry na slovenskom území severného Potisia*. Poskytla datovanie vzoriek z vybraných lokalít badenskej kultúry (Šarišské Michaľany, Solivar, Kašov a Stránska), pričom najmladšie dáta vykazuje nálezisko v Kašove. Stretnutie pokračovalo referátom *Mgr. Mariána Čurného, PhD.*, (AÚ SAV Košice) *Na margo archeologického výskumu pred výstavbou diaľnice DI Jánovce – Jablonov, úsek Levoča v roku 2010*. Počas výskumu sa objavili nálezy z viacerých historických období, no pozoruhodné bolo predovšetkým zachytenie okraja osídlenia starej Levoče. Keďže sa výskum ukončil predčasne z dôvodu zmeny financovania, zakonzervované nálezy sa následne odkryli až v roku 2012 výskumom Archeologickej agentúry. Zverejniť výsledky z tohto bádania prišiel *Mgr. František Žák Matyasowszky, PhD.*, s príspevkom *Predbežné výsledky archeologického výskumu na DI Spiš Jánovce – Jablonov, úsek Levoča – Jablonov*. Na lokalitách sa potvrdilo opäť veľké množstvo nálezov a objektov z rôznych období a osídlenie Starej Levoče. Ďalším zaujímavým príspevkom bol *Prehľad výskumov firmy Archaeoservices na východnom Slovensku v rokoch 2011 – 2012*, ktorý bol predstavený tromi členmi tejto spoločnosti. *Mgr. Mário Comisso* oboznámil prítomných s najvýznamnejšími bádania tejto firmy, z ktorých výskum na sídlisku Šváby, realizovaný kvôli výstavbe nového mestského cintorína v Prešove, bol jedným z najväčších a najvýnimočnejších. Odkrylo sa tam množstvo objektov z 12. a prvej polovice 13. stor., ktoré vytvorila pravdepodobne vojenská osada. Ďalším výskumom by sa mohol lepšie zachytiť vzťah medzi Prešovom a Solivarom v úvode ich mestotvorného procesu. O odkryve na plynovode Ruská – Mokrý Háj – Vyšná Myšľa – Čaňa s najpodstatnejšou lokalitou v Čani, referovala *Mgr. Katarína Holmová*. Objavené boli významné nálezy z rôznych kultúr doby bronzovej. Prehľad výskumov spoločnosti Archaeoservices zakončil *Mgr. Michal Mlynka*, ktorý analyzoval neolitické sídlisko bukovohorskej kultúry na lokalite v Chmiňanoch.

Po odznení prvého bloku príspevkov sa slova ujala *PhDr. E. Miroššayová, CSc.*, ktorá priblížila činnosť SAS pri SAV, pripomenula blížiace sa 60. výročie založenia pobočky AÚ SAV v Košiciach, 40 rokov činnosti SAS pri SAV a predstavila aj plán akcií na rok 2013. Počas prestávky si účastníci zasadnutia mohli prezrieť Kežmarský hrad a zapojiť sa do kuloárnych rozpráv. Milým spestrením podujatia bola gratulácia *PhDr. Zlatici Čilinskej, DrSc.*, a takisto privítanie *PhDr. Márie Lamiovej-Schmiedlovej, CSc.*

Poobedňajší program otvorila *PhDr. Mária Kotorová-Jenčová, PhD.*, s *Informáciou o troch výskumoch Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Topľou. v Prešove*. Exkavácie boli vykonané na Františkánskom námestí v Prešove, IBV Šalgovík Za kostolom a IBV Šalgovík Vyšné klíny. *Mgr. Lucia Luštíková* (AÚ SAV Košice) predniesla referát na tému *Ostrovany, sídliskový horizont zo záveru staršej doby rímskej a z mladšej doby rímskej (priebežný stav spracovania)* o výskumoch z rokov 1986 – 1992 v katastroch obcí Ostrovany a Medzany. Počasie, ktoré významným spôsobom ovplyvňuje prácu

archeológov, aj tentoraz bolo dôvodom doteraz pokračujúcich bádání v teréne, a tým neprítomnosťou niektorých referujúcich na tému *Záchranný archeologický výskum na stavbe R4 Košice – Milhost' – Seňa, poloha Pri lánach*. Referát však súhrnne predstavila *PhDr. Lýdia Gačková* (Archeológia Zemplín, s. r. o.) a oboznámila auditórium s priebehom odkryvov na šiestich náleziskách (Haniska, Sokolany, Seňa, Repiská, Pri lánach, Milhost'). Najvýznamnejším výskumom a miestom bola lokalita z doby bronzovej v Seni, ktorá sa vyznačovala mnohými pozoruhodnými nálezmi.

Stretnutie sa týmto presunulo k tematicky druhej problematike, k výsledkom výskumov hradov na východe Slovenska a Zakarpátí. Referátom *Výskum Korolevského hradu* (Zakarpatská oblasť Ukrajiny) začal *Dr. Igor Prokchnenko, PhD.*, z Ústavu výskumu Karpát Užhorodskej národnej univerzity prezentovať výsledky výskumu miestnosti, v ktorej spadnutá klenba deštruovala kachľové teleso z druhej polovice 16. stor. Tému *Košice – Hradová, sezóna 2012* predstavil *Mgr. Rastislav Rusnák, PhD.*, z AÚ SAV Košice. Výskumom sa zistilo, že staviteľská činnosť na hrade bola v určitom procese budovania prerušená a nedokončená a opevnenie sa celkovo začalo stavať začiatkom druhej polovice 13. stor. po tatárskom vpáde. *Výskum na hrade Vinné* realizoval AÚ SAV Košice na čele s *Mgr. Rastislavom Hrehom, PhD.* Objednávateľom výskumu bolo občianske združenie Zemplínsko-užská hradná cesta, ktoré chce hradné ruiny zakonzervovať a jeho určité časti aj rekonštruovať. Bádáním sa zistil vývoj hradby na východnej strane hradu a určili sa jeho vývojové fázy. Ďalším objektom, na ktorom sa vykonal výskum v roku 2012 bol hrad Kamenica. Realizovalo ho pracovisko AÚ SAV Spišská Nová Ves pod vedením *PhDr. Mariána Sojáka, PhD.* V príspevku *Prvá sezóna výskumu na hrade Kamenica (okr. Sabinov) v roku 2012* podrobnejšie opísal proces odkryvu. S posledným referátom nazvaným *Predbežné výsledky archeologického výskumu na III. nádvorí hradu Lubovňa* vystúpila na rokovaní *Mgr. Mária Slobodová* zo Staroľubovnianskeho múzea.

V závere stretnutia usporiadatelia poďakovali zúčastneným a následnou živou diskusiou, ktorá bola zameraná predovšetkým na výskum hradov východného Slovenska, sa rokovanie obohatilo o prehliadku a konzultácie problematických, či svojráznych artefaktov.

Celkovo možno hodnotiť 21. stretnutie východoslovenských archeológov ako veľmi prínosnú akciu. Prezentácií bolo dostatok a obsažné boli aj informácie o osídlení z rôznych období našich dejín. Takéto podnetné podujatie, pestré v predstavení rôznych nálezov, otáznikov výskumu, či zaraďovania archeologického materiálu, by si iste zaslužiilo dlhšie trvanie. Napríklad na dvojdnovom stretnutí by sa materiál mohol lepšie prezentovať a v debatách s kolegami vydedukovať exaktnejšie informácie o artefaktoch a výskumoch. Na budúci rok by mali kroky bádateľov viesť do Košíc. Pobočka AÚ SAV v Košiciach bude oslavovať 60. výročie svojho založenia, čo bude určite sprevádzané početnými a rozmanitými príspevkami, ako aj milými kolegálnymi stretnutiami.

Konferencia venovaná šľachtickým knižniciam

Prešov 3. decembra 2012

Patrik DERFIŇÁK

Získanie aspoň minimálneho množstva grantových prostriedkov je v súčasnosti základným predpokladom realizácie akéhokoľvek rozsiahlejšieho výskumu. Viaceré oblasti našich dejín, ktoré predovšetkým z ideologických dôvodov mohli byť až do konca osemdesiatych rokov minulého storočia skúmané iba minimálne, je nutné nielen prehodnotiť, ale predovšetkým realizovať v rámci nich základný výskum. Ten by umožnil zorientovať sa v problematike, prípadne zmapovať súčasný stav pramennej a materiálne základne. Medzi stále málo známe oblasti tak patrí napríklad problematika šľachty, jej každodenného života či kultúrnych a vzdelávacích aktivít. Šírka problematiky je mimoriadna, pričom takmer akýkoľvek seriózny parciálny výskum v tejto oblasti možno považovať, aj vzhľadom na jazykovú náročnosť, za prínosný.

V tomto smere preto napríklad za mimoriadne dôležité je možné považovať skúmanie histórie, skladbu a osudy významnejších šľachtických knižníc, ktoré existovali či dodnes existujú na území Slovenska. Nie je to iba kvôli poznaniu jednotlivých významnejších osobností, ale aj pre celkové pochopenie formovania kultúrnych, hospodárskych, politických či náboženských názorov u šľachty, ako – až do konca 19. storočia – najvplyvnejšej zložky spoločnosti v priestore celej strednej Európy. O tom, že ide o problematiku málo známu, no rozhodne pozoruhodnú, dokumentovali aj vystúpenia, ktoré odzneli na vedeckej konferencii s medzinárodnou účasťou uskutočnenej 3. decembra 2012 v Prešove. Podujatie s názvom *Šľachtické knižnice, pramene, stav spracovania a východiská výskumu*, pripravili v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0278/12

Mgr. Marcela Domenová, PhD. (uprostred) moderuje rokovanie konferencie

Inštitúty histórie a estetiky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, v spolupráci so Štátnym archívom v Prešove.

Celkovo dvadsať vybraných referujúcich zo Slovenska, Čiech a Maďarska rozdelili organizátori do štyroch sekcií, s presne vymedzeným časovým limitom. Ten sa však vzhľadom na živú diskusiu podarilo dodržať iba s ťažkosťami. Spomedzi najzaujímavejších a súčasne najviac diskutovaných možno spomenúť napríklad referát dr. Henriety Žažovej – *Knižnice v agende pamiatkových orgánov*. Okrem základného chronologického vývoja tejto problematiky, postupného zhromažďovania jednotlivých materiálov i vývoja legislatívy, zaujali prítomných najmä možnosti, ktoré návštevníkom poskytujú fondy v súčasnosti spravované v rámci Pamiatkového úradu. Dr. Daniela Pellová predstavila v príspevku *Archívy šľachtických rodín a fragmenty ich knižníc vo fondoch Štátneho archívu v Prešove* to, čo sa v danej oblasti podarilo zachrániť a je v súčasnosti k dispozícii bádateľom. Stručne prezentovala jednotlivé zachované fondy najmä rodín Berzevici a Piller, i to, čo je v rámci štúdia zachovaných súpisov knižných zbierok mož-

Účastníci konferencie v zasadačke dekanátu FF PU

né očakávať. Do istej miery podobnej problematike, ale z pohľadu jednotlivých knižníc sa venovala dr. Marcela Domenová vo vystúpení s názvom *Vybrané šľachtické knižnice a ich fragmenty v historických fondoch knižníc Prešova*. Stručne predstavila nielen súčasný stav ich spracovania, ale na viacerých príkladoch i možnosti výskumov v historických knižniciach v Prešove, najmä v knižnici evanjelického kolégia a v historických fondoch Štátnej vedeckej knižnice v Prešove. Pomerne široký záber prezentovanej problematiky pritom umožňuje aspoň sčasti rekonštruovať nielen zaujímavé osudy celých knižných zbierok, ale aj jednotlivých zväzkov.

Dr. Peter Sabov sa v referáte s názvom *Historická knižnica z Lontova a jej súčasný stav*, pokúsil na príklade jednej zo zaujímavých šľachtických knižníc priblížiť dianie, ktoré sa dotklo aj ďalších podobných knižných zbierok v priebehu 20. storočia. Dr. Olga Granasztói z Budapešti predstavila osudy rozsiahlej csákyovsko-erdődýovskej knižnice,

Rokovanie konferencie

postupne budovanej v priebehu 18. storočia v Humennom. Tá sa dodnes, aspoň z menšej časti, zachovala na území dnešného Rumunska. Okrem samotnej knižnej zbierky sledovala aj životné osudy jej zakladateľov, ktoré v konečnom dôsledku nemožno označiť za šťastné.

Zmienku by si nepochybne zaslúžili i ďalšie príspevky, ktoré tu odzneli. Zpracovaním poznatkov prednesených v živej diskusii do jednotlivých príspevkov by sa v plnej miere naplnil účel vedeckej konferencie a doplnil ďalší malý kúsok do obrazu našej minulosti. Texty vystúpení na tomto celkovo vydarenom podujatí by mali byť v čo najkratšom čase publikované v osobitnom zborníku.

Prešov. Foto Branislav Švorc

O AUTOROCH

BALBERČÁK, Štefan, Mgr. (stefan.balbercak@gmail.com)

Interný doktorand na katedre histórie Filozofickej Fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

BODNÁROVÁ, Miloslava, doc. PhDr. CSc. (bodnarova@sapo.vs.sk)

Riaditeľka Štátneho archív v Prešove a vysokoškolská učiteľka, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra archívniectva

DAMANKOŠ, Marián, PhDr., PhD. (riaditel@esspo.sk)

Riaditeľ Evanjelickej spojenej školy v Prešove, Predseda školského výboru ECAV

DERFIŇÁK, Patrik, PaedDr., PhD., (derfinak@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra najstarších dejín a dejín religii

DOHNANEC, Tibor, Mgr., (tibordohn@gmail.com)

Interný doktorand, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

JÁCHYMOVÁ, Ivana, Mgr., PhD., (Ivana.Jachymova@rozhlas.sk)

Redaktorka Slovenského rozhlasu, Tím v Košiciach – Centrum hudby a dramatických programov

HARBULOVÁ, Ľubica, doc. PhDr., CSc. (lharb@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín, riaditeľka inštitútu

HOPTOVÁ, Luciána, Mgr. & Mgr. (luciana.hoptova@gmail.com)

Interná doktorandka, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín

KLEMPAY, Martin, Mgr. (klempaymartin@yahoo.com)

Interný doktorand, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín

KOLLÁROVÁ, Zuzana, PhDr., PhD. (Zuzana.Kollarova@sale-ppp.vs.sk)

Archivárka, MV SR, Štátny archív Levoča, pobočka Poprad

KOSMAČOVÁ, Mariana, Mgr. (mkosmacova@gmail.com)

Interná doktorandka, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra pomocných vied historických a archívniectva

KOTIAN Róbert, PhDr.

Publicista, Bratislava

KOVAL, Peter, PhDr., PhD. (peter.koval@yahoo.com)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín

KREDÁTUS, Juraj, Mgr., PhD. (juraj.kredatus@mpc-edu.sk)

učiteľ kontinuálneho vzdelávania pre dejepis a občiansku náuku Metodicko-pedagogické centrum regionálne pracovisko Prešov

MAJERÍKOVÁ-MOLITORIS, Milica, PhD. (Milica.Majerikova@umb.sk)

Doktorandka na Katedre histórie Fakulty humanitných vied UMB v Banskej Bystrici

MIKULÍK, Dalibor, PhD. (hradlubovna@slnet.sk)

Riaditeľ Ľubovnianskeho múzea – Hrad v Starej Ľubovni

MOJDIS, Ján, doc. PhD., CSc. (mojdis@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších všeobecných dejín; vedúci katedry

SOBEK, Ľubomír, PhD. (lubomir.sobek@galeje.sk)

Riaditeľ Gymnázia na ul. Alejovej č. 1, Košice

ŠTEFLOVÁ, Lucia, Mgr. (luciesteflova@gmail.com)

Študentka 5. ročníka FF PU v Prešove, odboru učiteľstvo dejepis – slovenský jazyk a literatúra

ŠVORC, Peter, prof. PhD., CSc. (psvorc@unipo.sk)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín; vedúci katedry

TAJTÁK, Ladislav, prof. PhD., CSc.

Externý pedagogický pracovník Katedry histórie FF UPJŠ v Košiciach

ULIČNÝ ml., Ferdinand, PhD. (ulicnyf@gmail.com)

Interný doktorand, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove,

VASIEOVÁ, Darina, PhD., PhD. (†)

Vysokoškolský pedagóg, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra novovekých a najnovších slovenských dejín; vedúca katedry

VIZDALOVÁ, Anna, PaedDr. (anicka4@post.sk)

Učiteľka dejepisu a slovenského jazyka na Základnej škole Šrobárova Prešov

VOĽANSKÁ, Adriana

Interná doktorandka, Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

ŽEŇUCH, Peter, doc. PhD., DrSc. (peter.zenuch@savba.sk)

Riaditeľ Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV v Bratislave

Informácie pre autorov

Časopis *Dejiny. Internetový časopis Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity Prešove* vychádza od roku 2006 dvakrát ročne. Je evidovaný v najväčšej špeciálnej elektronickej databáze **EZB OPAC** riadenej **Staatsbibliothek Berlin**, na serveri **Deutsche Nationalbibliothek** a stránkach **Universitätsbibliothek Regensburg**, ako aj v databáze **Dalhousie Libraries** v jednej z popredných kanadských univerzít **Dalhousie University v Halifaxe** (Nové Škótsko, Kanada); má ISSN.

Príspevky v rubrikách *Štúdie, Eudia a doba, Študijné materiály* sú recenzované, pre knižnice na Slovensku uvádzané v kategórii ADF – Vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch.

V prípade záujmu publikovať v jednom z čísel časopisu, v niektorej z uvedených rubrik, Vás prosíme poslať príspevky predsedovi redakčnej rady periodika prof. PhDr. Petrovi Švorcovi, CSc. (psvorc@unipo.sk), vždy do **20. 3.**, resp. **20. 9.** v uvedenom roku s dvadsaťriadkovým resumé v slovenskom, resp. v anglickom jazyku.

Pri spracovaní príspevkov žiadame uvádzať **poznámkový aparát pod čiarou** a poznámky spracovať podľa platnej bibliografickej normy, zodpovedajúcej medzinárodnému štandardu pre publikovanie dokumentov STN ISO 690 (priezvisko, plné meno, miesto vydania, vydavateľstvo, rok, strany, ISBN; pri zborníku aj zostavovateľov; pri časopise ročník, rok, číslo, strany). Príspevok poslať v elektronickej podobe, prípadné fotografie, mapy, ilustrácie a pod. materiály preskenované (formát jpg; 300 dpi).

Information for contributors

Dejiny, an e-journal of the Institute of History of the Faculty of Arts of the University of Prešov in Prešov is issued twice per a year since 2006. It is registered in the biggest special electronic database **EZB OPAC** managed by **Staatsbibliothek Berlin**, on server of **Deutsche Nationalbibliothek** and on pages of **Universitätsbibliothek Regensburg**, as well as in database of **Dalhousie Libraries** in one of the most significant Canadian universities **Dalhousie University in Halifax** (Now Scotia, Canada); has ISSN.

The papers in sections *Scientific articles, People and time, Study materials* are reviewed; for libraries in Slovakia are in category ADF – Scientific papers in the Slovak non– current contents journals.

If you are interested in publication in our journal, in one of the above mentioned sections, please send your contributions to the chairman of the Editorial board, prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. (psvorc@unipo.sk), until **March, 20**, or **September, 20** of the current year, with the 20-line resume in Slovak or English language.

At elaboration of the contributions, **the footnotes** and notes shall be specified in accordance with a valid bibliographic standard, corresponding with the international standard for documents publication STN ISO 690 (surname, full name, place of publication, publisher, year of publication, pages, ISBN; while quoting the proceedings, the name of editor has to be given; in case of the journal, specify volume, year, number, pages). The contribution shall be sent in e-form; eventual photos, maps and illustrations and other materials shall be scanned (jpg format; 300 dpi).

Informationen für die Autoren

Die Zeitschrift *Dejiny. Internetzeitschrift des Instituts für Geschichte an der Philosophischen Fakultät der Universität Prešov* erscheint seit dem Jahre 2006 zweimal jährlich. Sie wird in der grössten speziellen elektronischen Databasis **EZB OPAC** evidiert, die von der **Staatsbibliothek Berlin** geleitet wird, am Server **Deutsche Nationalbibliothek** und auf den Seiten der **Universitätsbibliothek Regensburg**, sowie auch in der Databasis **Dalhousie Libraries** in einer der führenden Universitäten in Kanada **Dalhousie University in Halifax** (Neues Schottland, Kanada); sie besitzt ISSN.

Die Beiträge in den Rubriken *Studien, Leute und Zeit, Studienmaterialien* werden rezensiert, für die Bibliotheken in der Slowakei in der Kategorie ADF- Wissenschaftliche Aufsätze in den einheimischen nichtcurrentierten Zeitschriften..

Im Falle des Interesses für die Veröffentlichung in einer der Nummern der Zeitschrift, in einer der angeführten Rubriken bitten wir Sie, die Beiträge dem Vorsitzenden des Redaktionsrats des Periodikums Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc. (psvorc@unipo.sk), immer bis zum **20. März**, bzw. **20. September** in dem angeführten Jahre mit der Zusammenfassung von 20 Zeilen in der slowakischen bzw. in der englischen Sprache zu versenden.

Bei der Verarbeitung der Beiträge verlangen wir **die Fussnoten** anzuführen und die Verarbeitung der Bemerkungen laut der gültigen bibliographischen Norm, entsprechend dem internationalen Standard fürs Publizieren der Dokumente STN ISO 690 (Vorname, vollständiger Name, Ort der Herausgabe, Verlag, Jahr, Seiten, ISBN, beim Sammelband auch die Editoren, bei der Zeitschrift Jahrgang, Jahr, Nummer, Seiten). Der Beitrag ist in der elektronischen Form zu versenden, eventuell die Photographien, Karten, Illustrationen und ähnliche scannende Materialien (Format jpg, 300 dpi).

DEJINY

2/2012

Ročník / Volume VII

internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove
e-Journal of Institute of History, Faculty of Arts,
University of Prešov in Prešov
http://dejiny.unipo.sk/Dejiny_2_2012.pdf

Sadzba / Typesetting
Ing. Stanislav Kurimai

Grafická úprava / Graphical layout
UNIVERSUM-EU, spol. s r. o.

© Vydáva
Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove,
vydavateľstvo UNIVERSUM (www.universum-eu.sk)
a Historická spoločnosť kráľovského mesta Prešov

© Issued by
Institute of History, Faculty of Arts, University of Prešov in Prešov,
publishing house UNIVERSUM-EU, spol. s r. o. (www.universum-eu.sk)
and Historical society of royal town Prešov

ISSN 1337-0707

ISSN 1337-0707